This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

4278

CARL SNOILSKY

HANS LEFNAD OCH SKALDSKAP

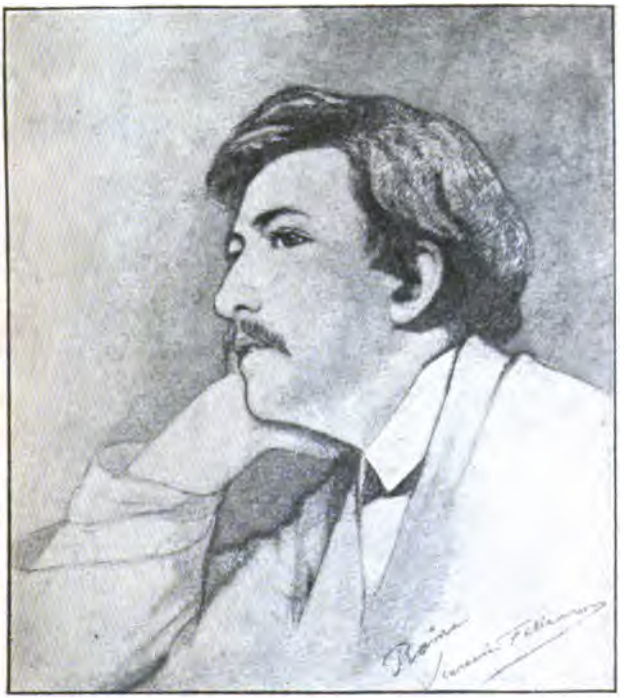

AF

KARL WARBURG

MED PORTRÄTT OCH FAKSIMILER

Digitized by Google

STOCKHOLM · HUGO GEBERS FÖRLAG

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CARL SNOILSKY

HANS LEFNAD OCH SKALDSKAP

AF

KARL WARBURG

STOCKHOLM
HUGO GEBERS FÖRLAG

Digitized by Google

372348

STOCKHOLM 1905
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG

Digitized by Google

FÖRORD.

Föga mera än två år hafva förflutit sedan Carl Snoilsky plötsligen skildes hädan.

Att så kort tid efter en betydande skalds frånfälle i enskildheter teckna hans lefnad och diktarbana, innebär ej ringa svårigheter; det ställer äfven andra anspråk på minnestecknaren än hvad som rör forskning och framställning. Har denne, såsom här är fallet, i rikt mått fått tillträde till bref och andra enskilda uttalanden, så måste han särskilja det som redan nu bör meddelas, från det en naturlig taktkänsla bjuder honom att hålla tillbaka. Att härvidlag iakttaga det rätta lagom är ingen lätt sak, och den som fått sig det ansvarsfulla uppdraget anförtrodt att teckna Carl Snoilskys lefnadshistoria är ej säker på att i allo hafva gripit rätt.

I hvad mån en författares enskilda uttalanden skola för forskningen tillgodogöras, därom hafva, som bekant, meningarna varit delade. Lyckligtvis finner jag i ett bref från Snoilsky af 1897 några ord, som helt och hållet sammanfalla med den uppfattning jag sökt tillämpa. På tal om att man förstört Christian Winthers papper skrifver han nämligen till en dam, som tillhört det Wintherska hemmet, att detta säkerligen var en

Digitized by Google

kännbar förlust för danska litteraturen, och att vederbörande varit skyldig att med biträde af någon kompetent litteraturkännare verkställa ett passande urval af sådant, som kunnat belysa skaldens författarskap utan att inviga allmänheten i sådana familjesaker, som af osund nyfikenhet kunnat missbrukas.

Jag har vid skildringen af Snoilskys lif och särskildt af dess kritiska moment haft dessa hans ord för ögat.

Med afseende på talrika uttalanden rörande ännu lefvande personer, har jag omsorgsfullt undvikit allt som rört det enskilda lifvet eller karaktären och möjligen kunnat vara ägnadt att såra, hvaremot uttalanden om vederbörandes rent litterära verksamhet, äfven när de fallit skarpa, synts mig kunna återgifvas, där de tjänat att karaktärisera Snoilskys ställning till samtidens litteratur.

Jag har haft förmånen att för arbetet få begagna ett mycket rikhaltigt material. Visserligen hafva Snoilskys egna efterlämnade papper endast i ringa mån varit mig tillgängliga, då de kort efter skaldens död förseglats och tillsvidare deponerats i offentligt förvar, men därförinnan har grefvinnan Ebba Snoilsky låtit mig taga del af enstaka anteckningar, som synts henne af intresse.

De större samlingar af Snoilskys bref, som stått till mitt förfogande, äro brefven till hans förtrognaste vän framlidna statsrådet, presidenten Herman Wikblad, som däraf i lifstiden meddelade mig ett urval af hvad han ansåg kunna offentliggöras; till framlidne öfverbibliotekarien G. E. Klemming, till statsrådet C. G. Estlander, till kammarherren Magnus Lager-

Digitized by Google

berg, och till framlidne bokförläggaren d:r Jos. Seligmann (tillhöriga doktorinnan Selma Seligmann).

Vidare har jag begagnat bref till bl. a. framlidne professor Viktor Rydberg (tillhöriga professorskan Susen Rydberg), professorn friherre E. G. Palmén, professor Gustaf Retzius, bokförläggaren Hugo Geber, professor Otto Borchsenius, professor Oscar Quensel, skriftställaren Birger Schöldström, fröken Jensine Smith, (tillhöriga bibliotekarien S. Birket Smith), framlidne kamreraren K. F. Werner (numera i Stockholms stads arkiv), bokförläggarfirman Albert Bonnier, Geheimer Hofrath, professor Ad. Stern samt till undertecknad.

Äldre handskrifter från Snoilskys hand, som jag haft tillfälle begagna, äro ett Poesialbum med ungdomsdikter, af Snoilsky föräradt till framlidne amanuensen K. G. af Schmidt och nu befintligt i Göteborgs stadsbibliotek; en annan liknande samling, som Snoilsky gifvit framlidne kamreraren K. F. Werner och som efter dennes död tillika med andra Snoilsky-handskrifter m. m. öfvergått till Stockholms stads arkiv; en märklig notisbok med talrika afskrifter af dikter och anteckningar från den italienska och spanska resan, som Snoilsky skänkt framlidne bokhandlaren Henrik Klemming och som nu tillhör författarinnan fru Sophie Elkan.

Såväl ur dessa handskrifter som ur Snoilskys ungdomspublikationer och andra källor har jag aftryckt ett antal skaldestycken, hvilka dels i och för sig äro af poetiskt värde, dels äro af betydelse för hans diktnings utvecklingshistoria, äfven om skalden med sin starka självkritik icke lämnade dem tillträde till den

Digitized by Google

slutgiltiga samlingen af sina skrifter. För älskaren af hans skaldskap skola de alltid äga intresse och bilda tvifvelsutan till de nämnda skrifterna ett kärkommet supplement.

För allt vänligt tillmötesgående, som vid arbetets förberedande kommit mig till del, stannar jag hos ofvannämda personer i förbindelse.

Skriftställaren B. Schöldström har vid genomgående af manuskriptet ur sin minnesskatt och sitt kunskapsförråd riktat arbetet med mången värdefull hänvisning.

Stockholm i Augusti 1905.

Karl Warburg.

Digitized by Google

TILL

MIN HUSTRU

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

Släkt och anor. — Föräldrar. — Barndomshem. — Skola och Lyceum. — Dikter från Lyceitiden. —

En dag i början af 1880-talet passerade Carl Snoilsky på väg från Triest till Tyskland en österrikisk bygd, där slaviskt språk med sina hopade konsonanter ersatte den vokalrika italienskan.

Det var nedanför Terglonalpen. I en dalsänkning ligger en täck liten stad, Krains hufvudstad, som på bygdens språk heter Ljubljana; tyskarne kalla den Laibach.

Laibach! Namnet var för den svenske skalden ej blott, som för andra, förknippadt med minnet af 1821 års kongress, då Europas mäktige beslöto störta den liberala författningen i Neapel och Sicilien. Ett minne, som rörde honom *personligen*, var knutet vid denna ort.

Från Laibach ha utgått
Mitt namn och min släkt.

Släkten Snoilsky är nämligen icke — såsom tillförene uppgifvits — en ungersk adelssläkt; den

Digitized by Google

är af slaviskt, ej af magyariskt urprung. Den är utgången ur det lilla sloveniska bergsfolket, »en ringa och svag bondestam» — för att begagna Hjärnes ord — som »först i våra dagar sökt samla sig till en egen nation i kraft af sitt ärfda tungomål».

Den kraynska släkt, ur hvilken den svenska adliga ätten Snoilsky leder sin härkomst, hette *Snoilshik*, ett namn, som, enligt vår främste kännare af slavisk litteratur Alfred Jensen, ursprungligen har tecknats Snoilsek, hvilket bör ha lydit Znojilsek. Namnet stammar antagligen från en af de fyra orter i Krayn, som bära namnet Znojile. [1])

I förra hälften af 1600-talet omtalas tre män med namnet Snoilshik, alla med förnamnet Janez (Johan eller Hans). Den märkligaste af desse var en luthersk prästman, magister Johan Snoilshik den äldre, af hvilken finnes ett kopparstickporträtt från 1613 med inskrift »Labacus», det vill säga »från Laibach». Här var han född 1565, hade studerat i Wittenberg, promoverats i Jena (1591), predikat i sin hemort, men utvisats för kätteri (1598). Han verkade sedan i olika bygder som evangelisk predikant, till sist i Hernals vid Wien, samt dog 1617.

En annan prästman Johan Snoilshik d. y. (född omkring 1597) blef professor i hebreiska i Heilsbronn (i Ansbachska landet) och sedan predikant i Ostfrisland; det är denne, som i Svenska adelns ättartaflor uppgifves såsom den svenska grenens ättefader. Snarare torde likväl denna gren här-

[1]) A. Jensen: "Snoilskys sloveniska anor", i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning den 27 maj 1903.

Digitized by Google

stamma från en tredje Johan Snoilshik, en krigare, som år 1610 adlats af konung Matthias af Ungern såsom belöning för trogna tjänster i striden mot turkarne; hans sköldebref har i hvarje fall kommit i de svenska ättlingarnas ägo. Förmodligen genom polskt biinflytande fick namnet den ändrade formen *Snoilsky*.[1]) Ej utan ett visst vemod kunde Carl Snoilsky, hvars svenskhet var så utpräglad, skämta öfver, att han bar ett namn så osvenskt, att han knappt själf visste, hur det uttalades, ja, ej ens var på det klara med, om det var tre- eller tvåstafvigt.

Ättens utslocknande i Krayn och dess utvandring till främmande land stodo gifvetvis i förbindelse med de förföljelser, för hvilka protestanterne blefvo utsatta under 1600-talet.

I en dikt, som den slovenske skalden A. Askerč ägnat Snoilsky på hans 60-års dag och som Jensen tolkat till vårt språk, hette det om de evangeliske slovenerne:

Den som i kamp ej sträckte vapen
och icke genast gaf sig, feg,
vardt nödd att lämna fosterjorden
och måste gå från hem och teg.
— — — — — — — — — — — —

Så ock din stamfar ryckтes hädan:
mot norden gick hans tunga färd,
till kylig nord, där frihet glöder
och där han fann sin nya härd.

[1]) Uppgifterna om släkten Snoilskys äldsta medlemmar äro dels hämtade från Birger Schöldströms släktuppsats i Biografiskt Lexikon, dels byggda på de forskningar, som på stadsarkivarien i Laibach, skalden A. Askerčs föranstaltande företagits i pastorsexpeditioner i Krayn och Kärnthen, likvisst med ringa resultat.

Digitized by Google

Denne stamfar, den förste af ätten Snoilsky, som gick i svensk tjänst, var *Georg Hansson von Snoilsky*.

Ut ur papistisk träldom,
Allsköns förtryck och våld
En man kom lyckligt undan
I blågul fanas sold,

sjunger hans ättling om honom. Georg von Snoilsky tillhörde de framstående utländingar, som af Gustaf Adolf och hans efterträdare användes i diplomatiens värf. På 1640-talet var han svensk resident i Benfeld i Elsass, efter Westfaliska freden tillvaratog han de svenska intressena i Frankfurt och representerade Sveriges tyska besittningar vid riksdeputationsdagen 1654—1663. Han afled såsom svensk minister i Regensburg 1672. Osäkert är, om han någon längre tid vistats i det land, hvars talan han förde, men år 1651 hade han i hvarje fall naturaliserats såsom svensk adelsman och året därpå vunnit inträde för sin vapensköld å det svenska riddarhuset.

* * *

När Laibach liksom ville återbörda Carl Snoilskys »Kraynernamn», svarade han med glödande hembygdskärlek:

Ditt sydliga arf, kanhända,
Hos mig går igen ibland,
Men, tro mig, intet rycker
Mig från mitt svenska land.

Den kärlek till det svenska fosterlandet, som i denna dikt, liksom i Snoilskys hela diktargärning,

Digitized by Google

gifvit sig luft, sammanhängde med hans känsla af *samhörighet med sina svenska anor*. I sitt direktörstal i Svenska Akademien år 1893 yttrar han:

»Den samlade skatt af ett folks gemensamt burna fröjder och sorger, som vi kalla historia, förenar med tusen trådar det förflutna med det närvarande och talar till hjärtat med gripande makt. Den obestämda, snarast fysiska känsla, som fäster en bergsbo vid hans blå alper, en steppens son vid hans slätter med den vida horisonten, kan vara nog för vilden eller naturbarnet; men den tänkande, utvecklade människan måste i samma känsla förbinda hembygden med *minnet af den framfarna släkt, hvars blod hon känner i sina ådror, hvars verk hon möter vid hvarje fjät på den jord, hon kallar sin*. Först när vi lärt att i häfdens lefvande gestalter, i saga och sång, igenkänna och älska dragen af

»det folk, som våra bördor bar
långt före våra dar»,

kunna vi tala om ett fädernesland i högre mening.»

Dessa Snoilskys ord mana oss att ägna en återblick åt hans ättelängd å svensk jord.

Den ofvan nämnde *Georg Hansson von Snoilsky* hade i sitt äktenskap med Anna Weiler fem döttrar och åtta söner, af hvilka sonen *Gustaf* (f. 1645, kammarherre, † 1695) blef far till en annan *Gustaf von Snoilsky* (f. 1679), hvilken afled 1727 såsom major vid Jönköpings regemente. Dennes son var åter amiralen *Johan von Snoilsky*, den förste grefve Snoilsky (f. 1708, † 1787), hvilken vid 1769 års partihvälfning lät öfvertala sig att blifva riksråd, såsom flottans representant i regeringen, och vid detta tillfälle berättas hafva svarat Adolf Fredrik: »Mången blir satt på fästning på tre år». I sitt äktenskap med Charlotta Carolina *von Psilander*,

Digitized by Google

dotter af den käcke, af Oscar Fredrik besjungne karolinen, som å skeppet Öland vägrade stryka flagg för en engelsk flottilj, hade han sonen *Gustaf*. Denne, den tredje med namnet *Gustaf Snoilsky*, var född år 1752, hade liksom far och farfar ägnat sig åt krigaryrket, men tidigt tagit afsked, erhållit krigsråds titel och blifvit ledamot af allmänna magasinsdirektionen. Han var emellertid en man med vittra intressen. Gjörwell, som om somrarne var hans hyresgäst ute på Ladugårdslandet — den ännu bevarade »Solituden» vid Storgatan —, skildrar honom i ett bref till sin dotter, fru Gustava Lindahl, år 1798 sålunda: »En herre af mycken både kunskap och smak, som talar sina språk [1]), läser de bästa böcker och har det vackraste umgängessätt. Han lefver utan tjänst, oaktadt han är en herre vid sina bästa år.»

Gustaf Snoilsky tillhörde Gjörwells umgängeskrets; icke blott intressen för vitterhet och vetande, äfven herrnhutiska sympatier tyckas hafva bundit dem samman.

Han var äfven poetisk dilettant. [2]) I Gjörwells »Brefväxling» meddelas flere poem af hans hand, dels tre öfversättningar från De Florian (»Ensligheten», »Hågkomsten», och »Till den saknade Corinna»), dels ett par original: en dryckes-

[1]) Detta synes visa det obefogade i Hammarskölds påstående, att Gustaf Snoilsky "af språk endast kände svenskan och franskan".

[2]) Gustaf Snoilsky var för öfrigt ej den förste af namnet Snoilsky med vittra intressen. Johan Ernst Snoilsky, hofjunkare hos drottning Ulrika Eleonora d. ä., afliden 1706, omtalas i R. v. d. Hardt's Holmia Literata såsom författare till svenska poem.

Digitized by Google

visa och en sorgedikt öfver hans äldste son, »Saknaden», i hvilken det bl. a. heter:

Du som bestämt hvad stund sig mänskans lif skall sluta,
Hvi bortrycks ynglingen, som gagna kan och njuta,
Då gubben skröplig, trött om hvila fåfängt ber?
Allt nog... Din mildhet ej sitt ändamål förgäter,
Till sällhet åt enhvar hon bästa stunden mäter,
När dess förvandling sker.

Hans mest betydande vittra bragd var emellertid den bearbetning af Boileaus »L'Art Poétique», som belönades med Svenska Akademiens mindre pris 1815 och som år 1817 — året före hans död — utkom under titeln: Skaldekonsten, öfversättning med förändringar, åtföljd af en fransk tillägnan till kronprins Karl Johan. Det anmärkningsvärdaste i denna tolkning var, att öfversättaren utbytt Boileaus litteraturhistoriska återblick öfver de franske poeterne mot en liknande öfver de svenske, alltifrån Stiernhielm ner till Creutz och Gyllenborg, liksom han fritt exemplifierat »reglornas förklarande». Därjämte tillade han på egen hand beskrifningar öfver »landtkvädet» och »fabeln».

Detta öfversättningsarbete fick vid prisbelöningen det erkännandet, att »Akademien läst dikten med aktning och nöje», och direktören — presidenten Edelcrantz — betygade »det värde Akademien satte på öfversättarens nyttiga företag». I tillägnan till kronprinsen hade också Snoilsky förklarat, att han med detta velat hjälpa dem af sina unge landsmän, som lade vikt på kännedom om poesiens hufvudregler.

Det var dock något »hors de saison». Det unga släkte, som nu beredde sig att intaga den

Digitized by Google

svenska parnassen, var det goda krigsrådet lagom tacksamt för hans åtgärd att lämpa den i deras tycke så föråldrade och torre Boileaus kodex till svenska förhållanden; — han hade ju till och med i sina svenska exempel ej vågat sig längre ned än till Creutz och Gyllenborg. Och en af det yngre släktets förkämpar, Hammarsköld, fäller också i sin »Svenska Vitterheten» en mäkta hård dom öfver detta »rimverk om skaldekonsten» och förklarar dess upphofsman vara en person »utan poetisk kallelse, utan filosofisk insikt och utan litterär bildning».

I sitt äktenskap med sin syssling Johanna Sofia Psilanderskiöld — dotter af amiralen Nils Psilanderskiöld — hade krigsrådet Gustaf Snoilsky fyra söner, af hvilka den efter morfadern uppkallade *Nils Snoilsky* (född d. 7 juli 1792, † den 1 febr. 1860) i sitt äktenskap med *Sigrid Banér* blef skalden Carl Snoilskys fader.

Det är icke tvifvel underkastadt, att Carl Snoilsky företrädesvis kände sig såsom en *Banér*. Det var mycket i hans lynne, som erinrade om det Banérska släktarfvet: ridderligheten, skönhetskänslan, svenskheten, ståtligheten, men också orosdraget, ett visst passioneradt lynne, som i Banérsätten brutit många skrankor och kastat sig ut i månget äfventyr.

Genom sin moder kom Snoilsky att härstamma från andra frejdade svenska ätter, och mer än en af de svenska personligheter, han i dikt förhärligat, tillhöra hans eget galleri af förfäder eller förfäders fränder. Bland anor i den Banérska släkten märkes särskildt det frejdade riksrådet Gustaf Banér, hvars

Digitized by Google

maka Kristina Sture, sin ättemoder i sjätte led, Snoilsky besjungit i dikten »Djursholm». Genom Gustaf Banér härstammade han ock från Bjelkar, Tottar och från de gamla medeltidssläkterna med vapnen »Tillbakaseende Ulf» och »Två Sparrar». Kristina Sture åter var dotter till Svante Sture och dennes maka Märta Leijonhufvud, den berömda »Kung Märta», och Svante Sture var son af ingen ringare än riksföreståndaren Sten Sture den yngre, Snoilskys ättefader i åttonde led, och dennes gemål den ädla fru Kristina Gyllenstierna, Stockholms försvararinna. Fru Kristina åter var dottersonsdotter till konung Karl Knutsson Bonde, som alltså är Snoilskys ättefader i elfte led.

Genom »Kung Märta» härstammade han från den herr Erik Abrahamson (Leijonhufvud), som lät sitt lif i Stockholms blodbad, och som var gift med Ebba Eriksdotter Vase, Gustaf Vasas fränka och moder till Margareta Leijonhufvud, hans andra gemål. Men han härstammade ock från herr Eriks morfar, Måns Bengtsson Natt och Dag, Engelbrekts baneman.

Genom Hebbla Fleming, som var mor till Snoilskys morfars farfar, ledde han sina anor till den myndige herr Klas Fleming — »Sotnäsan», hertig Karls farligaste motståndare i Finland — och genom dennes maka, den af Edelfelts pensel framställda fru Ebba Stenbock, från hennes far, Dackens bekämpare ståthållaren Gustaf Olsson Stenbock, som äfven var far till Gustaf Vasas tredje gemål.

Tre andra stammödrar, hans morfars farfars mor: Ulrika Wellingk, hans morfars farmor: Hedvig

Digitized by Google

Ribbing och hans morfars mor: Lovisa Cronhielm föra likaledes upp till berömda släkter och män; till den bekante statsmannen från Frihetstiden Mauritz Wellingk, till riksrådet Lindorm Ribbing, en af hertig Karls män i Stångebro slag, till riksrådet Konrad Falkenberg, till drottning Kristinas förmyndare riksskattmästaren Gabriel Oxenstierna, kusin till den store Axel, till den Robert Douglas, som ättlingen besjungit i »Vapenbröderna», till den store lagstiftaren Gustaf Cronhielm, den främste mannen i 1734 års lagarbete, till den bekante statsmannen och vetenskapsmannen, Rudbeckianen Gustaf Bonde. Och i deras ättelängd möta vi för öfrigt namn som Soop, Kagg, Tre Rosor, Horn, Brahe, von Leuven och Wrangel.

Det är sålunda en lysande rad af »Svenska bilder», som uppenbarar sig i Carl Snoilskys stamträd. Det skjuter sina rötter djupt ned i den svenska medeltidens och nydaningstidens främsta ätter. Flöt än slaviskt blod i hans ådror, så försvann det nära nog i det »blåa blodet» af hans svenska anor. Intet under, att den svenska historien med dess rika minnen ägde första hemortsrätt i hans diktning, och att han — fjärran från Sverige — kunde tillropa sin Krayner-släkts hembygd:

Fast haf och fjällen skilja,
Där har jag min rot.

* * *

Snoilskys fader, grefve *Nils,* skildras vid sex års ålder af Gjörwell såsom »just en liten Cupidon,

Digitized by Google

så vacker och yr». Visserligen var han för den gamle vitterhetsvännen icke jämförbar med favoriten, den af honom besjungne äldste brodern, grefve John, som 1802 aflidit 20 år gammal [1]), men Gjörwell nämner honom dock »grefve John den andre», »grefve Johns fullmäktig, mycket vackrare, men blir dock aldrig han» — som det heter om den tolfårige Nils 1804. Handledare af hans och hans tvillingbroder Fredriks studier var den mångkunnige encyklopedisten och biografen vice bibliotekarien Jakob Björkegren († 1825), en umgängesvän i det Gjörwellska huset, hvilken, om man får tro hans lärjunge Almquist, skulle varit en utpräglad fritänkare, en idealistisk misantrop — »gudahataren» i »Jaktslottets» sista kapitel.

År 1806 omtalar Gjörwell, att han har att glädja sig åt »trenne ynglingar, ovanligt hugade till att samla och studera historien samt begåfvade med motsvarande flit och snille för denna vetenskap». De två äro bröderne Nils och Fredrik Snoilsky, den tredje hans dotterson Carl Jonas Love Almquist. »Måtte mina välönskningar öfver dem uppfyllas!» tillägger Gjörwell. Sin närmare utbildning erhöllo de unge grefvarne i den stränga herrn-

[1]) Gjörwell yttrar bl. a. i en dikt "En gammal mans tankar vid en ung grefves död" om honom (Brefväxling I: 214):

Sörjd och älskad flydde du mitt hjärta,
unge Snoilsky! i din blomstrings vår;
blott din faders och din moders ömma smärta
liknar den, som i mitt sinne rår.
— — — — — — — — — — — —
Bild af rosen och af liljan på sin stängel,
stärkt af morgondaggens friska regn,
såg jag redan här i dig en bild af ängel. — —

Digitized by Google

hutiska skolan i Kristiansfeld i Slesvig, och där grundades Nils Snoilskys något dystert färgade religiositet, hvilken äfven återverkade på den uppfostran, som kom hans son till del, och som föga harmonierade med dennes lynne.

Nils Snoilsky.
(Efter porträtt af A. G. Hertzberg.)

Nils Snoilsky gick den juridiska vägen, innehade olika domarevärf, var någon tid t. f. landshöfding i Örebro län och likaledes t. f. justitiekansler samt blef 1836 justitieråd.

Som domare hade han visserligen anseende för rättrådighet, och till och med en politisk motståndare som Crusenstolpe betecknar honom såsom »en man af både ära och samvete, redlig i sin vandel och rättskaffens i domarevärf», men han ansågs vara en nog medelmåttig jurist för den höga ställning han innehade; »världen misstänker» — heter det i samma karaktäristik — »att hans pund ej är så utomordentligt». [1])

När vid 1840—41 årens riksdag den mäktiga oppositionen på olika sätt ville uttrycka sitt miss-

[1] Crusenstolpes "Ställningar och förhållanden", 16:de brefvet.

Digitized by Google

hag, lät den äfven opinionsnämnden pricka Högsta Domstolen, och till offer utsågs bl. a. Snoilsky[1]).

Detta var, såsom »Svenska Minerva» anmärkte, desto egendomligare som han — och hans olyckskamrat Nyblæus — i de tre celebra mål, hvilka företrädesvis framkallat opinionens harm, däribland det Crusenstolpeska, röstat emot hvad man trodde vara regeringens önskan. Men Aftonbladet tolkade nämndens opinionsyttring därhän, att den ville se de högsta domareplatserna beklädda af män, som icke blott voro hvad man kallade »hederligt folk», utan därjämte de ypperste på kunskapens och skarpsinnighetens vägnar, och flertalet lärer, — heter det — hyst välgrundade tvifvelsmål om det senare inträffade t. ex. med grefve Snoilsky.

Ett skäl till prickning torde nog ha varit förenandet af justitierådsbefattningen med en hög hofcharge, hofmarskalks, en föga lämplig kombination under en tid, då höga vederbörande sökte inverka på domaremakten[2]).

Nils Snoilsky var för öfrigt en utprägladt konservativ man och räknades till Riddarhusets mest afgjorde aristokrater. Under de första åren af konung Oscar I:s regering tillhörde han den mot regeringen fronderande högern. Han var ett af de två justitieråd, hvilka i konseljen 1845 på det kraftigaste, ehuru förgäfves, afstyrkte bifall till den lika arfs-

[1]) I andra omröstningen fick denne 30 röster mot sig af 48; men vid tredje omröstningen sjönk flertalet till 27 mot 21; då $^2/_3$ flertal kräfdes för uteslutning, blef han kvarsittande.

[2]) Thomander anför, enligt Lilliecronas dagbok, bland andra anledningar att just utesluta Snoilsky, att denne "vore ungkarl och således icke hade någon familj att sörja för".

Digitized by Google

rätten och som häri till och med sågo ett ingrepp i adelns privilegier. Vid 1847–48 årens riksdag intog han en ytterst fiendtlig hållning mot den moderat-liberala Posseska regeringen och fällde de starkaste ord om dess ledamöter [1]). Det var ock han, som väckte förslaget, att Riddarhuset skulle med sin guldmedalj hedra Anders Fryxell för det sätt, hvarpå han skrifvit sitt fäderneslands historia — en åtgärd, hvari Riddarhuset tog parti i den kort förut timade Geijer-Fryxellska striden och gaf uttryck åt aristokratiens missnöje med den nyss aflidne Geijers rojalistiska häfdateckning, tvifvelsutan under fruktan för en ny rojalistisk-demokratisk allians [2]).

Sin ungdoms allvarliga religiositet bevarade Nils Snoilsky lifvet igenom, och då år 1850 Per Wieselgren kom till hufvudstaden för att verka för den inre missionen samt ett missionssällskap bildades, inträdde han vid sidan af Johan Lagerbjelke och general Lefrén i dess styrelse.

Nils Snoilsky ingick sent giftermål. Nyss nämndes, att Thomander — ännu i mars 1840 — omtalar honom såsom ogift. Han hade varit förälskad i en ung ofrälse dam af den förmögna Björkmanska släkten, som visserligen icke besvarade hans kärlek, fäst som hon var vid en annan man, men som till slut gaf efter för sin familjs önskningar och lämnade sitt jaord åt den förnäme friaren. Kort innan trolofningen skulle tillkännagifvas, afled emel-

[1]) Jmfr Chr. Stenhammar, Bilder ur Riksdags- och hufvudstadslifvet, III: 188.

[2]) Äfven vid denna riksdag sattes Snoilskys prickning af opinionsnämnden i fråga, men det schackades genom ett skickligt motdrag af de konservative.

Digitized by Google

lertid fästmön, och Nils Snoilsky, bakom hvars sträfva och otillgängliga yta måhända doldes en ådra af känslosvärmeri från hans herrnhutiska ungdomstid, fäste då trolofningsringen på hennes kallnade hand.

Sigrid Snoilsky, född Banér.

Först år 1840 den 15 september — vid 48 års ålder — ingick han äktenskap med den 27-åriga *Sigrid Fredrika Juliana Banér,* dotter af öfverstelöjtnanten J. G. Banér och Marianne Louise von Both. Bruden hade likaledes en olycklig kärlek att glömma. I detta äktenskap föddes den 8 september 1841 grefve *Carl Johan Gustaf Snoilsky*, parets enda barn.

* * *

Snoilskys moder skildras af dem, som känt henne, såsom en å hufvudets och hjärtats vägnar rikt begåfvad personlighet, med artistiska anlag. Hennes ritstift har tecknat det första porträttet af

Digitized by Google

CARL SNOILSKY VID 10 ÅRS ÅLDER.
Efter en teckning af modren.

Carl Snoilsky som barn, det porträtt, hvilket han en gång förärade Christian Winthers maka och som, sent omsider, mot slutet af hans lif åter blef hans egendom. Den sköne gossen med de drömmande, djupa ögonen — ett fädernearf — och de rika lockarna var moderns afgud. Behandlade fadern honom strängt och kärft, så var modern till gengäld i sällsynt grad eftergifven.

Hvem är hon med stämman den veka,
Som ville, men nänns inte neka,
Som ville, men kan ej bli sträng?

Snoilskys barndomshem var beläget i Klara, där nu Centraltryckeriet ligger. Huset var omgifvet af en stor trädgård, och i den diktsamling, som 1881 trycktes å »den gamla tomten», sjunger skalden:

Just här, där svettig snällpress viger
Åt minnet somt, åt glömskan somt,
Här, där den röda muren stiger,
Jag lekt som barn på denna tomt.

Digitized by Google

Det var en trädgård då med många
Och sköna träd, med sval berså,
Bland skumma gränders kvafva ånga,
En solig paradisisk vrå.

Pioner stodo och tulpaner
På vakt kring rika jordgubbsland,
Dit stora, mogna astrakaner
Från grenen föllo ned ibland.

Här fick inbillningskraften svärma,
Liksom i en förtrollad värld,
Och bada sig i ljus och värma
Och sadla sagans häst till färd.

Här log mot mig för första gången
En skymt af skönhet och natur,
Här föddes kärleken och sången —
Här just vid denna röda mur.

Försvunnen är den lilla parken,
Där fantasin sig tumlat fri,
Och på den kala, jämna marken
Står nu ett jättetryckeri.
— — — — — — — —

I tryckta tankar, ack, hur matte
Jag eder fann i denna stund
Emot den dikt, som barndom satte
Med gyllne skrift på drömblå grund.

Huset och trädgården vid Klara Strandgata var dock ej Snoilskys enda barndomshem. Modern var statsfru hos änkedrottning Desideria och vistades som sådan en god del af året å *Rosersberg*, därvid sonen var henne följaktig. Äfven denna »kära barndomsvärld» har han besjungit i en dikt från 1877:

Digitized by Google

Pilten går med fjät försagda
Tyst, på föreskrifven sed,
Uppför trappor, mattbelagda,
Mellan urnors dubbla led.

Bäfvan honom genomilar,
Att hans fotsteg kan bli hördt
Hjältens gamla maka hvilar —
Tänk, om hennes dröm han stört.

Som en liten sagoprins vandrar han på slottets bonade golf, drömmer sig vara med i sjöstriden, som Desprèz målat, svärmar med Morvens isgrå bard, sådan Gérard framkallat honom på duken, där han breder famnen mot Fingal, bläddrar i Ariostovolymens granna kopparstick och låter riddare, prinsessor och jättar passera revy.

Unga, svårmodstunga hjärta,
Föll i dig ock sångens frö?
Skall ock du din fröjd och smärta
Som ett klangrikt pärlregn strö?

Bragder och sånger hägrade tidigt för hans framtidssyn.

Den, som väckte gossens intresse för vår äldre vitterhet, var egendomligt nog en enkel tjänarinna — »kammarpigan» Christina Lamberg — som hade den närmaste vården om honom sig anförtrodd. Hon tycks hafva varit förtrogen med den gustavianska vitterhetens mera kände skalder, och hon har i all anspråkslöshet burit traditionerna öfver till den gryende tidens skald.

Snoilsky har i ett par bref till mig omtalat den betydelse dessa vittra barnkammarstudier haft

Digitized by Google

för honom. I december 1887 — kort efter det mitt arbete om Anna Maria Lenngren utkommit — skref han:

»— — — Den beundran och kärlek, som vi båda hysa för sångmön Anna Maria, danar oss emellan ett alldeles särskildt frimureri. De Lenngrenska dikterna hafva träget följt mig alltsedan barnkammaren, där jag hörde min sköterska föreläsa dem ur ett söndertrasadt exemplar af originalupplagan. Jag kunde den utantill innan jag visste, att det var *poesi*.

Sedan jag började befatta mig med att för egna tankar och känslor söka skaffa mig en språklig uttrycksform, var fru Lenngrens stil ofta den ledstjärna jag, till att börja med omedvetet, följde. Under loppet af min utveckling har inflytelsen från henne förmält sig med så disparata beståndsdelar som Goethe och Heine, Béranger och Byron, men jag tror nog, att en kännare som ni skall igenkänna något drag af henne i den diktion, som jag så småningom lyckats få fram [1]). Kanske skall det heta: 'då bägaren väl är färdigsmidd, hafva drufvorna upphört att gifva'.»

Äfven med andra den gustavianska tidens skalder blef han tidigt förtrogen. Så bl. a. med Lidner, hvars känsloförhäfvelse senare förekom honom föråldrad. »Annars kan jag», skrifver han till mig ($^{11}/_{12}$ 1889), »ännu lifligt påminna mig från min barndom hvilket intryck vissa Lidnerska småstycken då gjorde på mig, t. ex. *O yngling* o. s. v. samt *Vid vassen af den krökta ström*. Den senare sången brukade en sköterska sjunga för mig och förfelade aldrig att därmed frampressa mina tårar [2])».

[1]) Ett uttryck som "Ett järtecken — Jofur täcks tala" i "Rom och Kartago" (1870-talet) är äkta Lenngrenskt.

[2]) Det var "vid vassen af den krökta ström",
en ton, som följt mig ända i min dröm.
(Gamla fröken.)

Digitized by Google

Ännu en annan äldre kvinna med friskt bibehållna minnen från den gustavianska tiden torde i skaldens barndom väckt hans sympatier för denna tid. Det var hans gamla fränka fröken Britte-Sophie Dalman (f. 1779, d. 1860), hvilken ofta gästade hans föräldrahem och som ibland, när grefvinnan Snoilsky af sin hoftjänst tvangs att lämna sin lille son, eftersändes för att vara denne till ett alltid efterlängtadt och kärt sällskap. Hon har *delvis* stått modell till »Gamla fröken», och Carl Snoilsky talade ännu mot slutet af sitt lif med varm känsla om henne, helst sedan han i Gjörwellska papperen funnit äfven hennes ungdomsroman skildrad [1]).

Den 30 augusti 1850 inskrefs den nioårige Snoilsky i Klara högre lärdomsskola, där han stannade i sju år.

Här lär han grundligen hafva vantrifts. I den ståtliga dikten »Rebell» (från 1880-talet) — om den käcke frieleven, som ej ville göra afbön och taga stut — ger Snoilsky följande interiör från skolan:

Därinne sitta gossar, bänk vid bänk,
Orörlige som i en magisk länk,
Och likt ett asplöf darrar hvarje hjärta.
— — — — — — — — — — — —

Från svarta taflan med förfärlig ton
Förhör magistern i konjugation.
Vid sina frågor plägar han förunna
En liten hemsk sekund, då en och hvar
Skall göra färdigt sitt latinska svar.
Så repas upp ett namn. Då skall man kunna.

[1]) Hon lär varit hemligt förlofvad med hans vid helt unga år bortgångne farbroder.

Digitized by Google

En syndare, som träffad af ett skott
Från bänken flyger upp, men stammar blott,
En lugg, ett tjut — och grannen frågan ärfver.
Så går det på i samma exercis;
Af allt jag kan ha lärt på detta vis,
En sak är viss: jag vet, att jag har nerver.

Men midt ibland läxor och luggar hände det, att blicken ljusnade. Det var då mot gossens skolpulpet barndomens tröstarinna — fantasien — i hemlighet lutade sig och med sitt trollglas skänkte lif och färg åt läxans torra ökensand. *En* sådan trolsk omdiktning af torra fakta — hvilken säkerligen har rot i minnen från skoltiden — är poemet »Sveriges karta», där »den primanska fantasien» ombildar Skandinaviska halfön å den kalkade väggens plumpfyllda karta till ett utsträckt lejon i förbidan, och där åt hvarje landskaps färger skänkes en konkret innebörd af lefvande lif och fosterländsk betydelse:

Än tänker jag på hvar provins
I samma färger som jag minns
Från kartans hjärta gränser:
Ett Skåne gult som skördefält,
Ett Sörmland grönt som björkens tält,
Då Värmland stålblått glänser.

Och läxorna om Roms och Kartagos strider omsattes i gärning, då piltarne från sekunda lekte snöbollskrig på kyrkogården, då klackjärn från små hårda hälar nötte grifthällarne och en tioårig Scipio med lysande bleckhjälm från Eurenii leksaksbod stormade det puniska fästet.

Bland kamraterne i Klara skola var en blifvande skaldefrände och hjärtevän: *Edvard Bäckström,* om hvilken det heter i minnesdikten efter hans död:

Digitized by Google

Jag såg på nytt din kind med hälsans rosor,
Som då du grannen var på skolans bänk.
Hur sjöd, i dammet af latinska glosor,
Din själ af fantasiens himlaskänk!
Vid hviskadt samspråk flögo tröga stunder
Bland höglandskrigarne ur Walter Scott,
Bland skuggor ur Stagnelii månskenslunder,
Tills lärarns fråga skingrade dem brådt!

Snoilsky skrifver ock 1891 i ett bref till Schöldström:

»Edvard var alltigenom en fin natur, en trofast vän, ett oegennyttigt hjärta. Jag tänker tidt och ofta på honom. I kretsen af mina, på två eller tre när, nu bortdöde barndomsvänner är han oersättlig.»

År 1856 blef Snoilsky moderlös; den 19 augusti detta år afled grefvinnan Sigrid Snoilsky i kolera, vid endast 43 års ålder. Pastor Bernhard Wadström antecknar i sin dagbok för 21 augusti d. å.: [1])

»Man beklagar mycket hennes make och unge son, vid hvilken hon varit särdeles fästad. Denne unge grefve Carl Snoilsky känner jag, sedan han i fjol köpte min sigillsamling. Under de samtal jag då hade med honom lade han i dagen mycken belefvenhet och nobless. Man säger, att han vid sitt läroverk skall visa prof på mer än vanlig begåfning.»

För Carl Snoilsky var förlusten vid så unga år af modern ödesdiger. Denna händelse fördystrade hans tillvaro under de viktiga öfvergångsåren. »Då försvann all glädje från hemmet», förklarade han själf på tal om moderns död. Kamrater från den tiden beskrifva stämningen i grefve Nils Snoilskys änklingshem såsom outsägligt nedtryckt. Endast

[1]) B. Wadström: Ur minnet och dagboken, II: 277.

Digitized by Google

vid måltiderna träffade den uppväxande ynglingen samman med sin allvarlige och stränge fader, som då redan var djupt in i sextiotalet. Förtrolighet rådde icke dem emellan.

Någon ersättning för den moderliga omvårdnad, han gått förlustig, fann Carl Snoilsky hos moderns systrar, grefvinnorna Manderström och Trolle-Bonde.

I ett bref till den förra — Ludvig Manderströms maka — från 1881 hembär Snoilsky grefvinnan Manderström ett tack och uttrycker sin glädje öfver att »fortfarande äga samma milda, ömma vän i min älskade moster, *sedan barndomen kär som min andra mor*».

Och stundom gästade han den andra mostern å Vibyholm, det Bondeska fideikommisset i Södermanland, hvilket han i ett bref från 1888 betecknar såsom »det i mitt tycke naturskönast belägna gods i Sverige, vid hvilket jag är fäst af många minnen».

Min längtan vill flyga
I förväg till kammarn från förr,
Där sångernas fé brukat smyga
På versfötter hemligt till ynglingens dörr.

Slottsfruns godhet och behag har Snoilsky bragt sin hyllning i dikten »Vibyholm», som han ägnat »moder mins syster»:

»Ej Ehrnstrahl i gyllene ramen
Bevarade åt oss så ädel en fru.»

Ombyte skedde i hans skolgång, då han i juni 1857 lämnade Klara skola och höstterminen samma år

Digitized by Google

inskrefs i Stockholms lyceum, ett af C. J. Bohman och O. v. Feilitzen ledt privatläroverk. Här trifdes han helt annorlunda och blef en mycket afhållen kamrat i en krets af vittert intresserade ungdomar.

En af dessa, sedermera kassören i generalpoststyrelsen Fredrik Barthelson, skildrar i en liten skiss »Från Snoilskys ungdom» [1]), huru lyceisternes uppmärksamhet en höstafton 1857 fästes vid en nykomling i »femte», en för sina år tämligen lång, smärt yngling med ett synnerligt nobelt utseende, hvars fina, men på samma gång flärdfria och okonstlade sätt snart gjorde honom uppburen i kamratflocken.

En annan, något yngre lyceikamrat, kammarherren friherre A. F. Stjernstedt, har meddelat mig ett och annat intryck från deras gemensamma skoltid:

»Snoilsky genomgick de högsta klasserna af Stockholms lyceum; i femte klassen sutto vi en kortare tid samtidigt. Jag minnes honom — han kan då ha varit 16 år — såsom en smärt yngling, med långt mörkt hår och med en egendomlig blandning af munterhet och svårmod i sitt väsende.

Under lektionerna hade jag min plats midt emot honom; vi sutto nämligen på bänkar omkring väggarna rundt omkring rummet, och jag minns, hur jag ibland såg på honom och undrade, hvarför han satt och såg så ledsen ut — som det föreföll min fjortonåriga uppfattning — då jag visste, att han under fritiderna kunde vara lika munter och

[1]) Kalendern "Sverige" för 1892.

Digitized by Google

glad åt lekar som någon annan af oss. Förmodligen voro fjortonåringens tankar vid de tillfällena på flykt långt borta från skolrummet och dess läxor.

Snoilskys väsende var redan då, som under hela hans lif, i allmänhet stillsamt, fåordigt och tillbakadraget; och det var endast vid särskilda tillfällen, då samtalet rörde sig om något som särskildt intresserade eller eggade honom, som den gömda elden i hans lynne bröt fram, och han kunde då blifva lidelsefull, ifrig och vältalig. Men med detta tillbakadragna väsende kunde förena sig en enkel vänlighet i sättet, som verkade obeskrifligt fängslande.»

Carl Snoilsky som lyceist.

Så skildras Carl Snoilsky som gosse. Så förblef han hela sitt lif. Den medfödda förnämheten och tillbakadragenheten i hans skaplynne var icke uttryck för någon inre kyla, den var ofta endast en lava, under hvilken det glödde. Och denna glöd gaf sig under ungdomsåren luft i dikter, som förtjuste kamraterna i den litterära skolklubben: *Fratres Amicitiæ Veræ*, för hvilken Snoilsky, ännu sedan decennier förflutit, bevarade sin ungdomstids sympati.

Digitized by Google

Med en dylik varm sympati mindes han ock läraren från ungdomsåren, hvilken ofta var som en äldre broder i ynglingarnes förbund, mannen af ära och tro, den gamle Bohman.

I minnesdikten öfver honom skrifver Snoilsky:

Men modersmålet dock kärast var;
Som Hellas *smidig*, som Romas *klar*
Du önskade se dess skrud.
Du tålte *ej dunkel, ej flärdfull glans;*
Och *logisk reda* och rykt och ans
Var alltid ditt främsta bud

Vår första utflykt i språkets värld
Bland språkets blindskär, vår första färd
Vi gjorde med dig som lots,
Och utan nåd i vår kriabok
I marginalen du satte krok
För *svammel* och *grannlåtsgods.*

Snoilsky var ingen oläraktig elev af Bohman. Arfvet från skolan bevarade han i sin skaldestil, som är lika fri från dunkel som från svammel.

Och dessa voro eljes nättopp de fel, hvilka kännetecknade den epigondikt, som var förhärskande, då Snoilsky pröfvade sina unga skaldevingar till flykt.

Den mystiska oredan var något, som de små poeter, hvilka gingo i nyromantikens fotspår, tagit i arf utan att ärfva djupet eller innerligheten i en Atterboms eller Stagnelius' diktning. Grannlåtsgodset var det, som hade kurs hos småtegneriderne, de där saknade den bildens och versens glans och den medryckande vältalighet, som var Frithiofsskalden egen.

Digitized by Google

Och bland »de lefvande syner» på klassisk jord, till hvilka Bohman tog lärjungen med sig, var det särskildt *en,* som icke försvann ur hans minne. Det var Horatius, hvars mildt epikureiska sångarlynne icke varit utan inflytande på den unge Carl Snoilskys skaldskap.

Med skalden från Venusia har han månget frändskapsdrag. Han tolkade någon enstaka dikt af Horatius, men hvad mera var — när hans lyra blifvit fullsträngad, sjöng han i hans anda.

* * *

Den förste februari 1860 afled justitierådet Nils Snoilsky. I en grafdikt vid hans bår, af L. E. Ekmarck, hette det bl. a.:

Ditt stamträds grenar friska bladen bära.
Det trifves väl i älskad fosterbygd,
Den frukt, det trädet bär, den heter ära,
Och den som vårdat det, dess namn är — dygd.
En telning löftesrik från stammen spirar
Och sina grenar kring din urna virar.

Ungefär samtidigt med faderns död försiggick ett genombrott i Carl Snoilskys lynne.

En kvinnlig frände till honom berättar, att han — dittills grufligt inbunden och tyst — vid denna tid plötsligen fick liksom sin frihet. Det var som en fågel sluppit ur bur. Det, som förut varit inklämdt och hämmadt, brusade nu fram. På en gång slog hans väsende ut i blomma. Han kom ned till släkt och vänner med packor af böcker, ville läsa upp för dem, men kunde det mesta utantill; — företrädesvis var det Heine han med pas-

Digitized by Google

sion deklamerade. Om sina egna dikter talade han mycket litet, men begärdes det, kunde han taga fram sitt senaste poem och med entusiasm föredraga det.

Han var en förtjusande uppenbarelse, som vann enhvar med hvem han kom i beröring.

Kamratkretsen beundrade tidigt Snoilskys poetiska försök, och ryktet om dem spred sig äfven till de redan till Uppsala afgångne lyceisterne. Själfve Bohman skulle ha spått, att »Snoilsky blir en stor skald». [1]) Själf var han fast öfvertygad om sin skaldegåfva. I den vittra skolklubben tålde han gärna kritiker, men han hade känslan af att gömma en skald inombords, och han kunde i ett obevakadt ögonblick med naiv entusiasm utbrista till en förtrolig vän: »Jag vill bli Sveriges Lord Byron.» [2])

Byron var nämligen jämte Heine vid denna tid hans favoritskald. Den vemodskänsla, som just i ynglingaålderns genombrottstid plägar bemäktiga sig sinnet, den oemotsvarighet, som då yppar sig för en ädlare yngling mellan de ideala krafven och hvad verkligheten bjuder, tomheten, ytligheten, skefheten i omgifningen, allt detta gör ungdomssinnet mottagligt för *världssmärtans* skalder, för det revolutionära trotset, lika väl som för den bittra ironin. En sådan jordmån är mottaglig för Byron, Heine, Lenau. Men Snoilsky lärde sig ock i dessa ungdomsår — de sista i skolan, de första vid akademien — älska mera harmoniske skalder, främst den store mästaren Goethe, hvilken nu vann

[1]) Barthelsons ofvannämnda uppsats.

[2]) Meddelande af en klasskamrat, polismästare A. O. Elliot.

Digitized by Google

ett aldrig förloradt välde öfver honom. Man kan ock i hans ungdomsdiktning påträffa intryck från Tegnér och eftertegnerismen samt 1840-talets män; mindre från de egentlige romantikerne, äfven om han stundom från deras stilförråd lånat uttryck och bilder. En skald som Atterbom var honom exempelvis rätt främmande, och ännu så sent som 1881 yttrar han sig — såsom längre fram skall påvisas — märkligt skarpt och obilligt om dennes skaldskap såsom »ett anspråksfullt och innehållstomt klingklang». Men icke heller Stagnelius, hvars ofta sjukliga förening af världssmärta och sensualism dock brukar locka ynglingasinnet, och hvilken utgjorde hans Klarakamrat Edvard Bäckströms förtjusning, öfvade någon dragning på Snoilskys för allt grubbel främmande sinne.

I det afseendet är en episod, som friherre Stjernstedt erinrar sig från Snoilskys första studentår, betecknande.

»Jag var» — berättar frih. S. — »vid den tiden mycket förtjust i Stagnelius, som jag flitigt studerade, och en gång försökte jag, ehuru med föga framgång, att föra min älsklingsskalds talan emot Snoilsky och Vilhelm Svedbom, som ingendera voro vidare intagna af honom. Snoilsky, som af poesien bland mycket annat fordrade »klara tankar i en klar form», var ej mycket böjd för att skänka något erkännande åt Stagnelius, blef ganska ifrig under diskussionens gång och gick betydligt illa åt de mystiskt romantiska grannlåterna hos författaren till Liljorna i Saron; mina försök att medels citat ur hans dikter få honom att ändra tankar ökade blott oppositio-

Digitized by Google

nens häftighet. Slutligen steg Snoilsky upp, gick fram till sitt bokskåp och tog ned en bok, som han räckte mig med orden: »Där skall du få en liten cadeau; läs det där, så skall du nog snart vara botad från din vurm för Stagnelius. Det var *Goethes Lyrische Gedichte.*» [1])

Mot våren 1860 stundade Snoilskys studentexamen, som på den tiden skulle afläggas i Uppsala. Han kände nu skolbänkens tvång pinsamt och längtade till den hvita mössans stad. I ett uppsluppet, en smula pojkaktigt bref på hexameter till en kamrat som något tidigare blifvit student (A. O. Elliot) — skrifvet

»Stockholm den sjätte i mars, år Sextio midt uppå dagen» —

skildrar Snoilsky bl. a. de kvarblifne kamraternes lif och besvärligheter å Lyceum:

Kärlek! Nu tystne min lyra om dig! Dicam horrida bella:
Grufliga fejder mot Bohman, vår kung, tyrann på Lyceum,
Tutens lättja, som ökas hvar dag, och Stöfvarens skolkning.
Andra saker som nedslå mitt mod, sed faucibus haerent.
— —
Detta var det — dock stundar en dag, som kväljer oss grufligt,
Mera den kväljer dock morgon därpå, men sådant gör intet.
— —
Rågade bålar nu färdiga håll, du mångsluge Kille,
Rödnäst ser jag dig stå och fumla med glaset i näfven,
Hör dig med fröjd proponera en skål för nya studenter.
Hör dig nämna mitt namn. Men snart bland knäckta buteljer
Somna vi broderligt in och hvila på skördade lagrar.
Men tills den kommer den strålande dag, som kröner mitt arbet',
Afundsjuk sitter jag här och tränar bland mögliga luntor.
Vale! Min trofaste vän! Ursäkta den haltande versen,
Olik den vänskap, jag hyser för dig, ty aldrig den haltar.

[1]) På äldre dagar torde Snoilsky fått en annan, bättre uppfattning af Stagnelius.

Digitized by Google

Och till poemet fogas några prosaiska rader:

»Vet du, att endera dagen kreverar jag af ledsnad vid det hålet Lyceum. Vi hafva emellertid börjat de efterlängtade tentamina. Föreningen *F. A. V.* har sannolikt upphört att vara till, åtminstone hållas aldrig några sammankomster. Frid öfver dess stoft. Vore blott våren snart inne; det blir min önskan först och sist; då, o Kille! skola vi upplifva gamla minnen.»

I maj slog ändtligen den efterlängtade stund, då den hvita mössan prydde Carl Snoilskys sköna hufvud. Ungefär samtidigt såg hans första tryckta dikt dagen. Det var en hyllning till Karl XV på dennes kröningsdag, hvilken fanns införd i Posttidningen den 10 maj 1860, undertecknad *C. S.*

Det var dock icke under denna signatur Snoilsky skulle göra sig känd.

Ett år senare utkom hans första diktsamling: *Smådikter af Sven Tröst* — signaturen lånad från en af personerna i Ingemanns historiska roman »Prins Otto af Danmark». Den omfattar skaldestycken från lyceiåren såväl som från den första studenttiden.

Det är en möjlighet att någorlunda särskilja dessa äldre och yngre beståndsdelar, enär två handskrifna samlingar finnas bevarade. Den ena, som Snoilsky förärat sin ungdomsvän Karl af Schmidt, och som nu finnes i Göteborgs stadsbibliotek, är ett litet album — »Poesie» — hvari dikter från åren 1859 och 1860 inskrifvits. [1]) Den andra är en i

[1]) Visserligen står på pärmens insida skrifvet med senare stil än textens: "Stockholm, Upsala 1859, 1860, 1861", men det sistnämnda årtalet kan knappast gälla mer än någon alldeles enstaka dikt, om ens det.

Digitized by Google

Fratres Amicitiæ Veræ 1858.

Namnen å ofvanstående medlemmar äro från vänster räknadt:

I öfversta raden: K. af Schmidt, Th. Lundbergh, F. Hahr, Fürstenhoff, Kuylenstjerna, Ax. Lindström och Tammelin.

I mellersta raden: Chr. Frunck, Snoilsky, C. Silfverstolpe och E. Lannerstierna.

I nedersta raden: J. Meyer, W. Tornerhjelm, Elliot, W. Willers, O. B. Cardon.

»I dag, säger minnets genius,
Det tretti år se'n lär bli:
För fotografen Eurenius
Där satt ett ungt kotteri,
Då syntes af framtidsskäggen
Den första brodden väl ej --
Så hänga vi än på väggen
I bleknadt konterfej.»

(Snoilsky: "Till Fratres Amicitiæ Veræ".)

Digitized by Google

6.

Lurley.

Hel dig, berömda berg, för sagan kära!
Du speglar dig i Rheinens böljor klara.
Med vördnad seglare förbi dig fara
Kanoners dunder deras helsning bära

Den djerfvaste din hvirfvel kan förfära,
Och i dess närhet lurar död och fara.
Ej menskolif din grymma nymf plär spara;
Men likafullt man sjunger till dess ära.

Du är ett farligt skär i Romantiken,
Och mången efter Phöbi lager liken
Förförisk till förderfvets brant du leder.

Jag ville gerna något om dig dikta.
Men för min sång jag kunde dyrt få plikta.
Du mig, som andra, drog till botten neder.

Faksimil ur Poesi-album från 1859.
(I Göteborgs Stadsbibliotek.)

Digitized by Google

Digitized by Google

Stockholms stads arkiv befintlig handskriftsamling af Snoilsky (förärad på 1870-talet till den bekante litteräre samlaren kamrer K. F. Werner), där vi finna flertalet af de i poesialbumet meddelade, men därutöfver åtskilliga i »Smådikter» intagna poem, hvilka tillkommit från och med oktober 1860, alltså från studenttiden.

Vid jämförelse emellan dessa båda samlingar kan man i det stora hela iakttaga utvecklingsgången. [1])

De i poesialbumet intagna dikterna, hvilka till stor del sammanfalla med första gruppen i den Wernerska boken, torde kunna anses utgöra alster från *lyceitiden* och sommaren efter det studentexamen aflagts.

[1]) Samlingen "Poesi" omfattar följande poem: I. Sonetter: "Förgänglighet" (= Eken sid. 49 i Smådikter); "Midnattsbilder" (Midnatt sid. 56 i Sm.); "Vid en solnedgång" (Första sonetten till Euphrasia, sid. 9 i Sm.); "Marstrand", (sid. 54); "Med anledning af det föreslagna Magnus Stenbocksmonumentet" (sid. 51); "Afbönen" (sid. 53); "Lurley" (förra afdelningen af poemet Lurley sid. 36); "Petrarca" (sid. 50); "Jordens fröjder" (sid. 55); "I Säfstaholms album", ("Stamboksblad" sid. 57).

II. Minnen från Östersjön: "Landsort" (Vid Landsort, sid. 30); "På öppna hafvet" (På öppna sjön, sid. 32); "Rysk fregatt inom synhåll" ("Den främmande fregatten" sid. 35); "Riddarens afsked" sid. 64); "Inbjudning" (= den andra sonetten till Euphrasia, sid. 10).

III. "Lurley" (andra ottave rime afdelningen af dikten Lurley, sid. 36); Scener från Nassau (sid. 41); Häfdernas röst (sid. 61): *Till Svea* (otryckt); På konung Karl XV:s kröningsdag (Den tredje maj 1860, sid. 58), "Älfvorna" (sid. 95); "Diktens rike". Till F. (F. var John Fürstenhoff, Snoilskys skolkamrat, en poetiskt intresserad yngling, senare skådespelare, publicist och posttjänsteman i Göteborg), (sid. 89); "Kämpen och skattgräfvaren" (sid. 67); Skaldens död (Den döende skalden, sid. 81); Regnbågen (sid. 97); Acteon (sid. 99); Ögontröst (= Ögontröst I, sid. 7); Elegie (Dialog sid. 103); Distica (Epigrammer, sid. 101); *Till Neobule* (efter Horatius, Miserarum est, neque amori, otryckt); Till Bandusia (efter Horatius, sid. 107), *Kärlekskval* (efter Horatius, Mater saeva, otryckt); *Rousseau* (efter Schiller, otryckt); Sångens makt (efter Schiller, sid. 108); Guden och Bajadèren (efter

Digitized by Google

Dessa förstlingsdikter röja — möjligen med ett eller par undantag — ännu icke alls »lejonets

Goethe sid. 114), Mignon (efter Goethe — Italien, sid. 111); Fiskaren (efter Goethe, sid. 112); O sköna fiskarflicka (efter Heine, sid. 133), Epilog (efter Heine, (sid. 139); *Aeneidens andra bok, fri öfversättning på ottave rime*, tjugutvå strofer (otryckt); Svanen (sid. 87); Ragnarök (sid. 25); Mot himlen skådar jag (— Ögontröst II, sid. 7); *Soldathustrus sång* (otryckt; fragment); "Är det sant, madame, det pratet" (otryckt); Lilla muntra stråle (- Till solstrålen, sid. 12); Sonett (- Flyttfågeln, sid. 27); Den polske flyktingen (Den landsflyktige, efter Lenau, sid. 123); Hvar gång jag arla om morgon (efter Heine, sid. 135); Jag är så beklämd (Heine, sid. 130); Vi sutto vid fiskarkojan (Heine, sid. 132); "Därofvan på bergets branter" (otryckt, Heines Ich Steh' auf des Berges Spitze, De helga tre kungar från Österland, otryckt, (Heines Die heil'gen drei Könige); Du är liksom en blomma (Heine, sid. 133). Salamancas fästningsvallar, (Heine, sid. 134); Hvad vill den ensamma tåren (Heine, sid. 137); Förr mitt dunkla lif bestrålats (Heine sid. 130); *Och vinden lägger byxor an*, (otryckt, Heine, Der Wind zieht seine Hosen an), Om smärtornas mångfald (Heine sid. 136); Du har diamanter (Heine sid. 136).

Den Wernerska boken innehåller dikterna i följande ordning: Petrarka till Italien (1859); Med anledning af Stenbocksmonumentet; Marstrand; Jordens fröjder; Afbönen (till en del efter Horatii Palinodia ad amicam); Midnattsbetraktelse; Vid en solnedgång; Inbjudning; I Säfstaholms album; Lurley. Minnen från Östersjön, "Landsort" (härefter fyra sidor bortrifna). Riddarens afsked (ursprungligen kallad Henrik Wredes afsked) Till solstrålen; Ögontröst 1, 2; Ragnarök; Svanen (med varianter); Älfvorna; (härefter fyra sidor bortrifna); Häfdernas röst; *Till Svea* (öfverstruken och delvis bortrifven; otryckt); På Karl XV:s kröningsdag; Diktens rike (öfverstruken och delvis bortrifven, fyra sidor bortrifna); En skalds död 1860; Regnbågen; Actaeon; Epigrammer; Dialog.

Öfversättningar, Sången af Horatius: 1. *Kärlekskval;* 2. Till Bandusias källa; 3. Till Neobule; Sånger af Schiller; 1. *Rousseau*, 2. Sångens makt. Sånger af Goethe: 1. Mignon; 2. Fiskaren; 3. Guden och Bajadèren. Sånger ur Heimkehr, diktcykel af Heinrich Heine (15 dikter, de samma som i "Poesie" och därjämte "Säg, hvar är den ljufva flickan"); Aeneas berättar Dido Trojas förstöring (fritt efter Virgilius). Efter H. Heine: Båd liljor och rosenknopp; Säg mig, hvem uren väl först fann upp. Vilhelm Tell (efter Zedlitz); Den nattliga mönstringen (efter Zedlitz); *Jägarvisa* efter Mörike (otryckt).

Nya dikter: Upsala Okt.—Dec. 1860: John Keats, Venetianskt kärlekskväde, Hvad vållar sorg; Parallell; Engeln och blomman, drömbilder (- Visorna 1 och 2); *Trängmål* (otryckt 24/11 1860); Ormen på vägen 24/11 1860; Sultana (26 11 1860); Ballad (= Den bärgtagne 26/11 1860). Visa (Vore du en stjärna, Ups. 28 11 1860); Kärlek förgår (- Förbi 5/12 1860); Hon skall på bal; Lustpartiet En kvalfull natt); Heineska öfversättningar (utrifven); Bucanierens sång 22/12 1860.

Digitized by Google

klo». Man märker helt igenom intryck från skilda håll af inhemsk och utländsk diktning utan något egentligt personligt tillägnande.

Åtskilliga af dikterna tillhöra det slags poesi, som brukade vara i kurs i de vittra skolgosseföreningarna, och som trampade i Tegnéridernas, i Beskows, i den götiska storvulenhetens och i Herman Bjurstens fotspår. Så exempelvis dikten »Häfdernas röst», där Svea manas att vakna ur den långa blundern. »Fridens toga» klär henne icke.

Men stålblå hjälm på ljusa lockar bunden
Och järnfast brynja just din prydnad är.

Eller »Riddarens afsked», där den tappre vägrar att stanna i borgen hos maka och barn; Svea — »den eviga tärnan» — har hans löfte. I »Kämpen och skattgräfvaren» vimlar det af götiska uttryck: »det trogna Tirfing», »Heimdalls horn», »leken på Idavallen», »Einheirars rop», »Nordens fylgia». Till samma grupp höra ock dikter som sonetterna om Marstrand och om Stenbocksmonumentet samt hyllningen till konungen på hans kröningsdag. Af ett sjudande rysshat, sådant som ägde kurs i de före-

Nyaste dikter: Romanser, ballader, folkvisor 1861 med motto

Que ce soit Urgèle ou Morgane,
J'aime, en un rêve sans effroi,
Qu'une fée au corps diaphane,
Ainsi qu'une fleure qui se fane
Vienne pencher son front sur moi.
(Victor Hugo.)

Slutet af en dikt, *Silkessnöret,* som finnes fullständig bland lösa blad i Werners samling.

Eros (= Inledningssången i Smådikter).

Det var ett skämt; Sverige; *Riddar Tristan;* ballad i egen stil.

En junimorgon (= En morgon i maj, bland "Sånger och Berättelser"). Hvad som härefter följer i boken, är tydligen vida senare tillkommet, bl. a. titlar på dikter från 1862 och 1863.

Digitized by Google

gående årtiondenas »pansarpoesi», präglas sonetten »Rysk fregatt inom synhåll», som likväl vid tryckningen fått ändrad titel för att dölja adressen till fienden i öster. Dess tvenne slutterziner brinna emellertid af en fosterländsk revanchekänsla, som tyder på att Krimkriget med dess stämningar blott låg få år tillbaka i tiden:

Tartaren spydde monster upp i dagen,
Och mördarflockar lurade i skogen,
Rättvisan blef en lögn, en bokstaf lagen.
Barbarer svärmade kring fria stränder —
— O! När blir våldets örn för straffet mogen?
När gripes klubban af befriarns händer?

Det är samma känsla som ger sig luft i det otryckta poemet »Till Svea», ett skaldestycke, hvari sångaren, påverkad af Talis Qualis och Nybom, bebådar Sveas hämnd och resens nederlag och bl. a. sjunger:

Äro alla dina krafter tömda
Arma Svea, biter ej ditt stål?
Äro dina ekar endast gömda
För att nyttjas till ditt eget bål?
Skyll på armod, du hvars rikdom strömmar
Dit där blod betecknat förr din stråt.
Vakna upp ur dina veka drömmar
Och lägg bort din köpta, lumpna stål.

Efterklangen synes varit förnimbar för skalden själf, då han offrat denna dikt redan vid utgifvandet af sina Smådikter. [1])

[1]) Andra strukna dikter äro Soldathustruns sång (antagligen på grund af några nödrim; det är en vaggsång med följande början: "Sof, ljuslockige gosse, sof") samt ett något frivolt epigramartadt fragment (möjligen öfversättning). Enstaka öfversättningar från Heine, Schiller, Mörike och Horatius ha icke heller stått profvet för den unge sångarens egen kritik.

Digitized by Google

Andra intryck som framträda i dessa poem härröra från världssmärt- och frihetsskalder, bl. a. Heine, hvars alster Snoilsky med förkärlek öfversatte. Så exempelvis »Förgänglighet» (Eken), »Jordens fröjder», där världssmärtan får en ironisk slutspets:

> Mot äran ensam jag i hyllning felar
> Emedan hon, af folken illa liden,
> är blifven misantropisk nu för tiden

samt »Ragnarök», med dess mörka slutstrof:

> O, arma hjärta, där hoppet dött ut!
> Hvad ondt kan väl drabba dig mer?
> Den sol dig lyste och värmde förut
> I tårehafvet gått ner.

Rent sentimental är »Skaldens död» (Den döende skalden); mera förhoppningsfull »Rägnbågen».

I »Scener från Nassau» (som icke förekommer i den Wernerska boken) tar skaldens misantropi en satirisk prägel, säkerligen under inflytande från Byrons ottave-rime-dikter. Denna dikt är antagligen byggd på reseminnen från sommaren 1860.

Den unge skalden känner sig, då han vandrar i det härliga paradiset vid Lahns stränder, upprörd öfver påbudet »das Betteln ist verboten» midt bland spelhusvinstens rikedomar. »Blott för den rike Nassau skön skall vara.» Och med en smula godtköpssatir utfar han mot »den katolske prästen, som sveper kåpan kring sin runda kropp».

Här i Södern är honom Norden än mera kär.

I sonetten om Petrarka, skrifven 1859 under italienska frihetskriget, låter han renässansskalden mana Italien att afkasta förtryckets boja och för-

Digitized by Google

yngrad utgå ur fångenskapen; den är af intresse såsom ett förebåd till de italienska frihetsdikterna fem år senare.

I den på antik meter skrifna dikten »På öppna sjön» förekomma bl. a. följande strofer:

Hvad masten knakar! Hu, som en suck det låt!
En suck, som prässats djupt ur en kvalfylld barm;
Den arma furan kanske minnes
Tider, då ännu den skogen prydde.

Helt visst begråter jätten bland Svithiods [1]) träd
En annan högsträckt rese i Nordanskog,
Hvars vridna muskelstarka armar
Flätade hop sig med grannens grenar.

Men våldets yxa slet deras samlif snart.
Nu står den ena sörjande ensam kvar;
Den andra brottas med orkanen,
Suckande tungt ut på Eystrasaltet. [2])

Ja, arma masträd! Nog jag din suck förstår;
Jag också lämnar kvar uppå hemmets strand
En älskad mö med gula lockar,
Ögon så blå som mitt hemlands sjöar.

Idén är poetisk och icke illa utförd, äfven om man ser härkomsten från Heines berömda dikt om palmen.

Det starkaste bidraget i den äldsta gruppen är poemet *Älfvorna,* som pekar utöfver en begåfvad ynglings »Lesefrüchte», och för öfrigt har ett mera nyromantiskt tycke än i allmänhet fallet är med Snoilskys ungdomspoesi. Trots enstaka påtagliga formella brister, ger det en luftig och poetisk skildring:

[1]) I det tryckta: "Thules".
[2]) I det tryckta: "vid så olik tvekamp".

Digitized by Google

Dagen tynar och natten breder
Mystisk skymning kring sjö och land.
Skogen röres af västanväder,
Vattnet rodnar för kvällsolns brand.
Allt är stilla. Tyst är i lunden;
Sänkt i sömn ligger jorderunden,
Klar är himlen med stjärnor på;
Då mände älfvor i dansen gå.

Och på ängen och under linden
Sköna väsenden ta i ring.
Lätt som fjäriln och vig som hinden
Hvarje danserska fladdrar kring.
Blåa ögon och gyllne lockar
Pryda alla i älfvors flockar;
Dem såg ingen med jordiskt blod
Som ej genast i lågor stod.

Men den skapnad, som tjust du skådar,
Är blott virkad af månens sken,
Ingen dödlig den dansen trådar,
Som nu hvirflar på ängen hän.
Första ljusglimt i fjärran öster,
Första genljud af skogens röster
Skingrar genast det yra glam,
Som försprides likt glitterdam.

De försvinna, de flykta hädan
Som vår rosiga barndomstid.
Aldrig åter du ser dem sedan,
Och du fäller mång' tår därvid.
Väl på ängen i dunklets timmar
Månen blek sina strålar strimmar,
Men förgäfves din väntan blir
På dunklets döttrar i silfverskir.

Egendomligt är Snoilskys tilltag att försöka öfversätta Aeneidens andra sång på ottave rime. Han odlade nämligen med förkärlek de romanska

Digitized by Google

versformerna, ottave rimen och sonetten [1]), och så kunde det rinna honom i hågen att låta Virgilius' skildring af den olycklige trojanens öden framträda i Ariostos och Byrons strofer. Så här:

> Tyst blef i salen. Stum satt gästers skara,
> Då hjälten talte från sin purpurpall:
> Du fordrar då, att jag skall uppenbara
> Det sår mitt hjärta när se'n Trojas fall.
> Fastän med smärta allt jag skall förklara,
> Ty själf jag kämpat mot de stormars svall,
> Som grusat Ilium, det sekelgamla,
> Och själf jag skådat Priams borgar ramla.

Men mer än 22 strofer orkade han icke med. Och det löfte om »fortsättning en annan gång», som lästes efter siffran 23, blef aldrig hållet — hvilket just ej var någon förlust.

Anmärkningsvärd är den ledighet, hvarmed den unge Snoilsky behandlar sonettformen, hvars mästare han skulle blifva. Det lilla poesialbumet innehåller ej färre än elfva dikter i denna svåra diktart, alla korrekta; särskildt förstår Snoilsky redan nu att i terzinerna koncentrera sonettens innebörd.

[1]) Benägenheten för dessa versformer är näppeligen hos Snoilsky ett omedelbart arf från den egentliga nyromantiken; ottave rimen omhuldades af hans store brittiske förebild, och sonetten hade flitigt odlats i Sverige af senare svenske skalder (exempelvis Talis Qualis och Böttiger.)

Digitized by Google

II.

Upsalatiden 1860–1864. – Senare "Smådikter". – Namnlösa Sällskapet. – "Isblomman". – 1862 års studentmöte. – "Orchidéer". – Besök i Danmark 1863. – Snoilsky och Christian Winthers familj. – Bidrag till "Nio Signaturers" samling och andra dikter. – Utresan.

Hösten 1860 är Snoilsky åter i Upsala för att börja sina akademiska studier och tillika ägna sig åt sin älsklingssysselsättning: diktkonsten.

Af anteckningarna i den Wernerska boken (jämför not sid. 34) framgår, att vissa af de mognare styckena i »Smådikter» tillkommo från oktober till december 1860, enstaka äfven i början af 1861.

Världssmärtestämningen är dock alltjämt förhärskande, ej minst i de erotiska poemen.

»Eros» — hvilken den unge skalden lät blifva inledningsdikt till hela samlingen — utgör en veklagan öfver att den älskade försmått skaldens poetiska hyllning såsom en barnlek; »så slogs hans marmorgud i tu»:

Digitized by Google

Du, som min bok i handen får!
Hvarenda dikt, hvar vers där står
Är ett fragment, en lämning blott
Af Eros, som i stycken gått —

en strof, i hvilken man redan tycker sig finna Snoilskys egendomliga pregnanta uttryckssätt markeradt.

Stundom antager skalden den Byronske dandyns ironiserande ton. På en maning att gå på bal — i »Hon skall på bal» — svarar han en smula naivt blaseradt:

Dock steg jag hellre uppför alper höga
Och öfver heta järn barfota gick,
Än jag salongens hala golf beträder
Bland flärdens dockor uti galakläder.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jag lärde ej att smickra och att ljuga,
Att le med smak, och kväfva sorgens tår,
Och jag försmår tillräckligt djupt att buga,
Då höga herrar fråga, hur jag mår.

Liknande stämningar klinga fram här och hvar:

Blott hon, som frågar, mäktar att förklara,
Hur pannor fåras innan tjugo år.
(»Hvad vållar sorg re'n i de unga åren»?)

O, mänska! hvi lyfter du vred din arm
Mot andra skridfän på jord?
Långt hellre mot ormar i egen barm
Du höje glafven till mord!
(»Ormen på vägen».)

Jag dåre, som trodde, att kärlek består
I profvet af oblida öden!
Hvad lifvet dig lofvar, än aldrig du får;
Sitt löfte, det håller blott döden.
(»Förbi».)

Digitized by Google

I »Bucanierens sång» idealiseras det vilda sjöröfvarlifvet, i stil med Byrons och Sommelius' världsförakt:

Jag är bucanieren, som stuckit i brand
Hvar prunkande stad på Columbias strand.
Med skeppsvrak jag sållat det vräkande haf,
De spanska gallionernas giriga graf.

Min börd och min stamort man känner ej rätt,
Än tror man mig vara af Belzebubs ätt,
Och än att Gud Fader, på mänskorna vred,
Befallte mig komma af mordängelns säd.

Man jämföre Viktor Rydbergs kort förut diktade flibustiersång i Fribytaren på Östersjön, som dock knappast då torde varit Snoilsky bekant.

Den »Venetianska serenaden» är säkerligen ock att hänföra till Byronska intryck.

I »Grenadieren», som sörjer sin fanflyktige son, höres en genklang från Runeberg (»Torpflickan»); i anslaget till »Paralleller» (sömmerskan som ansträngер sig till döds för den rikas bröllopsdräkt) möter man en fläkt från Heine, och dessa rader i »Den bärgtagne»:

Och liten tiggargosse lopp kring i öde mark,
Han hade irrat sig från rätta vägen —

är en allt för tydlig reminiscens från Bernhard Elis Malmströms »Hvi suckar det så tungt uti skogen».

Särskild uppmärksamhet kräfva tvänne bland de senare tillkomna »smådikterna». Den ena är sonetten öfver den af sina recensenter sönderslitne engelske skalden John Keats med följande slut:

Digitized by Google

Ack! är ej snillet re'n tungt nog att bära?
Hvi hopen I då sten på skaldens börda?
Han dignar redan under egen ära.

Den andra är en dikt, i hvilken Snoilsky ger luft åt sin fosterlandskänsla, vida enklare, men ock vida mera äkta, än i de tidigare, storvulna dikterna i den retoriska och ryssutmanande smaken. Den kallas »*Sverige*» och lyder:

Mitt öde jag tacksam vill lofva,
Det gaf mig den skönaste gåfva,
En sällhet, som mången ej kände:
En fosterbygd, lycklig och fri.
Väl stundom man fågeln sett hasta
På främmande orter att rasta,
Men åter han längtande vände
Till nästet med ungarne i.

Det tycke för Södern man hyser
Är snarlikt en lusteld, som lyser
En flyktig sekund och försvinner,
En blixt, en förbleknande dröm:
Dock fosterlandskärlekens flamma
I varaktighet är densamma
Som den, hvilken glöder och brinner
I kraterns vulkaniska ström.

Som solblomman trånar mot solen,
Magnetnålen drages mot polen,
Så fästes vid dig ock mitt sinne,
O fjälland med snöiga hyn!
Ty skall jag, om fjärran, om nära,
I hjärtat det älskade bära,
Och hägra det skall i mitt minne,
Som näckrosen spirar ur dyn.

Digitized by Google

Det var hösten 1861 [1]) som Snoilskys lilla förstlingsbok — »Smådikter» — utkom från det Norstedtska boktryckeriet.

Knappast vann denna lilla diktsamling någon större spridning; senare sökte författaren så vidt möjligt makulera upplagan, och de enstaka exemplar, som nu kunna påträffas, äro rätt sällsynta.

Uppmärksamhet utanför den närmaste vänkretsen och släkten torde boken svårligen ha vunnit. Dock har jag påträffat en välvillig anmälan af densamma i Ostgöta-Correspondenten 25 januari 1862, signerad *L. A.* Det kan ju vara af intresse att lära känna ett utdrag ur det första offentliga omnämnandet af Carl Snoilskys poetiska verksamhet.

Vi hafva här framför oss — heter det — en diktsamling, som, hvilka fel den än äger, likväl genom sina goda sidor är förtjänt af att tilldraga sig hvars och ens uppmärksamhet, som med kärlek omfattar fäderneslandets vitterhet. Ibland mycket mer eller mindre omoget, finnas här stycken, som vittna om verkliga skaldeanlag och om allvarliga bemödanden att genom studier odla dessa anlag. Detta röjes framför allt af det verkligen respektabla välde öfver formen, som författaren besitter, ett välde, som vi tro, att ingen utan en vidsträckt belåsenhet i den poetiska litteraturen äger vid så unga år som författaren — i det ganska nätta stycket »Hvad vållar sorg re'n i de unga åren?» anförtror han oss ju, att han endast är 20 år — kan hafva hunnit förvärfva sig. Men på samma gång förf:n med fördel tillägnat sig det förträffliga i formellt hänseende hos sina förebilder, tyckes han mindre välbetänkt från dessa hafva adopterat åtskilligt, som hos en så ung man, som han kan förmodas vara förefaller onaturligt.

[1]) Enl. boktryckeriets förteckning trycktes den under senare halfåret 1861 (meddel. af K. Boktryckeriets faktor, ingeniör Ramström) och N. P. Ödman meddelar, att den utkom före Snoilskys inval i N. S., hvilket ägde rum på senhösten.

Digitized by Google

Anmälaren anmärker, att förf:n svårligen kan ha hunnit genomlefva dessa Heineska lidanden och dessa Byronska kval, och att denna konstlade sentimentalitet är vida mindre intressant än utbrotten af det ungdomsfriska sinnets svärmeri, dess »craintes et espérances», såsom dessa uttala sig t. ex. i det lilla täcka stycket »Till solstrålen». Efter att närmare ha redogjort för samlingens innehåll, förklarar anmälaren, att i vissa af de blandade dikterna »finnes verklig poesi», att »de skulle utgöra en prydnad för hvilken diktsamling som helst» och slutar med det omdömet: »Om Sven Trösts Smådikter ej innehålla dikter af en fulländad skald, väcka dock de skönheter, som i dem förekomma, hos oss förhoppningar, som vi önska ej måtte bli besvikna.»

Bland dikter, som icke medtogos i förstlingssamlingen, och icke heller senare offentliggjorts, men som — af den Wernerska boken att döma — äro tillkomna samtidigt med eller kort efter att denna såg dagen, vill jag fästa uppmärksamhet vid tvenne.

I »*Riddar Tristan, ballad i egen styl*» ger den unge Snoilsky tydligen ett självporträtt och skildrar humoristiskt den greflige studentskaldens känslor, då han nödgades lämna salongslifvet sin tribut, och man där påkallade hans vittra talang såsom sällskapsnöje. Det är en mera skämtsam motbild till den dystra »Hon skall på bal».

Ett antal strofer ur denna dikt, som visserligen är mera intressant ur personlig än poetisk synpunkt, må här finna plats.

Digitized by Google

Och det var riddar Tristan,
Han rustad stod till supé,
Stod klädd i den bästa fracken
Och dito glacéhandskarne.

Och det var riddar Tristan,
Han var ej glad till att se.
»I kväll är jag bjuden på nöje,
O ve mig, arme, o ve!»

Han gick på de bonade golfven
Med blanka knarrande skor,
Såg brydd på sin egen grannlåt;
Han skämdes för den, jag tror.

En dräng i herremanskläder
Slog upp ett par deux battants
Och ropade ut med basröst:
»Le chevalier de Tristan!»

En hviskning lopp genom salen:
»Aha, vår unge fantast!»
Och riddaren vandrade gatlopp
Bland spetsiga ögonkast.

Han kom från sin ensliga kammar,
Där brann blott ett tynande ljus;
Här flammade hundra lampetter,
Här vaggade tonernas brus.

Han lämnat Shakspere och Schiller
Att vistas bland »bättre folk».
Hans åsyn var tecken för löjet
Att genast draga sin dolk.

Ty blef där ett tissel och tassel
Af listiga fröknarna små.
De hade tungor som sylar
Och visste dem bruka också.

Digitized by Google

Där var en ädel matrona,
Hvars hy bar pionens färg,
Hvars barm var diger att skåda
Som Halle- och Hunneberg.

Hon pep med smäktande stämma:
»Venez, je vous prie, mon cher,
Och rimma ihop några verser,
Ni gör ju ibland sådant där.»

Och det var riddar Tristan,
Han kom med sviktande fjät,
Likt den som vandrar till galgen,
Fast själf han sin oskuld vet.

Han kom, som af hundarne omvärfd,
En stackars blödande hind —
Han hörde skrattas i hörnet,
Då rodnade plötsligt hans kind.

Hans blick sköt ljungeld på ljungeld,
Han andades häftigt och kort.
De tappre skrattare alla
Förlägne vände sig bort.

Då, säges det, har han sjungit
En sång af förunderlig art,
Så hemsk och dyster att höra,
Men fängslande underbart.

Han sjungit om vårens glädje,
Och skildrat, hur kort den är,
Och hur den fagraste blomma
En mask i sitt sköte bär. [1])

[1]) Slutet af dikten, hvilket närmare utför denna strofs tanke, är svagt och må helst utelämnas.

Digitized by Google

En annan mera humoristisk dikt från denna tid — tydligen påverkad af stilen i Byrons smärre episka dikter — är *Silkessnöret*, af hvilken fragment finnas i den Wernerska boken och som dessutom i samma samling förekommer fullt utskrifven å lösa blad. Den lyder:

Blank är Medelhafvets spegel,
Slappa hänga tåg och segel,
Solen flammar blodigt röd;
Roddarn vid sin åra stretar,
Barken trögt framåt arbetar
Under middagsvärmens glöd.

Jämt framåt och aldrig stanna!
Svetten fuktar slafvens panna
I hans mödosamma kall.
Rodden dubbelt tung han känner;
Solens heta strålflod bränner
Liksom stänk af smält metall.

Hassan, röfvarkapitenen,
Tvär och butter korsar benen,
Drar ur houkan långa drag.
»Ingen bris vill ytan krusa,
Intet rof i gapet rusa,
Allah, hvilken gruflig dag!»

Allah dock för bofven ömmar;
Vind i spända dukar strömmar,
Ger åt skutan ökad fart.
Hassan ännu mer benådas:
Babord snart ett segel skådas.
»Manskap upp på däck! Allt klart.

Krut och kulor hit på stunden!
Gif ett grundskott åt den hunden!

Digitized by Google

Hvems är flaggan? Spaniens visst.
Ha, då blir det på cigarrer,
Radband, flickor och guitarrer
Samt doubloner ingen brist.

Goda varor, liflig handel,
Frisk trafik och hurtig vandel
I de trognes slafbazar!
Deyen fångsten väl betalar,
Och jag fyller Harems salar
Med kristinnor, par vid par.»

Men i otid Hassan svärmar.
Skeppet man alltmer sig närmar —
Hvilket misstag! Blixt och knall!
Slut på drömmen om doubloner!
Detta bar i last kanoner —
Hassans spanska luftslotts fall!

Stockholmsbriggen Carolina,
Destinerad till Messina,
Håller barbaresken varm.
Lina sprutar eld som draken,
Skakar af sig ånterhaken
I sin jungfruliga harm.

Stridens vreda åska brusar,
Kring korsarens öron susar
Skrot af Dannemora-järn.
Ej den fege vågar bida,
Och med sönderskjuten sida
Söker barken hamnens värn.

Hunnen hem, sig Hassan kläder
Uti säck och aska, träder
För sin dey, med ömklig min:
»Det gått illa, företaget,
Barken vrak, vårt skeppsfolk slaget,
Tomt förblir ert penningskrin.»

Digitized by Google

Kapten Hassan fick på fläcken,
Tunis' första ordenstecken —
Silkessnöret — för sitt nit.
Att sin kassas luckor stoppa,
Lät i nåder deyen toppa
Någon tät Israelit.

* * *

I *ett* afseende skulle Snoilskys »Smådikter» för honom få betydelse. De utgjorde nämligen dokumenteringen för inträde i det vittra studentsällskap, »N. S.», som ett år tidigare hade bildats under *Lorentz Dietrichsons* egid.

Denne hade, som kändt, kommit till Upsala, där han blef docent i litteraturhistoria. Han hade genom sin kritik mot den härskande Tegnérismen vållat åtskillig storm och mycken förargelse. Man tyckte icke om att en utländing kritiserade landets ryktbaraste skald, och Dietrichson har själf skildrat den animositet, hans uppträdande på flere håll i Sverige väckte.

Emellertid vann den positiva sidan af hans verksamhet sympatier hos de vittra ungdomarne, hvilka af hans liffulla föreläsningar emottogo väckelser.

En februaridag år 1860 hade småländingen Johan Gustaf Schultz — Söndagsnisses blifvande redaktör —, bjudit en skara vänner och bekanta på s. k. »myndighetssupning» i de trånga rummen på det gamla »Novum». Under detta samkväm beslöto sex af gästerna, med Dietrichson, göteborgaren Ernst Björck och värmländingen Pelle Ödman i spetsen,

Digitized by Google

att bilda ett vittert studentsällskap, och ännu samma vecka hade detta sin första sammankomst med Dietrichson såsom ordförande och Björck som sekreterare.[1])

Sällskapet kallades N. S. (Namnlösa Sällskapet), och i det samma ingingo tid efter annan utom de tre nämnde: Pontus Wikner, Daniel Klockhoff, Edvard Bäckström, C. D. af Wirsén, P. A. Gödecke, Axel Ridderstad, A. G. Engberg, P. F. Widmark, C. L. Östergren, A. Flodman, Christoffer Eichhorn, Carl von Bergen, Hans Forssell, Julius Centerwall, Wilhelm Svedbom, Herman Solander, C. J. E. Aurell, A. F. Stjernstedt, och — efter sin återkomst från Italien — den något äldre C. R. Nyblom.

Sällskapets sammanträden hade pågått halftannat år, då Ernst Björck — hösten 1861 — föreslog Snoilsky till inval. Några prof ur hans nyss utgifna Smådikter upplästes, man fann »begåfning hos ynglingen», och han invaldes.[1])

»Han tog oss», skrifver Ödman i sina minnesord öfver Snoilsky, »från första ögonblicket med storm. Redan hans vackra och nobla yttre och hans af skaldeanden präglade drag och blick intogo oss alla, och snart, ju mer hans stora poetiska begåfning framträdde i den ena sköna och af ungdomseld flammande dikten efter den andra, blef han föreningens skötebarn och medelpunkt.»

Wirsén yttrar i svaret på Harald Hjärnes inträdestal i Svenska akademien:

[1]) Jmfr Ödmans minnesteckning af Snoilsky i Nornan för 1904 och Dietrichsons Svundne Tider II: 126.

Digitized by Google

En krets, som sångens glädje sammanslöt,
Jag minns, fast tiden snart dess länkar bröt.
Du ej förgätes, ljuse Björck, hvars dikt
Ljöd oskuldsfullt, harmoniskt, innerligt,
Ej Wikner glöms, hvars forskarpanna klar
En ansträngd tankeskärpas färor bar,
Vi minnas Klockhoff, som, fast döden nära,
Det bästa skref i nordisk skönhetslära.
Så ljuft beslöjad som en vårlig dröm,
Var Bäckströms sång, romantiskt vek och öm.
Och flärdlöst ren ur minnets helgedom
Än klingar Fjalars stämma manligt from.
Men främst står för mitt öga upp som hägring
En ung Apolloson i marmorfägring,
Hvars första diktning hvarje bröst betvang
Med koloritens saft och rytmens klang.

För Snoilskys diktning var detta sällskap af mycket stor betydelse.

Låt vara, att han skämtade med Ernst Björcks naivt officiella protokoll, med den beläste Christoffer Eichhorns stundom något krassa gåpåarlynne — han kallar honom långt senare i ett bref »prosans förstfödde son» — eller med von Bergens filosofiska dialektik[1]); förvisso har det program, som denna vittra krets uppställde, och den kritik, som där utöfvades, spelat en icke ringa roll för den största skaldebegåfningen inom ringen. Själf har Snoilsky vid Namnlösa Sällskapets tjugufemårsfest, 1885, erinrat om de glada stunderna i Löfs lokal, då ung-

[1]) Viktor Rydberg citerar i ett bref, till Fr. Braune, ett ställe, som lär ha förekommit i N. S:s protokoll: "Klockan half två på morgonen. Man hör Carl von Bergen utbrista: 'Nej, Snoilsky, jag stiger upp och går min väg, om du fortfar att skämta med det absolutas begrepp!"

Digitized by Google

domen hyste så djärfva stordådstankar och drömde skära drömmar om vår och vänskap.

Och han betonar i denna dikt den gemensamma lösen: *Skönhet, känsla och natur.*

Betydelsen af detta vittra studentförbund var, att dess medlemmar fingo ögonen öppna för svagheten i mycket af hvad som då ägde gällande kurs i svensk poesi och däremot lärde sig inse betydelsen af en enklare, naturligare, mera okonstlad diktning, sådan den odlades ej blott i Finland af Runeberg, utan ock i Danmark, exempelvis af Christian Winther, och i Norge af dess litteraturs då framträdande stormän.

Det Namnlösa Sällskapets mission, sådan Dietrichson — dess ästetiker — häfdat den, var att gifva en stilla gensaga emot de stora ordens, de tomma, bullrande frasernas poesi; dess valspråk var: »börja sant, om än du får börja smått». »Ingen af signaturerna», yttrar D., »med undantag af Snoilsky, var någon *stor* diktarnatur, men de voro sanna diktarnaturer. De bröto med klangpoesien och ville ersätta den med verklig känsla och värme, de fordrade, att skaldestycket skulle vara *en* bild i stället för de många bilder, som då kräfdes för att skapa en dikt, de fordrade en sann känsla i stället för de många känslor, som då ofta gjorde poesien ljum».

De skrefvo på sin fana realism, en sund realism, likvisst i annan mening än ordet senare togs, och åsyftade därmed sanning, enkelhet, natur i poesin. De ville nå *det sköna* genom *det sanna.* Denna realism låg lika långt borta från »idealism»

Digitized by Google

och romantik som från naturalism och materialism [1]).

Mortensen har härtill anmärkt, att det i allt fall var en viss stiliserad verklighet, som åsyftades; den verklighet, som skildrades, skulle vara *skön,* i motsats till krafvet under den följande tiden, då man endast begärde, att det skildrade skulle vara *karaktäristiskt,* och han gör gällande, att bakom detta häfdande af en viss begränsad art af realism i grunden gömde sig det abstrakta skönhetsidealet, hvilket var utmärkande för den Schiller-Goetheska konstuppfattningen och som präglat den Hegel-Vischerska ästetiken. Den rörelse, som i Upsala framträdde i sextiotalets början, var alltså rätt närsläktad med den som gjort sig gällande där omkring 1840 [2]).

Det förtjänar ock härvid uttryckligen beaktas, att den man, som omkring 1840 skarpast angripit fosforismen och uttalat sin beundran för Runeberg, nu innehade professuren i ästetik och litteraturhistoria och från sin kateder fortfarande gjorde gällande sin uppfattning. Det var B. E. Malmström.

Hvad angår den »rena ästetiken» stod tidens Upsalalärdom nära de tyske systematikerna — Hegel och Vischer — hvilka byggt sina abstraktioner dels på den grekiska antiken, dels på Shakspere och den tyska klassicismen. B. E. Malmström var Hegelian och följde i sina ästetiska föreläsningar rätt nära Hegels system, ja, det berättas, att det

[1]) Dietrichson: Svundne Tider; jmfr äfven hans liknande uttalanden i Svensk Litteraturtidskrift 1872, sid. 26.

[2]) Jmfr Mortensen: Från Aftonbladet till Röda rummet.

Digitized by Google

blott var genom en ren tillfällighet som hans redogörelse för Hegels konstlära icke kom att i hans efterlämnade skrifter intagas såsom hans eget arbete [1]).

Universitetets store filosof Boström stod visserligen alldeles främmande för den rent ästetiska forskningen, som han ansåg ej röra filosofien, och betecknande är hans uttalande, då, efter Atterboms död, Böttiger och Malmström sökte professuren i modern litteratur och ästetik och Malmströms vänner åberopade dennes mera filosofiskt-ästetiska läggning såsom merit. Boström afvisade då bestämdt ämnets egenskap af filosofisk disciplin [2]).

Den tidigt bortgångne Daniel Klockhoff, kretsens mest filosofiska hufvud, Boströms lärjunge och landsman, sökte emellertid slå en brygga mellan tidens tyska panteistiska ästetik och den Boströmska per-

[1]) Det berodde på Lindhska bokförlagets dåvarande litterära biträdes, poeten E. W. Lindblads påpasslighet.

[2]) Boström yttrar nämligen till konsistoriets protokoll följande, efter att ha bagatelliserat Malmströms filosofiskt-ästetiska skriftställeri:

"Jag bör dock anmärka, att man icke nödvändigt behöfver framlägga några specimina i filosofin för att bevisa sig vara en skicklig och kompetent lärare i den moderna litteraturen och ästetiken, *ty denna senare är lika så litet en filosofisk disciplin som den förra*, och om en annan åsikt gjort sig gällande vare sig hos docenten Malmström själf eller hos några af konsistorii ledamöter, så bevisar detta ingenting annat än att de icke tillräckligt vetat hvad filosofi och hvad ästetik är. Man har dock äfven här kallat ästetiken de sköna konsternas teori och således åtminstone dunkelt känt att den är vetenskapen om de ledande principerna för konstverks frambringande och bedömande. Men såsom sådan är den hel och hållen hvad filosoferne kalla en pragmatisk disciplin, och ingen disciplin af det slaget kan rätteligen betraktas såsom filosofisk. Vore förhållandet annorlunda, så skulle ock den pragmatiska statsläran eller politiken utgöra en del af den praktiska filosofien, och då skulle äfven t. ex. jag själf vara en statsklok, en teoretisk politikus eller statsman, hvarpå jag sannerligen aldrig gjort anspråk."

Digitized by Google

sonlighetsfilosofien, och säkert är att kamraterna af honom hoppades en skönhetslära på Boströmianismens botten.

Honom nära stod Nyblom, hvars professorsspecimen om innehåll och form i konsten närmar sig Herbartianen Zimmermanns formalästetik. I sin Svensk Litteratur-Tidskrift gjorde han ock »den sunda realismens» principer gällande.

Carl Snoilsky 1861.

Betecknande är, att, då han år 1865 i tidskriften anmäler de Sju Signaturernas Sånger och Berättelser, yttrar han om målet för denna sångarekrets' sträfvanden:

»Detta mål är, efter hvad vi kunnat finna, intet annat än det, som i de ästetiska och kritiska uppsatserna i denna tidskrift städse utgjort ögonmärket, nämligen arbetandet på *en sund konstnärlig realism i strid emot den falska idealismens tomhet och flärd, ett återgående till sanning och natur ifrån den uppskrufvade och känslosamma öfverjordiskhet, som hos mängden länge gällt som idealet för all konst, höjden af all poesi.* Att det är detta mål, som föresväfvat författarne, är så klart och tydligt af dikternas egen beskaffenhet, att det ej tarfvar något bevis. Ja, det har till och med så starkt inverkat på en och annan, att han ansett sanning och natur vara liktydiga med yttre objektivitet

Digitized by Google

samt, ehuru uteslutande lyriker, sträfvat att teckna plastiska bilder och därigenom i viss mån sprungit öfver sina egna gränser.»

Kännetecknande för kretsens ästetiska uppfattning i förhållande till olika riktningar äro ock några ord af en bland N. S:s kritiska pennor, Anders Flodman, som i en anmälan af de Sju Signaturernas Sånger och Berättelser 2 mars 1866 i Nya Dagl. Alleh. bl. a. yttrar sig om *erfarenheten* såsom poesiens material i evighet, om ej hon skall blifva ett famlande i molnen, vare sig erfarenhet genom lif eller studier.

»Visserligen springer det äkta snillet ofta och med rätt framför och utöfver erfarenheten, och den verklige skalden är alltid i en viss mening siare, hvarför ock romarspråket, för uttryckandet af båda dessa begrepp, har blott ett ord. Men då skalden sålunda låter sin fantasi dikta hvad han icke sett eller erfarit, gör han det dock på grund af hvad han verkligen erfarit. I annat fall blifver hans fantasi oförnuftig och hennes foster dimbilder, sväfvande mellan himmel och jord, utan att tillhöra någondera. Detta var romantikernas grundfel.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

En kraftig reaktion har dock begynt. En art poesi, hvars högsta uppgift är att teckna lifvet — n. b. alltid idealiserande, hvarförutan ingen poesi låter tänka sig — och som föga egentligt blifvit benämnd den realistiska, har uppstått med Byron, till sin förnämste heros. Ej heller denna saknar inom vårt land representanter: (bl. a. Talis Qualis och Malmström) — — — — —. Till en del igenfinnas i detta arbete, som vi nu anmäla, tendenser till en dylik sundare uppfattning af poesiens väsende såsom en idealiserad bild af det verkliga lifvet, och det är därför vi med glädje hälsa detsamma välkommet.»

Hvad nu *Snoilsky* angår, torde han — mindre än någon annan inom Namnlösa Sällskapets krets

Digitized by Google

— ha grubblat öfver den »rena ästetikens» problem. Men som den antiromantiker han var, gaf han något år senare i fyra enkla rader uttryck för den »realistiska» kretsens poetiska program:

> Jag tröttar ingen utöfver höfva
> Med lösa foster från drömmens hem[1]),
> Jag sjunger endast hvad jag fått pröfva
> Med mina sinnen, de sunda fem.

ord, som visserligen kunna lämpas på en vida mer utpräglad »realism» än den, som hade kurs i N. S.

För öfrigt har han ett par årtionden senare erkänt den betydelse, som N. S:s poetik haft för hans utveckling, då han 1885 skref till Dietrichson: »Sällskapets stiftelse och de litterära väckelser, som satte prägeln på dess verksamhet, voro ditt verk; för min egen del vet och känner jag, att den uppfattning af poesiens väsen och ändamål, som jag i min mån sökt gifva uttryck åt, sannfärdeligen är att hänföra till dina föreläsningar, hvilka liksom ryckte en slöja från mina ögon; kanhända har jag ändock först nu på sista tiden fullt förstått, hvad lärmästaren menade, först nu i dikt och sång kunnat ådagalägga, att jag fattade lärdomen.»

I hvarje fall skilde sig Snoilsky i *ett* afseende rätt afgjordt från flere af kamraterne; åtskilliga af dessa — och det icke de minst framstående voro ej blott poetiskt begåfvade, de voro äfven *filosofiskt* intresserade, lärjungar af Boström. Predikades i N. S. i *ästetiskt* afseende läran om »den sunda

[1]) Den ursprungliga lydelsen.

Digitized by Google

realismen», sådan Runeberg fattade den, så stodo flere dess män i *filosofiskt* afseende i den rationalistiska *idealismens* tjänst och voro filosofiskt intresserade — detta gällde om Wikner, om Klockhoff, om Wirsén, om von Bergen, om Forssell.

Men Snoilsky saknade all filosofisk läggning, allrahelst metafysisk. Med nätt nöd torde han lärt sitt filosofiska examenspensum. Få bland våra store skalder ha hållit sig så fria från filosoferande poesi som han; i det afseendet var han en antipod till sin vän Viktor Rydberg.

Också yttrar Wirsén i den nyss anförda dikten:

Han i sin konst gick upp. Ett liflöst lik
Var honom allt, som nämns metafysik;
Hvad brydde honom Boströms visdomssatser,
Som skrefvo då för tusen sinnen lag
Och lämnat kvar hos mången än i dag
Af ädel höghet outplånligt drag?
Det skönas lund, ej tankens ispalatser
Hans hemvist var; han höll en Byronsstrof
Mer kär än ord af någon filosof.
Hvad voro tänkarns kyliga idéer
Mot stanzer, ädelt skurna som kaméer,
Mot sångens skimmer af Limoges-emalj
Och form, som präglats ut till fast medalj?
Behagens gunstling sträckte ej sin håg
Till tankens alp, men till Kastalias våg.
Ett sorglöst skämt han dref med formlers tvång,
Hans hela lif var dikt, hans lära sång.

I en ungdomsdikt, »Filosofen på vindskammaren», har Snoilsky själf gifvit luft åt sin afsky för »allt det otyg, som en gammal pedant drömt» och för hvilket hans namn blef högberömdt, för all »töckenluft», all »dunstfilosofi», — ett »Göliaths-

Digitized by Google

förnuft med dvärgens fantasi». Polemiken är riktad mot Kant, men månne icke Königsberg är pseudonym för Upsala?

Inom »N. S.» krets stodo vid denna tid *Ernst Björck, Edv. Bäckström, C. D. af Wirsén* och *Vilhelm Svedbom* honom närmast. Särskildt Björck var föremål för hans varma beundran som skald, under det att han just icke utgjorde något föredöme med hänsyn till examensläsning, och i detta afseende förekomma mustiga uttalanden i Snoilskys bref.

Vid sidan af N. S.-kretsen bevarade Snoilsky äfven umgänget med forna Lyceikamrater, och knöt dessutom under dessa studentår en mycket nära vänskap med en jämnårig stockholmare, juris studiosus *Herman Wikblad* (född 1841, sedermera statsråd och president i kammarkontoret, död 1904), som, utan att själf vara skald eller utöfvande musiker, med ovanlig praktisk duglighet förenade vidsträckta vittra och musikaliska intressen och som förblef Snoilskys trofaste förtrogne lifvet igenom; — utan all jämförelse den vän, som stod honom närmast, i alla skiften. En annan nära vän var *Anders Vilhelm Löfgren*, som i hans bref stundom omtalas under spenamnet »Cardinalen» eller »Cardo». Denne Löfgren, som var född 1839, tillhörde icke Stockholms, utan Södermanlands-Nerikes nation; han lämnade Upsala med vårterminen 1863 och dog i bröstsjukdom mot slutet af detta årtionde såsom extra ordinarie tjänsteman i hufvudstaden.

Bland kretsar, i hvilka Snoilsky umgicks under Upsalatiden, må nämnas det Anckarcronska hem-

Digitized by Google

met; liksom han äfven stundom gästade skalden Börjeson å hans prostgård, Weckholm. Äfven med Böttiger synes han, liksom andre medlemmar i »N. S.», haft beröring.

* * *

Redan i slutet af 1861 blef Snoilsky i tillfälle att tillsammans med en skara vitterlekare — inom och utom N. S. — ånyo framträda för allmänheten med några dikter. Den litterärt intresserade boktryckaren Per Hanselli, som eljes mest sysselsatte sina prässar med att trycka mer eller mindre lyckligt samlade upplagor af våra gamla 1600-talsskalder, hade af sin dåvarande hjälpreda vid dessa upplagor — Chr. Eichhorn — vidtalats att för en gångs skull utgifva det yngsta släktets poesi.

Resultatet blef kalendern *Isblomman*, som utkom den 1 december 1861 och i hvilken det dåvarande litterära Upsala ur skilda kretsar medverkade.

Man fann här utom män ur de »Namnlöses» krets — Bäckström, Ridderstad, Wikner, Engberg, Eichhorn, Björck, Wirsén, Klockhoff, Ödman och Snoilsky — äfven enstaka andra, såsom signaturen Mtd — sedermera justitierådet Norberg — om hvilken Dietrichson skrifver: »Denne Forfatter — Mtd — har taget sine Toner fra Livet, ikke fra Bogen, og dette Talent kan modne til noget usædvanligt.» Vidare Fredrik Barthelson (Zero), J. G. Schultz (B. R.), sedermera kyrkoherden Fröst (Froste), L. Fohlin (e. o. kanslist i eckles.-departementet, med-

Digitized by Google

arbetare i N. Dgl. Allehanda, L. F.), Odelberg, (sedermera expeditionschef, »N. G—n—s»), Carl Broberg (tjänsteman, bibliognost, Bb).

Snoilskys bidrag till Isblomman voro fem dikter: *Noch ist Polen nicht verloren, Konstberiderskan, Sveriges färger, En morgon i maj* samt *Julibruden*, och med dessa dikter hade han tagit ett steg framom sin förstlingssamling.

Blott ett af dessa poem: *Konstberiderskan* — sången om »flickan af zigenarblod», som hämnar sina bröders skymf, en »Nemesis, förklädd till nymf» — har inför skalden själf funnit nåd och inrymts i hans samlade dikter.

Men äfven ett par bland de öfriga erbjuda intresse.

I *Noch ist Polen nicht verloren* anslår Snoilsky första gången den sträng, som tonade af medkänsla för det olyckliga polska folket. Han ställer såsom motsats till hvarandra tiggaren, som sjunger Polens frihetssång och den polske fursten, som tårlös åsett hembygdens hån och som far förbi den arme frihetssångaren; motsatsen erinrar något om »Fänrikens marknadsminne», men upplösningen är en helt annan.

Sveriges färger är en — rätt obetydlig — hyllning till rågfältets guld med blåklint som afbrott; skaldens slutönskan om att, hvarhelst han må kasta sin blick i landet, det må framte dessa färger, är mer poetisk än landtmannapraktisk; landtbrukarne älska åtminstone icke blåklintens förekomst i rågåkrarne.

Obetydlig är äfven *En morgon i maj* (ursprung-

Digitized by Google

ligen kallad En junimorgon [1]), hvaremot *Erotikern* med sin skildring af den svärmiske skaldeynglingens fantasier, då han i månskensnatten fäster en dikt på papperet, under det månsilfret målar liksom en gloria kring hvarje skrifvet ord, äger rätt mycket af den Snoilskyska ungdomsdiktens fägring och egenart.

Mest betydande bland dikterna i Isblomman synes mig *Julibruden*, som Snoilsky emellertid senare försmått. Den är uttryck för den unge skaldens sympati för den frihetsrörelse, som utgått från franska revolutionen och skildrar i glödande strofer en episod från Bastiljens stormning. Dikten, som visserligen knappast stämmer med det historiska förloppet, är väl värd att återkallas i minnet. Den lyder:

I söner af den nya tiden,
Till storms vi mot Bastiljen gå!
Vår långa träldom är förliden,
Sen vi vår styrka lärt förstå.
I dag vi bryta våra bojor
Vid frihetsfacklans röda ljus;
Till samma höjd med våra kojor
Vi jämna tyranniets hus.

Bestigen djärft de gråa murar,
I tappre gossar af Paris,
Och skörden där, bland dödens skurar,
En säker segers sköna pris!
Vår gamla goda rätt vi värne,
Ve den, som vågar trotsa oss!
»L'aristocrate à la lanterne!»
Framåt med pikar och med bloss!

[1]) Wernerska boken.

Digitized by Google

Så var det upprorssången lydde
Den ödesdigra julidag,
Då frihetssolen blodig grydde,
Då folkets vilja blef dess lag.
En tiger, släppt ur burens fängsel,
I vildt och sanslöst segerrus
Det bröt hvar murken fördoms stängsel
Och röt sin fröjd i stridens brus.

Bland täta krutmoln kan man spana
Ett skynke, genomdränkt af blod;
Det fästats på en pik som fana
Och svajar främst i kampens flod.
Hurrah! Bastiljens murar skälfva
Och svepas in i rök och damm,
Och nya stormkolonner hvälfva
Laviner likt, mot brèchen fram.

De slingra sig kring brustna vallar,
De klättra öfver torn och tak.
En hymn af strids- och dödsrop skallar,
Som öfverröstar skottens brak.
Nu gifver sig det gamla näste,
Nu sjunker liljornas banér;
Och kungadömet mist sitt fäste,
Och folket har en seger mer.

De tornbekrönta fästningsverken —
Nu rykande ruiner blott —
Stå tecknade med tusen märken
Af minors härjningar och skott.
Men själfva stridens åska somnar,
Fast nyss den skakat borgens grund,
De slagnas svaga jämmer domnar,
Förstummad blir kanonens mun.

En folkström fyller torg och gator
Lik forsen, svälld i regnig vår,
Enhvar gamin är triumfator,
Om än han tiggt sitt bröd i går.

Digitized by Google

Den ringaste ibland de ringa
Kan drömma ärans sköna dröm,
Och den, hvars anor äro inga,
I morgon gripa statens töm.

Det röda skynket, säg, hvem bar det
I frihetsmännens främsta led?
En kvinna, en hjältinna var det,
En kvinna, som bland männen stred.
Det svarta håret flög för vinden,
Likt ormar i förvirrad dans;
En droppe blod hon bar på kinden,
I ögat öfvermänsklig glans.

»Hvi döljer sig den underbara
Och skyr att njuta bragdens lön?
Kan det af blygsamhet väl vara?
Besegra den på folkets bön!
Åt dig, åt dig triumfens heder,
Åt dig den friska lagerns krans,
Du mö, som förde våra leder,
Som bar vår fana på din lans!»

Hon dväljes fjärran ifrån festen
Och irrar i Bastiljens rum;
Hon genomletar hvalfvens nästen,
Med blicken af förtviflan skum.
I hvarje hörn hon finna menar
Den, som hon söker längtansfull,
Hon märker ej de hvassa stenar,
Som rispa fotens fina hull.

Ett namn hon ropar. Vill hon tvinga
Ett svar ur klippans hårda bröst?
Förgäfves fick ju här förklinga
Den kvalde lifstidsfångens röst?
Vänd om, vänd om från dessa grafvar,
Sky att beträda denna ort!
På obegrafna ben du snafvar
Vid hvarje steg. Vänd om, men fort!

Digitized by Google

Här offrades åt evig glömska
Enhvar, som Ludvigs misshag rönt.
Här fick han döden länge önska,
Förr'n bödelns järn hans trängtan krönt.
Här tycks hvar rostad kedja hviska
En dikt med blod och tårar i
Om den, som höjt satirens piska,
Mot Pompadour och Dubarry.

O, finge på en gång du höra,
Hvad denna tysta grift förnam,
Det skulle ringa i ditt öra,
Och svett af ångest sippra fram.
Din rena andedräkt ej blande
Sin ambra med förpestadt kvalm,
Du undersköna frihetsande,
Med frygisk mössa, segerpalm!

»Vänd om, vänd om», så röster mana
Därute med beundrans rop,
»Hvar är hon, hon, som bar vår fana,
Som gick i spetsen för vår hop?
Hvar är Bastiljens segrarinna
Med blick af eld och korpsvart hår?
Hvar är hon, frihetens gudinna?
Triumfens char re'n förspänd står.»

Hon tycks ej märka jubelskriken;
Kanske hon är af striden trött.
Sitt anlet har hon dolt i fliken
Utaf sin mantel, sliten, nött...
O, vörda denna stumma smärta,
Du folk, hvars stridsbanér hon bar!
Du helar ej ett krossadt hjärta,
Med lagern och triumfens char.

Hvad sköter *hon* om ära, rykte?
Sitt värf hon slutat för i kväll.
Hon håller sina läppar tryckte
Emot ett namn på murens häll.

Digitized by Google

En hög förklaring stilla sprider
Sitt skimmer kring de bleka drag,
Likt solnedgång i julitider,
Som följer på en stormig dag.

Öfverraskande är den utveckling i formellt afseende, hvarom denna dikt vittnar, då den jämföres med de endast kort förut utgifna »Smådikterna».

I pressen blef Isblomman föremål för vänligt omnämnande. Dietrichson är likväl i en kritik i Nordisk Tidskrift (1863) märkligt omild mot Snoilsky. Det säges om hans dikter, att de ha »en Mængde laante Strænge, dem han maa synligt skjære over för hans Natur ret faar Ord for hvad den ejer». Han anser endast *en* dikt (Julibruden? Konstberiderskan?) »love noget». Eljes finner man Sven Trösts dikter i kritikerna särskildt berömda; det säges att i dem en både fin och rik poetisk uppfattning i förening med ett redan utbildadt formsinne lagt sig i dagen.[1])

* * *

Snoilsky var vid denna tid icke sen att låta skaldeådran flöda.

Han stod då — berättar frih. Stjernstedt — i den första sjudande kraften af sin inspiration, och han hade den ovanliga förmågan att när som helst, nästan ögonblickligen, komma i stämning, då anledning eller idé till en dikt kom för honom, och

[1]) En dikt, som tillkommit sommaren 1861, men som Snoilsky försmått offentliggöra, är "Ett besök å Drottningholm" (handskrift i Werners samling) äfven kallad Drottningholmska stanzer, utgörande 26 ottaverimestrofer.

Digitized by Google

hans produktionsförmåga kom då genast i verksamhet.

Då han vistades i Stockholm, besökte han med vanlig trofasthet sin gamla skola och deltog, fastän redan student, i sammankomsterna i »Fratres amicitiæ veræ». Han hade då gärna med sig ett eller flera poem till sina vänners förtjusning.

En gång gällde det en minnessång öfver en kamrat, *Knut Kuylenstjerna*, som aflidit i lungsot. Snoilsky hade skrifvit den vackra, varmt kända sång till hans minne, som senare trycktes i »Orchidéer». Den åhördes under andlös tystnad af kamraterna. Själfva motivet för dikten — det »*hvarför*», som ljuder vid hvarje för tidigt härjad ungdoms bår — erbjuder ju intet märkligt; men dikten är färgad af innerlighet, och i rader som dessa:

> Man rår ej för, om händerna ta miste,
> Då något skymmer i ens ögonvrå

möter man detta diskreta, men i sin ordknapphet desto starkare verkande känslouttryck, som var ett äkta snoilskyskt drag.

En annan afton, vid julen 1861 eller nyåret 1862, hade Snoilsky med sig ett längre poem, som redan i Upsalakretsen väckt jublande beundran och som bland hans ungdomskväden afgjordast bådar hans framtid. Det var *Rouget de l'Isle,* hvilket, först tryckt i »Orchidéer», sedan, något litet omarbetadt, intagits i hans samlade dikter, skaldestycket om ynglingen från revolutionstiden, som gaf uttryck åt tidens frihetslängtan, som lät folkets smärta ljuda »i styckets gräsligt sköna melodi», som

Digitized by Google

då det gällde att besvärja himlen om rättvisa mot tyrannerna blef skald — »fast denna natten blott».

Det var en must och en märg i denna dikt, som man i Sverige knappast förnummit, sedan Talis Qualis lät sina frihetshymner ljuda.

Stycket gjorde ett gripande intryck på de unge, för hvilka Snoilsky uppläste det. »Jag minns som i går» — yttrar Stjernstedt — »huru mina ögon hängde fast vid den unge skalden, där han stod, lång och ståtlig, framför oss och med sin uttrycksfulla stämma föredrog de liffulla stroferna.»

Huru gärna och huru lätt han denna tid diktade, visar ett litet drag. Man förberedde ett studentmöte i Köpenhamn till sommaren 1862, och den upsaliensiska bestyrelsen, som var i god tid ute, hade redan ett halfår förut gifvit Snoilsky i uppdrag att på de svenske studenternes vägnar skrifva en dikt till den danska kvinnan. Det var ju icke brådt, men Snoilsky kom genast i stämning, och — påstår min hemulsman — »jag tror, att det blef färdigt samma dag».

Det är en dikt, som tillhör »studentmötespoesiens» bättre alster. Skrifven till Sörmlandsvisans daktyliska versmått bringar den en ungdomlig hyllning åt Danas döttrar och slutar med en skandinavisk framtidshägring.

> Kanske skall du som en ny Margareta
> Ena de söndrade Nordlandens folk.[1])

Studentmötet i Köpenhamn skänkte Snoilsky mycken glädje och blef i flere afseenden för honom

[1]) Till "den danska kvinnan" medtogs i diktsamlingen 1869, men har af Snoilsky uteslutits ur den samlade upplagan.

Digitized by Google

af betydelse, främst på grund af att det inledde hans förbindelse till det Wintherska hemmet.

Den unge poetiskt begåfvade ädlingen väckte i de danska kretsar, där han rörde sig, sympati och beundran, icke minst bland de Danas döttrar, som han besjungit.

Utom det hyllningskväde, han diktat på förhand, skref Snoilsky en entusiastisk afskedshälsning åt Danmarks ungmör, »modellerna till Thorvaldsens gracer».

Georg Brandes omtalar i sina självbiografiska anteckningar från ungdomsåren såsom ett minne från »ynglingens» deltagande i studentmötet, »en ung svensk Student, hvem den danske Yngling förste Gang skimtede her ved Studentermödet, til hvem i Aarenes Löb hans Hjærte skulde drage ham og som blev ham en Ven». Det var, säger han, »den unge Gudernes Yndling Carl Snoilsky». »Ved en fest i Rosenborghave blev der blandt Sangene uddelt en, som begyndte:

> Drömmande sånger, som lekt oss i hågen,
> Medan den ilande draken oss bar

og som Ynglingen med sin kritiske Sporsans bed Mærke i. Den var af den da endnu aldeles ubekjendte unge Grev Snoilsky, og den havde langtfra endnu de sjældne Egenskaber af Fynd og Plastik, som snart skulde udmærke hans Poesi; men det var et Digterværk, en Trubadursang til den danske Kvindes Äre, smeltende söd, og han, som havde skrevet den, var en Yngling med adelig Holdning, regelret sköne Træk, glat brunt Haar, en Adonis.»

Digitized by Google

Genom sin köpenhamnske gästvän, den då i Fædrelandet verksamme kritikern, cand. mag. Clemens Petersen, Björnsons vän och kritiske främjare, blef Snoilsky bekant med Danmarks främste lyriker, den gamle diktare, hvars Sange stodo, vid sidan af Goethes Gedichte och Heines Lieder, såsom de käraste skaldeverken på hans bokhylla.

Det var den 66-årige *Christian Winther*, den store danske naturskalden, den äkta, sunda, grubbelfria kärnlyrikens nordiske mästare.

Snoilsky promenerade med Clemens Petersen en dag på Östergade. Denne fäste då hans uppmärksamhet vid en ännu rörlig man, som de mötte i vimlet.

Min vän i sidan tyst mig stötte;
»Christian Winther», sade han.

En rik mustasch, en ädelt skuren
Profil, men blicken litet matt;
Bredskyggig, martialiskt buren
På lockig hjässa hatten satt.

Min skald? Han där, som jag ser vandra
Lekamlig midt i folkets ström.
Han, idealet framför andra
För mången hemlig sångardröm?

Hans rytmer för mitt öra susat
Från första steget på hans ö,
Mitt hjärtas alla källsprång frusat
I dagen nyss vid Furesö.

»Professor Winther», ropte vännen,
Och nästa stund med kind i brand
Stod blyg den unge ämnessvennen
Och tryckte gamle mästarns hand.

Digitized by Google

Beundrans värme i mitt öga
Visst talte mest, ty ordet tröt,
Fast vi den gången sade föga,
Ett stadigt band minuten knöt.

Mötet mellan den gamle mästaren och den unge ämnessvennen blef nämligen inledningen till ett förhållande af sällsynt förtrolig natur.

Snoilsky blef knuten till Christian Winther och hans hem. Han älskade den gamle skalden som en son — skrifver Georg Brandes — som Swinburne älskade Victor Hugo, och han satt vid fru Julie Winthers fötter »i kjärlig Beundring og halv Forelskelse, endda hun var halvhundred Aar gammel og behandlede ham som en Moder sit Yndlingsbarn».

SNOILSKY VID STUDENTMÖTET 1862.

Det var dock egentligen först året därpå — 1863 — vid ett förnyadt besök å Sjælland som förhållandet utvecklade sig till intimare vänskap.

* * *

Digitized by Google

Efter hemkomsten fortsattes skaldskapet. Han gick den tiden, som en af hans vänner uttryckte sig »i ständig inspiration».

Och redan i december 1862 utkom hans andra diktsamling: *Orchidéer* af *Sven Tröst* på Philip Maass', en då i Stockholm verksam tysk förläggares, förlag. Inom den lilla eleganta oktavens gredelina pärmar rymdes ett femtiotal dikter, däribland af de redan omtalade: Rouget de l'Isle, Julibruden, Noch ist Polen nicht verloren, Vid Knut Kuylenstiernas graf, Till den danska kvinnan, Afskedshälsning, Konstberiderskan. Däremot voro Sveriges färger, En morgon i Maj och Erotikern, hvilka förekommo i Isblomman, försmådda, ett bevis på Snoilskys redan tidigt vaksamma självkritik.

Jämte dessa poem innehåller det lilla bandet bland annat ett antal kärleksdikter. Men erotiken har nu i allmänhet en gladare färg än i »Smådikter»; det är icke längre en misantrop, som sjunger om sviken kärlek, eller som yppar »en värld af diktadt kval», såsom han själf i ett poem karaktäriserar sina Smådikter, då han sänder dem till den »som skänkte hjärtats stormar ro»:

> En yngling, en för tidigt blifven,
> En sång, som brytes af för gråt,
> En vild passion, en öfverdrifven,
> Som intet uttryck passar åt —
> Slikt ungdomsvanvett ej för hårdt bedöm!
> Jag frisknat till ifrån min feberdröm.

Bland kärleksdikterna i Orchidéer hafva några spillror ur poemet *Osedd skall vår kärlek blomma*, ett af den Snoilskyska ungdomspoesiens skäraste

Digitized by Google

alster, bärgats öfver i den slutgiltiga upplagan af de samlade dikterna (i skaldestycket *Kom, vi sätta bo i dalen!*).

Samlingen rymmer emellertid andra skapelser på detta område, som äro omedelbara uttryck för kärlekslycka och kärleksve. En i all sin enkelhet intagande kärleksdikt, är »Serenad» väl närmast besläktad med Goethes smådikter:

Serladagg strör sitt silfverstoft
Öfver ros och reseda;
Stig, berusande blomsterdoft,
Upp till henne i högan loft!
Dofta, ros och reseda!

Kyss den sofvandes hufvudgärd,
Sommarns vänliga måne!
Lys på kammarens lilla värld!
För ditt skimmer, hvad lott beskärd,
Sommarns lyckliga måne!

Sakta trånande fågelljud:
Vakteln lockar sin maka.
Till den sköna i slummerskrud
Sväfva, smekande kärleksbud,
Sändt från make till maka!

Blomdoft, månsken och vaktelslag,
Väfven luftiga drömmar!
Törs jag hoppas, att det blir jag,
Som får herska till ljusan dag
I den älskades drömmar?

Men hvarken denna eller vissa andra af samlingens mera beaktansvärda dikter funno sedan nåd för upphofsmannens pröfvande blick. Utom de redan nämnda, Konstberiderskan, Rouget de l'Isle och Osedd

Digitized by Google

skall vår kärlek blomma, har Snoilsky af Orchidéerna endast erkänt såsom sin sånggudinnans äkta barn och gifvit sitt eget namn åt den af Goethes lyrik inspirerade, smältande dikten *Natten* — till Thorvaldsens relief — med det melodiska anslag, hvars meter så väl målar vågskvalp och vindsus:

Bölja, mot stranden fradgande,
Sluta ditt brusande!
Vindfläkt, bland träden vaggande,
Sluta ditt susande!
Stiger ej natten
Tyst öfver stjärnströdt blå?
Sorlande vind och vatten,
Tigen också!

Bland samlingens öfriga poem äro åtskilliga med orientaliskt motiv, måhända påverkade från Victor Hugo och dennes efterföljare.

Så »De tusen fröjdernas stad», där Snoilsky användt den sjufotade trokéen, som, efter mönstret af Tegnérs »Våren kommer, skogen löfvas» o. s. v., blifvit en så omtyckt meter i svensk diktning.

I några dikter klingar alltjämt en byronisk dysterhet, likväl djupare och mer äkta än i förra samlingen. Så i den prometeiska dikten *Titanen*, öfver den fallne andens storhet som slutar med orden:

Hellre stelna till förtvifians is,
Öfver ömkan höjd och dvärgars pris
Än i tårar smälta
Öfver ett förverkadt paradis!

En mera personlig dysterhet, framträdande i den tomhetskänsla och sinnets ödslighet, som stundom kunde gripa honom, biktar Snoilsky i *Horror vacui:*

Digitized by Google

Med ett hjärta, ängsladt intill döden,
Griper jag omkring de usla stöden
Af en lumpen jordisk vishetslära,
Utan hopp om himmel, utan tro.
Sångens välljud i mitt öra skära;
På sin höjd de vagga barn till ro.

Hela tiden tycks så sjuk i grunden;
Då det sköna är en lek för stunden,
Och det heligaste och det bästa
Blott en brynsten för ett kallt förnuft,
Mäktar ingen tankens senor fresta
I den kväfvande, förskämda luft.

Lifvets enda lösen heter: glömma!
Glömma Den, som snart sin värld skall döma,
Glömma bönen, som en moder lärde,
Glömma allt, som rör vid hjärtats sträng,
Glömma en odödlig andes värde
I ett opiirus på nöjets säng.

Djupt i ångerns tåruppsvällda bölja
Vill min själ en fläckad vinge dölja.
Diktens bilder, som mig lekt i hågen,
Ut jag plånar med ett enda drag,
Liksom svanen, dykande i vågen,
Krossar spegelbilden af sitt jag.

En mera vek smärta öfver den *ensamhetskänsla* som betog skalden, uttrycker den något känslosamma dikten *Ett hjärta* som afslutar samlingen och hvars båda första strofer lyda:

Min ungdom aldrig njöt jag;
Det snöat i min vår.
Ej glädjens blomma bröt jag;
Hon trifs ej i mitt hår;
I ensamhet och smärta
Jag går min mörka väg
Och tigger om ett hjärta;
Är det för mycket? Säg!

Digitized by Google

Jag vill ej maktens ära,
Jag flyr dess falska prål,
Den titlar blott besvära
Ser ej i dem sitt mål.
Jag täflar ej med dårar
Om rikedomens lott
Och torka mina tårar
Förmår ett hjärta blott.

Men dessa mörka eller sorgsna stämningar omväxla, som sagdt, i Orchidéer med ljusare och mera soliga.

»Hvi skulle jag ej sjunga», frågar skalden; han vill, en ringa sångfågel, bada i eterluft och komma ljuset närmare, »så mycket vingen tål».

Och skulle jag ej jubla ett varmt och hänryckt tack
Till Den, som lärt mig dränka de tunga *ve* och *ack!*

Bland nya inflytelser, synbara i Orchidéer, är, som ofvan antydts, Victor Hugos. Detta framträder äfven i benägenheten för upptagande af ord med »lokalfärg» och exotiska namn såsom rim till inhemska. (Exempelvis: Golkonda, vånda; Bosporen, tåren; Eros, ser oss; behaga Kislar Aga; o. s. v.). Denna smak som ju för öfrigt hade hemortsrätt äfven i äldre svensk poesi (Nybom), behåller Snoilsky någon tid, och i hans italienska dikter (t. ex. Inledningssången) begagnas de italienska namnen med förkärlek såsom rimord.

* * *

Digitized by Google

Orchidéer utkommo från trycket mot slutet af året. I ett bref (10 december 1862) till Herman Wikblad, som då vistades i Stockholm, skrifver Snoilsky:

I dag på morgonen fick jag bref från min vän Clemens Petersen, som berättar, att mitt opusculum är kommet till Kjöbenhavn, — — — — —. Dessutom bekräftar han sitt löfte att presentera mig för danska publiken [1]), som, qvis crederit, måste i öfrigt ha något tycke för min värda person, ty följande märkvärdiga rader skrifver Clemens: »Din sång till kvinnan gör sin rund genom alla danska provinsblad, beledsagad af långa upplysningar om författarens person och förhållanden m. m.» Har man sett på f—n? Jag får säga, att skammen förbjuder mig att fråga Clemens om *hvad* de goda danska provinsboarne funnit vara märkvärdigt med mig. Nå, nu äro omsider Orchidéerna ute, och det midt i vintern till! Jag bereder mig till en början att få huden full med ovett: tyst, smygande, *moquant* ovett af min stora inskränkta släkt, som är så förnäm och artig att tycka illa om hela min böjelse åt det där hållet. (Förmodligen därföre att »min böjelse åt det där», hänger tillsammans med min dragning åt vänstra sidan.) Pro secundo: ljudligt, höglärdt och illa skrifvet ovett i Aftonbladet, den färglösa fisktidningen, och i Illustrerad Tidning, det där fina papperet, rödt, icke af frihetskärlekens äkta purpur, utan af partiskojets röd-ockra. Till tröst har jag endast de märkliga biographica i de beskedliga danska provinsbladen. Men à la bonheur, låt den litterära Stockholmspöbeln prata, det kommer väl »atter en Dag» — och då, mina herrar, välkomna i det gröna!! Här i Upsala har boken tillsvidare ej mycket talats om; men för Hedin [2]) vet jag den funnit nåd, och det är dock något. Skrif mig till i ditt bref — som jag hoppas ej dröjer så länge som mitt — om de förberedelser till min framtida korsfästelse, hvilka blifva synliga... Jag kommer till Stock-

[1]) Detta löfte har Clemens Petersen, såvida jag kunnat finna, icke uppfyllt.

[2]) S. A. Hedin, då medarbetare i Upsalaposten.

Digitized by Google

holm, på en gång mitt Elyseum och min Tartarus, när Gud och S. bestämma dagen. [1])

Emellertid hade Snoilsky icke skäl att beklaga sig öfver pressens mottagande af Orchidéer.

Visserligen förklarade en kritiker (i Aftonbladet 19 december), att samlingen väl icke röjde någon egentlig originalitet, men tillade, att den dock ingalunda vore fraseologiska efterbildningar af det vanliga slaget. »Sven Trösts dikter utgöra i allmänhet uttryck för en verklig tanke, känsla eller stämning och utmärka sig tillika genom en ganska ren och enkel form.»

En annan kritiker — i Posttidningen — betecknade dikterna såsom »varma återspeglingar af de känslor och idéer, lifvets vårdag framkallar hos en lyckligt utrustad natur». »De äro visserligen ännu ojämna till formen, och innehållet har ej alltid i skönhetens degel sofrat från sig det sinnliga tillfälliga pathos. Den poetiska begåfningen är emeller-

[1]) I samma bref omtalar Snoilsky, att han åsett en afrättning: "Du vet kanhända redan, att jag bevistade den under din härvaro omtalta afrättningen. Det var ett uppträde af spännande art. Du erinrar dig Alex. Dumas och Eug. Sues fantastiska påståenden om det plågsamma lif, som flera timmar efter exekutionen skulle fortfara i den stympade kroppen. Det är bestämdt lögn; efter hvad jag efter denna afrättning kan döma, måste halshuggning vara ett charmant dödssätt. Ett hugg! och det är gjordt: icke en muskel förändrad i ansiktet, som genast antar marmorns orörlighet Ett sådant tillfälle att anställa fysionomiska studier i stort återkommer aldrig mer. Men man är vid tillfället i alla fall så upprörd, eller åtminstone fästes uppmärksamheten så uteslutande vid offret, att man hvarken ger akt på åskådarne eller ens på sitt eget själstillstånd. Ty, dödsstraffet är en skam, ett barbari, ingens flagitium. Jag förstår det stora, mänskliga kungahjärta, som skref: "Om Straff och Straffanstalter." Och dock, kanhända vore bäst och lyckligast för missdådaren, om han finge dö.

Digitized by Google

tid omisskännelig och bör med tiden genom goda ästetiska studier kunna utvecklas till en framstående talang.»

En utförlig och välskrifven anmälan förekom i Nya Dagligt Allehanda (n:r 1, 1863) där kritikern (—m—n, antagligen betecknande Anders Flodman) först påvisar de olika inflytelserna från Byron, Heine, Goethe, Béranger och betonar såsom förf:ns hufvudbrist en fullt utpräglad individualitet, beroende på hans ungdom och vanlig hos nybörjaren. Dikterna sägas för öfrigt »kunna uthärda jämförelse med det bästa som numera diktas i vårt land, synnerligen hvad språkets behandling, versens smältande behag och tankarnas afrundning beträffar». Och flere af skaldestyckena betecknas såsom »nya friska blomster i den svenska poesiens örtagård, åt hvilka hvarje vän af fosterlandets vitterhet kan glädjas». Främst sätter anmälaren den sista gruppen erotiska dikter: »Melodier», och till slut betecknas diktsamlingen såsom »en liten bukett af skär fägring och fin doft, till hvars bindande vi uppriktigt lyckönska författaren».

Då 1863 en ny upplaga af antologien Poetiskt album utgafs i Göteborg och ett par poem af Snoilsky — »Natten» och »Serenad» — däri meddelades, karaktäriserade den unge litteratör Birger Schöldström, som besörjde denna upplaga, skalden såsom »en ung diktare, hvilken under signaturen Sven Tröst ställt sig i första ledet af våra nu lefande skalder».

* * *

Digitized by Google

Året 1863 framkallade nya toner från Snoilskys lyra. Om denna förut — bortsedt från efterklang efter stora mönster — mest gifvit uttryck åt rent subjektiva känslor eller omdiktat historiska motiv, började skalden nu att se en uppgift i att tolka *samkänslor,* att skrifva *tidsdikter*.

Han kände att det i honom fanns timmer till en politisk sångare. Förebilden, den store Byron, är ättefader för 1800-talets politiska frihetslyrik. Och äfven här i Sverige hade ju män som Talis Qualis, Sturzen-Becker och andra under 1840-talet företrädesvis älskat anslå lyran för tolkande af politiska sympatier och antipatier. Jämte dessa har törhända ock en österrikisk lyriker, hvars poesi Snoilsky studerat, »Anastasius Grün» (v. Auersperg)[1]), tjänat honom till väckelse.

Adertonhundrasextio-talet var ju *mognadens tid* för den liberalism, som under 1830-talet skjutit sina rotskott. Denna liberalism hade nu nått fram till höjderna och makten, men därmed onekligen förlorat i poetisk charme, hvad den vunnit i praktisk utförbarhet. Snoilsky, som afgjordt tillhörde det frisinnade lägret, riktade sina blickar *utåt* till en mera äfventyrlig och glödande frihetskamp: den *polska*, hvilken denna tid, då rent ideala motiv hade mera kurs i svensk politik än under senare realpolitiska dagar, omfattades med verklig entusiasm i vårt land. Och det var icke endast unga skaldehjärtan, som slogo för Polens sak; äfven allvarlige politiker ansågo, att Sverige borde inlägga sin gensaga mot den orätt,

[1]) Bland Wernerska papperen finnas enstaka tolkningar af Auerspergs "Schutt".

Digitized by Google

som begicks mot det förtryckta folket. I våra dagar, då det ej anses »klokt» eller »rätt» att öppet och oförbehållsamt uttala sin medkänsla för det förtryck, som drabbar ett folk, hvilket fordom delat öde och lott med Sverige, och till ej ringa del är ett frändefolk, låter det nästan som en saga, att för föga mer än en mansålder sedan i själfva riksdagen en af borgarståndets ledande män (A. W. Björck) väckte förslag om att Sverige skulle uttala sin mening om Polen till de makter, som garanterat Wienertraktaten, och påyrka deras ingripande till förmån för ett fritt Polen.

Denna polska rörelse stod i något samband med den harm, som framkallats af Rysslands firande af Pultavaminnet, (ryssarne hade afskaffat alla minnesfester utom Pultavafesten), hvilket åter ledde till de svenska Pultavafesterna, till uppsättandet af Karl XII:s staty o. s. v. För sista gången spelade väl ock en tanke på Finlands återeröfring en roll i svenskpolitiska stämningar.

Denna Sveriges medkänsla för polackernas frihetsstrid fann i den unge Carl Snoilsky — ädlingen med det slaviska namnet och det svenska hjärtat — sin främste skaldetolk. Den politiska lyriken i utlandet hade äfven sysslat med den polska frihetskampen och inom 1840-talets tyska diktning finnas skaldestycken besläktade med Snoilskys polska poem, såsom Herweghs »Für Polen» och »Polen an Europa» samt ännu närmare Moritz Hartmanns dikter (»Das Polenlied», »Ein Vater», »Die drei», »Einer schönen Polin» och »An C...a»). Men man behöfver icke antaga någon direkt påverkan från dessa skalder;

Digitized by Google

det var den allmänna, för öfrigt rätt okritiska stämningen för Polen, som grep Snoilskys lyra.

Utom »Noch ist Polen nicht verloren» beröra ett tiotal dikter polska ämnen: *För Polen* (febr. 1863), *På Polens dag* (mars 1863), *Den polske frivillige,* de tre sonetterna *Festen för Polen, Vår och vinter* samt *Sparfven,* vidare *Skålen för de polska emigranterna* vid vårfesten 1863 samt *Kosciuskos syn,* slutligen dikterna *Lefve kejsaren, På Polens graf* och *Requiescat* (1864).

I de tidigare af dessa dikter ljuder en optimistisk förvissning om att Polens frihetssak skall föras till seger. Må alla hjärtan skänka Polen en tår, alla tankens riddersmän tala ord för Polen, de väldige på jorden skrämma våldets örn! Men skulle *de* svika, skall en skald med djupa toner stå upp ur folkens midt och sjunga Polen fritt.

På Polens dag — vid Upsalafesten för Czartoryski — siar Snoilsky Polens frihet och mänger in i frihetssången en droppe af gammalsvensk bitterhet mot arffienden.

Ja lyft ditt hufvud, du arma land,
Ty allt skall bli godt igen!
För dig stå folkens pulsar i brand,
Och världen har du till vän,
Mest fröjdas dock *vi*, när din boja du sliter,
Vi veta, vi veta, hvar stålet biter,
Vi tacka dig för hvart ärligt tag
På Polens, på Sveriges, på folkens dag.

I den otryckta sonetten »Vår och Vinter» — afskrift bland Wernerska papperen — sjunger han:

Digitized by Google

Det blef ej någon vinter af i år:
Hvar har han glömt sig kvar, den bistre sällen?
Säg månn' på Himalaya, högst bland fjällen?
Månn' på Montblanc, hvars topp till molnen når?

På Polens slätter blir det tidig vår,
Snön smälter bort kring tegarne och tjällen,
Och blommor skjuta upp på alla ställen,
Och skogen lockande och grönklädd står.

Ett folk står upp, och våren nalkas blid.
Och andas svalka under blodsarbetet.
Nu är det vår; nu är det folkens tid.

Men vintern! Svara mig hvar han blef af?
Han dröjer i det ryska ishelvetet:
Det våras aldrig, där det finns en slaf.

Den skål »studenten grefve Snoilsky» 28 april 1863 utbragte för de polske emigranterna och som meddelas i Upsalaposten, är likaledes buren af ljusa förhoppningar. Väl sjunger han i en strof:

Ett Israel gråter vid Babylons floder
Och stum hänger harpan på pilträdets gren.
En Josef blir saknad af Rachel, hans moder,
Och trösta den sorgsnå kan grafven allen.
Den sargade, kvalda Polonia begråter
De söner, som sletos med våld ur dess famn.
Hon fastare famnar de få, som stå åter
Men medan hon ger vid sitt bröst dem en hamn,
Hon hviskar beständigt de saknades namn.

Men hoppet genombryter till sist kvalen:

Nu tystne de alla, de klagande röster,
Ty tecken och under vi skåda väl än.
Du tviflare, märk, hur det rodnar i öster,
Se torkade stammen, som löfvas igen!

Digitized by Google

Var glad för hvar tår du i landsflykten gjutit,
Den knoppande friheten vattnats därvid.
Nu Polen har gäldat hvad Polen förbrutit,
Nu stundar den sköna uppståndelsens tid
Med seger och lycka, med seger och frid.

En ljus hägring om slutlig förbrödring mellan ryss och polack skymtar fram i den otryckta *Kosciuskos syn* (Wernerska papperen).

I dyster landsflykts nätter
En syn Kosciusko såg:
På Polens gröna slätter
Drog fram ett ändlöst tåg
I festdräkt, utan vapen,
Gick folkens här i led,
Och glömd var fiendskapen,
Ty nu var evig fred.

Och arm i arm de vandra
I frihetssolens glans
Och ingå med hvarandra
En helig, stor allians.
Allt, ifrån Nord till Söder,
Är frid och fröjd och ljus,
Och alla folkslag bröder
Från samma fadershus.

Väl hundra segervana
Standar mot jord sig sänkt
För Polens rifna fana,
Uti martyrblod dränkt;
»O land, du smärterika,
Blif nu de frälstas tolk!
För världen högt predika:
Nu tackar Gud allt folk!»

Och ur de täta rader
Går liksom med *en* röst
Upp till de frias fader
En bön från fria bröst;

Digitized by Google

Med tusen tysta munnar
Från dal och skog och hed
Naturen själf förkunnar,
Att nu är evig fred.

Det äldsta split sig vänder
Till trofast broderskyss,
Då fläta sina händer
Ihop Polack och Ryss.
Enhvar af ånger glöder,
Att hatet söndrat dem;
Men nu de äro bröder
Från samma fadershem.

Allt hvad med blod blef skrifvet
På häfdens blad, är re'n
Förlåtet och tillgifvet
Och glömdt för längese'n;
Hvem minnes ok och piska
Och kamp med svärd och dolk,
Då rörda hjärtan hviska
Nu tackar Gud allt folk!

I *Den polske frivillige* härskar en mera vemodsfull stämning. Det är ej till segerstrider, som den unge fosterlandsvännen rycker ut. Han offrar sig blott för att blifva ett minne för eftersläkten.

Och när ryssarne segrat, gifver skalden i den ironiska dikten *Lefve kejsaren* uttryck för de kufvades smärta. De förtrycktes tilltro till det godas seger har svikits.

Tro, ära, mänskorätt — hvad äro dessa?
En dunst, ett narrverk blott, ja intet mer.

I *På Polens graf* — »den öde fläcken i Europas sköte» — uttalar Snoilsky misströstans ord:

Digitized by Google

Och ingen mer skall tro på någonting;
Allt stort och skönt förgåtts i lifvets vimmel;
Rättvisa finnes ej på jordens ring,
Och bryggan brustit mellan jord och himmel.

Men bittrast klingar hans svikna förhoppning i den epilog till de polska dikterna, som skrefs 1864 under titeln *Requiescat*, och först tryckts efter Snoilskys död i hans samlade dikter, sedan han förmodligen återfått poemet — jämte andra dem han försmådde — från Julie Winthers kvarlåtenskap.

Jag såg det rätta trampas och förhånas,
Då sjöd mitt blod.
Numera har jag upphört att förvånas,
Bräckt är mitt mod.

* * *

Sommaren 1863 tillbragte Snoilsky vid Sundet.

Vi komma åter — — — — —
Och kanske då en i sänder

hade han sjungit i sin afskedshälsning vid fjorårets studentmöte, och han skyndade att själf göra allvar däraf.

När det led mot våren, slog Snoilsky tillhopa boken och »följde lösta böljor söderut — ditned, ditned».

Christian Winthers familj bodde då vid »Lappen», ett litet ställe mellan Helsingör och Hellebæk, just vid Sundets skönaste strand. Här fann äfven Snoilsky husrum och blef en medlem af familjen.

Julie Winther, född Lütthans, den brud, som skalden efter långa pröfningar och strider vunnit, sedan hon upplöst sitt äktenskap med prästen Wer-

Digitized by Google

liin[1]), betraktade Snoilsky rent af som en son, och hon var fäst vid honom med ömma känslor.

Julie, hon, din sena lycka
Efter pröfning tung och stor,
Dina tusen sångers drottning,
Kallat sig min andra mor.

Här vid Sundets strand, under skydd af sin älskade mästare, författade Snoilsky en rad sånger, i hvilka natursinnet första gången rätt kommer till uttryck i hans diktning, något som utan all gensägelse är att tillskrifva inflytelser från Winther.

Så är fallet i det sjælländska sommarstycket *Eremitage* med dess skildring af den fridfulla stillheten i rådjurens och näktergalarnes bokskog; i sången *Till Christian Winther* på dennes födelsedag, där hyllningen är gifven i en ram af själländsk natur, och där skalden kallar till sin hjälp näktergalsstruparne, mästarens »flinke kolleger»; i *Notturno,* där bokskogens nattstämning är gifven med en antydan om dess samklang med den svärmiska erotik, som fyllde skaldens bröst.

Under denna sommar diktar Snoilsky äfven poemet *Sommarrägn*, i hvilken han ödmjukt biktar sin svaghet inför

Den Oändlige, hvars makt
Talar i regnbågens prakt
Och i åskans dunder.

Dikten, som i Snoilskys ungdomsalstring står ganska enstaka, rymmer ett par strofer, som synas mig burna af en varm och äkta religiös känsla, en manlig syndabekännelse:

[1]) Jmfr Nic. Böghs rikhaltiga lefnadsteckning öfver Winther.

Digitized by Google

Herre, jag är svag och arm,
Bräckt min ungdomsstyrka!
Låga tankar i min barm
Byggt en oren kyrka.
Stärk min nötta kraft som stål!
Låt mig lefva för ett mål!
Herre, res mig, höj mig!
Gör mig till en man bland män;
Men är jag ej ödmjuk än,
Böj mig, Herre, böj mig!

Det finnes en annan religiös dikt, för hvilken ingen tidsbestämmelse föreligger, men som möjligen kan tillskrifvas denna tid. Den fanns af Knud Bokkenheuser bland Christian Winthers efterlämnade papper. Han misstänkte, att Snoilsky skrifvit den, och fick på förfrågan detta bekräftadt samt erhöll skaldens tillåtelse att offentliggöra dikten, »då han vore död och borta».

Den lyder:

Till en palm.

Var mig hälsad, palm, som gjutit
Svalka öfver Edens park
Och i skugga inneslutit
Silfverlockig patriark.

Ser jag dig din krona röra
Drömmande i kvällens frid,
Hviskningar jag tror mig höra
Från en flyktad, bättre tid.

Sälla tid, då jordens ätter
Sågo himlens dörr på glänt,
Läste Herrans bud och rätter
På Kaldeens firmament.

Digitized by Google

Lugnt den stam, som var Guds egen,
Dref sin hjord på Syriens fält;
Sakta sänktes änglastegen
Till den fromme herdens tält.

Susen, susen, gröna palmer
Kring ett hjärta utan ro,
Som har glömt sin barndoms psalmer,
Som har mist sin barndoms tro.

Tid, då himmelen och jorden
Än ej brutit sitt förbund,
Till en saga är du vorden
I den kalla världens mund.

För att döfva samvetsbettet,
Säga vi, att allt är dikt;
Lärdomen och sunda vettet
Ha bevis med centners vikt.

O, hur må vi sist ej blygas;
Trots bevisens djupsinthet,
Kan ej hjärtat öfvertygas,
Hjärtat, som så litet vet! [1])

Denna sommar greps Snoilsky — eljes så förhoppningsfull — af misströstan öfver att icke kunna fullfölja sitt skaldekall samt att kanske likväl på grund af sina poetiska sysslor hindras från att utföra praktiska värf och ej mäkta taga sin examen.

För sina vänner i Danmark, Christian Winther och än mer Julie Winther, biktade han denna oro.

Carl Snoilskys bref till den Wintherska familjen äro tyvärr förstörda, liksom mycket annat af Christian Winthers kvarlåtenskap. I januari 1897 frågade

[1]) Slutraden återkommer i en sonett från 1871.

Digitized by Google

Snoilsky en dam, som tillhört det Wintherska hemmet, fröken Jensine Smith, om hon kunde skaffa honom reda på huru det gått med fru Winthers papper, sedan nu alla medlemmarne af familjen voro försvunna från denna jord? »För tio eller elfva år sedan, då jag besökte Henri Werliin (fru Winthers son i hennes första äktenskap) visade han mig mina bref till hans mor omsorgsfullt ordnade och omknutna med ett band; likaledes ett porträtt af mig själf som gosse, hvilket ritats af min mor och af mig skänkts till fru Winther. Hvad har det blifvit af dessa saker efter Werliins död? Äro de förstörda eller hafva de tillvaratagits af andra — i så fall af hvilka?»

Porträttet och sina gamla ungdomsdikter erhöll Snoilsky från fröken Smith. Dikterna torde han själf senare till större delen ha förintat; åtminstone lämnade han blott ett par enstaka till den samling han anordnade, och han skref på det kuvert, där de legat: »Ach, süsse Jugend, Eselei!»

Men hvad angick brefven, mottog han meddelandet, att de förstörts af utredningsmännen i Henri Werliins bo[1]).

Snoilsky skref till svar 27 januari 1897:

Jag blef obeskrifligt glad att emottaga Eder sändning af porträttet och de gamla dikterna samt beder Eder emottaga min aldra hjärtligaste, varmaste tacksägelse. Med hvilket vemod har jag ej genombläddrat de gamla gulnade pappersbladen, hvilka hade så mycket att berätta om mina bästa ungdomsvänner.

[1]) Uppgift till förf. af fröken Jensine Smiths bror, universitetsbibliotekarien S. Birket Smith, som meddelat mig Snoilskys bref till hans syster.

Digitized by Google

Att själfva brefven blifvit förstörda, var på det hela taget bäst; — deras öde påminner mig om en bland mina egna dikter, där en dylik autodafé af intima papper beskrifves, och där det heter:

Att lefva varm och falla ned i glöd,
Det är en renlig och en vacker död.

Däremot var det säkerligen en kännbar förlust för danska litteraturen, att *alla* Christian Winthers papper så utan åtskillnad förstördes. Werliin hade ovillkorligen varit skyldig att med biträde af någon kompetent litteraturkännare verkställa ett passande urval af sådant, som kunnat belysa Winthers författarskap, utan att inviga allmänheten i sådana familjesaker, som af osund nyfikenhet kunnat missbrukas. Men hvad som är skedt, är skedt.

Ack, det kära gamla hemmet på Philosophgangen och dess älskade, oförgätliga invånare!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Än en gång tack, kära fröken, och tack för Deras bref, som så lifligt för mig återkallat lyckliga dagar och kära gestalter.

Men om sålunda Snoilskys förtroliga bref till Julie Winther, till oersättlig förlust för kännedom om hans själslif under de år, som rymma hans ungdoms starkaste genombrott, blifvit förstörda, så kunna vi dock af de bevarade svarsbrefven från henne och hennes man iakttaga liksom en reflex af hans egna tankar och stämningar. Dessa bref lämnades af Snoilsky till Nicolaj Bögh och hafva meddelats i dennes biografi öfver Winther.

Den gamle skalden uppmuntrar sin unge vän att icke misströsta. I ett bref af den nittonde september, kort efter att Snoilsky lämnat Sjæland, skrifver han:

Kloge Folk have fortalt mig, at det i en ældre Alder er vanskeligt og misligt at gjöre nye Bekjendtskaber og stifte nye

Digitized by Google

Venskabsforbindelser. Men hvad sige ikke kloge Folk? *Mig* forekommer dette Udsagn at indeholde en rigtig borneret, filisteragtig, egoistisk Tanke, der idetminste ikke passer i mit Kram.

Saa gammel jeg end er, föler jeg mig dog hendragen til Alt, hvad der er smukt og godt, med ligesaa megen Sympati, som da jeg kun var tyve Aar. De kan altsaa nok forstaa, at der hverken behöves indvortes Reflexion eller udvortes Incitamenter for mig til med inderlig Glæde at række Dem, min unge Ven, en Haand til et ærligt og oprigtig ment Haandtryk; og dette gjör jeg med saa megen större Tilfredsstillelse, som jeg deler fuldelig denne min sympati for Dem med hele min lille nærmeste Kres. De beder mig at indrömme Dem en Vraa i mit Hjærte. Jeg forsikrer Dem, jeg aabner med sand Glæde og Tryghed alle tre Hjærtekamre for en saa elskværdig Gjæst!

Och för att lugna hans oro, fortsätter Winther:

De fortvivler, siger De, om Poesien. De frygter for, at et Arbejde, der i længere Tid tager Deres Tid og Kræfter i Beslag, skal sætte Dem tilbage, svække Deres Begejstring eller Deslige. Vær uden Frygt! Det kan ikke være min Hensigt, saa lidt som det er mit Kald at holde Dem en Prædiken, men jeg tör jo nok uden at misforstaaes — gjöre Dem opmærksom paa hvad jeg selv i fuldt Maal har erfaret. Det er sandt: ved et saadant tvungent Arbejde udrives man fra en Sfære, hvis Luft var nærende og oplivende, og hvor man bevægede sig med naturlig Frihed; og man indespærres *for en kort Tid* i en snæver Kres, hvor man næppe kan aande, og hvor man altsaa maa bruge alle sine Kræfter for paa en honnet Maade at slippe ud igjen. Men ifölge min Erfaring, kan en saadan Afbrydelse, et saadant aandeligt Fængselsliv, være af stor Velsignelse. Ligesom Jupiter leer ad de forelskedes Eder, saaledes smiler Apollon til sine *ægte* Sönners Klager over og Kamp mod Livet og dets Trængsler; han siger »Per aspera ad astra». — — — I den anden Stue sidder min Hustru; hun sender Dem de hjærte-

Digitized by Google

ligste Hilsener og önsker Dem — ligesom jeg — Mod og Frejdighed til at overvinde den sorte »Fængselstid». Glem ikke at lade höre Noget fra Dem, naar *Jus civile* eller *canonicum* vilde tillade det.

Intimare var emellertid förhållandet till skaldens maka, som begagnar det förtroligare tilltalsordet *Du*, under det att Winther ännu nyttjar *De* till sin unge vän.

Ur hennes bref må meddelas följande utdrag, såsom belysande för förhållandet mellan den unge svenske skalden och hans danska gästvänner:

Lappen den 12 september 1863.

»— — — Dette stygge Hus, denne Egn, vil altid blive kjært for mig; her sluttede Du Dig til os, her fik Du os lidt kjær; det er en Guds Gave, og om Gaverne siger Goethe, de komme fraoven herned i Deres egne Skikkelser. Hvor ofte lever man længe, inden man finder sin rette Slægt paa Jorden! Der er vel dem, der aldrig finde *dem*, de egentlig sympatisere med. — Da jeg er Din anden Moder, bliver jeg jo Din Stifmoder, ja, men din egen Stifmoder, hvis Yndling Du er. Ikke alle Stifmödre ere onde.

Den 16:de Sept. 63.

— — — Bliver Du nu ikke forstyrret ved Dit Arbejde ved mine mange Breve? Men Du er ene, og der er Saameget, som ikke blev sagt, da vi saaes. Om Dit Hjem skal Du vide Alt; derfor har Du endnu Saameget tillgode.

Den 20:de Sept. 63.

— — — Dennegang maa jeg tale med Dig om Dig selv og ikke skjule for Dig, att jeg græd mange Taarer, ikke for de Fejl, Du siger, Du har, men fordi Du vil kaste bort de Ævner, der ere givne Dig; Du har en dyb poetisk Følelse, Kjærlighed og Alvor; disse Egenskaber regner Du

Digitized by Google

for Intet. — — — Du har givet efter for alle Indtryk, fordi Du kunde gjöre det; Du skyldte Ingen Regnskab derfor; men nu vil Du det ikke længer; nu er Du en Mand og nu kan Du ikke gjöre det; thi Du *vil* ikke. Denne Sommer var ingen Drøm. Hvis der er Sandhed til, saa er Det, Du her oplevede og erhvervede Dig, Sandhed, nemlig trofaste Hjærter, og trofast maa Du være, först mod Dig selv og dernæst mod os, der elske Dig; dog derom vil jeg ikke tale — men om Trofasthed til Kjærlighed for Poesien.

Lappen, 22:de Sept. 63

— — — Se, min Ven, forestil Dig nu, at Du er i Dit Hjem i Kjöbenhavn; Du sidder ene med mig i mit Kabinet. Jeg holder Din Haand i min og seer Dig i Öjnene, medens jeg taler med Dig. Har du saa liden Tro til min sande Godhed for Dig, at Du mener, jeg vilde se *Dig* kun blive en daarlig Digter? Du har fuld Grund til at tro, jeg ikke kan bedömme Poesi med Fornuften, jeg kan ikke skarpsindigt udvikle, hvorfor Dette eller Hint er smukt; men jeg har en Følelse, der siger det, og den bedrog mig sjældent. Men en Christian Winthers Mening og Dom — tror Du, den er Höflighed imod Dig, saa vilde han da ikke genere sig for til mig at sige sin Dom, og jeg vilde vel vogte mig for at opmuntre Dig. Jeg læste nu Dine to sidste Digte for Chr. Winther, der sagde: »Der er saa megen Følelse og Natur i dem, at man glædes derved; hvor de ere smukke, sörgelige, ironisk bitre!»... Du tager ogsaa Fejl i, at Din Kjærlighed til Poesi og de Aar, hvori Du har udviklet Dine literære Kundskaber, har gjort Dig uduelig til alt Andet. Det er en sygelig Anskuelse af Dig selv. Du er tidt melankolsk, og var Du ved min Side, da skulde jeg nappe Dig i Örene. Du *maa* slet ikke skrive Digte, för Du er færdig i Upsala. I Stockholm vil Du faa Tid dertil, og, skriver Du end aldrig Noget mere, da er Du mig lige kjær; men Du kan ikke have Lov til at se sorte Skyer om Dig, udenat jeg vil forsöge paa at jage dem bort og tröste os med, at der kommer et Foraar. Chr. Winther udgav en lille Digtsamling, den förste, i 1825, hvoraf flere havde staaet i Tidsskrifter. Da

Digitized by Google

standsede han, til han havde taget sin Examen [1]), og først 1829 kom »Træsnittene»; da var han 33 Aar gammel, og han havde ödelagt Meget der var skrevet. — — Vil Du saa tage Din Forbandelse tilbage over den Time, Du smeddede Rim! Det bragte Dig jo til Chr. Winther, og uden *det* havde Du jo ikke fundet Din anden Moder, som Du dog er lidt glad over; Du seer altsaa, at Du skal takke og ikke bande.

Med Snoilskys kansliexamen — den tiden en enbart historisk-filosofisk-språklig examen — gick det icke öfver sig snabbt.

Släkt och vänner voro bekymrade, att den unge grefven för sånggudinnorna försummade Minerva, om nu denna gudomlighet kan anses ha haft något med kansliexamen att beställa.

Beskow lär under denna tid en gång vid ett sammanträde i Svenska akademien ha yttrat till Manderström, att denne ju hade en ung, begåfvad frände i Upsala.

»Ja vars», svarade Manderström, »han skrifver vers, om det nu skall vara något.»

Beskow kände sig stött på yrkets vägnar och genmälte: »Nå ja, sämre kan man ta sig till.»

Hvarpå Manderström på sitt drastiska sätt replikerade: »Ja, fan vete!»

Den, som med sina förmaningar och råd skarpast höll Snoilsky vid boken, var hans trofaste studiekamrat Herman Wikblad, och Snoilsky har själf förklarat, att det var dennes förtjänst, att han någonsin tog sin examen. Till svar på en »skrapa» från vännen skref Snoilsky den 29 november 1863:

[1]) Dessa uppgifter äro, såsom N. Bögh påvisat, ej enliga med verkliga förhållandet.

Digitized by Google

Du menar väl icke, att jag ej skulle kunna höra ett bestraffande eller allvarsamt ord, ett råd, eller hvad du vill kalla ditt bref, därföre att det i all sin välmening är skarpt. Åhnej, vi känna hvarandra, hoppas jag. Jag känner dina motiver, och du vet, att jag till fullo uppskattar den känsla, som dikterat din uppmaning, äfven om jag icke skulle vilja eller kunna efterkomma den. I detta fall (d. v. s. hvad beträffar examen) både *vill* och *kan* jag — det är nu något som jag ofta sagt förut, men då alltid under olika förhållanden. Då var det ännu endast ett tilltag att bli färdig — några månader till, och det är ej mera så. Du har fullkomligt rätt, då du tillropar mig: I maj eller aldrig! Detta elände har blifvit en hederssak för mig, sedan jag (hvilket jag aldrig borde ha gjort) väl begynt med det, därom äro vi ense. Jag hoppas, du ännu tilltror mig vilja och förmåga att handla därefter.

I samma skrifvelse kommer Snoilsky in på sitt skaldskap. Hade han i brefven till Wintherska familjen »förtviflat» om sin poetiska kallelse, så är han åter numera full af självförtröstan och gör en analys af sitt poetiska jag. Wikblad hade uttalat sin fruktan för att Snoilskys skaldskap vore på upphällningen. Snoilsky svarar:

Du menar väl, att min »ådra» sinar; nåja, om ständig produktion är ett villkor, ser det så ut. Men var lugn! Alla kritiska naturer (och jag är en sådan, kanhända allt för mycket) beteckna hvart utvecklingens stadium med en längre eller kortare rast, då själen uppfyller ett oafvisligt behof att förklara och förtydliga för sig det sist tillryggalagdas halt, fel och förtjänster.

Långt ifrån att nedslås af hvad du anser tynande entusiasm i mina sista dikter (egentligen såge jag helst att du i ett nytt bref närmare förklarade detta, helst med exempel gripna ur de stycken du kan komma ihåg) anser jag just detta vara — icke frånvaron af subjektiv glöd, utan när-

Digitized by Google

varon af en lugn objektivitet — det stadium, som utveckladt blifver originalitet — originellt, åtminstone i styl, och det är kanske mer värdt än du tror, anser det mesta af hvad som skrifvits i år [1]) — i mina polska dikter står jag i alla afseenden på egen botten, det må vara berömt eller tadel. Jag kan blifva en politisk poet, som skall höras i rätt vida kretsar, det vet och känner jag hvar gång mitt hjärta erfar en smärtsam sammandragning, då jag hör namnet på detta dödsinvigda folk — det är med tårar och hjärteblod man skrifver om Polen — och jag har gjort det. Men hvarför skrifver jag ej nu? Jag har vuxit ifrån att skrifva vacker vers — jag blir nu en tid hård, torr, knagglig — men jag blir mig själf! Jag letar ej efter stoff i alla godkända genrer, men jag söker — under tystnad — efter den medelpunkt, det kärn-intryck af hjärtats och naturens värld, kring hvilken jag sedan i allt vidare och vidare cirklar vill utsträcka mitt gebiet i ett diktens rike, där tämjda passioner och förmildrade dissonanser skola blifva mina undersåter. Kan jag icke på en förgylld bark brusa öfver oceanerna, som jag lämnar åt resp. starka andar, skall jag dock kunna bli en liten insjöseglare, men af svensk fur; kan jag icke hålla öppna sjön, seglar jag vid kusten, tvärsigenom spegelbilderna af rosorna på strand — jag älskar det varma, det *röda*, jag! Är åska i luften, skall du dock se, att min lilla sjö kan storma rätt duktigt — och framkläcka något noch-nie-dagewesenes — t. ex. i samma stil som ormen i Bergsjö. [2]) Men nog härom; jag trodde ej att du skulle ge en så nedslående hemsk tydning åt ett par månaders ohörbart pianissimo på lyrans strängar. — Jag säger som den hederlige Kellgren: »*Omnis in hoc sum!*»

* *
*

[1]) Här är något ord uteglömdt i brefvet.

[2]) En "jätteorm", som en ung dalkarl — f. ö. en broder till den sedan så namnkunnige riksdagsmannen Liss Olof Larsson — påstod sig ha i en skog vid Bergsjö ihjälslagit, men sedan ... bränt upp, hvilket gaf anledning till mycket skrifveri i bladen och äfven till en lustig, illustrerad visa i Söndags-Nisse, författad af E. V. Dufva.

Digitized by Google

372313

Vid jultiden 1863 utkommo *Sånger och berättelser af Nio Signaturer*, med hvilka »Namnlösa Sällskapet» framträdde inför allmänheten.

Snoilskys bidrag till detta band voro de redan nämnda dikterna: Den polska frivillige, På Polens dag och På Polens graf; Eremitage; Sommarregn; dessutom *Blomsterfursten*, en älskvärd hyllning åt Linnés minne, skrifven redan 1862; *Femton år och sjutton år*, en liten förtjusande karaktäristik af flickhjärtats vaknande vemod; *Kreolskan*, en ypperlig skildring af den indolenta skönhetens njutningslif:

»Jag hinner ej annat än vara till
Och vara skön — — —»

en af de mest populära bland Snoilskys ungdomsdikter, gifven i en meter, som gungande återger hängmattans rörelser bland platanerna; *Jag drömde om frihet*, en frihetssång, förträffligt omdiktad efter Felicia Hemans; samt slutligen tre dikter, åt hvilka Snoilsky icke senare unnat plats i sina diktsamlingar: *I den främmande stad, Vårvisa, Magdalena.*

I den främmande stad är en vemodsfull klagan öfver *ensamheten*. Han känner sig trött i den främmande staden, men han kan på vågens fråga, om den, då den drar mot norden, får bära hälsning till far, mor eller brud, endast svara att hjärtat »har ingen att hälsa till».

Vårvisan tolkar åter en jublande stämning af vårbrytning. Hjärtat är fullt, »dock fattas mig ord». Medan skalden lyssnar till vårens toner närer han i sitt bröst »en ofödd sång»

Digitized by Google

En puppa, som slumrar i år,
Men fladdrar med fjärilsvingar en gång
Allt i den blommande vår.

Dikten om *Magdalena* rör det ofta besjungna motivet om synderskan, som blef utestängd från nådens bord, men den Gud besökte — ett ämne, ur hvilket knappast skalden har lyckats afvinna ny poesi.

Då Snoilsky sändt Christian Winther sin och sina kamraters kalender, mottog han följande tack från mästaren:

— — — Tak for den Bog! Det var en smuk og kjær Gave! — — Blandt de mindre, lyriske Digte i Samlingen sætter jeg ubetinget Deres egne øverst. De ere varme og friske, der er Dybde i Følelsen, Kjækhed i Anlægget og Besindighed i Udførelsen; de ere tillige i Formen hele og afrundede. Kort sagt: jeg sympatiserer med disse subjektive Svingninger, med denne ejendommelige Flugt.

Winthers dom om att Sven Tröst var den främste *lyrikern* bland de nio, var ock den uppfattning, som den svenska kritiken allmänt gjorde gällande.

Så skrifver exempelvis en anmälare i Aftonbladet i december 1863:

Sven Trösts bidrag, tolf smärre lyriska dikter, äro utan jämförelse de värdefullaste af häftets innehåll. Det skulle vara ett särskildt nöje att ingå i en närmare analys af ett stycke, framsprunget ur en så lefvande åskådning, en så sannfärdig erfarenhet och flärdfri känsla som t. ex. Sommarrägn eller ett inom en trång ram innefattadt karaktärsstycke, så säkert i teckning och så lifligt i kolorit som t. ex. Kreolskan, andra att förtiga. I allmänhet återfinner man här samma i en rask utveckling stadda skaldenatur som så för-

Digitized by Google

delaktigt utmärker den unge författarens under samma pseudonym förut utgifna dikthäfte Orchidéer.

* * *

Utom i »Namnlösa Sällskapet» var Snoilsky under Upsalatiden medlem af ett annat samfund, där likaledes hans skaldskap kom till sin rätt. Det var studentorden *S. H. T.*, som, från att ursprungligen uteslutande hafva varit ett sällskap för uppsluppet festande, under inflytande af C. R. Nyblom o. a. alltmera började få en vittert-musikalisk prägel.

Här tog Snoilsky år 1863 inträde under ordensnamnet »Sven Törst», en fyndig omkastning af hans vittra signatur [1]).

I samfundet »Tal och Kväden» förekomma af hans hand endast två dikter: Till Stormästaren (Bengt Liljeblad) och Champagnevinet.

Den förra är vanlig ordenspoesi, men det sistnämnda poemet *Champagnevinet* tillhör Snoilskys friskaste alster från dessa år. Det utgör tillika ett uttryck för hans franskvänliga sympatier och hans motvilja mot den tyska stormakten, som slagit sin klo i hans älskade Danmark.

Champagne, champagne! Och det till glasets kanter!
Se, hur den fräser! Den har bättre färg,
Än alla drufvor från Johannisberg
Med deras matta, gröna diamanter.
Du ädla vin, Frankrikes äkta barn,
Du för din död ej lider ståltrådsgarn,

[1]) Ordensnamnet var ej påhittadt af honom själf, utan af Bengt Liljeblad.

Digitized by Google

Du hoppar, spritter uti frihetskoller!
Men Tysklands vin är fromt och grönt och tyst;
Hur korken pressar, hörs det ej ett knyst—
Det rör sig ej — sin »Bismarck» det behåller.

Champagne, champagne! Låt bara proppen springa!
Champagnen, alla viners suverän,
Han tål ej se omkring sig raka knän,
Han vill sin dyrkare till knäfall tvinga.
Men annars är han ej despotisk alls;
Tvärtom: en stämma ur hans silfverhals
Predikar högt det sköna frihetsruset.
Han säger till, att nu är ordet fritt,
Han bjuder slafven: gör dig bojan kvitt!
Jag svär, champagnen står i sold hos ljuset!

Champagne, champagne! Så skummet öfversvallar!
Champagnen spirar ur vulkanisk mark:
Hvar slaf blir glad och ängslig hans monark,
Då våren smyckar franska drufvovallar.
Snart rankan växer: knopparne slå ut —
Då vill *La France* ha kulor och ha krut,
Då drifver *la gloire* sitt vilda väsen.
Så mognar skörden — då blir det besatt!
Då brusa örnarne mot gränsen gladt,
Då skälfver jorden — hör ni Marseljäsen?

Champagne, champagne! Ja, låt den bara knalla,
Och skål för franska örnars kämpaflykt.
Det finns ett ökändt fjäderfä, ett styggt,
Med rätta en förargelse för alla,
Som, hälften papegoja, hälften hök,
Har vändt sin fega roflust på försök
Mot näktergalarne i Danmarks bokar.
Ack, om det blott får känna örnens näbb,
Dess lilla mod blir strax från flod till ebb,
Och ynkligt med stjärtpennorna det slokar.

Digitized by Google

Du franska sol, gjut in en eldpartikel
I årets rankor, då slår vinet opp
Med stolt rumor i Zuavens hufvudknopp,
Men slår i knäna på den tyske Mickel.
Då bajonetter blixtra som en skog
Kring trikoloren, då vi veta nog,
Hvem som vi ha att tacka för kampagnen.
Skål för champagnen — *han* är den, som rår!
Jag frågar, hvem i hela världen står
Mot Zuaven och hans stamförvandt — *Champagnen?*

Då Snoilsky år 1885 gaf Schöldström rätt att aftrycka denna dikt i en uppsats (»Vargklyftan», i kalendern Polstjernan), skref han:

Om du vill trycka af den gamla SHT-visan om Champagnen, möter det intet hinder. Emellertid anser jag, som du ock förutsett, att den strof, som särskildt är riktad mot Tyskland: 'Det fanns ett ökändt fjäderfä' o. s. v. bör utelämnas. Det är med vemodigt löje man erinrar sig sådana utgjutelser från 1864, då man ännu trodde, att entusiasm och en god sak betydde något mot materiell öfvermakt. Det värsta är, att jag, trots alla erfarenheter, ändock icke blifvit till fullo botad från en viss ungdomlighet i tänkesättet, endast litet försiktigare.

Det danska kriget och därmed sammanhängande stämningar hade för öfrigt gifvit nya motiv åt Snoilskys skaldskap. Då han vid Knutsfesten i Upsala januari 1864 hade i uppdrag att utbringa skålen för damerna, anslog han en allvarligare ton än brukligt i dylika dikter.

Den Nordens mö,
Hvars bild nu sången målar,
Är icke hon som vill beströ
Sin väg med månskensstrålar,
Och som bland parkens dunkla trän
Uti en vemodssuck dör hän
Vid knäppningar på lutan.

Digitized by Google

Han besjunger *den* mö, som vid lampans glöd arbetar till fromma för kämparne vid Dannevirkes skansar.

Den redlige, förfrusne Jens
Fällt bajonett på Nordens gräns
Som våld sig vill tillista.

Och han utbringar lefvet för kvinnan som valkyria, »då våldet fumlar på vårt lås».

En månad senare offentliggjorde han i Upsalaposten ett skaldestycke, i hvilket harmen öfver Dannevirkes fall blandar sig med känslan, att Sverige ej borde lämna stamfränderne allena i striden.

Det är väl bekant, med hvilken orättvisa man på afstånd, främst i Danmark, men ock i det öfriga Norden, dömde general De Mezas åtgärder att utrymma Dannevirke. Ord som »förräderi» och »feghet» sväfvade på många läppar, ej minst hos de mera platoniske danske fosterlandsvänner — som stannat i Köpenhamn. Man talade om »det tysksinnade partiet» som uppgaf Dannevirke[1]).

Först efter De Mezas död har man gjort honom rättvisa.

Snoilskys dikt *Vid Dannevirkes fall*[2]) är sprungen ur den då gällande nationalliberalt-skandinaviska stämningen och lämnar i hetsighet intet öfrigt att önska. Detta vållade väl ock, att skalden vid närmare besinning underlät att omtrycka poemet i sina »Dikter». Men i skaldisk glöd och poetisk harm tillhör det onekligen hans kraftigaste tidsdikter från dessa år.

Dikten lyder:

[1]) Jmfr N. Bögh: Chr. Winther III: 341.
[2]) Upsalaposten 10 februari, aftryckt i Aftonbladet.

Digitized by Google

O Dannevirke, du som låg
Och Nordens frihet täckte!
Som mellan väster-, östervåg
Ditt dubbla bålverk sträckte!
Du mur, som just din resning fick,
Att ingen främlings lystna blick
Bortom dig skulle fika!
Du borg, där röfvarn feg och snål
Så ofta flytt för män i stål,
För döden, som ur ögonhål
Af brons sågs bister kika! —

Hur skönt, då stormen spjärnade
I veck af Dannebrogen,
Som Danmarks lejon värnade
Med breda, ludna bogen!
Hur gladt — för några dar se'n blott —
Då tysken måste glida brådt
Från ointagna vallen!
Han själf skref under med sitt blod,
Att Danmarks gamla rätt var god:
Stormstegen, rest med öfvermod,
Låg tvänne gånger fallen.

Och tvillingsegerns dag gick om —
Än rykte bajonetten,
Då fegheten till lägret kom,
Och mörkret höljde slätten.
Den natten föll väl gruflig frost,
Då ärans blanka svärd tog rost,
Gud vet i hvilkas händer!
Från Dannevirke som ett lam
Var hären bortledd — blygd och skam!
Då tysken åter tordes fram
På fältet, en i sänder.

Och nu är Norden klädd i sorg,
Och nu dess gräns blir trängre,
Och Sveriges häfd med Sveaborg
Står ej så ensam längre.

Digitized by Google

Förräderi, du lömska kif,
Du frusna huggorm, kläckt till lif
Bland friska lagrars värma!
Så grymt ditt dåd än aldrig var,
Ty se, den här, som hädan drar,
Den *tvänne gånger* segrat har,
Och får en flykt dock härma!

Bland öfvermakten, likt en flod,
Som klämd bland klippor skrider,
Reträtten går sin väg i blod —
Månn det ej nu är tider?...
Hvart ögonblick är sekler värdt,
Om hjälpa nyss förut var kärt,
Så är det nu nödvändigt.
Ett dröjsmål — och vår skuld blir svår!
Hvart hugg, där skiftas, ger *oss* sår,
Den kraft, som blöder där, är *vår!*
O, dröjsmål är eländigt!

Välan, när taga vi itu
Med röfvaren, den lede?
Hör, Nordens ungdom brusar ju
Liksom ett haf i vrede!
Nog är det ofta sagdt, den bör
(Här ge vi vise män gehör)
Ha mera tand för tunga;
Men ingen makt skall dock förmå
Dess hjärta till att lägre slå,
Och sången, den rår ingen på —
Vi måste — måste — sjunga!

Så sjunga vi ock nu jämväl;
(Och ingen oss förkättre!)
Den här, som sveks af sitt befäl,
Vi råda: välj ett bättre!
Se'n, bröder, visen Preussarn hem
Och Slesvig-Holstein — tukten dem!
Man vet, I konsten kunnen,

Digitized by Google

På stenkolsön och kejsarstoln
Bor hjälparn ej — men väl vid poln!
Hans hug är ren, hans sköld som soln!
Den hjälparen är funnen!

I omedelbart sammanhang med dikten lät Upsala-postens redaktör följa en uppmaning i samma anda: Allt närmare ryckte tiden, då Sverige och Norge måste gripa in. »Än är det tid att hjälpa Danmark och oss själfva.»

Men de förenade rikenas ledande statsmän hade en annan mening, och folkopinionen öfver landet gick knappast åt samma håll som hos de unge vid Fyris.

Sången om Dannevirkes fall följdes af det djupt gripande kvädet om *Det första regementet.* Skalden ser den snöiga, blodiga kungsvägen från Dannevirke till Dybböl såsom färgad af Dannebrog — det hvita jämte det röda; han ger ånyo luft åt förtrytelsen öfver att Danmarks banér sänkts från bastionen, och så bringar han i varma ord en hyllning åt det regemente, som skalden förklarar vara:

Ibland regementen det första förvisst,
Förty att just det vid reträtten var *sist*,
Och sist på sin egen begäran.

Det är något af Runebergs stil i detta.

Sjösegern *vid Helgoland* inspirerar honom till en gladare dikt som utmynnar i raderna:

Den gula Elbe står i Tysklands sold
Och mumlar doft om svek och lyckadt våld,
Men mörkblå hafvet brusar Danmarks ära.

Till dessa danska krigsdikter hör ock det sköna poemet om *Storken,* i hvilket revanchekänslan anknyter sig till en berättelse om hur storken på mjölnarens kvarn i Dybböl blifvit husvill och barnlös.

Digitized by Google

Nu är jag barnlös och utan hem
Och går och letar i våta mossar:
Jag blir så glad, då jag hittar dem,
De rosenkindade danske gossar —
En gång de hämnas de brända fem!

Snoilsky yttrade en gång på äldre dagar, då hans sånger för Danmark kommo på tal och lofordades, att han icke kunde taga berömmet åt sig; han blygdes egentligen öfver att han blott bragt *ord,* i stället för att i handling visa Danmark sin sympati genom att som frivillig gå ut i striden.

Af Snoilskys dikter från förra hälften af 1864 äro för öfrigt att nämna dels poemet om *Shakspere* — ursprungligen om *Shaksperes kvinnor* — hvilket han riktade till deltagarinnorna i den af ordenssällskapet N. N. anordnade Shaksperejubelfesten i Stockholm, för öfrigt en mindre betydande karaktäristik af den store britten, dels hans öfversättningar från *Béranger.*

Hos en frände på mödernet fanns ett präktigt exemplar af den joviale frihetssångarens skaldestycken, hvilka med sin godlynta realism och sin entusiastiska frihetskärlek lifligt anslogo den unge Snoilsky [1]).

Redan i Orchidéer funnos tre Bérangerpoem

[1]) Detta exemplar af Béranger blef sent omsider på underliga omvägar hans egendom. Vid bokauktionen efter denne frände, J. Banér, inropades det för Svenska akademiens Nobelbibliotek, och på dess hyllor igenkände en dag Snoilsky — bokälskaren — det allt sedan ungdomen "välförtrogna exemplaret". Då det var lätt nog att från Paris anskaffa ett annat af alldeles samma upplaga och därmed göra byte, blef saken så arrangerad, att den Béranger, som för Snoilsky ägde ett visst affektionsvärde, anmälde sig till inträde i hans bibliotek strax före hans 60-årsdag.

Digitized by Google

tolkade af honom. Det var *Den gamle sergeanten* Karl VII och Mitt vindsrum.

I Carl Simon Warburgs Svensk Månadsskrift offentliggjordes ytterligare sexton, nämligen *Kosackens sång,* Frihetsgudinnan, Skräddaren och Huldran, Frankrikes barn, *Folkets minnen,* De båda grenadiererne, *Fördömda vår, Vintervisa,* Naturen, Vissångaren och Kardinalen; *Kungen i Yvetot, Ärans väg,* Fallande stjärnor, *Horoskoper,* Paradisets Nycklar, *Farväl till Äran.*

Bland dessa har Snoilsky lämnat de här ofvan kursiverade nio tillträde till den slutgiltiga samlingen af sina dikter.

* * *

För öfrigt var Snoilsky med afseende på sina egna angelägenheter nu vid godt mod.

Den 24 mars 1864 skrifver han till Wikblad:

Du skall säkert höra med nöje, att jag är vid brillant kurage och mår efter omständigheterna väl, som Cardo skulle säga. Gud, vore allt väl gjordt i maj — jag vore då den lyckligaste människa under solen! Allt har på sista tiden gestaltat sig så afgjordt ljust för mig, att det nu på dessa lumpna tentamina beror, om det skall mulna igen eller klarna som en Ostindisk soluppgång. Lyckan är en kvinna, och därföre, just därföre, litar jag på att hon skall ge mig sitt största gunstbevis »im wunderschönen Monat Maj». Hände mig sedan, hvad som hälst! Något *självförvälladt* blir det *aldrig.*

Poesi? — Jag har aldrig känt det där örnsuset kring hjässan tydligare än nu, men just därför kan jag icke skrifva än. Jag vet icke, hvarifrån det kommer eller hvart det far, men jag vet, det färdas på breda vingar.

Digitized by Google

Och den 9 maj meddelar han samme vän den lyckliga utgången af en med oro motsedd tentamen. »Speciellt i historiken strålade frukten af undertecknads bemödanden i ett verkligen hesperidiskt skimmer.»

»Nyheten är» — tillägger han — »visserligen fyra dagar gammal, men dessa dagar har jag varit jäktad till döds för sällskapet N. N:s prolog eller hvad det skulle kallas för vid Shaksperefesten. Jag hade ej blott besvär med författandet, utan måste äfven öfvervaka sättning, tryckning och häftning af besagda opus — hvarföre dessa »litteræ laureatæ» äro halfvissna, då de komma till dig. Ditt vänliga deltagande gör dem friska igen, då du får dem, det vet jag.»

I slutet af vårterminen 1864 aflade Snoilsky sin kansliexamen.

Till sina vänner i Danmark, från hvilka han under det sorgliga kriget emottagit kära meddelanden, sände han underrättelsen härom och synes hafva uttryckt något vemod öfver att skola lämna Upsala.

Julie Winther svarade honom, den 2 juli:

Til Lykke med Din Examens hæderlige Bestaaen, min egen Yndling! Ja, glad maa Du da for Alvor være over at have sluttet Livet i Upsala. At der blander sig Vemod i Tanken om Afskeden fra Venner og Kammerater som fra det Sted, hvor du har levet saa mange lystige Dage, er jo naturligt; men Du vilde dog ikke have været glad ved at fortsætte dette længer. Den Følelse, der greb Dig, da Du gik fra Examensbordet ned ad Trappen, rørte mig især. Jeg forstaaer det saa godt, Du Kjære, Du følte Dig eensom i Verden, Du trængte i det Öjeblik til at omfavnes af en Moder, der

Digitized by Google

ret havde glædet sig med Dig over, at Du havde vundet Sejer og veloverstaaet Examen. — — — Nu er det jo, at Du skal leve et Liv, der skal være Sandhed, saa Du faaer mere end en Drøm ud deraf; nu kan Du i Ro hengive Din Tid til at arbejde paa Det, Din Hu staaer til, og Du vil faa Glæde deraf, det veed jeg vist. Nu, da Haabet om at se Dig her bliver til Vished, vil jeg sige det til Chr. Winther. Indtil nu har jeg levet som Taushedens Gudinde om Dig.

De sista raderna antyda, att Snoilsky ämnade sig på nytt besök i Danmark. Det skedde ock på utresan mot södern, dit hans trängtan stod.

Medel till denna resa skänkte honom realiserandet af hans fäderneärfda hus, som sålts på hans förmyndares tillrådan [1]); och sedan en afskedsfest hållits för honom i N. S., där flere medlemmar strängat sina lyror [2]), och efter det han inskrifvit sig — den 20 juni — såsom »e. o. kanslist i finansexpeditionen», bar det af, till en början mot väster. Först besöktes nämligen Göteborg, där Snoilsky såsom medarbetare i Svensk Månadsskrift blef omhuldad af dess krets. »I Göteborg» — skrifver han till Wikblad 31 juli — »var jag flere dagar, såg mig med rysning stå i bladet som 'notabel resande', gjorde bekantskap med Viktor Rydberg, som mycket intog mig, samt afåt en excellent middag hos M:r Gibson, en af Göteborgs handelsfurstar.»

[1]) Försäljningen, som inbragte omkring 100,000 kronor, beklagades af faderns affärsvane vän Björkman, och med hänsyn till tomtens framtidsvärde var den förvisso för säljaren en dålig affär.

[2]) Ödmann berättar, att utom vemodiga afskedskväden det äfven sjöngs en glad visa med följande strof:

Nu må Polen blöda än så mycket,
Danmark må för tysken bli ett hem,
N. S. ger ej något ut från trycket
För att rädda dem.

Digitized by Google

Långt senare erinrar han sig denna vistelse i rikets andra stad, då han 19 oktober 1885 skrifver till Schöldström: »Jag minnes lifligt den där sommaraftonen hos Simon Warburg, då, som du riktigt erinrar, äfven vår afhållne och beundrade vän Viktor Rydberg var tillstädes. Den vänskap, som Den siste Athenarens skald från första sammanträffandet ägnade mig, den unge obskure studenten, har han under årens lopp troget bevarat. Om än jag sedan de dagarne förvärfvat ett namn i den vittra världen, blickar jag fortfarande upp till Rydberg såsom en *facile princeps* bland våra samtida svenske författare, vid hvars sida *ingen* står jämnbördig. Det var en stor glädje att i somras få återse honom och trycka hans hand!»

Från Göteborg styrdes kosan midsommardagen till Danmark. »Tillsammans med Boströmianen von Bergen utstod jag mycken nöd och farlighet till sjös, men är väl framkommen till Kjöbenhavn, hvilken stad von Bergen märkvärdigt nog valt till sommarnöje; det är väl för den ästetiska luft, som är kvar efter Heiberg, kan jag tro.»

Själf begaf Snoilsky sig ut till Hellebæk, där han några veckor gästade Christian Winthers familj.

Hellebæk — skrifver han — är ett litet idylliskt fiskläge på nordspetsen af Sjælland, dit jag följt den Wintherska familjen — den gamle skalden är dock naturligtvis oskiljaktig från Kjöbenhavn. I förgår var han härute och firade med oss sin födelsedag. Stackars gamle, han är icke den som lider minst af det oberättigade och hemska Fatum, som efterträdt Gud i Världsstyrelsen och nu vill utplåna gamla Danmark och strypa Holbergs och Öhlenschlägers språk, för att sedan knuta till döds Bellmans och Tegnérs, kanske redan i vår lifstid.

Digitized by Google

I första veckan af nästa månad lämnar jag Danmark på tröskeln af dess ovissa framtid. Blir det en tysk provins, återser jag det aldrig. För öfrigt vet jag endast att säga, det jag mår — som förmodas kunde — väl; några småstycken, rätt passliga till och med, har jag visserligen skrifvit, men aktar ej att meddela dig några pennfoster, förrän jag känt min ande föryngras under nya himlar och en ny jord, där, »wo Marmorbilder stehn und sehn mich an». Från Schweiz vidare om den saken.

Bland dikter som nu tillkommo var *På Odins höj,* dagtecknad den 31 juli, i hvilket poem skalden låter humoristiska episoder från färdens sjösjuka dyka upp; stämningen en vacker sommardag, då han nedsjunker i doftande klöfver och njuter tillvaron med blicken på den safirblå himlen och det mörkblå Sundet, ger åt denna dikt sin solskensprägel.

Åt den unga, knappt fullvuxna Upsaladam, hvars intagande väsende då fängslat Snoilsky och som ofta omtalas i hans förtrogna bref från denna tid, diktar han poemet *Till den fjärrboende,* och sänder henne däri förborgade »blomdoft, solblick, hafsvind».

En månad senare är han i Schweiz. Och i det undersköna Ouchy, pärlan af alla de vackra orterna kring stränderna af Lac Leman, diktades till det nyss nämnda föremålets ära *Dolce far niente,* den förtjusande kärleksdikt, i hvilken skalden, drömmande i löfsalen, låter alla bilderna få de välkända dragen

> Af dig med den dunkla, beslöjade blick,
> Af dig med de knoppande, blyga behagen,
> Som kämpa ännu mot sitt barnsliga skick.

Digitized by Google

Diktens slutord: »Bosquet de Julie» antyder adressaten, skaldens unga »syster», som hon kallade sig, hvilken — som det heter i ett bref — flitigt studerade »Corinne ou L'Italie» för att i tankarne följa honom på hans färd till det förlofvade landet.

Till samma unga dam, och antagligen från samma tid, är följande under resan inskrifna:

Sång i Alpdalen. [1])

Hvem är det hjärtat så klappar för?
För dig, för dig!
För hvem har våren stämt upp sin chör?
Ack, blott för dig!
Då alpen glimmar
Ur rosigt moln
Och daggen dimmar
I blomsterskåln,
Mitt hjärta glöder i dunkla timmar
För dig.

Violen hviskar med halflyckt mund
Ett ord om dig.
Och fågeln suckar i mörknad lund
En ton om dig.
Då fallet tvättar
Den gråa hyn
På fjällens jättar
Med topp i skyn,
En svärmisk saga dess brus berättar
Om dig.

Mitt hjärta glöder — till dig det trår,
Till dig, till dig.
Min fot skall gå i lavinens spår
Och nå till dig.

[1]) I afskriftsboken från 1864—65. Något äldre äro kanske två kärlekadikter bland Wernerska papperen "Växelsång" och "Vid sjöstranden".

Digitized by Google

Jag skall ej rygga
För forsens språng,
Förr skall jag bygga
En bro af sång
Och gå på dallrande toners brygga
Till dig.

För Julie Winther uttryckte han sin förtjusning öfver allt det sköna i naturen, som han såg, men anklagade sig tillika öfver att denna stämning var egoistisk.

»Du Kjære» — skref hon till svar — »kald ikke Din Glæde over Naturen og al den Skjønhed, Du seer, egoistisk. Fortæl mig frit al den Jubel, der rører sig i Dig, lad mig ikke forlise Din Fortrolighed! Gud holde sin Haand over Dig paa Din farlige Tur til Montblanc! Naar du ret har seet Naturen, vil du först rigtig elske Kunsten. Lev vel! Chr. Winther hilser dig kjærligt. Da jeg i Dag talede med ham om Dig sagde han: »Det er mig umueligt at tænke paa *Snoilsky* uden som altid knyttet til os med usynlige Baand.»

En förträfflig dikt, som finnes inskrifven i anteckningsboken från resan och som tillhör denna tid, oaktadt själfva »motivet» är hämtadt från Sverige, är *Sommarpromenaden.*

Skalden har tydligen i tankarne förflyttat sig till hemlandet och till sin unga väninna där.

Skynda, skynda dig, min flicka,
Knyt din lilla halmhatt på,
Att ej sol'n din kind må pricka
Med en fräkna eller två.
Känn, hur frestande det ångar
Från rabatt och trädgårdsgångar!
Aprikosen i spaliern
Sviktar brandgul på sin gren.

Digitized by Google

Eller vill du svanen mata,
Där han yfs vid dammens rand,
Van att hvetbrödssmulor rata,
Som ej kommit från din hand?
Hur sin spegelbild han synar
Och mot vingen näbben brynar!
Ja, din hvita favorit
Anar re'n, du kommer dit.

Inte heller? Ack, jag dåre,
Du är mätt vid tam kultur,
Och vill njuta con amore
Af en riktigt vild natur!
Ut i skogen då, min sköna,
Stärk ditt öga med det gröna
Och i dunkla, svala loft
Stärk ditt bröst med granrisdoft!

Sagdt och gjordt, då. — Fjärran suset
Ifrån skogen hörs alltre'n,
Och det hvita boningshuset
Drar sig undan i allén.
Här är genväg öfver ängen —
Skogsfrun själf vi ta på sängen,
Störa helt oförberedt
Hennes vilda toilett!

Just så här dags plär hon vakna,
För att gå i lönligt bad,
Och så torkar hon de nakna
Skuldrorna med ormbunksblad.
Syns på bladets gröna yta
Se'n en skummig pärla flyta,
Har hon tillrat dit helt varm
Ifrån skogsfruns hvita barm.

Yr du midt i gräset hoppar
Med din tunna morgonsko,
Fastän stora klara droppar,
I hvartenda bladverk bo.

Digitized by Google

Glad och rosenröd du blossar,
Då små blomsterlif du krossar,
O, det syns, du väl är van
Gå på blomster hela da'n.

Se en stor och brokig fjäril
Sänker sig helt lätt på dig,
Dina läppars purpurkäril
Lockat fladdraren till sig.
Tänk, han tog dig för en blomma ...
Nå nå, värre kan man bomma!
Blindt han offrar dig en glöd,
Som gjort tretti' rosors död!

Det blef skumt i hast — nu hvälfver
Lunden omkring oss sitt hus.
På de smärta björkar skälfver
Gyllne, dämpadt middagsljus.
Än gå skuggor dunkelbruna
Öfver barkens älskogsruna,
Än i dagen träda skönt
Alla skiftningar af grönt.

Dig till ära offerröken
Går från lingonris och barr,
Och i fjärran ropar göken,
Skogens ensliga guitarr.
Han hör också till de dina;
Unga drottning Melusina,
Du för skogens folk är kär,
Deras goda fé du är.

Alla fåglar äro glada,
Då du kommer ut till dem
För att lyss på deras svada,
Där en lund ger skuggrikt hem.
Ack, de veta, du är fången,
Stängd från solen, stängd från sången,
Fången timtals hvarje dag
Under en oblidklig lag.

Digitized by Google

Ty en svartkonstnär — Beethoven,
Menar jag, är trollkarlns namn —
Håller dig mot tro och lofven
Borta från naturens famn.
Klagoljud af bundna andar
I din ljusa dröm han blandar.
Ensam du att gråta satts
I hans stora tonpalats.

Och där sitter du och stafvar
Med din friska silfverröst
På hans echon utur grafvar
Och ur sönderslitna bröst.
Och du gråter, stackars lilla,
Så sonatens blad far illa;
Med sin skrikande diskant
Bannar dig din guvernant.

Täcka, vilda tusensköna,
Sjung du liten Karins sång,
Så det klingar i det gröna,
Dit du flytt med lätta språng
Från orchestrarnes titaner
Och från engelska romaner
Af en hög moralisk ton
Uti Tauchnitz' edition.

Här vi punkt för gången sätta,
Uret visar fyra re'n.
Hem utöfver äng och stätta,
Hem utöfver stock och sten,
Hem igen att strax på maten
Åter börja med sonaten...
Men till skogs i morgon dag
Skynda glada du och jag.

Omisskänneligt är det inflytande, som Snoilskys diktning vid denna tid mottog från den samtida danska lyriken, och främst från den skald, i hvars

Digitized by Google

hem han upptagits som en son. Detta inflytande är märkbart i den friska, okonstlade naturuppfattningen, i den omedelbarhet i känsla och enkelhet i uttryck, som allt mera gör sig gällande i hans skaldskap.

Den Wintherska naturskildringen har för öfrigt ett släkttycke med en svensk mästare, som Snoilsky i så hög grad beundrade: Bellman. I bref till mig påpekade en gång Julius Lange, att Chr. Winther »i al Fald havde en eminent Evne tilfælles med Bellman, nemlig Evnen til poetisk Landskabsmaleri». Inflytandet från Winther på Snoilskys diktning skönjes också i själfva rytmen, i valet af versform, där ofta Christian Winthers fyraradingar och åttaradingar gå igen liksom äfven enstaka uttryck och bilder.

Ej minst har det senast anförda poemet släkttycke med Winthers lekfulla dikter.

Och så danades i denna skola Snoilskys skaldskap till att mottaga de nya, rika intryck som Italien skulle skänka honom och som skulle framkalla hans skönaste ungdomsdiktning.

Digitized by Google

III.

Vistelsen i Italien 1864—65. — Italienska bilder.

»Poesi — jag har aldrig känt det där örnsuset kring hjässan tydligare än nu», hade Carl Snoilsky skrifvit i mars 1864, och fyra månader senare säger han sig vänta, att hans ande skulle »föryngras under nya himlar och på en ny jord».

Han blef sannspådd. Starkare har icke poesiens örn slagit sina vingar kring Snoilsky än i Italien; skönare, omedelbarare, mera fullblodig har aldrig hans diktning klungit än här under Hesperiens blåa himmel — låt vara, att han senare fann djupare toner.

I september skrider han öfver Italiens gräns, och i Padua mottager han den inspiration, som skänker vår litteratur den klassiska *Inledningssången* till de italienska bilderna, utan all gensaga ett af de yppersta poemen i vår svenska diktskatt under nittonde seklet.

Det var ju ett helt sångarprogram, som den tjugutreårige skalden här med trotsigt jubel utslungade. Det var en gensaga mot allt grubbel,

Digitized by Google

all tom efterklang, all fantastik, allt sjukligt drömmeri:

Jag bringar drufvor, jag bringar rosor,
Jag skänker i af mitt unga vin,
På alla stigar, på alla kosor
Jag slår den ljudande tamburin.

Jag tröttar ingen utöfver höfva
Med lösa foster från drömmens hem, [1])
Jag sjunger endast, hvad jag fått pröfva
Med mina sinnen, de sunda fem.

Det var visserligen den sunda realismens, men det var tillika en frisk sensualisms jublande proklamation. Och med en poetisk öfverdrift, som han snart själf erkände, utropade skalden, att han föga bekymrade sig om marmorstoder, vaser eller torsor; hvad han älskade och beundrade var framför allt det *lefvande* Italien, naturen, folket och frihetskampen.

Och till slut kommer en lättnadssuck i fröjden öfver att vara fri, sin egen herre, kvitt alla hänsyn, som ställning och släkt ålade honom:

O, hvad mitt hjärta har vändats fånget,
I frack, i flärd och i onatur.
Mitt unga lejon, tag nu ut språnget
Och slå med tassen omkull din bur.

Det är något nytt, ej blott i Snoilskys poesi, utan något af vårlossning i svensk diktning öfverhufvudtaget. Så käckt och på samma gång enkelt, utan alla öfverord och med hela fullheten af ett jublande känslosvall hade icke förut *lefnadsglädjen* biktats i svensk skaldekonst.

[1]) Så i den ursprungliga texten.

Digitized by Google

Och till diktens kraftiga innehåll svarar formen, full af must och märg. Metern med dess uppåtgående takt och afgjorda tonvikt på fjärde och nionde stafvelsen bär karaktären af en frisk maning till åhöraren att lyssna. Det är klang, det är fart, det är ungdom redan i rytmen. [1])

En säregen verkan åstadkomma de italienska ortnamn, hvilka här användas såsom klangfulla och karaktäristiska rimord (Tiber — fiber; Magenta — glänta; Venedig — med dig; Caprera — lera).

Inledningssången, skrifven i Padua, var dock icke den först diktade af sångerna på italiensk mark.

Tidigast torde *Vindarnas sång om Isola Bella* ha tillkommit.

Anslaget: »Säg, känner du ön i speglande sjö?» skulle kunna anses erinra om Mignondikten, men det är tydligen ett danskt poem, som inspirerat formen och hvars strofbildning Snoilsky efterbildat. Det var nämligen Bödtchers »I våren» — med skaldens egen tonsättning — som klingade i Snoilskys öra, då han diktade denna naturskildring. Man jämföre:

Säg, känner du ön i speglande sjö,
Där alpernas stormar som hviskningar dö?
Med lunder och stoder höjs hon ur vass,
Och stiger terrass på terrass.
Regnbågen skön
Är ram omkring ön

Nu sænker sig Vårens svangrende Luft,
og Knopperne briste og Blomstren få Duft,
og Bölgen, som længe smægted i Tvang,
går atter sin blinkende Gang.
I stille Lund
i dæmrende Stund,

[1]) Egendomligt nog, hade samma meter användts redan 1843 i en rent burlesk dikt, Fredreks på Ransätt förträffliga "Jag frågar fan efter Herrgårds-Ola".

Digitized by Google

Och brokigt målar
Springbrunnarnas strålar.
I kronornas skymning susar det matt
Af suck, af kyss, af ljufva godnatt.

bag Löv, som skærmer,
en Nattergal sværmer,
og Tonerne trænge dybt i mit Bryst
som Suk, som Savn, som smeltende Lyst.

Just emedan den danska melodien för Snoilsky var som införlifvad med denna dikt, kunde han ej rätt förlika sig med den svenska tonsättningen, af Ivar Hallström, till hans Isola Bella.

Arona, den lilla orten vid Lago Maggiore, hade han besökt den 7 september och därvid, enligt hvad han senare skrifver till Wikblad, i näsan på den kolossala ihåliga bildstoden af helgonet Borroméo kvarglömt en mindre anständig bok af Diderot. Han skref med anledning däraf följande skämtdikt, som väl är af mindre betydelse, men för kuriositetens skull må anföras:

I St. Borromei hufvud.
Vid Arona.

Håhå, ers Helighet, det är ej godt,
Att hälsa på er i er tomma hjärna.
Den blir ett kättarbål, en bronskalott,
Så infernaliskt baddar dagens stjärna.

Ni blickar bålstor öfver bärg och dal,
Mot er bli kyrktorn bara parvenyer,
Och ännu aldrig var en kardinal
Uti besittning af så vida vyer.

Från edra ögonhålor kan jag se
Isola bellas sjö, den blåa lugna.
Ställ till ett under, bäste Borromé,
Den dufna ytan med en kåre hugna.

Digitized by Google

Ni tiger envist — ni mig kvitt vill bli,
Er skalle känner sig kompromotterad
Och vill ej stoppas med fritänkeri —
Min kardinal, bekänn, ni är generad.

Jag medger visst, det var ett elakt svek
Med min person ert vacuum att fylla.
Gudnås, jag är ett helt bibliotek,
Fullt af förbjudna böcker på hvar hylla.

Nåväl, jag strax vill sluta min visit,
Men lägger först i gropen af er näsa
I brist på snus just denna pappersbit,
Låt se, ni nyser, då ni börjar läsa.

Från vistelsen i nordvästra Italien är väl ock den dikt, som trycktes i Ny Illustrerad Tidning 18 febr. 1865, men som sedan, egendomligt nog, försmåddes af skalden, möjligen rent af bortglömdes, vid utgifvandet af hans dikter. Det är *Magenta*, den enda dikt, i hvilken Snoilsky besjungit det italienska frihetskriget.

Här är Magentas berömda slätt,
Där Cimbern lades i grafven,
Se'n han fått en läxa i folkens rätt
Af Nemesis och af Zuaven [1]).

Den fjärde juni var sjukligt varm,
Åskdigra skyarne foro;
Det låg en tyngd på hvarenda barm,
Ett berg af tryckande oro.

[1]) I afskriftsboken från 1864—65, där endast några strofer finnas, lyder första strofen väl lika lyckligt:

Här är Magentas berömda slätt,
Den stora teutoniska grafven.
Här tolkades läran om folkens rätt
Af Nemesis och af Zuaven.

Digitized by Google

Milano-dômen steg spöklikt hvit
Mot bakgrund af svartblå himmel.
På gatorna böljade hit och dit
Ett ängsligt människovimmel.

Tro mig, där byttes blickar i mängd
Af bruna ögon, som sporde:
»Kan också en fransk armé bli sprängd?
Då tvifla på Gud man borde!»

Den dagen såg man Milanos mö,
På snabba fötter bege sig
Till marmortemplets skinande snö —
Men ej för att låta se sig;

Ej heller att böja mot altarets fot
Sin liljebarms tvillingsrunder
Och bikta där under bön och bot
En tjusande liten blunder,

En blunder, som kommit ett manligt bröst
Af mållös sällhet att klappa...
Åhnej, visst ej att få syndatröst
Hon sprang uppför kyrkans trappa

Nej, nog det var för en annan sak
Som hitåt hon styrde färden:
Man har en utsikt från templets tak
Så vid som någon i världen.

Man ser från denna förstenade skog
Af änglar och helgon, som bedja,
Lombardiska landet — ja, nära nog
Mont Blanc och Alpernas kedja.

Där står hon, lutad mot pelarns stöd;
De mörka ögonen brinna,
Och hennes kind, den är purpurröd —
Ja, det är något till kvinna!

Digitized by Google

Från hvita pannan, som framåt böjs,
Otåligt slöjan hon slungar.
Se bara, hur floret sänks och höjs
På fulla barmen, som gungar!

Vid horisonten hvad sken af stål;
O hur hon blickarna spänner!
I krutrök röra sig föremål —
Där fäkta Italiens vänner.

Som ormar tänja sig massor ut
Och sluta sig åter med brådska!
Det blixtrar ur hvitgråa moln af krut,
Doft rullar en aflägsen åska.

Där pågår Magentas jätteslag . . .
Hör du det cimbriska tjutet?
Italiens natt blir till strålande dag,
Men cimbrernes lif är förbrutet.

Nu gäller det blodigt förtryckarns skinn;
Hvad virrvarr af jämmer och eder!
Hu, hvad karteschерna fräsa in
Ibland hvitrockarnes leder!

Hell frihetens sol! Med flammande spets
Du stinger barbarernes dimmor,
På segrande bajonetters krets
Du leker i breda strimmor.

Den fjärde juni var sjukligt het,
Dess himmel af åskmoln begränsad;
Då aftonen kom, var, som världen vet,
Re'n luften från otyg rensad.

Då solen bak dômen i glans gick ned,
Hon såg Italiens kvinna
Och strax en gloria af strålar vred
Att krôna de frias gudinna.

Digitized by Google

Än dröjde dock tärnan med purpurhyn,
Hon tycktes bida och vänta . . .
Då steg där från staden ett rop mot skyn:
»Evviva, evviva, Magenta!» —

Nu grönskar slätten för längese'n,
Där österrikaren stupat.
I mullen, som gömmer de slagnes ben,
Sig plogen ofta fördjupat.

De bästa drufvorna äro de,
Som spirat ur fiendens aska[1]).
Evviva l'Italia fara da se!
Dess skål i en splitterny flaska!

I Venedig tillkom dels treklöfverdikten *Venezia*, dels *Mocenigos palats*.

Venedig — då ännu österrikiskt — synes skalden såsom en fallen skönhet. Efter den underbart lekfulla kärleksdikten till Giacinta, som gör skalden sällskap i den slutna gondolen, följa de harmfyllda sångerna om Venedig såsom en svunnen storhet, hvars borg nu är hem för skammen, för slafvar och hetärer, hvars ynglingar stickas in i hvita vapenrockar för att i sin ordning förtrycka andra — bekämpa Ungern och Danmark. Skaldens nyss så klara skönhetshimmel förmörkas plötsligen af moln. Venedig är icke fritt. Det är samma stämning som i Byrons »Ode on Venice», där skalden begråter Venedigs svunna frihet: »There is no hope for nations».[2])

[1]) Dessa rader utgöra onekligen en reminiscens från Nicanders "Ryssgraf": "Skönt spirar vår säd utur oväus mull."

[2]) Äfven en annan af Snoilskys förebilder — Anastasius Grün — har skrifvit ett skaldestycke öfver det frihetsberöfvade Venedig.

Digitized by Google

Mästerligt är det tragiskt sköna i de venetianska palatsens förvittrade glans tecknad i Mocenigodikten, som tillika innebär en hyllning åt den skald, hvilken framför andra varit Snoilskys ungdomshjälte. Hur ofta har icke en svensk Veneziafarare, då han i gondolen passerat de halft utdöda palatsen, hört ett eko af den första strofen:

Det är så mörkt och så öde
I Mocenigos palats,
Det är som om idel döde
Där hade sin boningsplats.

Den vemodsfulla förening af skönhet och förgänglighet, som är Venedigs stämningsmärke, har funnit ett gripande uttryck i denna dikt, liksom i den nyssnämnda Byronska diktens:

Thirteen hundred years
Of wealth and glory turn'd to dust and tears,
And every monument the stranger meets
Church, palace, pillar, as a mourner greets.

Från Venedig styrdes kosan till Florenz. Denna stad, som halftannat årtionde senare skulle blifva Snoilskys hem, och som då skulle inspirera en rad af dikter, var nu en ofruktbar jordmån. I de »Italienska bilderna» finnes intet Florenzpoem, men i anteckningsboken från 1864—65 läses en halft humoristiskt hållen situationsbild, i hvilken Snoilsky ger luft åt sin fosterlandskänsla, men tillika åt vemodet att tillhöra en ringa, obeaktad nation. Dikten — *På promenaden i Florenz* — lyder:

Digitized by Google

Det vimlar fullt på promenaden
Af granna kvinnor, stolte män.
Det är i Florenz, blomsterstaden —
Hvad lif, och hvilket färgspel, se'n!

Hvart folkslag. ända ned till greken,
Här talrikt återfinns i dag.
Blott Sverige står sig slätt i leken—
Jag är den ende svensken, jag.

Och om ett ord jag låte falla
På Frithiofs språk och Ingeborgs,
Man skulle tro, att, glömsk af alla,
Jag fört tungusiskan till torgs.

Så där man aldrig brukat gissa
Då Carlars och Gustavers stål,
Så blanka och så segervissa,
Inpräglade mitt modersmål!

Nu sker ett misstag, så förlåtligt,
Se'n svärdet, se'n *språkmästarn* brast:
Att Narva glömmes helt uppsåtligt,
Det märks vid första ögonkast.

Där går, liksom på högre vägnar
Den lille galliske munsjörn.
Han vet, hans minsta fotsteg hägnar
Molnklyfvarn, kejsardömets örn.

Kring dessa lockar, sirligt brända,
Står franska äraus skimmersol,
I dessa händer, handskomspända,
Hölls blixten vid Sebastopol.

Där tysken går och saligt blundar
I drömmen om germanisk kraft.
Och häpnar själf, då han begrundar
Det mod vid Sönderborg han haft.

Digitized by Google

Märk, med hvad käckhet sina ordnar
Den bistre moskoviten bär:
Om du vill se, hur man förhårdnar
I våldets tjänst — se på den där!

Han efter polska lekens möda
Uppfriskar sig vid Arnos strand;
Hur mycket fick ej Polen blöda,
Förrän han fick sitt röda band!

Där åker, stursk af själfva böfveln,
En riktig äkta engelsk snobb,
Vagnsdynan sparkande med stöfveln —
O, du är älskvärd, master Bob!

Vänd åter till den snusfabriken,
Du har bland Londons stenkolsrök,
Och gå i kyrkan och var sniken,
Men var så lagom stursk, din gök!

Håll tal om fred i Underhuset,
För Nelsons flagg till evig skam;
Ett krig ej blefve bra för snuset
Och gåfve gikt åt gamle Pam [1]).

Men ack — hvad biter väl på dessa
Som höra till en »stor» nation — —
O, det kan hjärtat sammanprässa,
Att svensken ej får höja ton.

De sätta sig på höga hästar,
Och ingenting de akta på,
De pösa uti hvita västar —
Hvi är blott jag ej stolt också?

Nej, Svea, du min gamla moder,
Blygs icke för din fattigdom.
Ej några polska tårefloder
Dig tynga vid historiens dom.

[1]) Palmerston.

Digitized by Google

Ej med att sälja bundsförvandter
Och bruka lömska öfverfall,
Du ärelös nått lyckans branter —
Men därför du ej sörja skall!

Jag skall väl söka lugnt betrakta
Den tomma glans, som bländar små,
Och i min ringhet djupt förakta
Den lögn, som flyter ofvanpå.

Se så, var glad och ej förlägen.
Se skarp ut som en dragen dolk!
För ingen skall du gå ur vägen,
Son af Linnés och Wasas folk.

Öfver Livorno går vägen till Rom. Hamnstaden vid Medelhafvet inspirerade följande dikt, närsläktad med Carlinos »Svenska flaggan i Livornos hamn»; den finnes intagen i anteckningsboken från resan.

Livorno.

Jag andats doftet af citroner
Tillräckligt uti Arnos dal;
Tillräckligt lyddes jag till toner,
Från myrtenbuskens näktergal;
På stenkolsos och beck och tjära
Jag denna gången är beredd;
Jag märker, hafvet är helt nära,
På skvalpet från Livornos redd.

Här flagga tusen smärta master;
På tjugo språk blir man förstådd.
På alla diskar klinga piaster,
Och hvart man kommer, blir man klådd.
På alla fickor tjufklor vända,
Och turk och hedning och morjan
Ha oljud för sig utan ända —
Håll mun, din fula babian!

Digitized by Google

Nej se, hur sjöman Viger kryssar!
En grann ostindisk silkesduk,
Som skall gå åt till grogg och kyssar,
Kring sträfva halsen ligger mjuk.
Hans mun, i moln af tobaksånga,
Åkallar mörksens region:
»Anamme mej så och så många!»
Var hälsad, dyra hemlandston!

Sjörōfvaren la ragazzina
Förföljer, re'n klar till batalj,
Två rader blanka vapen skina,
Två rader tadelfri emalj,
Ett par af svarta eldgap trollar
Först silkesduken från hans hals
Och lockar se'n hans sista dollar
Dit den ej hörde hemma alls.

Kamrat, med svenska flaggan struken,
Din skuta är i kaparns våld.
Gjord pris! Adjö med silkesduken,
Adjö med årets silfversold!
Men re'n jag ser de tusen segel
Utbredas i Livornos hamn,
Där svallet glattar sig till spegel
Med skeppens bilder i sin famn.

Välkommet, Medelhaf, som rullar
Ultramarinblått, glitterströdt,
Och i en drōm om hälsa lullar
En kropp, en själ, som lutar trött.
Du strandens sjuka rosor stänker
Med pärldagg, lifvande och len,
Och i din minsta droppe bländer
En oinfattad ädelsten.

Ha, hvad det svalkar, hvad det kyler!
En hafsvind sopar bort i lönn
Den snö, som hjärtats blommor skyler.
Se, än finns grönt inunder snön!

Digitized by Google

Hvem aktar på sin lilla smärta
Så nära hafvets majestät?
Tag dig ett strålbad, veka hjärta,
Så blommar nog det unga trä't.

En syn det finnes, som kan verka
Mer stärkande än sjön förmått.
Bland masterna jag en kan märka,
Der något fladdrar gult och blått.
Hell flaggan med de trenne tungor.
Som vecklas ut vid Nordans larm!
Från hvarje pust ifrån hans lungor
Hon sväller som en hjältebarm.

En högre makt det hjärta dömde
Till bragdlös, sånglös, stjärnlös natt,
Som här på Circes kust förglömde
Vid denna syn att klappa gladt:
Mitt land, jag rikedom vill kalla
Din fria stolta fattigdom!
Din snöflock på min graf skall falla
Och ej orangens hvita blom.

Sitt varma skimmer solen tömmer
På örlogsmannen hemifrån,
Uti hans styckeportar drömmer
En lättsöfd åskas segerdån.
I tacklet, blött af hafvets fradga,
Svagt hviner echo't af en storm,
Och Afrodites blåa vagga
Bär stolt på snäckans ädla form.

Du smidiga korvett därborta,
Låt se, du får dig pansarskydd,
Att du ej komma må tillkorta
Mot Österns drake järnförhydd.

Digitized by Google

Och får du ej — gör likt berserken,
Som gick i strid med bröstet bart,
Så järnmän fingo röda märken —
Än finns det gamla lynnets art.

Bland en flock gäss den enda svanen,
Du står i krämarskutors skog,
Och raska bussar oceanen
Beherrska från din furubog.
Ifrån min vän sekundlöjtnanten
Till den matros, som har sitt hem
Där blåsten tjuter högst i vanten,
Jag yfves att tillhöra dem.

Ja, ens ej du blir undantagen,
Min stackars lurade kamrat,
Som kommer hem med blod på kragen
Att gå i kurran pank och flat.
»Jag måste reda mig mot tio —»
Helt enkelt till besked du gaf.
Det samma lynne var, som Clio
Hos svenska gossar höll så af. .

Du offer för de stordådstankar,
Dem tid ej nött ur Nordens barm,
Där de grott fast som hoppets ankar
Står inbrändt i en senig arm,
Stor sak, om på Livornos diskar
Du lämnar dina penningar,
Blott du rätt ärligt genompiskar
Högmodiga utländingar.

I formellt afseende företer denna dikt (i nästnäst sista och sista stroferna) ett par skavanker, som den Snoilskyska sångmön eljes numera vuxit ifrån.

Måhända får man härutinnan se orsaken till att den icke blef offentliggjord. Men öfver hufvud

Digitized by Google

vill det förefalla som om Snoilsky — och visserligen ej alldeles med orätt — tvekat, huruvida de dikter som erhållit en mera skämtsam ton (Borromeo, Promenaden i Florenz, Livorno) stodo på jämnhöjd med hans öfriga italienska bilder.

Det entusiastiska Italiasvärmeriet och de rent naiva målningarna af dess folklif och natur ligga tvifvelsutan vida bättre för hans röst, än den humoristiskt-politiska situationsbilden.

Han var för öfrigt nu en smula misströstande om sin förmåga att trolla fram reseintryck och biktade denna misströstan för vännerna i Köpenhamn. Men Julie Winther svarade (26 september 1864).

Du er lidt urimelig mod Dig selv. Saalænge Du rejser, er Du kun til for at modtage Indtryk nyde, leve og notere Lidt af Det, der er værdt at mindes. Naar Du da vender her tilbage og lever i Ro, kommer nok Din Musa og besøger Dig. Hun vil Ro og Stilhed ikke Rejser, ikke Baller og tomme, store Selskaber.

* * *

Redan i slutet af september var Snoilsky i Rom, och där tillbragte han vintern och förvåren. Det var en för hans personlighets och hans skaldskaps utveckling ytterst viktig tid.

Adertonhundrasextiotalet var ännu de nordiska Italiafararnes klassiska dagar. I Skandinaviska föreningen träffades skalder, konstnärer, konstkännare och konstvänner. Den tidens Rom är skildradt af skandinaviska pennor, af Nyblom, Dietrichson, Bergsöe och flere.

Digitized by Google

Själf har Snoilsky i en liten uppsats: »Några minnen om Severin Falkman» (i Brokiga Blad, utgifna af Finska konstnärsgillets skriftställarloge, III,

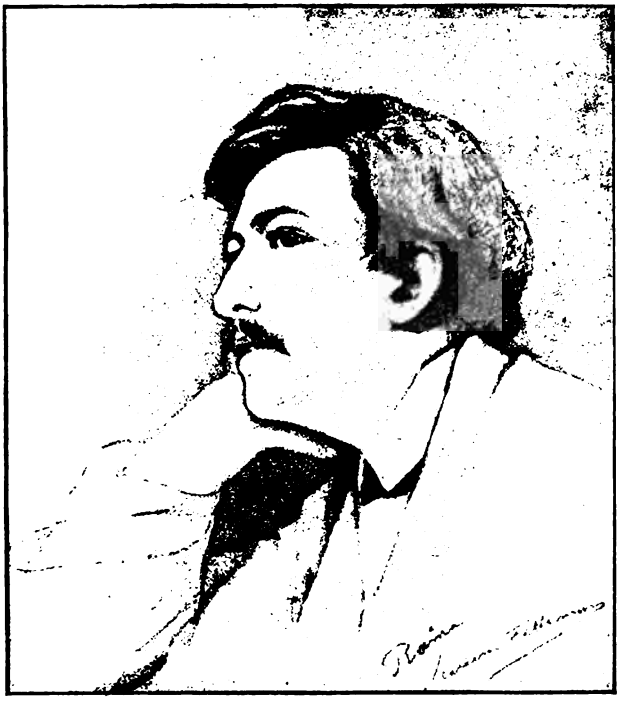

CARL SNOILSKY 1864.
Efter teckning af S. Falkman.

Helsingfors 1901) erinrat sig sin Romatid och beskrifvit samlifvet särskildt med sin gode vän Falkman, (f. 1831, † 1889), en finsk målare, elev af Couture samtidigt med Malmström och Winge.

Digitized by Google

I september 1864 -- skrifver Snoilsky — kom jag till Rom, en ganska oerfaren ungdom, förflyttad nästan utan öfvergång från min lilla studerkammare i Upsala till söderns härlighet och det kontinentala lifvets rikare former. Jag var främst af allt en glödande skandinav och hade, för att icke behöfva dröja i Tyskland en timme mer än nödvändigt, rest genom natt och dag från Lübeck till Genève. Äfven åt Schweiz och norra Italien ägnades blott några veckor, och så stod jag en vacker dag på Romas Corso, ditkommen liksom med Andersens »Flyvende Kuffert» direkte från Vaksalagatan. Intrycket var mäktigt; ändock voro icke mina första frågor: hvar ligger Sankt Peter? hvar ligger Forum Romanum? utan: hvar träffas Skandinaverna? Man förde mig till Palazzo Correa, en gång Gustaf III:s bostad, som nu inrymde lokal för den Skandinaviska föreningen. Det var i dess sal, som jag fick göra bekantskap med den lilla norska kolonien. Danskarne voro de ojämförligt talrikaste; också kallade de lokalen »det danske Casino», hvilket föreföll mig väl exklusivt, då Sverige understödde föreningen med lika stort offentligt anslag som Danmark. Efter danskarne kommo norrmännen närmast i antal; af svenskar funnos endast några få, som för en längre tid fäst sina bopålar i den eviga staden. Till svenskarne sällade sig finnarne; och det var godt att ha dem till förstärkning, ty i danskarnes sätt att vara märktes detta år en viss reservation, som rätt mycket afstack emot entusiasmen under studentmötena. Nu finner jag ganska naturligt, att uteblifvandet af den så storordigt lofvade hjälpen mot Tyskland hos dem alstrade förstämning mot de svenske bröderna. Besynnerligt nog gjordes aldrig norrmännen ansvariga för den politiska skandinavismens bankruttförklaring. Här är icke plats att räkna upp alla kända konstnärs- och författarenamn, som under året märktes inom den skandinaviska gruppen. Jag vill blott nämna Henrik Ibsen, Dietrichson, C. F. Allen, Carl Bloch, Valter Runeberg, C. G. Estlander och Frithiof Kjellberg. [1])

[1]) Allen, den berömde danske historikern, Bloch, likaledes berömd dansk målare; Valter Runeberg, finsk bildhuggare, Estlander, den kände finske litteratur- och konstforskaren; Kjellberg, svensk bildhuggare.

Digitized by Google

Sedan jag i Palazzo Correa nyfiket granskade de tidningsläsande eller konverserande medlemmarne, bland hvilka jag under de närmaste månaderna skulle söka mitt dagliga umgänge, såg jag inträda en högväxt man med mörka ögon, mörka små mustascher och pipskägg, vid hvars utseende jag genast fäste mig, och icke jag allenast. Bland de nykomna skandinaviska damerna hviskades med tydligt intresse: hvem är den ovanligt ståtlige mannen? Naturligtvis skyndade jag göra hans bekantskap och från den stunden daterade sig min vänskap med Severin Falkman, finsk konstnär. — — — — Jag lärde i honom känna och uppskatta en älskvärd kamrat med ett lugnt men oförbränneligt godt lynne, den trefligaste sällskapsmänniska, utrustad med rik fantasi, som ständigt alstrade roliga historier, kanske i grund och botten sanna, ehuru enskildheterna vid andra tillfällen framkommo i ny och skiftande gestalt. — — — — Efter de åt konsten, museibesök o. d. ägnade stunderna träffades vi vanligen till gemensam middagsmåltid, Falkman, jag och ett par andra vänner, frih. Edvard Cederström och Fredrik Bardenfleth (död som amtman i Danmark). Det var den tiden brukligt, att männen af pänseln och mäjseln upplrädde med en viss artistisk vårdslöshet i det yttre — det var innan Rom blef den lyxstad som det nu är — men Falkman höll för sin del på en vårdad toalett, otadligt hvitt linne och fin svart bonjour. Pariserelegans! Också intogo vi våra flesta middagar icke på de alltför genuint romerska ställena, utan i en restaurant vid piazza di San Carlo, där man fick milanesiskt kök och rena servietter. Aftnarne däremot då man icke var på Argentinateatern, för att applådera den förtjusande Zelia Trebelli, eller Bettini, som hon då hette, tillbragtes i kretsen af de andra skandinaverna, hvilka brukade samlas på en liten rökig osteria vid Via Tritone. Det var härliga aftnar fulla af lif och färg. I fonden tillagade den fete kocken vår enkla aftonvard, som fräste på den murade spiseln, vid sidorna stodo två långa bord, det ena förbehållet åt skandinaverna, det andra åt kommande och gående, mest vingårdsbönder och deras svartögda kvinnor. Det gyllne romerska vinet gnistrade i flaskorna och öfver sorlet och glammet

Digitized by Google

hördes ofta Henrik Ibsens stämma. Han var då icke så stilla och förbehållsam som han senare blifvit, utan disputerade tappert, isynnerhet när den skandinaviska politiken kom på tal. Det kunde härvid under stundom gå rätt hett till. — — —

Ibland företog vårt lilla kotteri utfärder till Tivoli och Albano, då vi från borickans rygg läto blickarne svåfva öfver blågrå olivlundar och från höjderna nerdansande kaskateller.

I en dikt till Henrik Ibsen har Snoilsky återkallat samma minnen:

År sextiofyra,
Då Dybböls dunder
Ännu gaf eko
Bland Söderns lunder,

I silfverskimret
Af Romas måne
Hvar kväll vi träffades
På Tritone.

Bland vingårdsbönder
Kring spiselflamman
En flock från Norden
Höll troget samman.

På härden kocken
Vår måltid stekte,
Albanerdrufvan
I glasen lekte.

Du satt vid midten
Af långa bordet,
Och bland oss unga
Du förde ordet.

Nyss våldet stympat
Norröna-stammen;
Vi delte sorgen,
Vi delte skammen.

Digitized by Google

Jag hör dig tala
I sena natten,
Det ljungar under
Den stora hatten.

Bland italienare
På Tritone
Du hette bara
Il Capellone.

Man ser för sig bilden af Ibsens korthuggna skepnad med det stora hufvudet och det den tiden mörka, yfviga helskägget och därbredvid Snoilskys smärta, drömmande gestalt sådan den samtidigt tecknades af Severin Falkman. [1])

Snoilsky anspelar i dessa verser på deras dåtida gemensamma patos: sorgen öfver Danmarks olycksöde, skammen öfver att det lämnats ensamt i striden. Ibsens harm häröfver sjuder i de nyligen utgifna brefven.

Och det är tydligt, att indignationen öfver de svikna löftena, då den nordiska samlingstanken gick i kvaf, bidrogo att gifva Ibsens kommande diktning dess bittra och kärfva klangbotten och lät honom blotta »lögnen, halfheten, ovederhäftigheten på alla andra mänskliga områden». Snoilsky var föga mindre nedslagen; men hans ungdomliga lätta sinne tog saken mindre djupt. Och i sitt tal till Ibsen 1898 uttalar han att »vi andra som då voro unga blygdes väl öfver uppgifvandet af de ideal, på hvilka vi dittills lefvat, men funno oss åter till rätta i våra

[1]) Detta porträtt är nedkastadt på velinpapperet under en seans.

Digitized by Google

små verklighetsförhållanden, som de stora orden till en tid undanskymt! Ni fann eder icke till rätta, Henrik Ibsen!»

En tilldragelse som stod i samband med det danska kriget vållade ett tillfälligt missförstånd mellan de båda vännerna af Danmark. I ett nummer af dansk Illustreret Tidende, där ett porträtt af Manderström, Sveriges och Norges dåvarande utrikesminister, var intaget, befanns en dag ett rep ritadt om halsen kring porträttet. Snoilsky fick se det och blef sårad å släktskapens vägnar, hälst han trodde sig inse de svårigheter, Manderström haft att bekämpa. Han bad Dietrichson, som då var bibliotekarie vid Skandinaviska förcningen, undersöka, hvem som dristat sig utföra denna exekution »in effigie». Vid nästa sammankomst anmodade Dietrichson gärningsmannen att namngifva sig, och till Snoilskys öfverraskning bekände Ibsen, att det var han, som gifvit luft åt sin harm öfver Manderströms politik. De båda skalderna hade då ett enskildt meningsutbyte, som slöt med en formell försoning, ehuru en hvar behöll sin åsikt [1]). Fem år senare råkades de i Stockholm, och något af det första Ibsen gjorde var att meddela, att den formella försoningen nu kunde bli saklig, eftersom hans åsikter om Manderströms politik förändrats på grund af nya upplysningar. »Ja», svarade Snoilsky. leende, »men det är lika galet, och vår försoning blir på sitt gamla stadium, ty sedan jag nu studerat

[1]) Snoilsky skrifver i uppsatsen om Falkman att han och Ibsen "blefvo ovänner — för en kort tid lyckligtvis".

Digitized by Google

akterna, har jag kommit till motsatt resultat och står just där du stod då.» [1])

Hvilket värde Ibsen satte på Snoilskys diktning framgår af följande rader ur ett bref till Lorentz Dietrichson mars 1871. »Udgav ikke Carl Snoilsky sine Digte forrige Jul? Og var ikke Modtagelsen sådan at den måtte uppmuntre ham til at vedblive. *Han er dog virkelig en Lyriker af meget höj Rang.*»

Från Snoilskys Romavistelse föreligger ett bref till Wikblad, dagtecknadt den 6 november 1864, och som ger en inblick i hans dåtida stämning utöfver hvad han genom sitt skaldskap biktat:

Hedersvän! Det är oförlåtligt, att jag i 14 dagar dröjt att besvara ditt bref, men du skulle ursäkta mig, om du visste, hur upptagen jag varit af utflykter, tankar på X. X. (hvarom mera sedan, oss emellan) och — gudarne vare innerligt lofvade — af dikt och sång! Dessutom blef jag icke litet villrådig, hvem jag skulle svara först — antingen mina Upsala- eller mina Stockholmskorrespondenter och kära vänner, då jag en dag i förra månaden öfverraskades af att på en och samma gång emottaga skrifvelser från dig, Cardo, Svedbom, Böttiger, Björck och v. Bergen. Vare det mig förlåtet, att jag först satte mig ned att öfverhölja v. Bergen med vers och prosa, honom som bragt mig friska och innehållsrika hälsningar från det lilla lockhufvudet — hälsningar som jag måste — *måste* först besvara. Det föga intressanta, som jag kan ha att förtälja om hur jag äter, bor m. m. i den eviga staden, har jag pliktskyldigast relaterat till min släkt m. fl., och jag har icke tålamod att ånyo uppräkna dessa döda detaljer; hvad jag sett af skön, odödlig konstframbringelse — ja, för det saknar jag ord, åtminstone tillsvidare. Jag vill endast återtaga, hvad jag en gång för

[1]) Dietrichson: Svundne Tider.

Digitized by Google

just ej så länge sedan skref i något anfall af ungdomsysterhet:

För marmorbilder jag ej kan brinna,
Hälst när det fattas dem arm och ben;
Jag vet blott jag, att den skönsta kvinna
Alldeles icke var gjord af *sten*.

— — — Jag har sett den capitolinska Venus!

Hvad mina poetiska bedrifter beträffar, har jag bedt Björck, som innehar en del nya manuskript, att delgifva dig dem. Är du riktigt mån om att läsa dem, så laga, att lille Sved [1]) utkräfver dem af skalden och siaren, som eljes sannolikt förgäter denna min begäran. Jag skickar denna gång till dig några betraktelser från ruinen af »Neros gyllene hus». Från Hans Helighet Påfven kan jag hälsa: jag såg honom för två dagar sedan, då han med alla sina kardinaler och sitt uniformerade pack (vulgo Nobelgardet kalladt) messade i kyrkan S:t Carlo öfver det af mig besjungna Helgonet Borromeo. Påfven är en stackars liten gul skallota gubbe, som icke kan gå; är för öfrigt i stort rykte för renlefnad och beskedlighet, den sednare drifven så vidt att skurken Antonelli får husera, hur han behagar. I går hade jag det skönaste naturskådespel jag haft i mitt lif — jag är ännu helt berusad däraf. Det var i Tivoli, dit jag kom med några danskar efter en half dags vagnsfärd genom den stinkande Campagnan. O, du härliga Tivoli med dina oliveskogar, dina kaskateller, som hoppa i regnbågsglans klippa efter klippa och öfverstänka med ett fint skum ruinerna af Mæcenas villa! Uppe på den öfversta klinten står ett gammalt Sibylletempel, där jag gjorde det barmhärtighetsverket mot klassicitetens genius att utskrapa de obskura namnen af några och tjugo oförskämda tyska lurkar, som någon gång i tiden insugit suset af Tivolis lagrar med sina långa, långa öron. I Sibylletemplet uppdukade vi vårt lilla mål, af fisk från Anio, lärkor från Campagnan och af guldgul perlande Marsala. Man glömde ofta att tömma det ända till munnen förda glaset, då blicken kom att falla på det sköna landskapet därnere i

[1]) Vilhelm Svedbom, f. 1842 † 1904, såsom direktör i Musikaliska akademien.

Digitized by Google

djupet. Ack, hvad det gör ögat och hjärtat godt att insuga eviga scener! H. K. H. Prins Oscar hoppas jag tyckte detsamma vid sitt besök, om hvilket en i berget infattad marmortafla förtäljer i guldbokstäfver. Under Prinsens namn hade en välkänd hand skrifvit: Calle Ny. [1])

Under Romavistelsen mottog han ett kärkommet bref med råd och föreskrifter från sin gamle halfblinde mästare i Köpenhamn. (1 november 1864.)

Tak for dit elskværdige Brev! Jeg gjemmer det imellem mine bedste Papirer og tænker ofte paa Dig. Men at tænke med Pennen i Haanden falder mig — som Du nok veed — ret temmelig besværligt. Tag derfor tiltakke med disse faa, indholdsløse Linier!

Jeg sætter mig nu paa et Kateder og holder Dig en Forelæsning. Hør nu! Hvis Du i kort Tid ønsker at kunne slaa de Nattergaletoner, som nu lyde for Dit Øre, saa maa Du ikke omgaaes med danske Kammerjunkere, svenske Baroner, tyske Lærde eller disses Damer; det duer ikke, min Bedste! Hold Dig til Din »Maëstro» og bland Dig mellem Folket; søg att faa Adgang i en italiensk Familie, og tal saa *sans gêne*, ja med den yderste Frækhed — *slet* Italiensk, saa vil Du snart lære at tale *godt*. *Damerne* ere især ganske ypperlige Sprogmestre; men i saa Fald maa Du dog vel mindes, at Du befinder Dig ganske nær ved Sirenernes Hjem. At bo i et Hotel anseer jeg for det mest hæmmende og til Hindring, naar man vil lære et Folk og et Folkeliv at kjende.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Lev vel! Rejs, og vær lykkelig. Skriv mange Digte, men tag Stoffet fra din Hjemstavn; gjem Rejsens Indtryk til den Tid da Du atter sidder ved Fyrisaa eller Mælaren; da ville de först straale Dig i det rette Lys [2])...

Din altid hengivne Ven

Christian Winther.

[1]) C. R. Nyblom.

[2]) Lyckligtvis följde Snoilsky *icke* detta råd.

Digitized by Google

Julie Winther råder honom att söka bevista någon bal som konstnärerna gifva för sina modeller. Hon berättar en kärleksepisod från en dylik bal och tillägger med kvinnohjärtats psykologi:

Du vilde have Sands derfor; Du har en dyb, glødende Sjæl, og, træffer Du en Kvinde i Livet der helt kan bemægtige sig Din Sjæl — ja, da vil Dine Sange varme og gribe Hjærtet paa en hel anden Maade end nu.

De skaldestycken Snoilsky diktade i Rom äro följande: Neros gyllene hus, En familj, Saltarello i Trastevere, Regnväder i Rom, Jultankar i Rom, På Romerska Campagnan, Tivoli, Raphaels Fornarina, Salvator Rosa, Grafven utan namn och Sången vid den skandinaviska julfesten.

Af dessa är den förstnämnda, *Neros gyllene hus,* som tillägnats Ibsen, den mest betydande och jämte Inledningssången den dikt, man närmast tänker på, när de Italienska bilderna äro på tal.

Hur mången diktare har ej på Romas jord veklagat öfver dess fallna härlighet, vemodsfullt besjungit de svunna tidernas glans — hur mången har icke prisat ruinernas skönhet! Men Snoilskys originella grepp är, att han ställer glanstidens tyrannvälde som en mörk motsats till de nya tidernas frihetsdrömmar. Och här får hans röst en dyster klang af ballad, ej allt för vanlig i hans tonskala:

På ramlade herrskarsäten
Historiens dom blir dömd;
Den lyder: Glömd och förgäten,
För evigt förgäten och glömd!

Digitized by Google

Stolt trampar hans fot den backe, där Neros gyllene hus en gång rest sig. »Tidernas yngste son» ser blott i denna ruin en utsiktsplats.

Men så utvecklas hans framtidshägring: den dag, då solen skall säga godnatt till de gamla tider, och äfven till forntidens ofrihet, då Sankt Peter lämnar Vatikanen, då den store Pan vaknar upp och Hesperiens vind ej mer sjunger vaggsång för slafvar. Och nu följa de inspirerade frihetsstroferna, hvilka under det närmast följande årtiondet lefde snart sagdt på hvarje frihetsälskande svensk ungdoms läppar:

Bort, bort med Sankt Petri nyckel
Och multnade helgonben!
På vantrons ömkliga gyckel
Såg solen för länge re'n.

Bort, bort med den dumma gestalten
Ifrån Trajani kolonn!
Den är ej af rätta halten:
En bättre vill tidens son.

Ställ upp på pelarn en annan:
En genius, som blickar fritt,
Med flygande lockar kring pannan
Och mössa af frygisk snitt!

Ädlare uttryck har ej den i alla frisinnade kretsar rådande sympatien för Italiens slutgiltiga frigörelse från påfveoket erhållit. Snoilsky kände med och för det folk, bland hvilket han vistades.

Det skönjes ock i de folklifsbilder, där han gifvit sin sympati för italienaren luft, såsom *En familj*

Digitized by Google

— en genrebild, sådan tidens målare af en Leopold Roberts eller en Marstrands skola älskade framställa [1]) — och *Saltarello i Trastevere*, en situationsbild, som vida ställer de från Florens och Livorno diktade i skuggan, och som måhända därföre ock utträngde dessa ur den valda diktskatt som nådde tryckpressen. Stämningsbilder af utomordentlig äkthet är akvarellen *Regnväder i Rom*, den tröstlösa *På romerska Campagnan* med dess slutanklagelse mot påfvedömet, som gjort »ett helvete utaf den sköna jorden», och sist, men ej minst, den fagra dikten *Tivoli*, i hvars strofbyggnad skalden liksom sökt härma vattenfallets pärlregn.

En icke alltför vällyckad sonett, som Snoilsky meddelade bland dikterna, är *Raphaels Fornarina* — den bekanta bilden i Palazzo Barberini, som egendomligt nog tjusat honom. [2])

Den vida öfverlägsen är dikten *Grafven utan namn*, hvilken Snoilsky antagligen återfunnit bland dikterna från Julie Winthers kvarlåtenskap och

[1]) Om motivet till denna dikt berättar Snoilsky i sina Falkmansminnen: "Besökte man Falkman vid middagstiden, kunde det hända, att man där träffade Stella, en af Roms skönaste modeller. Han skulle måla hennes porträtt. Denna Stella hade också en man (poserade som röfvare) och en bambino, hvilka någon gång uppenbarade sig i Falkmans studio. Dessa båda, Stella och mannen, iklädda sina färgrika drägter från Campagnan, utgjorde jämte bambinon en i sanning pittoresk grupp. Jag har aldrig sett vackrare människor af den sydländska typen. Falkmans porträtt af Stella vardt, som jag misstänker, aldrig färdigt, men själf fäste jag på papperet en liten tafla, hvilken under öfverskrift *En familj* återfinnes i min diktcykel Italienska bilder."

[2]) Sonetten, som meddelades i Sånger och Berättelser af Sju Signaturer, upptogs *icke* i skaldens första diktsamling, men ingick i den postuma upplagan af samlade dikter.

Digitized by Google

som först trycktes i hans postuma samling. Här har Snoilsky med ett motto från den af honom i Smådikter besjungne Keats — »his name was writ in the water» — ägnat en fint känd dikt åt den namnlöse skald, hvars graf vid Cestii pyramid blott prydes af en lyra; med en melankoli, som *då* knappt bör ha varit fullt naturlig, sjöng han:

Så fort blir intet glömskans del
Som ett förstummadt strängaspel. — — —

Än se'n då, om ock ärans sken
Ej flyktigt dröjde på din sten?
Där grät ej någon mö. Än se'n?
Hon hade smålett snart igen.

En egendomlig plats bland Romadikterna intager *Julfankar i Rom*, skrifven dagen före julafton och gifvande luft åt den vemodskänsla, den hemlängtan, som stundom griper nordbon i främmande land.

Otaliga gånger har detta stycke, som här och hvar företer ett lätt stänk af sentimentalitet, reciterats af kallade och okallade deklamatörer. Få poem torde under 1870-talet ha varit mera omtyckta än Romafararens erinran om hemlandet, då almanachans julmärke bryter af hans sydländska sommarfröjd och minner honom om ett land med himmel mindre blå, »om Bellman, tjusaren Tegnér, om skalderne från Nord».

Mitt land, mitt land, hur mår mitt land med marken hvit af snön,
Med julefrid och juleljus och bjällerklang på sjön?
Jag har ej hem, jag har ej härd, jag har ej eget bo.
Månn någon ännu minns mig där? Mitt hjärta hviskar: jo.

Digitized by Google

Samtidigt tillkom dikten *Vid Skandinavernes julfest*. Det var ett ömtåligt ämne. Skandinavismens kungstanke: samhörigheten ej blott i frid, utan ock i strid hade i verkligheten icke visat sig hålla profvet. Och nu möttes svenskar och norrmän med sina bröder danskarne för att gemensamt fira den första julen efter kriget. Snoilsky — som sörjt och lidit med Danmark — gjorde sig till tolk för hoppet om en framtid för Nordens enhet, fast man spått dess död,

Då det ej snördes i pansar
Den olycksmorgon, då dagg föll röd
På öde rykande skansar.
Det är en bitter, bitter text —
Nog härom taladt är det:
En tanke, än ej färdigväxt,
Fick icke färdigt svärdet.

Han manar pänselns, mäjselns och pännans män att gripa verket an och bygga ett nytt tempel på det gamlas brända tomt.

För granens träd och bokens träd
Vi hoppas bättre tider:
Skål för det dolda smedjestäd,
Där framtid svärdet smider!

Att dikten fann sympati i danska hjärtan, därom vittnar bl. a. att den danska skandinavismens hufvudorgan Fædrelandet aftryckte den.

Ett par stycken, som jag på grund af vissa yttre skäl skulle vilja tillskrifva Romatiden, äro »Bellmansro» och »Munken», hvilka i hans afskriftsbok från 1864—5 omgifva dikten »På romerska Campagnan».

Digitized by Google

Bellmansro är född ur samma stämning som »Jultankarne i Rom». Dikten, som offentliggjordes i den af Christian Richardt utgifna samlingen »Vintergrönt» 1866, har sedan icke upptagits i Snoilskys samlade dikter. Den lyder enligt handskriften: [1])

När bland söndagspublik du armbågat dig fram,
När du flytt undan vagnar och hvirflande dam
Till dryadernas bo,
Såg du ej, hur i kvällsoln det skimrade rödt,
Under ekar, där Vestan har rustat sig trött?
Såg du ej, på de smäckra kolonnerna stödt,
Bellmansro?

Där är fröjd, där är lif, där är sprittande lust,
Där finns glädje i hjärtan, i glasen finns must,
Där finns ungdom och sol.
Där är löjet så ärligt, då kvickheten brann;
Du blir syndabock först, om du svara ej kan;
Ur den sjudande flaskan gör korken en grann
Kapriol.

Åh, nog såg du de hvita kaschetternas hem,
Och nog hörde du dånande hurra från dem
Vid en jublande skål!
Och nog hörde du visor i moll och i dur:
Sång, den gladaste hälst, är studentens natur!
Hin tar den, som kan pimpla, tystläten och sur,
Alkohol.

Här, där ekarna flätat ett luftigt gemak,
Ha vi skrattat i kör under grönskande tak
Åt den lekande Braun;
Här Carl Michaels sång har förtrollat vårt lag,
Här i rosig belysning vi sågo hans drag,
Och han smålog ur bronsen, vår höge chorag,
Som en faun.

[1]) Den tryckta dikten företer smärre afvikelser.

Digitized by Google

Brödraringen är sprängd – en har funnit sin graf,
En är skild från de andra af länder och haf,
En blef stadgad och vis.
O, när sitter jag åter, jag irrande gäst,
I den krets, där jag hade det varmast och bäst?
Då vi träffas, är den som jag älskade mest
Kanske is!

Äfven *Munken* trycktes åtskilligt senare, under ett annat namn och med något ändrad redaktion.

Det är nämligen samma poem, som omsider fann väg till Ny Illustrerad Tidning, där det våren 1871 lästes under titeln: *Jesuiten* efter att ha försmåtts i diktsamlingen 1869.

Munken.

Min mor, att få frid i sitt sinne,
Åt kyrkan sin förstfödde gaf.
I klostret blef barnet lyckt inne
Liksom i en lefvande graf.
Jag gret – men hon stötte mig bort;
Till Guds och Ignatii ära
Mig tog jesuiten i lära,
Mitt lockiga hår klipptes kort.

Tolf vårar – de vintrar mig tycktes –
Jag satt vid min lärares knän.
I själen den stämpel då trycktes,
Hvars spår ej i tiden går hän!
Så kåpa jag fick och tonsur,
Så gick jag ur cellen som färdig,
Min herre och mästare värdig,
Så släppte man tigern ur bur. [1])

[1]) De fyra sista raderna i denna vers lyda i N. Ill. Tidning:

Så kåpa jag fick och tonsur;
Så öppnades fängelsemuren;
Jag stapplade solblind ur buren
I människosorl och natur.

Digitized by Google

Jag stod som bedöfvad af smärta
Vid synen af leende fält.
Den vårflod, man dämmt i mitt hjärta,
Som tårar i ögonen svällt.
Min klagan dog bort utan svar
Bland lyckliga människoätter.
Då först under sömnlösa nätter
Jag fattade klart hvad jag var.

Jag flyktade ljusskygg tillbaka
Till templet, där dagern är half
Och strålarne sparsamma spraka
På målade fönster och hvalf.
Förtviflad till himlen jag bad,
Men bönen ej dit kunde hinna,
Den skönaste jordiska kvinna
Jag såg bakom messbokens blad.

Hon anade ej mitt elände,
Min bördas förfärliga vikt,
Hur glödhet min andedräkt brände
Vid oskuldens hemliga bikt.
Hvi sökte hon absolution
Med hviskningar, smäktande ljufva?
Hon var ju re'n hvit som en dufva —
Hvi skulle hon komma, just hon!

Se där, just där månskenet faller,
I snöhvita kläder hon står
Och prässar mot biktstolens galler
Sitt långa och utslagna hår.
Jag hör hennes hviskande röst —
Det var just en afton lik denna —
Jag känner, jag känner Gehenna,
För mig finns ej nåd eller tröst.

Hvem talar om misskund och ånger?
Själf fåfängt om misskund jag tiggt.
Vid ljudet af mässor och sånger,
Till bikt, mina sköna, till bikt!

Digitized by Google

Det svär jag vid Loyolas namn, [1])
Att jungfrun, den dygdiga, rena,
Skall tro hon kan himlen förtjäna
I afgrunden själf — i min famn.

Sannolikt är äfven följande sonett tillkommen vid denna tid; i hvarje fall är den intagen bland afskrifterna under italienska resan, *innan* Snoilsky kom till Spanien:

Italien och Spanien.

Jag vet två systrar, härliga att skåda,
Så härliga, att hvar och en bland män,
Som dömdes att bestämma sig för en,
Rakt glömde välja vid att se på båda.

Den ena ser du jämt likt rankan låda
Vid riddar Frihet, sin utvalde vän,
En allvarsam och svärdomgjordad sven,
En ek, som vill för veka rankan råda.

Den andra tärnan än ej make fått.
En skrynklig biktfar lägger jämnt förhinder,
I ensam cell sin sköna fånge binder.

Han stämplar systerns lycka som ett brott.
Själf lystet smekande sitt biktbarns kinder,
Han kallar himmelsk celibatets lott.

I början af 1865 blefvo några af de italienska dikter, som Snoilsky hemsändt, offentliggjorda, egentligen emot hans afsikt.

Redan den 28 januari meddelar Ny Illustrerad Tidning n:o 4 hans präktiga *Inledningssång* [2]).

[1]) I N. Ill. Tidning lyder det:
Loyola, jag svär vid ditt namn.

[2]) Med vissa afvikelser från den senare redaktionen.

Digitized by Google

I n:o 6 följde *Saltarellon*, i n:o 7 *Magenta*, i n:o 9 *En familj*.

Hvad intryck dessa poem gjorde på det samtida unga Sverige, framgår bl. a. af en hyllningsdikt till »Sven Tröst» från en ung, tidigt afliden Upsala-skald, E. V. Dufva, som lästes i samma tidnings n:o 12:

Du skall det unga Sveriges
Sångfurste bli!
Vi andra sänka hjässan,
Dig hylla vi.

Vittnesbörd från den tiden visa, att såsom Dufva tänkte den bildade ungdomen i vårt land.

* * *

»Så gingo», heter det i minnena om Severin Falkman, »fyra månader snabbt som lika många dagar. Vid nyåret grep mig vandringslusten söderut, till Napoli och Sorrento, Nyårsaftonen firade vi med gemensamt Symposion (det sista!) hvarunder vi på ett ställe, där det berömda *Est, Est, Est* iskänktes, sammanträffade med några franska husarer -- Rom hade då fransk garnison, som man minns. Dessa karlar torde haft rika knösar till fäder, ty blanka napoleondorer klingade fullt upp i allas fickor. På deras inbjudning måste vi dricka kaffe hos dem i kasernen, långt borta i Trastevere, hvarefter de i daggryningen eskorterade oss hem med dragna sablar, ty gatorna voro icke säkra, påstods det. För min del hörde jag under hela tiden i Rom aldrig berättas om något nattligt öfverfall. Farligare än några briganter var romarinnornas sedvana att nattetid genom fönstret utslå på gatan tvättvatten, köksämbar, etcetera ... hu, det var förskräckligt! Så snart en fönsterhake klirrade, såg man också, huru stackars nattvandrare sprungo högt i luften för att icke råka i skotthåll.

Min sista vandring i Rom tillsammans med vännen Falkman hade till mål Fontana de Trevi, för att där offra den

Digitized by Google

vanliga tributen af ett mynt. Om man gör detta, skall man återse Rom, säger folktron. Jag kastade en Trajani silfverpenning ner i det månbelysta vattensorlet. Detta borde väl betrygga återkomsten om något. Men oraklet är bedrägligt; löftet kan visserligen gå i fullbordan, men icke på det sätt man menat. Ehuru jag efter den tiden flera gånger varit i Italien, både i norra och södra, återkom jag till Rom endast för att *icke* se det. Efter femton år, stadd på utresa från Napoli till Firenze, uppehöll jag mig på järnvägsstationen i Rom under en half timme.» [1])

Neapel — skönhetens, solskenslättjans och slöddrets metropol — inspirerade *Nina la lavandaja,* en folktyp af samma älskvärdhet som de föregående; *Chiajan,* en ny situationsbild, där skalden mildt ursäktar den brune lättingens likgiltighet: Neapellazzaronen är den som sist af alla väckes ur sin blund af frihetens ängel; dubbelsonetten *En bal i Palazzo Reale,* i hvilken minnena från Masaniellos tid och striderna på Solferinos slätter sammanbindas med framtidshoppet om ett fritt, ett starkt, ett modigt fosterland; *Sång i Neapel,* en Neapelmotbild till Jultankarne; och sonetten *Salvator Rosa,* i hvilkens vilda landskapskonst Snoilsky finner Italiens frihetsträngtan sinnebildad.

I Neapel undfick Snoilsky ock idén till den käcka dikt: *Masaniellos Tarantella,* som först ett årtionde senare såg dagen i tidskriften Nu (1876), men då *icke* i den ursprungliga formen. Vid ett besök, som K. A. Melin gjorde hos Snoilsky i Dresden 1890, berättade denne, att Masaniellos tarantella tillhörde de andra italienska styckenas tid, men att

[1]) Snoilsky berättar, att han vid afresan skänkte Falkman en lefvande sparfuggla, som han haft i sin bostad; "vänkretsen hade mycket roligt åt denna min smak".

Digitized by Google

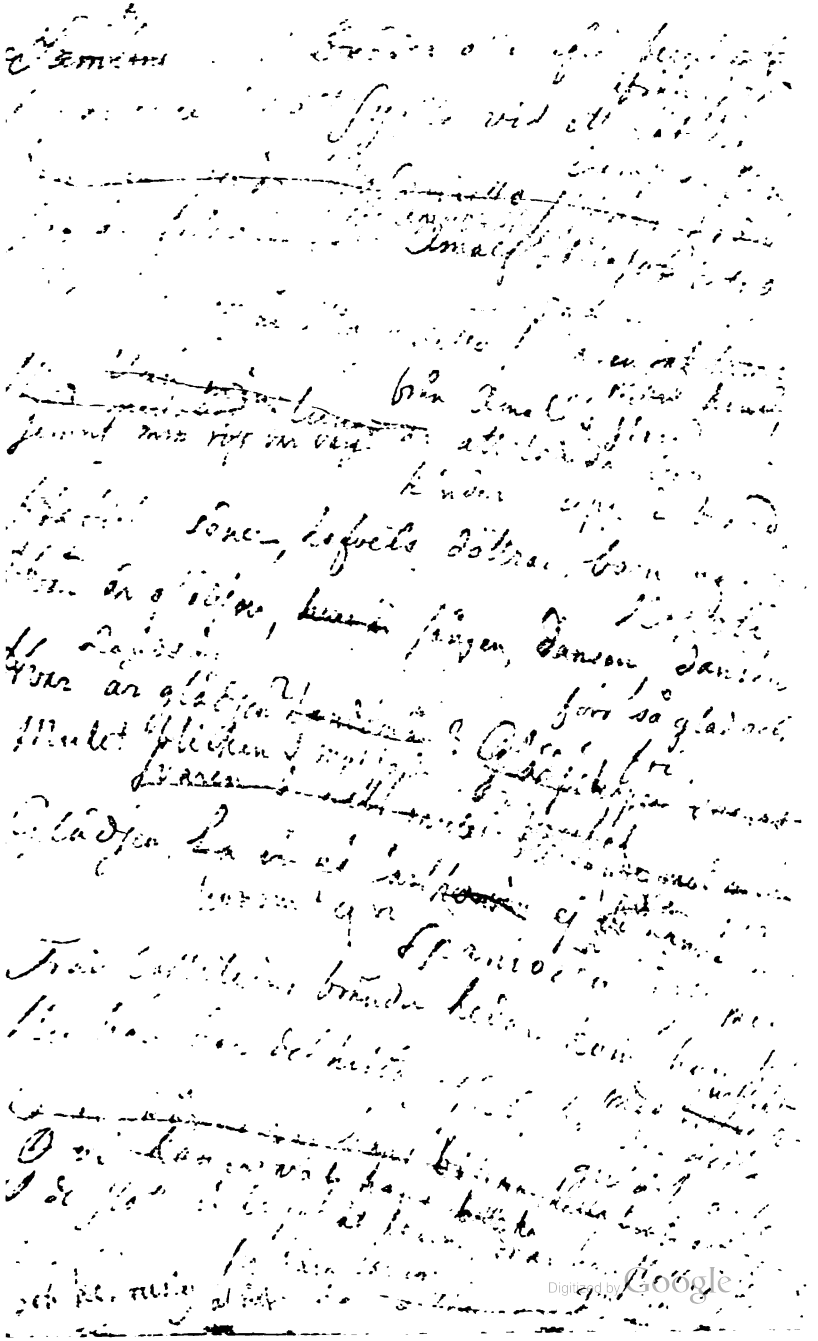
Digitized by Google

Digitized by Google

slutet nyskrifvits emedan det gått förloradt genom att ett blad i konceptboken förkommit [1]). Jag är emellertid nu i tillfälle att något så när meddela dikten i dess första, mera koncentrerade och väl så friska form. I den afskriftsbok från 1864—65, där flertalet af de i Italien tillkomna dikterna i nyckfull följd *renskrifvits*, förekommer tillika den första *kladden*, med rättelser och strykningar, af den präktiga Masaniellodikten. Framletad ur dessa spillror, lyder den som följer; de sex första stroferna äro snarlika den tryckta formen, men det ej alldeles fullbordade slutet, fem och en half strofer, skiljer sig väsentligt från de senare tillkomna *tio* nya.

Masaniellos Tarantella.

Samlens hit, I bröder alla, ifrån bärget, ifrån sjön!
Nu är icke tid att syssla vid ett nät för lumpen lön!
Kommen! Jag är Masaniello, fiskar'n från Amalfis strand:
Jämnt min röst var van att tända bruna kinder upp i brand.

Hafvets söner, hafvets döttrar, barn af sköna Napoli,
Hvar är glädjen, sången, dansen — dansen, förr så glad och fri?
Hvar är glädjen? Landsmän! Mulet blicken I mot jorden ner.
Glädjen, honom vi ej känna, men spanjoren desto mer.

Från Kastiliens brända hedar kom han hit med urblekt rock;
Nu han har det hvita silfret, har det gula guldet ock.
I de slott vi byggt åt honom drar han, stolt, ej för gardin,
Då han kysser våra tärnor, drucken rusig af vårt vin.

Då han kom, hans torra knota genom dräktens trasor sken;
Ryttarstöfveln knappt fick fäste på hans nådes spindelben.
Nu, en etterfylld tarantel, pöser han af öfvermod,
Men det stinna hull, han fått sig, tog han af vårt bästa blod.

[1]) Meddelande af lektor K. A. Melin ur hans resedagbok.

Digitized by Google

Bröder! Jag är Masaniello, alla kännen I mig grannt;
Då en nyhet jag förkunnar, vet enhvar, jag talar sannt.
Du som klagade, att dansen flyktade med glädjen bort,
Vet, jag talt med Tarantellan — hit hon kommer inom kort.

Nyss i klara morgonpurpurn jag Vesuvius besteg,
Där för spanska strupar drufvan kokar på vulkanisk teg.
Öfver stelnad ström af lava gick jag trälens tunga gång,
Stum, fast smekt af varma fläktar, stum, fast smekt af fågelsång.

När jag drömmande och liknöjd upp till kraterns mynning kom.
Ropades mitt namn helt hastigt — jag spratt till och såg mig om.
Det var hon, var Tarantellan, här ej sedd på många år,
Det var hennes mörka öga, det var hennes lösa hår.

Röda fiskarmössan bar hon vårdslöst tryckt på örat ned,
Hennes uppsyn, vild och lustig, tycktes nu tillika vred,
Stucken in i hennes gördel lyste en bredbladig knif,
Hennes arm med ärmen uppvikt svängt den förr i blodigt kif.

Masaniello! så hon talte — jag har länge saken tålt
Mina barn därnere lida; — spanska spindeln suger hårdt.
Mången röd och svullen skuldra visar spåret af hans bett;
Men det finns ett botemedel, just för frie män beredt.

Jag skall komma för att dansa med förtryckarn än i natt,
Tills hans knäveck börja skälfva, plymer ryka från hans hatt.
Tarantellan heter kuren mot tarantelns ettergift.
Själf Vesuvius skall bekräfta mina ord i flammeskrift.

Masaniello, denna hälsning bär du till Neapels folk:
Re'n i natt är jag ibland er, och jag skall ha med min dolk,
Så hon talte, och af jorden slöks hon samma ögonblick;
Men ur bergets innandömen doft ett dämpadt tordön gick.

Bröder, jag är Masaniello, hvar man vet jag talar sannt.
Tviflarn blott behöfver blicka uppåt på Vesuvens' brant.

Digitized by Google

Sorrento-vistelsen utgjorde den ljufliga afslutningen på Snoilskys Italiafärd. Han kom dit på förvåren och stannade där flere veckor, kvarhållen ej blott af ställets underbara natur, utan ock af en »bella Sorrentina».

Sorrento, Sorrento, du ljufva,
Du binder med tredubbla band:
Mig fängsla din tärna, din drufva,
Men mest din omsorlade strand.

Sorrento-dikten, med dess smältande tonfall och dess entusiastiska lofsång öfver den undersköna staden vid Napolibukten, är fylld af sol och skönhet, så som ämnet kräfver. Om Norditalien främst inspirerade Inledningssångens lefnadsglada jubelrop, Rom »Neros gyllene hus» med dess käcka frihetsord, så blir treklöfret färdigt med denna dityrambiska hyllning åt Syditaliens natur och kärlekslif. Själf biktar skalden sig här såsom en Horatian, en ättling af den allt sedan skoltiden älskade Flaccus, vinets, kärlekens, den förfinade lefnadsnjutningens sångare. Denna vistelse i Sorrento framkallade för öfrigt de tre dikterna *La bella Sorrentina*, *Sirenernas grotta* — med dess epigrammatiska slutkläm: »fiskstjärten såg jag icke» — samt *Villa Nardi*, byggd af förträffliga anapestiska strofer, en dikt, som dock antagligen först något senare fullbordades. [1])

Snoilskys stämning under vistelsen i Sorrento och vid afskedet från Italien belyses af ett bref till Herman Wikblad, hvilket formligen sjuder af lefnadslust, hänryckning och ungdomsmod:

[1]) Han sänder den till Wikblad ett halfår senare, i bref af *29 oktober 1865*, under titeln "Afsked från Sorrento".

Digitized by Google

Sorrento d. 29 april 1865.

Hedersvän Wikblad!

Jag skrifver dig till från paradiset — jag skrifver dig till från Sorrento. Sorrento är den skönaste punkt i hela Italien, i detta Hesperien, som jag om få dagar skall lämna, för att kanske aldrig mera återse. Jag lämnar det, som hufvudsakligast bundit mig vid lifvet under denna tid — jag lämnar Södern, solen och — men jag skall först inviga dig i mitt hjärtas sista svaghet. Jag har *älskat* — älskat *så* som jag blott gjort det en gång förr; men denna gång var hela min kärlek till Södern — denna Söder, som jag har att tacka för allt, för lifsåskådning, harmoni, sångens gåfva — koncentrerad på detta föremål. Du vet icke, att jag varit i flera veckor i detta Sorrento, dit man eljes kommer på några timmar för att se det skönaste ställe på jorden skymta förbi som en drömsyn — man vill icke vara där längre, ty man kunde blifva olycklig för lifvet, om man betraktade det såsom något annat än en *dröm*. Hela lifvet blefve ju en evig saknad annars! Jag kom från Norden hit som en stackars sjuk blomma, törstande efter litet ljus och sol — skulle jag icke älska denna Söder, som gett mig mera än de få droppar jag ödmjukt begärde, som öppnat för mig själfva skönhetens källa, för att låta mig dricka krafter, mäktiga krafter — denna Söder, som nu sednast lagt sin förkroppsligade genius till mitt hjärta en kort minut! Nu är allt förbi, säger jag dig, men jag säger det lugnt, såsom det höfves mig numera. Vid mitt sista möte med henne ville jag, att hon skulle uppoffra sig helt och hållet och följa mig till Neapel — men då grät min stackars Carmela och sade så enkelt och vackert: Tu sei un' gran' signore, e io sono una povera ragazza — då visste jag, att det var förbi för mig. Jag reser ensam till Neapel i morgon, och sedan öfver Marseille till Spanien. Gud välsigne Italien! Där finns hjärta, dygd och mandom, det säger jag i ansiktet på de tusenden, som varit där, men sagt sig icke funnit spår till någotdera. Jag misstänker, att bristen fanns hos subjektet själft. Vet du, jag börjar redan blifva mätt på detta kringströfvande

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

lif — jag längtar till hemmet väldeliga, och tror knappt, att jag kan hålla mig ifrån att komma hem i sommar, om än på en 8 dagar blott. Jag vet, att det är dårskap, men frestelsen är stor. Jag har ju tyvärr Frankrike ogjordt än, och behöfver där minst lika mycken tid som i Italien, för att kunna fullt förstå den franska andan. Jag vill äfven under min blifvande vistelse där utbilda en prosa-stil åt mig — det kan bli nyttigt för framtiden. Men är det icke märkvärdigt, att jag, som nu på 9:de månaden är i Italien, och är mer än de flesta turister förtrogen med dess folk och språk, omöjligt kunnat lära mig värdera dess litteratur? Ariosto och Manzoni — i mitt tycke Italiens förnämsta namn — hafva uppväckt en slags kall beundran hos mig, men intet lefvande intresse. För min egen konst har jag alltså icke att tacka Italien för några lifliga intryck, ehuru du måste medge, att det verkat ofantligt på mig i många andra fall. För detta gynnsamma resultat står jag kanske ej litet i förbindelse hos min förhärdade föresats att i Italien uteslutande se hvad det *är* och icke hvad det varit. Jag vet, att det är djärft sagdt, men jag påstår dock, att jag varit den förste, som, låt vara ojämförligt underlägsen mina föregångare, dock haft mod att uttala en rent realistisk åskådning af själfva idealernas land. I hvad mån denna uppfattning kan vinna sympatier, får framtiden utvisa. Jag har redan gjort mig förtrogen med tanken att mot slutet af nästa år t. ex. låta framlägga för publiken en volym — det mottagande den kommer att få skall för mig utgöra domen öfver hela mitt skaldskap. Jag vore otacksam, om jag påstode, att mina tidigare försök ej vunnit utbredning och erkännande inom den egentliga litterära kretsen af läsare, men jag vill ej ett ögonblick smickra mig med den illusionen, att jag för den stora publiken är något annat än en vanlig kalenderpoet, hvilken man tror sig läsa för första gången hvar gång man stöter på hans namn. I medvetande däraf måste jag ju bli högst obehagligt berörd af ovation likt den som nyligen lär ha prydt Ill. Tidnens spalter. Detta blad har varit en olycksfågel från början, då det utan min vetskap, än mindre samtycke, upptog min s. k. Inledningsdikt. För gammal bekantskaps skull kunde jag icke neka de Namnlösa bidrag till deras nya bok, ehuru jag

Digitized by Google

väl vet, att detta utminuterande af mina dikter om Italien kommer att betydligt förringa det intryck, som de kanske skulle göra, om jag publicerade dem alla på en gång, i min blifvande nya diktsamling. Dansken Ch. Richardt utger till julen en bok i samma stil som »Nya Nordiska dikter» häromåret och har, förmodligen på Winthers uppmaning, äfven anmodat mig. Äfven till honom får jag väl lämna 2 à 3 af mina nyaste och bästa stycken, för att få den hedern att stå inom samma permar som Winther, Andersen, Björnson, Topelius m. fl. Hvad jag i Spanien och Frankrike kommer att skrifva, skall däremot blifva en komplett hemlighet för alla, till och med för de namnlösa. Endast du skall i tysthet få dig meddeladt, det jag själf anser bäst, men du får icke tillåta någon taga afskrift däraf. Tack för Bäcks [1]) dikt! Jag vill visst medgifva, att själfva tanken i och för sig själf är sinnrik och slående, om den i korthet framställts för läsaren som en *idé*, men att, som Bäck gör, utföra den i detalj, för att framställas som en *åskådning*, tycker jag ej om. Den är till stoff hvad tyskarne kalla en »Sinngedicht», men att göra ett långt poem af den, där så luftiga symboler som de mänskliga plikterna utförligt beskrifvas som vikter i resp. skålar, hvilka människan måste stå och hålla i handen hela sitt lif — det tilltalar ej en så strängt sinnlig uppfattning af poesin som min.

Du kan lita på, att Topelii vinterstycke uppväckte känslor hos mig, som jag skulle vilja kalla *en hvit vår* — om någon människa kunde förstå, hvad ett så sväfvande uttryck skulle innebära.

De italienska bilderna afslutades med *Epilog i Marseille*, där han i en situationsskildring från den franska hamnstaden, öfver hvilken ännu den sydländska himlen hvälfver sig, inmänger en vemodssuck öfver att nödgas lämna »hemmet för evig sommar».

Af de italienska bilderna hade, som nämndt, fyra sett dagen i Ny Illustrerad Tidning.

[1]) Edv. Bäckström.

Digitized by Google

Då till julen 1865 N. S. offentliggjorde »Sånger och berättelser af Sju Signaturer» skänkte Sven Tröst åt denna samling dess värdefullaste innehåll. Här meddelades nämligen ej färre än *sjutton* Snoilskyska dikter: dels de tre poemen från utresan, På Odins Höi, Till Christian Winther, Dolce far niente, dels fjorton italienska stycken, Inledningssången (för andra gången), Venezia, Palazzo Mocenigo, Neros gyllene hus, Saltarello (för andra gången), Regnväder i Rom, Raphaels Fornarina, Salvator Rosa, Jultankar, På romerska Campagnan, Tivoli, Nina, En bal i Palazzo Reale, Sång i Neapel.

Kritiken hälsade dem med lifligt erkännande. Nyblom skref i Svensk Litteratur Tidskrift:

»Främst står utan gensägelse signaturen Sven Tröst, hvars redan i den förra samlingen och på åtskilliga andra håll länge spårade lyckliga anlag sedan nått en ganska hög grad af bestämd konstnärlig utveckling. Härtill kunna vi i själfva samlingen spåra två rätt viktiga anledningar, nämligen dels hans beröring med den danska sångens mästare, Christian Winther, åt hvilken han ägnat ett af de bästa styckena i boken, dels hans vistelse i södern, hvars glada, naturfriska lif gjort mäktigt intryck på ett mottagligt sinne och framlockat bilder, som äro klara konstnärliga återspeglingar af detta lif.»

En mycket lofordande anmälan lästes i Nya Dagligt Allehanda för den 2 mars, författad af A. Flodman. Han förklarar, att Sven Tröst och Daniel (Björck) redan kunna betraktas såsom publikens gunstlingar, och att de italienska bilder, som då och då varit synliga, nästan med ens gjort den förre till en bland Sveriges populäraste sångare.

»I sina italienska bilder har Sven Tröst låtit oss återfinna den glödande fantasi, det varma hjärta och den käcka

Digitized by Google

frihetskänsla, som redan utmärkte hans tidigare dikter. Men därtill kommer här en sann humor och en förmåga att objektivera, som vi förut hos den afgjorde lyrikern knappt väntat oss. — — — Därför är det också sanning i dessa dikter, därför lefver hvarje läsare med i det solvarma, brokiga lif, som gifver innehåll åt skaldens sång.»

Och i Norska Aftenbladet ägnade en fin penna, Fr. Bætzmanns, samlingen en kritik, med särskildt framhållande af Snoilskys bidrag:

»Svend Trøst er ogsaa denne Gang med, og med al Anerkjendelse af de vakre Bidrag, flere af de øvrige Forfattere har leveret, falder det dog let i Øinene, at hans Digte er Samlingens egentlige Smykker. — — — Svend Trøst udmærker sig imidlertid ikke alene ved en friskt og fint udviklet Skjønhedsans, der vrager det Skjæve eller Tomme, hvor det byder sig frem, han ejer ogsaa den lykkelige kunstneriske Evne at kunne lade de Billeder der danne sig i hans Fantasi træde frem i klare, gennemsigtige Former. Alt hvad han synger om faar et ejendommeligt friskt Liv, der gjennemildnes af Ungdom og Sundhed. — — — Saadan usynlig Fløjteklang strømmer ogsaa gjennem Svend Trøsts Vers; de raskt bankende Rhytmer flyve afsted med ubeskrivelig melodiøs Ynde; der er som om de bæres af Musik, og under Læsningen fristes man hvert Øjeblik til at bryde ud i Sang. Intet Under derfor, om man med Glæde følger Digterens Indbydelse:

Sitt ner och plocka bland mina rosor
Och rör med läpparna vid mitt vin.

Roserne ere friske og duftende, Vinen er ædel. Gjennem den ungdommelige Jubel og Skalkagtighed lyner alt som tiest et Glimt af et alvorligt og mandigt Hjertelag, der er aabent for Tidens store Interesser.»

Då Manderström i mars 1866 sände sin frände ett par berömmande tidningskritiker, tillade han:

»Det är hvad engelsmännen kalla *sweet poison*, som jag skänker dig, men, macte bona virtute puer! så skall du nog finna, att tadel och obilligt bedömande icke skola ute-

Digitized by Google

blifva. En ung skald, särdeles i din samhällsställning, får alltid *manger son pain blanc le premier*, men agn och sådor finnas nog i förvar till kritikens begagnande.»

Snoilskys *Italienska Bilder* visa oss skalden i sin fulla mognad och sin fulla glans. Han kallade själf sin italienska tid sitt jubel- och klangår. Och detta gäller ock om denna tids alstring.

Det må vara sant, att Snoilsky senare *fördjupade* sin diktnings innebörd, att hans skaldskap efter 1879 företer den genom lidanden mognade mannens högre själslif, och därtill fylles af nya och djupare fosterländskt-historiska och samhälleliga intressen, samt att äfven hans dikt i rent konstnärligt afseende utvecklas. Men i omedelbart betagande poesi, i den fulla samklangen mellan innehåll och form intaga de italienska bilderna en alldeles säregen plats inom hans poetiska alstring. »Den sunda realismen» — tidens ästetiska slagord — firar här sin triumf. Andan i dessa intagande dikter är visserligen epikureisk, men detta gäller ju om många af världslitteraturens störste lyriker, alltifrån lefnadsnjutningens klassiske lofsångare Horatius Flaccus, och dessutom adlas den unge Snoilskys epikureism af hans känsla för skönheten i den italienska naturen och det naiva italienska folklifvet, men först och sist af hans glödande frihetskärlek. Han kallar Italien: »ljufva hem för evig sommar».

En ljuflig sommar är det som bestrålar alla dessa solskensdikter. En evig sommar är dem beskärd i Sveriges diktskatt.

Digitized by Google

IV.

I Spanien och Frankrike 1865—66. — Hemkomst. — Diktsamlingen af 1869.

Den 30 april 1865 lämnade Snoilsky Sorrento; öfver Neapel, där han antagligen åter dröjde några dagar, styrdes kosan till Marseille och därifrån till Spanien. Resruten i Spanien framgår af några notiser i samma bok, där han afskrifvit flertalet af de italienska bilderna.

Den 24 maj var han i Barcelona, besåg dess praktfulla gotiska katedral, vandrade på dess liffulla Rambla och beundrade en förtjusande nationaldans. Några gravyrer öfver Gustaf Vasa riktade tanken mot hemlandet.

Den 26 maj reste han till Zaragoza genom det vackert kuperade katalonska landskapet, bland vinbärg och pinjeskogar. Så följde inträdet i Arragonien på vida hedar med gles grönska, öfverallt uttorkade flodbäddar, och här låg »det gamla gråa Zaragoza», som inspirerade hans första dikt på spansk botten.

Digitized by Google

Den 28 maj anträddes resan mellan Zaragoza och Madrid; han far genom olivskogarne öfver Kastiliens slätt, »den föga glada», och är till sist i Spaniens hufvudstad.

Af anteckningarna att döma, har Pradogalleriet intresserat honom i ej ringa grad; Velasquez, Murillo, Ribera, Zurbaran och de öfriga spanske mästarne, hvilka man endast här till fylles lär känna, i främsta rummet; dessutom Tizian.

De hafva ock satt märke i hans produktion. Stundom har en bild, såsom Velasquez' lilla infantinna i de stora kjortlarna, lockat hans ritstift till en kopia.

Från Madrid gick turen på järnväg till Venta de Cardeñas och därifrån på diligens öfver Bailen till Cordova, där den Mohriska katedralen bjöd hans öga det första intrycket af de mohamedanska minnena. Sedan till Sevilla på järnväg. En Corpus Christifest i dômen ger en inblick i spansk religiositet; museet yppar nya sidor af Murillos egendomlighet, Alcazaren med dess förtrollande trädgård, en tjurfäktning och tobaksfabriken med de många svartögda och brunhyade skönheterna samt — fulheterna fullborda intrycket af staden vid Guadalqvivir.

Öfver Cadiz går färden »mellan tvänne världsdelar» på ångbåt å oroligt haf förbi Trafalgar, Tetuan och Gibraltar till Malaga, hvars dôme beundras.

Och så leder en härlig diligensfärd öfver höga bärg till Granada och Sydspaniens pärla, det underbara märket efter Mohrernes glanstid i dessa bygder: Alhambra, »ett trollslott mellan sykomor och lager». Vagnsfärd öfver Jaen till Venta Cardeñas, järnväg

Digitized by Google

till Toledo med dess ädla dôme och dess hotell, »ett mellanting mellan stall och lada», ett besök i Escurial, öde, kallt, tomt, grått, och så åter i Madrid.

Härifrån med järnväg öfver Burgos, hvars fransk-gotiska dôme får två upprepade »herrlig» i notis-boken, och klostret Mirafflor till San Sebastian, »en tjusande liten stad», och därefter: *Adios, España!*

Dessa äro konturerna af Snoilskys spanska resa. Under denna sammanträffade han med ett par nord-bor. Den ene var den finske ästetikern *Carl Gustaf Estlander*, hvars bekantskap han gjort redan i Rom och sedan närmare befäst vid Sorrentos sjungande stränder, under Villa Nardis orangeträn, och som i senare tid blef en af hans förtroligaste korrespon-denter.

Den andre var d. v. kanslisten i Ecklesiastik-departementet *Fredrik Sander*, konstkännaren och skalden, hvilken då som Letterstedtsk stipendiat för konststudier företagit en resa till de södra län-derna. I hans sällskap företog Snoilsky resan från Malaga till Madrid, att döma af den inledningsdikt, i hvilken han tillägnar honom sina spanska sonetter, hvarpå Sander svarade med en dikt, »Alhambra»[1]), däri målande skildras en del af deras gemensamma färd.

Under resan i Spanien mottog Snoilsky en uppmaning från Manderström att komma till Paris och tillträda en attachéplats vid svensk-norska lega-tionen. Han tillbragte något öfver ett år (1865—66) i den franska hufvudstaden, studerande dess lif, dess litteratur och dess konst.

[1]) N. Ill. Tidn. 1870, n:r 2.

Digitized by Google

Närmast började han syssla med att gifva de spanska intrycken form. Betydelsen af den spanska resan kan icke alls jämföras med den som hans italienska färd ägt. Han hade, säger han i en sonett, dragit in i Spanien på upptäcktsfärd som en ung äfventyrare, hvilken hörsammar ropet »till nya världar». Så tränger han in i sångens gamla land:

Kanske att all min vinst blir lika noll;
Kanske ett fynd af spanska silfverstänger
Frimodig stämplar jag med svensk kontroll.

De spanska dikterna utgöras, utom af den humoristiska skildringen från medelhafsfärden, »Mellan tvänne världsdelar», af dikten om Alhambra samt af aderton spanska sonetter.

Mest betydande är Alhambradikten, men den är tillika en vemodsfull bekännelse från skalden, att hans ingifvelse icke längre strömmar så rikt som under den italienska resan[1]).

Dikten börjar med ett svärmiskt drömmeri hän till Boabdils, den biltoge mohrens tidehvarf. Den stämning af förfluten storhet, som griper enhvar, hvilken vandrat i detta undersköna palats, där en svunnen kultur ännu efter sekler tyckes frambära sin klagan öfver att vara störtad, är här gifven med hela tjusningen af månskenssilfver öfver en skön grafplats.

Och så följer skaldens personliga suck: klagan att ej längre mäkta som han ville beherrska fantasiens värld, att sakna en flödande inspiration:

[1]) Jämför det längre fram meddelade brefvet till Wikblad af 29 oktober 1865.

Digitized by Google

Jag ock ett Alhambra hade,
Som paradis inneslöt.
Min glödande tinning jag lade
Hvar kväll mot ett snöhvitt skött. — —

Du skimrande bilders skara,
Du ätt, som försvann från jord,
Hur djup kan din sömn väl vara?
Hvar lär jag det rätta ord?

Den biltoge Mohrens like,
Jag bär på en saknad tung:
Mitt var fantasiens rike —
Nu är jag en fallen kung![1])

De flesta spanska minnena återgifver Snoilsky i *sonettform*. Visserligen yttrar han i ett bref från denna tid, som jag nedan skall meddela, att han endast befattar sig med sonetter »när lyran är ostämd». Faktiskt börjar han dock nu odla sonetten såsom sin speciella diktart. Man hade ju tvistat åtskilligt om sonettens värde och lämplighet för svensk poesi, och under nya skolans strider med den gamla hörde man den fördömas.

Annu B. E. Malmström förklarar, att versmått sådana som sonetter, terziner, canzoner och sestiner äro »ännu mera oförenliga med svenska språkets lynne än ottave rime», äro helt och hållet produkter af de romaniska språkens väsende, tillhöra dem och inga andra språk, och han vill från förkastelsedomen

[1]) I det ursprungliga utkastet (i anteckningsboken från 1864–65) låter sista strofven nog så kraftigt:

Boabdil, jag är din like!
Mig ock göres sorgen tung
Mitt var fantasiens rike,
Nu är jag en fallen kung

Digitized by Google

öfver de romaniska versmåttens upptagande i nordisk poesi på sin höjd undantaga ottave rime, i synnerhet i humoristisk epopé, hvaremot han om de öfriga romaniska versmåtten förklarar, att »de visserligen kunna ägna sig som föröfningar för en ung verskonstnär, men lära väl svårligen, äfven när de äro som lyckligast eftergjorda, blifva annat än öfverraskande prof på författarens virtuositet i det mekaniska i sitt yrke, hvarvid det poetiska innehållet blifver något underordnadt».

Emellertid har detta hårda omdöme, hvad *sonetten* angår, jäfvats af åtskilliga svenske skalder och främst af Snoilsky. Och om äfven han ursprungligen drifvits till sonettdikt af lust att träna sin pegas genom beherrskande af stora svårigheter och hinder, så är det faktiskt, att han under öfvande af denna poetiska teknik i sällsynt grad lät sin poetiska ådra flöda, och att snart tekniken blef honom så lättvindig, att det poetiska innehållet blef *hufvudsak*.

Snoilsky hade redan i sina första ungdomsdikter visat sig vara en ingalunda oläraktig elev af våra svenske sonettister, Böttiger, Nicander o. a., kanske ock af Goethe, Platen och Anastasius Grün, och äfven i Italien hade han låtit den fjortonradiga diktformen i sin trånga ram omfatta någon italiensk bild.

Emellertid torde nya litterära intryck hafva medverkat till att han alltmer fick sonettformen kär. Den började blifva på modet i Frankrike. Sedan Saint-Beuve omkring 1830 återupplifvat den franska sonetten, hade denna diktform odlats, om

Digitized by Google

än sparsamt, af Th. Gautier (bl. a. just med tre spanska sonetter), af August Barbier och af Th. Banville.

Så utkom 1857 Baudelaires »Fleurs du Mal», bland hvars hundrade dikter ej färre än 44 voro sonetter, och blef i viss mån epokgörande för sonetten i Frankrike. Och då Baudelaire och Banville voro bland det kommande släktledets mästare, fick sonetten genom dem en ny popularitet, hälst äfven Leconte de Lisle, som var vän och lärare för de framträdande franske »Parnassiens», gaf sin tribut åt sonettdikten och visade, att den icke blott var en användbar form för att säga grannlåter, utan att den lät förena sig med den mest moderna konst, den mest upphöjda tanke, med språkets skulpturala skönhet och fyllighet. [1])

Och samtidigt med Snoilskys vistelse i Paris — 1866 — utgaf den unga skaldeskolan, »les Parnassiens», första delen af »Le Parnasse Contemporain», där sonetten odlades af Héredia, Houssy, Valade, Mérat, des Essarts, Deschamps, Ménard, Coppée, Leconte de Lisle, Sully-Prudhomme.

Det är denna franska sonettlyrik, som blir allt mer bestämmande för Snoilskys riktning. Hans spanska sonetter visa redan en afgjord stegring i herraväldet öfver denna konstform, där han några år senare skulle nå kulmen.

Flere af dem äro redan mästerprof. Målande ger inledningssonetten en bild af det spanska reselifvet — af ett hotell, som utgör »mellanting af stall och lada», af guitarrklink, åsneskri, tiggarsvada, härsken

[1]) Jmfr: M. Jasinski: Histoire du sonnet en France, Douai 1903.

Digitized by Google

olja och madrasser som äro »fält för en entomolog» — men ock af Sydspaniens skönaste palats. I fjorton rader har skalden lyckats gifva en karaktäristik af landets egenart, och ändock fanns plats för en anspelning på reskamratens diktsamling »Den fallande stjärnan».

I flere sonetter har Snoilsky särskildt lyckats få fram den epigrammatiska spets, som gör sig så väl i den sista terzinen. Så i Zaragozadikten, där en hyllning gifves åt den spanska kvinnans tapperhet, och »Amors örongott, två kullar hvita» lekfullt betecknas som två Pyrenéer, hvarpå man kan lita; så i »Bellman i Madrid» med den roliga vändningen: »Han läser Don Quijote, låt honom vara».

Bland andra präktiga grepp är omdömet om den spanska oljan, »som smakar härsket, men som lyser väl», hälst i den lampa, som belyser älskogsmötet. Och hur lyckligt målas icke här i två rader sydländsk fromhet och sydländsk erotik, då skalden talar om

> Fönsternichens helgonbild i sten,
> Se'n gammalt van att bära silkesstegen.

Här och hvar sticker fram litet svärmeri för det *gamla* Spanien och dess seder, till och med för tjurfäktningarna, som kallas det »stoltaste af nöjen», en hyllning åt zigenarflickans »dans i trasor», förträffliga karaktäristiker af Velasquez, Murillos helgon och Tizianska bilder, och så den väl funna symbolen af Spanien, slummerlandet, under bilden af Aloën, som står sträf och ful, men en gång hvart sekel föder en underblomma.

Digitized by Google

Hvem kan ej utantill en gammal läxa,
Att Spanien är för ödesmål till spillo,
Då snillen annorstäds likt svampar gro?

Det ädla landet hör en tid dem käxa;
Så ger det sin Cervantes, sin Murillo
Och återgår till skaparslummerns ro.

Af de aderton spanska sonetterna offentliggjordes tolf i den af Christian Richardt år 1866 utgifna samlingen »Vintergrönt» [1]), tillika med »Alhambra», »Mellan tvänne världsdelar», »Bellmansro», »Sorrento» och »Chiajan».

Vistelsen i Frankrikes hufvudstad skänkte Snoilsky nya intryck. Långt senare har han i ett bref till Schöldström i följande ordalag omtalat detta år af sitt lif:

»Det var just under den intressanta perioden, då kejsardömets stjärna började förlora sin prestige genom den stora rubbning i Europas maktförhållanden, som inträdt med Preussens hastiga och oväntade segrar. I det *yttre* var dock kejsarhofvets glans oförminskad; — — det är ett värdefullt minne att hafva fått på närmare håll betrakta det lysande skådespel, som Frankrikes officiella värld då erbjöd.»

Bref till vänner från denna tid låta oss kasta en inblick i hans stämningar.

[1]) Till Fredrik Sander, Zaragoza, Bellman i Madrid, Velasquez Murillos helgon, Tizian, Ariadne, Philip II och hans älskarinna, I Guadarama, Den spanska oljan, På tjurfäktning, Pepitas kyrkogång, Gamla och nya Spanien.

Digitized by Google

Till Wikblad skrifver han från

Paris den 29 okt. 1865.

Ja, jag är midt i det moderna Babylon, det stora Paris, hvars onda sidor åtminstone jag redan känner tillräckligt till för att vara degouterad. Å andra sidan däremot finnes ju så mycket skönt och stort, den storartade galliska andan ter sig i en så outsägligt praktfull form — det är som susade ett par gigantiska örnvingar öfver vårt hufvud, då vi stanna vid Napoleons stad — förvånande! detta namn, detta monument förefaller oss redan mera sannt *antikt* än den tusenåriga obelisken från Luxor på Place de la Concorde. Paris är den första stora stad jag sett, där Gud är död på allvar. Det finns någonting som heter »la Madeleine» och lär vara en kyrka — höstsolen skiner på dess stängda koppardörrar, där 10 Guds bud stå i basrelief. »Ne mœchaberis», »ne cædes» [1]) läses där — och förbi åker loretten, förbi vandrar zuaven — galanterie och gloire (otukt och dråp = Ninon de l'Enclos och Pellisier). — Som du vet är attachébeställningen i Paris icke förenad med några ansträngande göromål — ett par timmar om förmiddagen på kansliet för att expediera posten och öfversätta officiella skrifvelser från franska till svenska och tvärtom, det är alltsammans. Icke dessmindre äro dessa små mekaniska sysselsättningar nästan ett tidsfördrif för mig, så enformigt är här annars. Jag känner ingen människa, går ingenstädes annat än på teatrarne, företrädesvis Opera Comique. Jag minnes alltid mitt Napoli så lifligt, hvar gång jag hör »la Muette», något annat intresse för musik törs jag icke ge mig ut för att ha, jag profane stackare. Då och då en fattig préférence med Due, Reutersköld (som du sett i Upsala) och major Staaff — du ser mitt lif är icke rikt på toniska affekter. För öfrigt offras dagligen ett par timmar på min språklärare och min läkare — jag undergår en kur, som jag tror jag nämnde för Cardo. Jag grubblar dagligen och stundligen öfver en central idé, kring hvilken jag kunde knyta min *poetiska* uppfattning af Pariserlifvet — du vet jag måste i sång omsätta hvarje särskild period

[1]) Du skall ej begå äktenskapsbrott; du skall icke dräpa.

Digitized by Google

af mitt lif. Med Italien är jag färdig — det var mitt klang- och jubelår, ett år af naiv, sinnlig exaltation. (O Santissima L.[1]), har man i *England* så fullkomligt glömt, hvad *naiv* poesi vill säga, att min glada Saltarello stämplas som ett opus af en förtorkad rouée?) Spanien och Frankrike återstå — med det sednare kommer jag nog på det klara. Jag har många inre beröringspunkter med den moderna franska riktningen — men hur det skall gå med Spanien, det begriper jag icke — jag fann med bedröfvelse, att jag var död, stendöd för all romantik, då själfva Alhambra icke kunde aflocka mig andra toner än den sorgliga bilaga, som jag nu skickar dig[2]). — Mina tankar sväfva kring andra rymder än romantikens — — då jag sitter vid mitt skrifbord och tycker, att en mörklätt kvinnoskepnad lutar sig öfver min axel, är hennes kind brynt af den sol, som förgyller orangen, hennes lockar smekta af den vind, som nedskakar ett regn af hvita blommor i den blå golfen därborta vid det rykande berget. Jag talte häromdagen med några små italienska tiggarbarn, som förevisade sina marmotter på boulevarden. Jag fick något vått i ögonen, då jag bad dem hälsa det rodnande fästet.

Där himmelens port står på glänt,
Det suckande näktergalsnästet
I Tassos vagga, Sorrent; —
Det lockande, klangfulla bruset
Vid strand, där jag älskat och drömt,
Det vinlöfomvirade huset,
Och henne, som redan mig glömt!

Till samme vän skrifver han d. 18 nov. 1865.

Postlinjerna äro de hjärttrådar, vid hvilka jag hänger fast med Sverige. Hvad göra de Namnlösa? Deras tystnad är oförklarlig. Hade jag icke oafbrutet bref från min kära, trofasta väninna Julie Winther, skulle jag kunna sannings-

[1]) Namn på en vittert intresserad dam i Stockholm, för hvilken en engelsk guvernant uttryckt sitt misshag öfver Saltarellon.

[2]) Dessa ord synas mig gifva kommentaren till sista strofen i Alhambradikten.

Digitized by Google

enligt säga, att jag icke stode i beröring med någon dödlig varelse. På flera månader har jag icke mottagit ett bref, undantagandes från henne. Du kan tänka dig, huru man då skall känna sig i denna evigt dimmiga rägniga luft, på dessa smutsiga gator, där man i hvart ögonblick löper fara att bli ömkligen öfverkörd. Man har icke alltid råd att åka, sedan man i längre tid varit hjälten i den tragi-komiska farcen: »När man inte har pengar»... Men det slagets bekymmer tager jag aldrig tungt. Min hälsa har med kölden inträdt i sitt gamla goda stadium, och med återvunnet välbefinnande har lusten att producera inställt sig. Jag har börjat att plita med mina spanska reseerinringar. Jag har styrt ut en del i sonettform. Jag tror, jag meddelat Cardo några profbitar, bland andra en, kallad Zaragoza, som, efter hvad jag hört, lär blifvit synnerligen lofordad af gubbarne Manderström och Beskow, som fått se den, förmodligen genom Sander. Den »är en äkta pärla», hafva de sagt i Svensk-Akademisk juvelarstil. Själf är jag tillräckligt ärlig att vidgå, det jag endast befattar mig med sonetten, då lyran är ostämd. I en sonett får man hvarken leta naturljud eller hjärtetoner — den är endast en artig tankelek, en vingklippt turturdufva med ett sidenband om foten.[1]) »Mellan tvenne världsdelar» är bara prosa, lär du väl med rätta säga; men stycket är ju raskt framsagdt och rätt åskådligt — kan alltså få passera med mera dylikt af samma art. »Masaniellos tarantella» är stödt på folktron, att en vild, ohejdad dans motverkar bettet af giftspindeln, taranteln. Har du sett Winthers nya diktvolym? »Brogede Blade» heter den och innehåller makalösa saker. Där finns en romantisk dikt *Werner*, som hör till det mest förtrollande Winther skrifvit. Af de mindre bitarne äro flera skrifna på de mest smekande rytmer. Kan man tänka sig en vackrare form än t. ex.:

[1]) Äfven Goethe, i grunden sonettvän och förträfflig sonettskald, hade en gång utstött en suck öfver konstformens knapphet:

"So möcht ich selbst in künstlichen Sonetten,
In sprachgewandter Masse kühnem Stolze
Das Beste was Gefühl nur gäbe reimen;
Nur weiss ich hier mich nicht bequem zu betten,
Ich schneide sonst so gern aus ganzem Holze
Und müsste nun doch auch mitunter leimen."

Digitized by Google

Amor, den yndige Dreng,
Med sine Flöjter for Læberne stod.
Villielös, bævende,
Psyche kom svævende,
Lokket af Spillet fra duggede Eng.
Satte sig trygt ved hans Fod!

Jag blef så glad att se, det min gamle skald tänkt på mig på ett ställe. Mitt namn återfinnes i stycket: *Med Wessels Digte.*

Min hedersvän, det är fult af dig, att du ej haft tid att tänka på min lilla begäran om att få ett par böcker försända till mig. Hvarje dag länder det mig till förfång, att jag icke har Olde[1]) till hands. Jag kan nämligen icke lida systemet i de franska läroböckerna, som utgifvas här. Jag beder dig på det enträgnaste att skicka mig dessa så ifrigt efterlängtade böcker. Häromdagen hörde jag Nilsson i la Traviata, eller Violetta, som operan heter här i Paris. Hon är förtrollande, den kvinnan! Anse inga loford i tidningarna öfverdrifna. Jag kom till teatern, högst afvogt stämd emot henne, uttråkad af det fadda sätt, på hvilket de svenska bladen utpuffat henne, men jag blef fullkomligt besegrad från första ögonblicket.

Hur går det med representationsförslaget? Jag är bedröfvad, att några månader skola felas i min parlamentariska myndighetsålder, annars skulle det varit mig ett sannt nöje att få votera till lång näsa för Olivecrona m. fl.

Till Wikblad från Paris d. 17 februari 1866:

I förgår mottog jag ditt kära älskvärda bref, som jag redan i dag skyndar mig att besvara — du ser hur brådt jag har att reparera mitt sista dröjsmål, som du var hederlig nog att icke med ett ord omnämna. Först och främst får jag tacka dig för böckerna, som alla äro riktigt mig tillhandakomna. Vilhelmina Nordströms dikter[2]) har jag med nöje tagit kännedom af — sådana stycken som: »Alla rosor äro hvita» t. ex. sätter jag mycket högt — de må innehålla hur

[1]) Oldes franska språklära.

[2]) En bekant finsk lyriker, född 1815, död 1902.

Digitized by Google

mycken symbolik som helst. »John Maynard» är gripande vackert och skrifvet med en hos ett fruntimmer sällspord energi och korthet. Mot den stora massan af denna begåfvade skaldinnas lyrik skulle jag vilja anmärka som ett fel — hvilket för resten anträffas hos hela den finska unga författargruppen — bristen på koncentration. En ren och vacker stämning eller känsla, som skulle vara förträffligt på sin plats för att ge den rätta tonen åt en komposition, där något bestämdt gifvet stoff utgör förgrunden, göres här öfverallt till föremål för poetisk behandling, men alldeles oberoende af individens förhållande till något annat, som förklarar denna stämnings uppkomst eller grund. När man i poesi läser t. ex. *vemod*, vill jag läsa: *vemod öfver det och det*. Det är klumpigt uttryckt — jag vet det — men du förstår nog ungefär hvad jag menar. Dessa flyktiga själsrörelser, som ej fixera sig kring något visst, äro obestämda som eolsharpans toner och formlösa som de. Ej att jag vill utdöma det *anade* i poesin, men jag vill, att den skall hafva *någon form*. Schumanns »Träumerey» t. ex. gör oss lika sällsamma till mods som någon eolsharpa, men tillfredsställer ändå i alla sina sväfvande tongångar det mest ömtåliga formsinne. Geijers småstycken t. ex.! De äro också ingenting annat än accorder — men innehållsdigra som Haydn's »Varde ljus» midt i det förvirrade ton-chaos, där svagare naturer älska att evigt hafva sin varelse, vaggande på drömmarnes båt mot ett fjärran Atlantis, som ingen sett eller nått. Heine — ja, men hvilken *realitet* i hans stämningsstycken! Icke som jag på detta villkorliga klander ville grunda något totalomdöme om V. N.; men jag tycker blott, att förf. till »John Maynard» m. fl. aldrig behöfde sakna ett innehåll, som på samma gång tillfredsställde det vekaste efter naturljud trånande hjärta, och den oblidkeliga logiken hos en afgjord realist.

Hvad mig själf beträffar, litar jag ej på mitt omdöme i estetiska saker — mitt medfödda formsinne (jag talar ej om *yttre*, men *inre* form, »bandet, som sammanhåller sångens krans», säger Tegnér), sedermera utbildadt på andra mina fakulteters bekostnad, gör mig ensidig — men jag känner svenska lynnet tillräckligt för att veta, det denna konstform,

Digitized by Google

»centrallyriken», fordrar ästetisk uppfostran hos läsaren, för att kunna njutas rätt — och det är ej goda auspicier för V. N. Det är märkvärdigt, hvad trägen sysselsättning med franska språket, det klaraste och konkretaste språk i världen, i concision, ensamt bland alla de moderna, täflande med latinet, skärper blicken för allt oklart och obestämdt! Prosans stötestenar ligga där hotande öfverallt — men hvilken tydlighet och åskådlighet — hvart ord har händer att gripa med och fötter att stödja sig på — och det på *nationel* grund till på köpet.

Näst franskan, borde *svenskan* kunna äga samma förmåner, utan att behöfva frukta de där prosaismerna, som, satta i alexandriner, falla sig så behagliga för det galliska läspandet. Apropos detta, måste jag som ett exempel på resurserna hos detta märkvärdiga språk berätta dig en anekdot — En äkta man öfverraskar sin hustrus amant i hennes armar och ryter åt denne: *Sortez!* hvarpå älskaren svarar — ridderligt öfverskylande det brutala i tilltalet: — *Sortons!* Mycket sagdt i få ord eller hur?

Min Saltarello var jag nöjd att råka i tryck — jag håller af det lilla stycket, trots alla engelska guvernanter i världen. Med »Venezia» är jag mycket missbelåten. Jag har ej hört din tanke därom.

Den 20 febr. Nu har jag under två dagar varit hindrad att fortsätta mitt bref, tack vare det bråk och krångel, som den s. k. saisonen låter en fattig människa undergå: kejsarbaler, kringtassande i strumpor och skor hos ryska och preussiska ambassadörer etc. — slikt lämnar en icke många lugna stunder. Men slikt tar jag numera alltid på den glada sidan — den tid, då allt, som icke speciellt kittlade mitt intresse, föreföll så dödligt motbjudande, är nu längesedan förbi, och jag känner mig lika ogenerad där som annorstädes. — Härom kvällen fick jag tid att åter läsa en del af Vilhelmina Nordström, och det är för besynnerligt, hvad hvarje bedömande af henne beror på läsarens sinnesstämning. Jag dröjde med ständigt växande välbehag vid flera stycken, som halkat mig lätt förbi vid första genomläsningen. — I går erhöll jag Nybloms tidskrift från gubben Manderström — beledsagadt af några vänliga rader, som vittnade om en hjärtlighet

Digitized by Google

och ett intresse, som mången icke skulle väntat sig finna på det hållet. — Björnstjernes Nygifte kan jag omöjligt finna så mycket i; — första scenerna i första akten tycker jag ohjälpligt puerila — jag kan icke dölja det. Förhållandet mellan äkta mannen och Mathilda är väl dessutom så oredigt och missteckнadt som möjligt. En utmärkt skådespelaretalang kan naturligtvis lägga in mening, där för läsarens öga endast finnes en meningslös interjection, ett *aa*, ett *hm* eller något dylikt, så att jag kan nog förstå, att den lilla pjäsen med nöje kan ses från scenen — dessutom är nu en gång för alla Björnson en bland de utvalde, om hvilka vår goda publik har stadgat sin tanke, att allt hvad de göra är stort, timmerhögt. — Hvad allt måste vara förändradt därhemma! Representationsreform, frihandel etc. — Den 8 dec. var jag bra glad, glad af hjärtans grund lika väl som någon, hvilken velat »färga gatstenarna med adligt blod». Icke drömde jag då att få höra hvad Östergren (han och den lille östgöten Stål äro i Paris sedan några dagar) berättade, nämligen, att någon skulle yttrat, det jag för denna riksdag bortgifvit min polett med det uttryckliga förbehåll, att innehafvaren skulle rösta *mot* förslaget.[1]) En af de fromma själar, som satt tro till det snygga ryktet, och vidare i sitt hjärtas enfald utprånglat det, var äfven siaren Björck. Jag har alltså lefvat förgäfves och trotsat med gladt mod min kasts' nobla axelryckningar — också förgäfves, när jag icke kunnat öfvertyga mina närmaste, att jag är annat än en skrymtande snobb. Det var en tid, då jag icke skulle tålt en sådan skymf, utan önskat att få veta *hvarifrån* den först kommit, men nu är jag blifven ganska passiv i allt, som rör sig om mig personligen. Men jag vill icke uppehålla mig vid detta obehagliga ämne, utan i stället föreställa mig den leende bilden af X[2]) klingande med Sohlman. Det bör ha varit ett stolt skådespel. — Hvad du berättar om dig själf, skulle,

[1]) Grefliga ätten n:o 133 Snoilsky representerades under riksdagen 1865–66 af hufvudmannens kusin, d. v. löjtnanten, kammarherren hos hertigen af Dalarne gr. Gustaf Fredrik Snoilsky (sedan landshöfding i Göteborg): något yttrande af honom, vare sig för eller emot, i representationsfrågan finnes icke antecknadt i Ridderskapets och adelns protokoll.

[2]) En gemensam studentkamrat, ursprungligen konservativ.

Digitized by Google

om något kunde det, rycka upp mig ur min parisiska dåsighet — jag ser af ditt bref, hvad det vill säga att vara en lycklig menniska, men en lycklig menniska, som förtjänar att vara det och som gjort något för att blifva det. Jag är fatalist i det fallet - det är det enda parti jag kan taga. Jag tror, att vissa äro predestinerade till lycka, andra åter till — om ej precis till motsatsen - så till något annat. Du tillhör lika visst det förra slagets menniskor som jag det sednare. — — - . Häromdagen hade jag det nöjet att vara tillsammans med gubben Auber — det är väl ej många nu lefvande, som beredt mänskligheten så många sorglösa stunder som han och Rossini.

Ungefär samtidigt (10 febr.) skrifver han till sedermera teol. prof. *Oscar Quensel* — en bekant från Upsalatiden, som var hans närà umgängesvän i Paris — :

Att de italienska bilderna blifvit emottagna därhemma med ett visst bifall, tör vara att tillskrifva mera deras nyhet än deras inre halt. De äro ögonblickets foster af ett sinne, som under ett års tid tog sig för att glömma all bitter förtret för att en gång i sitt lif vara så glad som man kan vara vid 20 år — ils sont passés, ces jours là — och vi ha blifvit kloka, jag och min fattiga sångmö.

De sista raderna tyda på den ändrade sinnesstämningen. Det varma blod, som sjöd hos Italiafararen, hade afkylts, och omdaningen från »det unga lejonet», som slog omkull sin bur, till den korrekte världsmannen hade försiggått så småningom. De, som känna Snoilsky närmare från denna tid, och däribland män af strängt allvarlig läggning, försäkra dock, att den stundom kyliga ytan, som kunde förefalla främmande blaserad, dolde ett djup af glöd och värme, som lätt kunde brusa upp. Själf liknar han sig ock i en sonett vid alprosen, hvilken *»glöder i lönn»*.

Digitized by Google

Att Snoilsky under denna tid tog intryck af det stränga formsinne, som kännetecknar »parnassens» franska lyrik, är säkert. Det kom honom till godo i hans senare diktning. Var han förut i mångt och mycket natursångare, blef han nu alltmera *form*konstnär.

Äfven för samtidens franska drama intresserade han sig och synes ha funderat på att tolka ett arbete af antiromantikern, chefen för l'école du bon sens, Ponsard: »Le lion amoureux». Af ett bref från Manderström (11 mars 1866, tillhörig en autografsamlare) framgår, att denne, som var kännare ej blott af politikens irrgångar, utan ock i sällsynt grad af äldre och yngre litteratur, afstyrkt det. »Att öfversätta 'Le lion amoureux' på svenska anser jag ännu mera otacksamt än omöjligt. Hos oss skulle det bli en ganska fåtalig publik som ens skulle förstå en äfven med mästarhand gjord öfverflyttning. Så blir alltid händelsen med poetiska arbeten, som vidröra speciella sociala förhållanden. Se t. ex. Strandbergs ypperliga efterbildning af Byrons Don Juan. Huru många äro de svenska läsare, som fullt kunna förstå den? Äfven för den, som väl besitter engelskan och lefvat i England, företer originalet — och ännu mer öfversättningen — spetsigheter och uddigheter, som troligen undfalla äfven — — —»

Snoilskys vän Edvard Bäckström skulle sedan visa, att Manderströms farhågor med hänsyn till en öfversättning af Le lion amoureux vore obefogade.

Med undantag af de spanska dikterna, som redan omtalats, torde endast enstaka skaldestycken

Digitized by Google

ha tillkommit under denna tid. Snoilsky hade en känsla af att hans skaldeådra började sina, såsom slutet i Alhambradikten antydt.

Då han tillsammans med Oscar Quensel besökte Fécamps, stod han länge på en brant klippa och stirrade utåt det väldiga hafvet. Efter en stund utbrast han nästan sorgset: »Vore jag skald, skulle jag skrifva om detta.» Men inspirationen var då icke mäktig. Han sammanfattade sina intryck i sonetten *Vattenliljan:*

Du ser Atlanten sina massor jaga
Mot branta stranden och bli trött i striden.
— — — — — — — — — — — — —
Hvem pejlar någonsin det mörka bruset,
Som bringar sångens hvita barn i ljuset,
Det bittra svall, som bringar blomsterskörd?

Atlanten sammanfattad i en sonett!

Från Pariserepoken härröra bl. a. den briljanta situationsbilden från Trouville med den eleganta karaktäristiken af den sköna parisiskan:

Haf hjärta som du har snille,
Och du skall rädda en värld,

samt den intima, af en viss dämpad erotik genomandade *Pariserinteriör*, i hvilken skalden som en »lycklig gäst» trifves så väl, då »ställets genius» makat länstolen framför kaminens brasa. Hvilken stämningsrikedom fylla ej slutstroferna:

För den, som har i denna kammar
Hvad han af ödets gunst begär,
Det blott är hjärtats snabba hammar,
Som säger, att den stund är när,

Digitized by Google

Då det beklämda bröstet hämnas
På tvånget med en suck af lust,
Och böljan säll till spegel jämnas
Invid sin länge sökta kust.[1])

Möjligen tillkommo under Parisertiden åtskilliga af de dikter, som ingingo i skaldens bränneoffer — jmfr den så benämnda sonetten —, hvilka han velat skona från »en långsam död i Lethes älf».

Ett par dikter, som af brist på annan datering skulle kunna hänföras till denna tid, vore ock *Sångarlön* och *Vildfågel;* möjligen äro de dock något år äldre.

»Sångarlön», som offentliggjordes 1868 i en liten kalender: Bore (tillika med Notturno och en obetydlig dikt Till en ung sångerska), är ett älskligt poem med en varm och personlig klang. Skalden ger uttryck åt

Det mått af bäfvande salighet,
Som fyller ett sångarehjärta,
Då det i en obevakad stund
Ser gå i ax på främmande grund
Sin sådd af glädje och smärta.

Märkligare är dock *Vildfågel*, som icke blott står högt såsom poetisk skapelse, utan också är af

[1]) Karl Wåhlin har jämfört den rena stämningsfullheten i dessa melodiskt förklingande strofer med de odödliga slutstanzerna i Goethes An den Mond:

Selig, wer sich vor der Welt,
Ohne Hass verschliesst,
Einen Freund am Busen hält
Und mit dem geniesst,

Was, von Menschen nicht bewusst
Oder nicht bedacht,
Durch das Labyrinth der Brust
Wandelt in der Nacht.

Digitized by Google

intresse för den inblick, denna dikt skänker oss i skaldens själsstämning. Såsom en vildfågel känner han sig: han känner sig släkt med stormen, med elden, han älskar ej fälten.

Hvad fagra kuster mot honom lett!
Allt har han njutit och allt han sett.
Så fri som han är väl ingen.
Hvart hälst han vill, dit bär vingen.

Må andra fostra gulnäbbade små [1])
Och bygga ett näste och släpa strå.
Vildfågel har intet näste.
Han älskar himmelens fäste.
Vildfågel har ej bo eller vif,
Vildfågel har dock ett härligt lif.

Den frihet, han här prisar, skulle han snart frivilligt afsäga sig och ingå i det »ordnade» samhället. Hans »karrier» kallade honom hem. Manderström hade nu en plats i utrikesdepartementet i beredskap åt honom, och den 27 september 1866 utnämndes han till andre sekreterare därstädes.

Kort därefter ingick han trolofning med fröken Hedvig Charlotta Amalia Piper — då 19 år gammal — som var befryndad med flere af hofvets främsta släkter, och den 20 november 1867 stod i Stockholm deras bröllop. Genom sammanslagningen af Snoilskys egen och hennes förmögenhet blef hans ekonomiska framtid så pass tryggad, att han kunde våga ägna sig åt den föga inkomstbringande diplomatien.

[1]) Detta uttryck — "gulnäbbade små" — är, såsom Arvid Vikström påvisat i en artikel om Chr. Winther och Snoilsky (St. Dagblad 1903 n:o 191), ett lån från Winthers "Flyv, Fugl, flyv".

Digitized by Google

Äktenskapets förlopp blef, som bekant, icke lyckligt. Det vill förefalla som om Carl Snoilskys unga, älskvärda brud, med alla sina goda egenskaper — bland hvilka hjärtats nobless icke visade sig minst i olyckans dagar — och sin varma tillgifvenhet för sin make, likväl saknade förutsättningar att förstå hans skaldesinne, liksom hon knappast hyste något djupare intresse för hans skaldevärf eller uppfattade det såsom någon lifsuppgift för honom. Under de år, som närmast följde, framletades också lyran endast sällan, där den låg undangömd bland utrikesministeriets akter, numismatiska märkvärdigheter eller gamla rara böcker.

* * *

År 1869 utkom emellertid ändtligen den länge påtänkta första diktsamlingen med Carl Snoilskys eget namn på titelbladet.

Vid utgifvandet af denna samling var Snoilsky märkligt sträng mot sina ungdomsdikter. Ur Smådikterna fick ingen enda inträde och ur Orchidéer endast ett par enstaka, ehuru han senare gaf nåd åt ännu ett par i sina Samlade dikter [1]). Äfven vid urvalet af dikterna från resetiden var Snoilsky rätt granntyckt och utmönstrade både tryckta och otryckta. Dock hade Julie Winther skrifvit till honom och lagt in ett godt ord för Orchidéerna. »Kjære, hvorfor ödelægge Din første Samling? Deri

[1]) I ett litet öfvertryck för kamraterne i F. A. V. (1868) hade Snoilsky meddelat La Parisienne, Sirenernas grotta, La bella Sorrentina samt Pariserinteriör.

Digitized by Google

er meget smukke Ting. Du kan jo udelade hvad Du ikke synes om og forøge den med noget nyt? Vil Du ikke det? Du maa ikke være saa slem mod Dit første Barn.» Med allt fog kan man tycka, att Snoilsky i denna samling kunnat medtaga flere alster af sin ungdomslyra och äfven af sina dikter från resan. Emellertid innehåller den nya samlingen Dikter i allt fall öfvervägande skaldestycken, som ligga något tillbaka i tiden. Nya för den allmänhet, som följt med publikationerna i tidningar, tidskrifter och kalendrar, voro nog endast några enstaka stycken: »La bella Sorrentina», sex af de spanska sonetterna, »Sirénernas grotta», »La Parisienne», »Pariserinteriör» och »Vildfågel».

Också skref en ung dansk anmälare, Otto Borchsenius i Fædrelandet, 1870, n:o 99, april:

> Naar saavidt jeg kan see ikke et eneste Digt i Samlingen er fra de sidste Aar, maa man haabe, at det ikke er »den unge Vin» der er bleven sur, men at Digteren kun har samlet sine hidtil spredte Digte for næste Gang at glæde os med en helt ny Samling.

Och dock verkade diktsamlingen som en nyhet. Spridda i kalendrar och andra tillfälliga publikationer, hade dessa dikter icke ägt den makt som då de nu mötte i samlad trupp. »Det var som om man nu först fått ögonen upp för hvilken skald man fått i Snoilsky», yttrar Ödman.

Rätt anmärkningsvärdt är att från håll, där man ställt sig en smula tveksam till djärfheten i Snoilskys italienska och spanska diktning, erkännandet nu lät fulltonigt.

Digitized by Google

I Svensk Litteraturtidskrift hade dess utgifvare, C. R. Nyblom, två, tre år tidigare ställt sig jämförelsevis reserverad till de skildringar från Italien och Spanien, som förekommit i »Vintergrönt».

Det hette då:

Att den unge dikturen som en mästare behandlar de svåraste former och att hans tankar skicka sig fullt ledigt och ogeneradt äfven i sonettens åtsittande dräkt, att han, med ett ord, är en öfvad konstnär, för hvilken tekniken blifvit en barnlek, är en stor och välförtjänt berömmelse. Likaså kan man ej annat än glädja sig åt hans öppna och oförvillade blick för lifvet och verkligheten, hans lefvande instinkt för det sannt poetiska, i sammanhang med hans förakt för all uppskrufning och alla tomma fraser samt hans hänsynslösa hyllande af naturen såsom den enda värdiga förebilden för en verklig konstnär. Men i all öfverdrift ligger en fara: trots är icke självständighet, självsvåld icke frihet. Det gifves områden, hvilka, huru naturliga de än kunna vara, icke få afslöjas i hvarje minut. En konstnär skall icke som en blyg jungfru fly nakenheten, när han möter henne; och, när sådant är behöfligt, skall äfven hon framställas i sin sanning, dock endast såsom medel för ett högre mål. Men hon skall icke *sökas;* då blir det tillfälliga medlet insatt i målets ställe, och då är konsten på afvägar. Den är då en sjuk frukt af ett sjukt inre, såsom fallet i denna stund kan sägas vara i Frankrike inom både konst och litteratur. Det unga modet kan lätt taga denna sjukliga skiftning för originalitet och sundt lif, och däri ligger faran. Den bästa regulator för ett sådant missförhållande är ett klart medvetande om och en stadig blick på poesiens mål samt dess särskilda uppgift för lösningen af den mänskliga kulturens stora problem.

Men då nu dikterna utkommo i sin helhet, tog samme ansedde kritiker tillbaka detta klander mot Snoilsky för en alltför långt drifven naturalism.

Digitized by Google

I en anmälan i samma tidskrift 1869 af Snoilskys och den nyss aflidne Björcks då samtidigt utkomna diktsamlingar, skrifver nämligen Nyblom:

Ett faktum torde böra anmärkas såsom förvånande: då dessa »italienska bilder», dessa »spanska sonetter» först framträdde i sina respektive samlingar vid sidan af andre författares arbeten, togo de sig visserligen icke illa ut, men både kritiken och 'tycket' hade dock ett och annat att vid dem anmärka; man var icke van vid den käcka tonen, vid den klara åskådligheten, vid den enkla objektiviteten i framställningen och den koncentrerade färgglöd, som darrade i och öfver det hela och hvarje drag särskildt, var visst för mången liksom främmande, ja kanske chockerande, då därtill kom den ovanliga, om söderns frihet påminnande naturlighet, hvarmed i de sydländska bilderna åtskilliga saker tecknades, som det nordiska pryderiet vant sig att betrakta med fingrarne för ögonen. Äfven anmälaren har en gång funnit denna naturlighet gå nog långt, då han bedömde de spanska sonetterna bredvid ärbara och kanske något lama (tama?) produkter af annat innehåll. Han erkänner nu uppriktigt, att, sedan dikterna sammanslutits till en enda samling, denna fått en så bestämdt individuel karaktär, så afgjordt smaken af en helgjuten skaldepersonlighet, att alla sådana känslor fullständigt bortfallit för de få dikter, där de kunde komma i fråga, och så alldeles uppvägas af de öfrigas gedigenhet och det helas öfvervägande skönhet och konstnärliga fulländning, att endast en ren och ogrumlad njutning af äkta poesi återstår. — — — Att särskildt utmärka något stycke i den rika samlingen såsom synnerligen framstående, är mycket svårt; vi anmärka blott, att sådana sonetter knappt finnas hos någon annan svensk skald. — —

Den poesiälskande allmänheten må lyckönska Sveriges vitterhet att äga en sådan, ej blott förhoppning, utan verklighet som författaren till dessa dikter, hvilka, därom äro vi fullt öfvertygade, om de ej voro skrifna på det språk, som talas i »Ultima Thule», utan framkommit på något af de europeiska kulturspråken, skulle i denna stund bereda

Digitized by Google

sin upphofsman ett vackert skaldenamn, ej blott såsom nu i Skandinavien, utan inom hela den bildade världen.

I »Framtiden» skref Snoilskys vän Edvard Bäckström:

Snoilsky är framför allt konstnär; hvart och ett af hans poem är en fullständigt utarbetad helhet. Den misstager sig, som anser honom mindre varm, emedan han är lugn och klar, ty den med klarhet tolkade stämningen är ju som lavan, den har varit eld. Snoilsky har blott mera samvetsgrannt sofrat sin stämning, innan han gifvit den uttryck i sången. — — — De spanska sonetterna äro mästerprofven hos denna rikhaltiga konstnärlighet. De äro inga uddhvasst tillspetsade epigrammer, författaren rår inte för att jämväl på den sista raden finnes en point, en originell idé. — — — I rangen närmast dessa ypperliga miniatyrbilder sätta vi de italienska reseminnena, bland hvilka Neros gyllene hus synes oss värderikast på grund af den lågande hänförelse, hvarom det bär vittne. I allmänhet har skaldens känslor i dessa sånger gifvit sig mera fritt luft än i åtskilliga bland sonetterna, men den jämförelsevis mera obundna formen gör, att deras fulländning faller mindre tydligt i ögonen. — — — Och så ännu ett tack för dessa förtjusande teckningar af Spaniens och Italiens under, för dessa geniets ursprungsfriska ingifvelser, dessa drag af en allsidig fantasi, som le emot oss och tyckas säga: där du var, där var jag förut, men det du icke såg, såg jag, det du lät ligga, tog jag upp för att skänka det åt dig! Och särskildt tack för den äkta pärlan i guldet, för dessa Lyckliga dagar i Alhambra[1]), som lyckliggjort så många i rikt mått — och sist en önskan, som är oss alla gemensam, att den friska källan därborta mellan rosenlager måtte för skaldens själ hafva varit Castalia, icke denna Lethe, som ingen annan än han själf har rätt att ens tänka sig i sammanhang med dikter af Carl Snoilsky.

Bland den dagliga prässens uttalanden må blott ett anföras. Det förekom i Stockholmsposten (n:o 13, 1870) och härrörde från Carl Fredrik Bergstedt,

[1]) En sonett bär detta namn.

Digitized by Google

en ganska bister herre, då det gällde skönlitteratur. Han yttrar bl. a.:

Är vår tid ännu poetisk, eller är hvarje högre sträfvan vingklippt och förtryckt af tidens mycket omtalade och mycket beklagade materialism? Vi dela ej den troslösas åsikt, som besvarar denna fråga med ett bleklagdt ja. Tvärtom finna vi ett långt mera tillfredsställande svar på frågan i den allmänna ledsnaden vid den lilla gråtmilda månskenspoesi, som med mycket nötta bilder rör sig inom det trånga området af några få känslor. Diktens ande är ej skapad att sättas i bur och smågnola de gamla visorna; äfven han vill sträcka sin flykt öfver nya rymder, draga in nya föreställningar i sin krets och försöka friska, okända färgblandningar för sin pensel.

Ett drag af sund, lefnadsfrisk realism går därföre genom samtidens poesi, och den talar ett begripligare, ett mindre mystiskt språk; den blickar gladare omkring sig och finner skönheten öfver allt i lifvet, icke blott i naturen och människohjärtat utan också i samhällets mångsidiga arbete. Den finner, med den gamle romerske komikern, icke längre något mänskligt för sig främmande. Så är det äfven med de unge skalder, hvilkas häften nu ligga framför oss [1]). Så olika deras lynnen för öfrigt äro, hafva de ett drag gemensamt: oaktadt deras glänsande välde öfver formen, är det innehållets friska verklighet, som ger båda deras sanna poetiska prägel.

Efter att hafva framhållit Snoilsky såsom verklighetens man, som med beundransvärd skicklighet återgifver intryck och stämningar och endast undantagsvis öppnar slussportarna för sitt eget inre och som låter i väl afmätta tonfall en ren, manlig, aldrig öfverhettad känsla framströmma, samt åberopat de bekanta orden, att han endast sjunger hvad han fått pröfva med sina sinnen, fortsätter Bergstedt:

[1]) Den andra diktsamlingen var Ernst Björcks.

Digitized by Google

Vi tillåta oss endast i förbigående den anmärkningen, att han långt ifrån sjunger allt hvad han pröfvat. Han väljer sina ämnen med stor omsorg, och säkert har han, liksom kristallsliparen, upptagit och åter bortkastat mer än en bit, som han försökt, men icke lyckats afvinna felfria facetter. Vi kunna ej annat än förvåna oss öfver den sparsamhet i produktion eller den ymnigt använda självkritik — vi veta ej säkert hvilketdera — som gjort att en ung skald, länge känd såsom sådan, omsider framlägger sina samlade skrifter — efterbildningar och allt — i ett litet häfte af knappa 200 sidor. Må vara, att hans register är litet och hans synfält icke alltför vidsträckt, men en vacker moderation är det i alla fall.

Carl Snoilsky 1869.

Att *se väl* är första villkoret för allt framställande konstnärsskap, och herr Snoilsky ser onekligen väl. — —

Herr Snoilskys sonetter äro mejslade med ett mästerskap, som knappast någon svensk före honom upphunnit. Enkelt och osökt faller den epigramlika tillämpningen i de sex slutraderna, liksom underskriften under ett åldrigt porträtt. Men genren är icke så litet tröttsam, och man liksom andas friare, när man hinner till den luftiga skildringen af Alhambra i den åttastafviga qvatrinen, som herr Snoilsky tycks älska framför alla andra versmått och som han behandlar med en glänsande öfverlägsenhet. Herr Snoilsky

Digitized by Google

rör sig i rim och meter som en fisk i vattnet, och formen gör honom intet besvär. Vi lägga till dessa förtjänster en korrekthet i uttrycket, som är öfver allt beröm, och hvarifrån man knappast träffar två eller tre afvikelser.

Bland mera enskilda hyllningsgärder, som kommo Snoilsky till del för dikterna, var ett poem af d. v. härtigen af Östergötland *Oscar Fredrik: »Tack för dikterna»*, hvari det bl. a. hette:

Ett blad ifrån Virgilii graf,
En sten utur Alhambras murar,
En slöjad blick, som gjort till slaf
Själf tämjaren af spanska tjurar,
Och små mysterier från Paris,
Allt detta ratar ingen vis,
När minnet bördas utaf stunden.

Jag vet dock, jag, en ankargrund,
Där slutligen ditt segel fälldes,
Dit längtan flugit mången stund,
Hur vida kring än färden ställdes;
Och bäst på lifvets haf du gled,
Den dufvan hann till arken med
Ett oljoblad i munnen.

* * *

Snoilsky själf tog den stora framgången med den blygsamhet och det jämnmod, som utmärkte honom hela lifvet.

»Hvad skaldeådran beträffar» — skrifver han i ett bref till Magnus Lagerberg den 5 april 1870 — »vet sångens gud och min nattlampa, hur droppvis och mödosamt det Castaliska flöde sprungit i dagen, som kritiken nu — som det tyckes på grund

Digitized by Google

af en enhällig sammansvärjning mot min blygsamhet — ägnat en uppmärksamhet långt öfver min förskyllan och värdighet. Exempli gratia den så vänskapligt bifogade recensionen [1]), om hvilken jag rodnande måste utbrista med Calchas i »Den sköna Helena»: »Alldeles för mycket blommor!»

En betydelse hade Snoilskys första diktsamling, som icke kan öfverskattas.

Den blef den dåvarande *ungdomens* älsklingsbok framför alla andra. Den lilla oktaven i sin gredelina klot stod hos studenten på bokhyllan vid sidan af de böcker, som *skulle* läsas: Ribbings Grundlinjer och Lünings Edda, Naumanns Statsförfattningshistoria och Ciceros De Oratore -- men den nedtogs *frivilligt* och skänkte mången kär vederkvickande stund mellan tentamensläsningen.

Jag minnes väl en vitter krets, i hvilken *den* boken var favoritlektyren framför andra. Huru fort lärde vi oss icke utantill de två hundrade sidorna — mycket fortare än det vi egentligen *skulle* lära oss.

I moget kloke, I öfversluge,
Er har jag föga att bjuda på!
Du varma hjärta på tre och tjuge,
Du, vet jag säkert, skall mig förstå.

Om vi förstode den skalden! Enhvar fann där något för sig. Min närmaste vän och kontubernal, Byronsvärmaren, föredrog:

Det är så mörkt och så öde
I Mocenigos palats,
Det är som om idel döde
Där hade sin boningsplats.

[1]) En af Lagerberg tillsänd recension.

Digitized by Google

Den erotiskt anlagde bland kamraterne gnolade:

> Vackra Giacinta, jag håller vid trappan,
> Plaskar i gränden med sluten gondol.

Och *en* fanns där, som bar på läpparne dag och natt de frihetsfyllda orden ur Neros gyllene hus.

Det är nu länge sedan dess! Tre eller fyra gånger ha vi, som ännu lefva, ändrat första siffran i vårt ålderstal — döde äro flere af kamraterne; de andra splittrade åt skiljda håll. Men den slitna gredelina boken från år 1869 står ännu kvar på bokhyllan bredvid sina förnämare bundna syskon såsom den *riktiga* favoriten från studentåren och är ännu den käraste poesiboken, just därför att den återkallar den tidens varma känslolif. Så för mig — så för hundraden och åter hundraden.

Digitized by Google

V.

Noli me tangere-tiden 1869—1879. — Ämbetsverksamhet. — Samlarintressen. — Sonetter och spridda dikter.

Snoilskys lefnad under Stockholmsåren 1866—79 präglas icke af något varmare intresse för hans lifskall, vare sig vi se detta i hans ämbetsverksamhet eller i hans skaldskap.

I utrikeskabinettet böra tvifvelsutan hans medfödda begåfning, hans utmärkta språkkunskaper, världserfarenhet, fina takt och nobla uppträdande, ja, till och med hans vackra handstil — hvilken gjorde honom till departementets kalligraf, när det gällde skrifvelser »ex titulo majestatis» — ha utgjort egenskaper af värde för en ung diplomat.

Hans befordringar på detta område gingo ock sin gilla gång. Efter sju och ett halft års verksamhet som andre sekreterare, blef han den 6 mars 1874 utnämnd till förste sekreterare, fungerade fyra månader år 1875 som chargé d'affaires i Köpenhamn, blef den 10 mars 1876 expeditionssekreterare och chef för den politiska afdelningen inom kabinettet, tjänstgjorde vid flere tillfällen såsom t. f. kabinettssekreterare och erhöll den 8 november 1876

Digitized by Google

titel af kansliråd. Vid ett par tillfällen ledsagade han å tjänstens vägnar konungen på dennes resor till Norge.

Emellertid synes denna sysselsättning icke djupare hafva intresserat honom. Sveriges utrikespolitik, som ännu under åren omkring 1855 och 1863 icke saknat sin spänning, hade nu mist alla mera »dramatiska» pointer, och de hvardagssysslor, som en ämbetsman i utrikesdepartementet pliktskyldigast hade att utföra, saknade alla lockelser för Snoilsky.

Hans brefväxling dessa år ger ej sällan luft åt suckan — Pegasus under oket. Så skrifver han exempelvis i oktober 1874 (till Magnus Lagerberg):

»Jag var häromdagen på Hörningsholm och tillbragte några angenäma stunder på detta intressanta, minnesrika ställe. Ack, den som ägde en ärfd teg, tillräcklig för ens oberoende utkomst; med hvilken fröjd man skulle draga sig undan världen, glömma och glömmas! Hvarför blef man icke jordbrukare den tid man ägde så mycken energi och själsfriskhet kvar, att man kunde lära sig något nyttigt? Men jag har förspillt mitt lif på skräp och orkar ej börja om.» [1])

[1]) Vid detta besök skref han i Hörningsholms album:

Undertecknad som fått skolka
Ifrån ledsamt Stockholmsbråk
Ber att få sin känsla tolka
Uppå tacksamhetens språk.

Han kom hit uti oktober
Under storm och regnets bad.
Dunkelröda som cinober
Voro aspens glesa blad.

Men i borgen var det festligt,
Sommarljust och varmt och godt,
Fagert, hjärtligt, stort och gästligt,
Som det höfves Mörköns drott.

"Mörköns drott" var grefve Gustaf Trolle-Bonde, gift med skaldens moster, frih:n Wilhelmina Banér.

Digitized by Google

Hans lynne deprimerades ock under 1870-talet af hans hälsotillstånd, hvilket långt ifrån var det bästa; han led af svåra nervösa plågor, mot hvilka han med större eller mindre framgång sökte bot vid olika badorter i inland och utland; de torde, enligt hvad som senare visade sig, ha stått i samband med den sjukdom, som slutligen bragte honom i grafven, gallsten.

Härtill kom, att det societetslif, hans ställning medförde, var allt annat än nyttigt för hans hälsa.

»Jag har denna vinter» — skrifver han 5 april 1870 — »tillbragt rätt svåra dagar, dignande under societetspligter och oupphörliga indigestioner, som nu mera ofelbart hemsöka mig efter äfven det måttligaste offer åt Bacchus och Ceres, till hvilka gemensamma högtidsstunder mina f. d. små idrotter i sånggudinnornas tjänst alltför ofta tjänat till anledning. Det ser nästan ut som om man ej fick vara poet utan att ha dålig mage, åtminstone har det varit enda vinsten af hvad somliga kalla mina 'framgångar'.» [1])

I april 1872 klagar han öfver sina »trasiga nerver». Våren 1874 heter det:

»Det kropps- och själsupprifvande lefnadssätt, som jag i vinter fört eller rättare sagdt varit tvungen att föra, dels genom alltjämt växande ämbetsgöromål, dels genom societetspligter, hvilka ej i mannaminne varit så tunga som i vinter, har till den grad abuterat mig, att jag efter slutadt dagsverke viljelöst nedsjunkit på första bästa soffa, trots de stumma förebråelser, som de obesvarade brefven på skrifbordet stundligen lade mig på samvetet. Men du känner denna litania förut.» [1])

På hösten 1874 — 28 okt. — skrifver han: »Varbergssejouren gjorde visserligen rätt godt, så länge

[1]) Bref till M. Lagerberg.

Digitized by Google

den pågick, men nu, en 6 veckor efter, är allt lika argt som förut, och jag börjar rättnu förtvifla om att någonsin få bukt med mitt förstörda nervsystem. Ett eller par års ledighet, tillbragt i Södra Europa, vore kanske ännu ett suveränt botemedel, men i min ställning är ej att tänka på dylikt — lika litet som att fara till Antipoderna. A la bonheur, je m'en fiche! La cruche ira à l'eau jusqu'a ce que — — — — Min familj mår lyckligtvis väl, och det är det förnämsta.» [1])

Sommaren 1875 hade han lyckats utverka »en skön och välbehöflig tjänstledighet» på 2 ½ månader, som skulle användas på utländska badresor, men vistelsen i Scheveningen afbröts i förtid på grund af ett dödsfall inom departementet.

»Till en början» — skrifver han den 18 augusti 1875 — »fick jag uppoffra 3 veckor af min permissionstid, på hvilken jag sedan 3 år byggde så stora förhoppningar för min hälsas förbättring. Förbi! C'est la fatalité.» [1])

I augusti 1876 skrifver han efter en grundlig invärtes och utvärtes vattenkur i Södertelje:

»Jag slutar kuren i dag och hoppas för framtiden åtminstone någon förbättring däraf för mitt upprifna nervsystem och dunkande hufvud. Vore jag endast så lycklig att i likhet med andra kunna använda några veckor för att återhemta mig; men tyvärr! mera än 6 veckor bestås ej för de arma trälarne i K. Maj:ts och Kronans utrikesdepartement att friska upp sig efter 6 timmars dagligt plitande under resten af året. Lagerheim skulle hälst utsträcka arbetstiden till 12 timmar, men den rättvisan måste man göra honom, att han själf gör tjänst för tre, om det gäller.» [1]).

Den hälsoresa af hvilken han drog mest nytta var vistelsen i St. Moritz sommaren 1877. Därifrån skrifver han den 15 augusti:

[1]) Bref till M. Lagerberg.

Digitized by Google

»Jag befinner mig förträffligt här; luften och vattnet hafva uträttat riktiga underverk genom sin välgörande inflytelse på mitt nervösa lidande i vänstra sidan af hufvudet. Detta onda, som nu i sju år förbittrat mitt lif och lagt blytung slagskugga öfver mitt lynne och åskådningssätt af mig själf och mina omgifningar, är nu på god väg att skingras, och jag kan med sanning säga, att jag ånyo en gång i min lefnad haft några lyckliga dagar, för så vidt känslan af hälsa är ett oundgängligt villkor för lycka.»[1])

Äfven i sina ekonomiska förhållanden, hvilka han för öfrigt skötte med stor omsorg och sparsamhet, rönte Snoilsky dessa år en del missräkningar; i likhet med hela den krets han tillhörde hade han under de goda tiderna i årtiondets början placerat en del af sina tillgångar i industriella aktier och andra affärspapper, och bakslaget, som mot årtiondets slut vållade allmän nedgång och för vissa företag ren ruin, åsamkade honom mycket betydande förluster, som, om de än icke i allvarsammare grad rubbade hans ekonomiska ställning, »dock medförde ökad svårighet att få årets debet och credit att gå ihop utan allt för stor balans åt den orätta sidan».

»Hade jag för 10 år sedan», skrifver han i november 1878, »köpt hus eller egendom, äfven blott med utsikt att få 3 eller 4 procent på pängarne, hade jag varit bättre ställd än nu. Men af skadan blir man vis, och den som narrar mig hädanefter att köpa aktier, vill jag se.»

Under dessa olika bekymmer och motgångar sökte han endast undantagsvis vederkvickelse och

[1]) Bref till M. Lagerberg.

Digitized by Google

hugnad i poesiens rymder, åtminstone om man får döma af hvad som kom inför allmänhetens blickar.

Hans lifsintressen under dessa år voro den *vetenskaplige samlarens: numismatikerns* och *bibliofilens.* Bakom Snoilskys lugna, till det yttre stela yta brann det en vulkanisk glöd; under dessa år lågade denna glöd för hans samlarintressen, åt hvilka han med verklig *lidelse* ägnade sig.

Han hade redan tidigt varit samlare. Bernhard Wadström omtalar skolynglingen såsom sigillsamlare. Senare tog numismatiken honom fången, och han blef en af våra främste kännare på detta område vid sidan af B. E. Hildebrand, Klemming, A. W. Stjernstedt, Strokirch, Oldenburg, Wedberg, Bukowski, Magnus Lagerberg.

Hans korrespondens med den sistnämnde är i detta afseende särdeles upplysande.

Sitt utmärkta svenska myntkabinett började han mera vetenskapligt anlägga omkring 1864 och sysslade därmed i femton år.

Denna samling skildrade han år 1873 i en numismatisk afhandling: *Ett svenskt myntkabinett,* hvilken prisas af kännare såsom ett värdefullt arbete.

I ett bref af 10 oktober 1879, då Snoilsky lämnat Sverige, skrifver han, att »om än omständigheterna vållat slut på mitt samlande, vore jag dock ytterst otacksam, om jag glömde, att myntkunskapen varit mig en verklig tröstarinna i tunga år och ibland gjort drägliga de stunder, som eljes skulle hafva varit oöfvervinneligt bittra».

Digitized by Google

Af djupare betydelse för Snoilsky var tvifvelsutan hans intresse för bokkunskapen, och detta bevarade han intill det sista; han var i mycket en lärd bibliognost, ej blott en vän af rara böcker, utan en verklig kännare.

Angående sin boksamling och metoden för dess hopbringande meddelade han 1899 till Carlanderska arbetet om Svenska Bibliotek och Ex libris: »Min boksamling är helt och hållet bildad af mig själf stycke för stycke under loppet af de senaste tjugofem åren. Jag har aldrig lagt an på talrikheten, utan uteslutande på urvalet. Sålunda har jag, äfven hvad den äldsta sällsynta svenska litteraturen beträffar, sällan admitterat en bok, som i något afseende varit ofullständig eller eljes mindre väl bibehållen.»

Han har i sin sista prosaskrift, minnestalet öfver Warmholtz, framställt kärleken till gamla böcker i ideal dager och säkerligen med tanken på den betydelse detta intresse haft för honom själf nedskrifvit följande:

»Den, som icke själf haft känning af den vurm, som kallas *Bibliomania*, har svårt att sätta sig in i de oskyldiga njutningar, den bereder, i den tröst mången däri finner mot lifvets vedermödor. Ingenting utgör ett så mystiskt samband, med förgångna släkter och deras känslolif som att andaktsfullt handtera en gammal volym, på hvilken ögon, släckta sedan århundraden, måhända en gång varit fästa med kunskapsbegärets skarpsyn, med förtjusningens eld eller sorgens tåreslöja. Hvilken hemlighetsfull, för oinvigda oförnimbar doft utströmmar icke från bladen af denna gamla psalmbok från Karlarnes trosstarka tidehvarf eller från dessa första upplagor af Stiernhielm och Bellman! Samma böcker, om-

Digitized by Google

tryckta med moderna typer, ja kanske med modern stafning, taga sig i vissa bokvänners ögon nästan ut som öfversättningar, eller som ett gammalt tempel, hvilket den nymodige arkitekten beröfvat hela sin *ærugo nobilis*.»

Och till sin vän i »bokalist» G. E. Klemming skref han en gång:

Kära böcker! Bakom titeln
Alltid något finns hos er,
Då hos mänskorna så ofta
Utom titeln — intet mer.

I hans lefnadsöden under dessa år bildar för öfrigt vistelsen i Danmark 1875 ett angenämt afbrott.

Redan i december 1870 hade han skrifvit till Magnus Lagerberg:

»Legationssekreterareplatsen i Köpenhamn är ledig; man kan aldrig veta, hvem som kommer dit. Icke för att jag har apparencer *nu*, men nästa gång, ty jag tycker om den platsen; det är den enda plats utomlands som jag vore böjd mottaga.»

År 1875 timade ett dödsfall inom diplomatien, i det den d. v. legationssekreteraren i Köpenhamn afled, och Snoilsky förordnades att på tre månader under Beck-Friis ledighet uppehålla chargé d'affaires-befattningen.

»Det är dock, för så vidt jag vet» — skrifver han i augusti 1875 — »icke fråga om att jag skall öfvertaga legationssekreterareplatsen, ty så mycket är visst, att en annan person redan blifvit tillfrågad. Skulle denne neka, hvilket jag dock ej har anledning antaga, finge jag väl foga mig efter vederbörandes bestämda önskan. Detta mitt första självständiga uppdrag utomlands, om än blott kort och till-

Digitized by Google

fälligt, visar dock, att jag ej hädanefter kan med säkerhet räkna på att få sitta orubbad hemma.»

Under vistelsen i Danmarks sedan gammalt för honom så kära hufvudstad återknöt han förbindelsen med den Wintherska familjen och slöt närmare bekantskap med Nordens mest framstående kritiker, den med honom nära jämnårige Georg Brandes.

Snoilskys korrespondens med den Wintherska familjen hade under årens gång upphört. »Det föll sig svårt för allting göra redo, och knappast mer ett fattigt bref jag skref.» Då han nu sent omsider åter trädde in öfver tröskeln i det kära hemmet i Studiestræde n:o 34 — som enligt Winthers egna ord var en af de bästa »Pletter af denne Jord», därför att det utgjorde en del af Köpenhamn, som utgjorde en del af Danmark, som åter vore det käraste af allt kärt i lifvet — skedde det med en viss beklämning. Men han har själf i sin dikt på Winthers hundraårsdag skildrat den förståelse och det öfverseende, som visades den svenske vännen från årtiondet förut.

I trappan gång på gång jag hade stannat;
Det öfverlästa fast i strupen satt.
»Kan ni förlåta?» fram där kom ej annat.
Då ljöd det kära svaret: »Alt forladt!»

Och snart jag såg med tacksam rörd förtjusning
De forna minnen lefva upp igen;
I aftonsolens vemodsstilla ljusning
Jag återfann min gamle skald och vän.

I fortsättningen ger Snoilsky emellertid uttryck åt sin sorg att ha bevittnat Winthers affärd till

Digitized by Google

Paris — den af honom rent af hatade staden —, ett af de många offer den gamle skalden bragte sin älskade Julie för att tillfredsställa hennes öfvernervösa, nästan sinnessjuka dotter Idas nycker.[1])

En dotters trånad bort från egna härden,
En enda blick han läst hos hennes mor,
Hos henne, som han älskat högst i världen,
Och tyst sitt offer bragte han — och for.

Det var en tidig morgon i september, då höstens första guldton kastat sitt skimmer in bland bokskogens grönska, som Christian Winther lämnade sitt älskade Köpenhamn. Snoilsky var en af de få som voro med och togo afsked vid stationen.

Blott jag, en främling — ett par anförvandter
Sett honom skiljas från sin fosterjord.

Ett och ett kvarts år senare — den 30 december 1876 — hade den store lyrikern kämpat ut. Bland de sista hälsningar som träffade honom på dödsbädden var Snoilskys tolkningar af Goethes Ballader, åt hvilka han gladde sig. Och när på nyåret 1877 Danmark begärde hem stoftet af den sångare, som önskat, att Sjællands »Grönsværtæppe» skulle dragas öfver hans sista bädd, så täcktes kistan från Paris till Köpenhamn af *en* stor lagerkrans, vid hvars band var fäst namnet på den, som älskat Winthers sång och personlighet högre än de flesta: *Carl Snoilsky.*

[1]) Jämför härom Nicolaj Böghs detaljskildring af dessa sorgliga förhållanden i arbetet "Christian Winther", III, Kbhvn 1901, en skildring, som, enligt hvad jag erfarit, Snoilsky likväl ansåg gå nog långt i blottande af de pinsamma enskildheterna.

Digitized by Google

Då han till 100-årsjubileet offentliggjorde den nyssnämnda dikten, skref han till fröken Jensine Smith bl. a. (Stockholm d. 1 nov. 1897):

»Det gjorde mig innerligt godt, att Ni var belåten med den ringa poetiska gärd, som jag låtit införa i Julroser till minne af Christian Winthers sekularfest. Ni själf, fröken Jensine, vet bättre än någon annan nu lefvande med hvilka band af tillgifvenhet, jag varit fäst till Danmarks store sångare, hans älskade maka och hela hans hus, och jag hoppas, att min dikt icke innehåller någonting, som står i strid härmed eller kan tydas såsom bristande pietet å min sida — jag menar, att jag icke kunnat alldeles undgå att vidröra, huru det var med tungt hjärta som Winther beslöt sig för att flytta från Danmark, för Idas skull.

Att fru Winther icke skulle hafva varit god mot skalden, är naturligtvis ett lika orättvist som osant påstående och har endast kunnat fällas af personer, som icke kände till förhållandena. Själfva Winthers diktning borde väl här lämna bästa beviset — ända till sitt sista andedrag, ännu de sista veckorna han lefde upphörde han ju aldrig att bringa sin älskade Julie poetiska hyllningar, hvilkas ömma rörande uppriktighet borde öfvertyga hvar och en, att för Winther ingen annan lycka kunde finnas än genom hans Julie, och med henne. Att han det oaktadt icke trifdes i Paris, är en sak för sig. Af hänsyn till Ida ansågo sig hennes föräldrar ju icke kunna handla annorlunda, och de påtogo sig detta offer, fastän de yttre lefnadsvillkoren i det främmande landet icke öfverensstämde med deras vanor och tycken, hvilka voro sammanvuxna med Danmark. För fru Winther torde offret känts lika tungt som för Chr. Winther själf. Den stackars Ida förstod nog icke själf vidden häraf.

Nej, nog var Winther omgifven af de sinas kärlek i rikaste mått. Hur var han icke föremål för fru Winthers omsorger, hvilken innerlig förståelse hade hon icke för hans dikter! Icke blott för den härliga diktkransen 'Til Een' har Danmark att indirekt tacka henne — jag vet och hörde Chr. Winther upprepade gånger säga det, att han aldrig skulle haft uthållighet och själftillit att fullborda den danska

Digitized by Google

litteraturens dyrbara skatt: 'Hjortens Flugt', om det icke varit för att hon, Julie, ständigt uppmuntrande stått vid hans sida.»

Georg Brandes skildrar Snoilsky under hans legationstid i Köpenhamn sålunda:

Snoilsky tog sig saare dejlig ud i en tætsluttende Vams af blaa vatteret Silke. Han var da i den svensk-norske Gesandts fraaværelse Chargé d'affaires i Kjöbenhavn.

Han kunde ikke have en varmere Beundrer af sine første Sange end Vennen, og ret jævnlig tilbragte de nu deres Aftener sammen paa Bauers Vinstue i Tordenskjoldsgade, samtalende om alt det i nordisk, engelsk och fransk Literatur, som de begge havde læst med Sværmeri og Kritik. I mangt og meget faldt deres Domme sammen. Det var da en Pause i Snoilskys Frembringen, hans Sind var trykket. Det hed sig almindeligt, skönt det klang usandsynligt, at han havde maattet love sin Hustrus Slægt at ophøre med al Udgiven af Vers, da den betragtede sligt som en Adelsmand uværdigt(?). I ethvert Tilfælde var han da forpint i et Ægteskab, der for ham betydede Tabet af den Frihed, uden hvilken det var ham umuligt at skrive. Han talte dog aldrig om disse strengt personlige Forhold. Men en Aften da de sad sammen blev Snoilsky saa overvældet af Forestillingen om sin Ufrihed, at Taarerne pludselig löb ham ned af Kinderne. Han kunde næsten ikke samle sig igen, og da de ud paa Natten gik hjem sammen udgød han sig i en Strøm af vemodige, halvt fortvivlede Ytringer.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Med Aarene blev han i sin ydre Holdning stedse mere forbeholden og en smule stiv, men inderst var han dog densamme, og ingen, der havde kjendt ham i hans straalende Ungdom, kunde ophøre at have ham inderligt kjær.»

Det var vid denna tid som Brandes offentliggjorde sin tidigaste karaktäristik af Snoilskys författarskap, hvarom mera nedan.

* * *

Digitized by Google

Snoilskys rent poetiska produktion under det årtionde som förflöt efter utgifvandet af diktsamlingen har afgjordt sin tyngdpunkt i de Sonetter, som utkommo 1871. Därförinnan dock ett par ord om en äktlyrisk dikt, som härrör från hans Drottningholmsvistelse 1870, visan om *Kung Erik.* [1])

Den har den egendomligheten, att den torde vara den enda som skrifvits på en af Snoilsky själf uppfunnen strof. Enligt hvad Snoilsky meddelat K. A. Melin hade denna dikt tillkommit på det sätt, att han fått en rad färdig: »Vagga utan mål en natt i vackra maj» innan han ens tänkt på hvad dikten skulle innehålla. Men kring den raden utspann sig det förtjusande poemet, som i en fager vårstämning skänker en bild af Erik — sådan den ästetiskt-historiska traditionen skapat honom — en sorglös, drömmande lutspelare, hvilken i månskenet svärmar med sin herdinna, mer naturälskande trubadur än renässanstyrann.

SNOILSKY I 1870-TALETS BÖRJAN.

Dikten fick ord och toner nästan samtidigt.

[1]) Införd i Nornan för 1873, tr. 1872.

Digitized by Google

Så snart kvädet var nedskrifvet, gaf Snoilsky det åt Ivar Hallström, som på en dag hade musiken färdig, den enda tonsättning till sina texter, åtminstone före 1890, som Snoilsky riktigt tyckte om. [1]) Denna ballad om kung Erik är den af alla Snoilskys dikter som erhållit den största spridningen och blifvit en verklig folkvisa. En litterär forskare, hvilken genomgått Kungl. Bibliotekets stora samling af s. k. »skillingstryck» ända till senaste tid, har häri funnit »Sakta glida vimpelprydda båtar» i minst ett femtiotal olika upplagor, mest från småtryckerier i landsorten.

* * *

Det var sommaren 1871, under en vistelse i Varberg, som Snoilsky skref flertalet af de sonetter, hvilka visa oss skaldens sonettkonst — och Sveriges sonettkonst öfver hufvud taget på sin höjdpunkt. Redan de spanska sonetterna stå högt, men i de stycken, som nu tillkommo, öfverträffar han dem och når mästerskapet.

Han hade rest ner till Varberg, »med ett 6 veckors perspektiv af bara Marienbader och societetshuset», men fick här plötsligen lust att dikta. Den 3 augusti skrifver han till Klemming:

»Kan K. B. tänka sig något så förskräckligt som att jag under ensliga vandringar på bärgsklinterna och mera sådant tillverkat i medeltal en sonett per dag och gifvit mig

[1]) Meddelande ur Melins dagbok under resan 1890. Isola-bella-kompositionen af samme tonsättare var Snoilsky mindre till behag än den danska melodi han själf ursprungligen afsett.

Digitized by Google

f-n på att jag ej skall sluta förr än jag fått mitt 50-tal fullt, lika väl som den store okände.» [1])

Sonetterna utkommo mycket riktigt i en samlad trupp af ett halft hundrade till julen 1871.

Skaldens fysionomi är förändrad sedan de dagar, då han slog tamburinen »på alla stigar, på alla kosor» och utbjöd sina drufvor, sina rosor och sitt unga vin.

Nu åter är hans program ett nästan skyggt »Noli me tangere» (Kom mig icke när), såsom den sonett heter, hvilken inleder samlingen och nästan som en medveten gensaga mot de italienska bildernas inledningsdikt förklarar:

> Jag torgför ej mitt hjärtas lust och kval
> Att skrynklas ned af obekanta händer;
> Min fantasi dig bjärta lekverk sänder,
> Men känslans helgedom hålls aldrig fal.

Han bjuder gästen att träda in i parken, men icke öfver tröskeln.

Man uppfattade vanligen detta såsom ett stolt och aristokratiskt »förakt för hopen», rent af ett utmanande: odi profanum vulgus.

Men Wirsén har tvifvelsutan rätt, då han i sin essay öfver Snoilskys skaldskap (Svea för 1882) betonar, att man icke förstår denna rörande dikt, om man envisas att taga sångaren alldeles bokstafligt efter orden eller uppfattar denna låtsade känsloindifferentism såsom annat än en mask, som i grunden döljer en upprörd stämning.

Det förefaller mig som om några rader i en

[1]) Åsyftar de prisbelönta, år 1871 anonymt utgifna sonetterna "Söderifrån", som lära vara författade af Gustaf Retzius.

Digitized by Google

annan sonett, »Alprosen», ger nyckeln. Han låter Alprosen säga:

Kom likväl du, som skygg i världens larm
Din känsla döljer fastän vek och varm
Och låtsar köld, då hvassa törnen sarga.

Snoilsky hade kunnat öppnat sitt hjärta, då det känt fröjd, då det känt harm och vrede, längtan och saknad, och han skulle äfven framdeles, då han genomgått en svår kris, låta — om än i den diskreta form som tillhörde hans natur — läsaren blicka in i känslans helgedom och ana lidande och smärta.

Men hans stämning nu var tvifvelsutan sådan, att han kände sig *sakna midtpunkt;* ungdomens njutningslusta och lefnadsglädje lågo bakom honom, och han led af en inre oro, som lät honom röra sig såsom en gengångare af sig själf bland människorna. Det var något af en sjuk snäcka, som drog sig inom sitt skal. Men dessa sonetter uppenbara i allt fall »känslans helgedom» för den, som mäktar läsa mellan raderna.

Den, som förstår loda djupet i sonetter som »Vattenliljan», »Strandvrak», »Alprosen» eller andra subjektiva dikter i denna samling, skall nog under den stilla ytan skönja hjärteströmmar kanske lika varma, om än mera vemodiga än de svallande dikterna från 1860-talets midt.

Säg, gyllne sångmö, hvi du öfrig blef,
Då seglarn krossades på dolda ref
I vårdagsjämningens stormdigra nätter?
Åt fiskarns små jag dig till leksak ger
Att tälja båtar af och sådant mer.
Det roar barnen — själf jag gör sonetter.

Digitized by Google

Den skald, som skrifvit detta, har just icke dolt, att hans farkost gått i kvaf.

Eller läse man dikten om *Den fångne näktergalen,* eller sonetten *Återseende,* där skalden gripes af vemod vid besöket på de gamla tomter i Fyrisstaden, där han förr hämtade diktens förstulna fröjd; eller lärdomen i sonetten *Min vän och jag* — »ett eldigt vin får lof att stå på is». Öfverallt skall man höra taktslag från hjärtekammaren. Eller må man minnas den bekanta sonetten »Brännoffer», där skalden biktar om de dikter han förstör:

> Farväl, farväl, I delar af mig själf — —
> I voren barn af våren och mitt hjärta.

Den smärta, som ger sig luft här, är af annan art än ynglingens cherubinsorg eller den världssmärtans modedräkt, skalden tio år förut anlagt efter Byron och Heine. Såsom all misantropi, all bitterhet mot omgifningen och människorna har den nog till någon del sin rot i personens *missnöje med sig själf.*

Bland sonetterna beröra åtskilliga tidens händelser och spörsmål.

Under kriget 1870—71 hade Snoilsky, såsom det stora flertalet svenskar, sina sympatier på den västra sidan af Rhen. Till den kände litteraturvännen och samlaren K. F. Werner skrifver han från Drottningholm sommaren 1870:

»Frankrike kostar mig hälsa (d. v. s. den sista lämningen däraf), nattro, aptit, humör och de sista tårar af sorg och saknad, som en gammal egoist som undertecknad ännu kan för högst oförutsedda fall hafva bevarat i sina sinande tårekörtlar.»

Digitized by Google

Hans gamla afvoghet mot tyskarne alltsedan det dansk-tyska kriget fann nu ny näring, och i flere sonetter biktar han sina sympatier för Frankrike och sin ovilja mot det segrande tyska väldet.

I sonetten *Théâtre Français* betraktar han det hela som barbariets — »bullerbasen Krupps» — revolt mot snillets makter; man lyder parterrens griller och ger ett röfvarstycke »à la Schiller». Men han hoppas på, att »skämtet» ej skall räcka länge, att en segersymfoni skall väcka Gallion och »Théâtre Français» åter bli världens första scen.

Och i dikten »till den högförståndige», som fick rätt, uttalar skalden sitt *hjärtas* deltagande med det land, som varit hans gudomlighet:

> Min plats är ej där segerlyckan skiner;
> Jag stannar kvar hos svärtade ruiner
> Att gråta ut vid stympad pelarstam.

Franskvänligheten och tyskhatet göra Snoilsky, som dock jublat öfver Italiens enande, blind för parallelrörelsen i Tyskland. I sonetten *Herwegh* skämtar han med den bekante skalden, demokraten och enhetsifraren från 1848 — Talis Qualis' förebild — som drömde om en stortysk enhetsstat, men som flyktade för reaktionen, och Snoilsky ironiserar öfver att nu andra med bättre metod utfört hans dröm. Sonetten visar emellertid föga blick för världshändelsernas betydelse.

Af rent svenska poem intaga de båda sonetterna *Blankt stål* och *Du svenske man* ett märkligt rum i tidens försvarspoesi, där det poetiska just icke alltid stod på jämnhöjd med välmeningen, och

Digitized by Google

äro vida öfverlägsna ett två årtionden senare skrifvet poem af Snoilsky med samma tendens. Särskildt är dikten Blankt stål en käck vädjan från skalden till politikern att sörja för landets trygghet:

Hvad viljen I för sånger väl begära,
Då vapenlös man darrar för sitt land.

Men Snoilskys sångmö låter ej förleda sig — såsom eljes icke ovanligt i den tidens vers så väl som prosa — att smäda den svenske odalman till hvars fosterlandskärlek han vädjar.

Du svenske man, ännu på dig jag tror.

Och i motsats till den dåtida »intelligens»-förhäfvelsen öfver allmogen ägnar Snoilsky rent af en bland dikterna åt den svenske bonden, åt det folk af plöjare och smeder, från hvilket de förfinade herrarne leda sitt ursprung, och manar till vördnad för

den tysta kraft, hvars möda landet stärker,
den gamla svenskhet, som finns kvar hos Jerker.

Så ock den sympatiska slutraden i den historiska sonetten till von Rosens Thure Jönssons-tafla, där det sjunges om odalmannen: »Han får väl sist ha med ett ord i laget».

Ett par sonetter af rent personlig färg äro *Carmela* — en erinran om »la bella» i Sorrento — och *Tre år,* en förtjusande dikt på den lilla dotterns födelsedag:

Vid minsta vindstöt måste den väl bäfva,
Som ser sin rikedom på böljan sväfva
Inom ett enda litet bräckligt flarn.

Digitized by Google

I *Skilda gåfvor* berör Snoilsky olikheten i poetiska temperament och arbetssätt: den omedelbart flödande källan och den arbetsamma konstnärsfliten. Man måste häraf draga slutsatsen, att han själf — i motsats till »sångens söndagsbarn» — vore en långsam utmejslare af sina dikter. Det gällde emellertid icke om hans diktande i allmänhet. Till Melin meddelade han 1890, att han visserligen långsamt lät den poetiska idén mogna, innan den utarbetades, men att själfva utarbetandet skedde mycket raskt, och på 1880-talet ansåg han det rent af som ett fattigdomsbevis, om han icke i »en enda sittning» fullbordade en dikt.

Men då härvid hans egna ord i den sonett, hvarom här är fråga, fördes på tal — dessa uttryck:

> Men hånen ej en ödmjuk konstnärs flit,
> Som måste hamra, ciselera, löda,
> Tills handens valkar vittna om hans möda
> Och mejselns kamp mot språkets urgranit!

förklarade Snoilsky, att detta endast rörde *sonettdiktningen* och dess teknik.

Här visar han sig som trogen lärjunge af den samtida *franska* sonettkonsten. Att de små mästerstycken, som han, med en juvelerares konstslöjd, frambragt, fordrat en mödosam flit, är nog säkert. Men så har också ofta därur sprungit

> en stråle bergfint ädelt element.

Närmast sonettens »ideal» stå, enligt min uppfattning, sådana dikter som: *Benvenuto Cellini* — om offret för att nå »helgjutenheten» — *Bältesspännarne* — symboliserande kampen mellan himmel

Digitized by Google

och jord — samt *Gammalt porslin* — pärlan bland alla, med dess humoristiskt epigrammatiska spets:

Femhundra tappra hjärtan brista hunnit...
Den gamla krukan — hon står ännu bi.

På en sådan sonett låter visserligen lämpa sig Boileaus ord:

Un sonnet sans défauts vaut un grand poëme.

Hvad angår formen växlar rimflätningen i Snoilskys sonettdikt rätt mycket. [1])

Sonetterna blefvo bl. a. föremål för en granskning i Svensk tidskrift för litteratur af den gamle förbundsbrodern L. Dietrichson.

Efter att hafva anmält dikter af Fjalar, Geller-

[1]) Af Petrarcas 370 sonetter lärer enligt Tomlinson (The sonnet, its origin, structure and place in poetry, London 1874) omkring en tredjedel eller 116 hafva rimflätningen: *abba, abba, cde, cde,* som denne kallar "den normala italienska typen". Inemot en annan tredjedel, eller 107 sonetter, har typen: *abba, abba, cdc, dcd,* hvilken otvifvelaktigt är den elegantaste. 67 Petrarcas sonetter visa typen *abba, abba, cde, dee.* Men det finnes ock sonetter (elfva) hos Petrarca, där quatrainerna äro ordnade efter ett alternerande system, t. ex. abab, baba. Likaså företo terzinernas rimflätning en del växlingar. Se vi nu efter hur rimförhållandet ställer sig i Snoilskys 50 mästaresonetter, så är quatrainernas rimflätning vanligen abba, abba, (i 40 sonetter). Undantag bilda: Noli me tangere (abba, baba), Alprosen (abab, abba), Brasilianskan II (abba, baab), Théâtre Français (abba, abab), Skådespelaren (abab), Ludvig XIII:s gavott, (abba, abab), Afton i Dentz (abba, baba), Till den högförståndige (abab, abab), Var det väl värdt? (abab, abab), Världsskymning (abab, abba).

Terzinerna åter förete många växlingar. I fyra af sonetterna nöjer sig Snoilsky med två rim, liksom i den andra Petrarciska gruppen, hvilket onekligen ger sonetten mera styrka, det är i Kometvinet (cdc, ddc), Bältesspännarne (cdc, ddc) Svenskhet (cdd, cdc), och i Petroleuse I (cdd, ccd). För öfrigt förekomma vanligast ccd, eed (i ej färre än 27 sonetter) samt vidare ccd, ede; cdd, cee, cdc, dee, ccd, eed, cde, ddc. (I de aderton spanska sonetterna hade quatrainerna regelbundet abba, abba flätningen; terzinerna visade äfven här en mångfald typer; en — "På upptäcktsfärd" — använde två tredubblade rim.)

Digitized by Google

stedt och Klockhoff, kommer han till »det finaste af det fina»: Snoilskys sonetter.

Den skald, som öppnast medger, att han döljer sitt personliga lif, är tillika den, som starkast anslår den jäsande tidens toner och förvandlar dem i klingande harmonier — det är Carl Snoilsky.

Efter att ha berört det ömtåliga i sonetten »Noli me tangere» yttrar kritikern:

Huru låter den störste af vår tids skalder en stor skald tala? Goethe låter sin Tasso säga:

Und wenn der Mensch in seiner Qual verstummt,
Gab mir ein Gott zu sagen was ich leide,

och skaldens folk har rättighet att svara den sångare, som ej vill skänka sitt bästa, att det då ej heller vill skänka honom *sitt* bästa, det som skalden, vore han än större än Homeros, ej kan umbära: sin kärlek. Dock, vi antaga, att Snoilsky med dessa något tvetydiga rader endast velat antyda, att han ämnar ställa sig i de objektive skaldernes leder, att han vill söka denna det skönas kyliga friskhet, som i en ädel infattning nedlägger en klar tankens pärla; och det har onekligen nästan öfverallt lyckats honom att med verkligt mästerskap afrunda sonettens svåra form till dylika klara bilder; — men det kan icke nekas, man saknar ofta hvad vi här kallat »det bästa»: det *personliga*. Man ser genom träden i den park, i hvilken han bjudit oss lustvandra, ljusen skimra i hans slott, men vi skola ej njuta värmen vid hans härd, när det blir kyligt i aftonluften därutanför. Vi äro långtifrån att vilja tränga oss in i dessa salar, så länge det är så skönt och vackert att vandra i parken. Men det kunde komma en dag, då själfva dessa hans parker fälla sitt löf — skall han då också vilja låta oss stå utanför? Vi tro det ej. Vi tro, att han, den skald, som mognat i en så märkvärdig grad genom hvarje ny diktsamling han skänkt oss, äfven en dag skall själf känna behofvet af att låta sitt innersta lif klinga ut i sången för sitt folk, den dag, då han skall åtminstone

Digitized by Google

»lämna kvar en snöhvit vattenlilja,
om djupets hemlighet ett vittnesbörd.»

Emellertid tacka vi den ädle skalden hjärtligt för hvad han skänkt oss och tveka ej att tillerkänna denna sonettsamling ej endast högsta värdet bland hvad denna jul skänkt oss, utan öfver hufvud taget ett ganska högt värde inom vår nutidslitteratur.

I »Academy» ägnade den engelske kritikern *E. W. Gosse* Snoilskys sonetter uppmärksamhet och erkännande.

* * *

I öfrigt är den Snoilskyska sångmön under dessa år icke synnerligt fruktsam.

Han offentliggör 1871 utom sonetterna endast *Jesuiten,* i Ny Illustrerad Tidning; men detta poem är, såsom förut nämnts, med få ändringar den redan under italienska resan diktade »Munken». År 1874 utgaf han andra upplagan af sina dikter och hade där medtagit dels »Kung Erik», dels sina sonetter.

År 1874 tillkommer *Vågbrytaren* (tryckt i Nornan för 1875), år 1875 *Stormflod*, meddelad i tryck första gången i Post. o. Inr. Tidn. 1878, samt *Trollformeln* (tryckt i Nornan för 1876, men ej senare omtryckt), hvarjämte i Nu för 1874—75 offentliggöras öfversättningar af *Goethes Ballader,* hvilka utkommo särskildt 1876; år 1876 meddelar han i »Nu» »*Till den sjuåriga*», senare icke omtryckt, *Villa Nardi* och *Masaniellos Tarantella* (båda redan skrifna ett årtionde tidigare) samt *Vinterbild* och *Trädet på torget;* samma år tillkommer *Fånyen slöjdar leksaker*, som meddelas i Nu 1877, där äfven *Bägaren*,

Digitized by Google

Rom och Kartago samt en öfversättning af *Jörgen och Karin* af Christian Winther finna rum. I Litterärt album 1877 meddelades dikten *Rosersberg* och till hundraårsminnet af Linnés födelse diktades *Carolus Linneus* som infördes i Post- och Inrikes Tidningar.

År 1878 utkommer en ny, tredje upplaga af hans samlade dikter, och här finner man flertalet af de nämnda nya skaldestyckena tillagda — med undantag af öfversättningarna och de båda poemen »Trollformeln» och »Till den sjuåriga». Därjämte meddelas här *Liten pilt* och *Helhet*. De båda sistnämnda dikterna äro antagligen tillkomna kort före den nya upplagans utgifvande. Denna tyckes för öfrigt hos honom ha väckt ny skaparlust. Åtminstone skrifver han i juli 1878 (till Magnus Lagerberg):

»Jag har nu färdigtryckt tredje upplagan af Dikterna och skall i början af hösten sända exemplar »ex dono auctoris» till vännen i Göteborg. För öfrigt trots mina usla nerver, som äro mitt dagliga helvete, poetiserar jag mera och bättre än på länge och får allt mera klart för mig, att det är min egentliga specialitet.»

I början af 1879 skref Snoilsky ett par ståtliga tillfällighetsdikter, till Konungen och till sin ämbetsbroder kanslirådet Gustaf Sanndahl.

Det är *reflektionens* snarare än *den omedelbara känslans lyrik*, som Snoilsky i dessa dikter från 1870-talet bjuder. Besök vid Varbergs vågbrytare, å Scheveningens sandreflar eller i Akershus fästning framkalla i hans sinne poetiska motiv, som han med välförfaren konst utmejslar. Stämningen

Digitized by Google

är gärna elegisk och kan till och med som i Akershusdikten eller »Vinterbild» snudda vid det sentimentala.

I dikten *Bägaren* finner skalden en ny förträfflig form för sin försvarsifver, liknelsen mellan fosterlandets försvarslöshet och den vackra men sköna kristallbägaren med Carols namn, som kan dömas till undergång af en stöt från grannen.

I dikten *Vågbrytaren* med dess historiska återblick uttalar han sig litet skeptiskt om stormaktstiden på ett sätt som förebådar stämningen i vissa »Svenska bilder».

Det var i den stora tiden, efter den skall kallas så,
Blod och barkbröd, friska lagrar, faderlösa i hvar vrå!
Nu är denna frihet svunnen — Göta lejon rasat ut,
Drömmer nu om plog och kölar, liksom förr om lod och krut.

Trollformeln, som ej finnes upptagen i hans dikter, behandlar en sinnrik krigsanekdot från Trettioåriga krigets dagar. Dikten, som är besläktad med den tyska balladen, lyder:

Hvi färgas all himmelen röd efter hand?
Hvad väldigt bål? Det är Magdeburgs brand.

En plundrare, pansrad i stål och synd,
Vid håret släpar ett fagert fynd.

En ädel jungfru med gyllne hår
Bland grushögar släpas i röfvarens spår.

»O, värdes mig skona från smälek och våld!
Höfs slikt en krigsman, modig och båld?»

Den grymme på böner ej lyssna vill. —
»O, mildrike himmel, hvad tar jag mig till!

Digitized by Google

Hör, krigsman, som lösen nu bjuder jag dig
En hemlighet, kostbar i fara och krig:

Ett underbart, mäktigt verkande ord,
Som skyddar i alla strider på jord;

Och står du blott under det ordets hägn,
Så ler du åt svärdshugg och kulors regn!»

»Topp!» ropar knekten — »jag skänker ackord,
Din frihet mot ordet, som gör mig *hård!*»

Han löser sin hand från den gyllene lock,
Men står där dröjande, tveksam dock.

»Jag tror dig icke» — han säger till sist —
»Hur pröfvar jag väl, om medlet är visst?»

Till svar då den fångna med strålande blick:
»Lägg an din pistol, tag mitt hjärta till prick!»

Hur fick hennes röst sådan underbar makt?
Förr'n själf han det visste, han gjort som hon sagt.

Med kulan i hjärtat hon sjönk emot jord
Och nämnde i döden det räddande ord.

En annan dikt, som här må återgifvas, då den saknas i Snoilskys samlingar, är poemet *Till den sjuåriga,* en skapelse af vida mera äktlyrisk art, en fager visa öfver skaldens dotter:

Om du är rosen för året,
Är törnet jag för i fjor;
Och dock du af mig är spåret:
Med grönska höljer dig snåret,
På blommande vår det tror,
Om du är rosen för året
Och törnet jag för i fjor.

Digitized by Google

Jag vore en vinterdrifva,
Om du vore blomsterfrö;
Men vårsol skall marken lifva:
Att näring åt knoppen gifva,
Försmulte min skyddande snö,
Om jag vore vinterdrifva
Och du vore blomsterfrö.

Om du är ett barnasinne,
Låt mig bli en gammal sång;
Jag bygger bo i ditt minne
Och sjunger halfhögt därinne
Och lefver så än en gång,
Då du är ett barnasinne
Och jag — blott en gammal sång!

Anslaget till denna dikt har Snoilsky tydligen fått från Swinburnes »A match» [1]), som börjar:

If love were what the rose is,
And I were like the leaf,
Our lives would grow together
In sad or singing weather,
Blown fields or flowerful closes,
Green pleasure or grey grief;
If love were what the rose is,
And I were like the leaf.

Högst såsom rent lyrisk skapelse står tvifvelsutan den med Cellini-sonetten besläktade *Helhet,* i hvilken törhända ligger något af en självförebråelse.

Du måste vara ett, allenast ett,
Men detta helt,
Själf jättekraft blott dvärgagärning gett
När hon blef delt.

[1]) Detta poem har Snoilsky senare tolkat under titeln "Liknelser" (Saml. Dikter V: 134).

Digitized by Google

Du måste, måste göra först ditt val:
Fäjd eller fröjd,
Du måste välja kärna eller skal,
Men var se'n nöjd.

En sökte pärlor — pärleskum en ann'
I lifvets älf;
Men klaga ej om skummet snart försvann;
Du valde själf!

Några af dikterna under dessa år gripa tillbaka till barndomsminnena, för hvilkas Eden nu »år och skiften skjutit tunga bommar». Det är den förtjusande *Liten pilt* med dess vemodsfulla slutbikt, den käcka skolpojksscenen *Rom och Kartago* — båda skrifna på samma meter — samt den åskådliga minnesbilden af *Rosersberg* i Desiderias dagar.

Hur litet hade icke den unge sagoprinsens drömmar fullbordats! »*Bragdlös, sånglös drömmer jag.*»

Hvar är bragden? Jag som skulle
Binda segern vid min stäf,
Har jag kvar en liten julle
Någonstäds bland insjösäf?

Hvar är sången? Har den tjusat
Någonsin den mön i Nord,
Till hvars kinder blodet rusat
Blott för ett förfluget ord?

Hvarför fråga, hvarför spörja?
Ack, nu är det re'n så dags — —

Ett poem, som bådar en ny riktning hos Snoilsky, är sången öfver *Linné.*

Redan i sin ungdomssamling hade han besjungit Blomsterfursten i en liten fésaga från hans vagga. När han nu på hundraårsdagen återupp-

Digitized by Google

tager ämnet, sker det i större mått, i en äredikt, som utgör till stil och läggning den första af hans *svenska bilder*. Det är icke blott en hyllning till det stora hundraårsminnet, till drotten i tre naturens riken, det är — som snart sagdt alla hans senare »svenska bilder» — en *kärleksbikt till fosterlandet*. Ty som fosterlandets ära och prydnad är det Linnæus besjungs. De första stroferna veklaga öfver fosterlandets lidanden, folkets ångest, landets nöd, då ett förtvifladt farväl måste sägas till storhetsdrömmen. De sista stroferna prisa de oblodiga triumfer, hvilka Linnæus vann åt fosterlandet.

På en grundval fast och säker han vår ära återbyggt,
Sedan Riddarholmens krypta sig kring bragdstorheten lyckt.

Och stolt låter han Svea förkunna:

Minnet tillhör hela världen, men han var *min* son, blott *min*.

När Snoilsky till hundraårsdagen nedskref denna tillfällighetsdikt, anade han väl svårligen, att han därmed öppnade en hel rad af skaldestycken, hvilka inom hans senare skaldskap skulle intaga en så förherrskande plats: *de fosterländska minnesdikterna*.

De tolkningar af Goethes Ballader, som Snoilsky offentliggjorde, sågo, såsom förut omtalats, till god del dagen i den skönlitterära tidskriften »Nu».

Redan under gymnasietiden hade han tolkat Fiskaren, Guden och bajaderen samt Mignondikten; af de båda senare tolkningarna hade han användt enstaka ställen i de nyare öfversättningarna. »Fiskaren» är helt och hållet omformad.

Öfriga ballader, som fingo rum i »Nu», voro: Bruden i Korinth, Mästare och lärling, Man och

Digitized by Google

hustru, Pagen och mjölnarflickan, Sångaren, Verkan på afstånd, Ungersvennen och kvarnbäcken, Skattgräfvaren, Dödsdansen, Den trogne Eckart och Älfkonungen.

År 1876 utgåfvos dessa ballader, med illustrationer af Carl Larsson, såsom särskild bok och då hade ytterligare medtagits Riddar Curts bröllopsfärd, Violblomman, Den vandrande klockan och Konungen i Thule.

Tolkningarna äro företagna med smak och fint sinne för dikternas innebörd; rimmen dock icke alltid funna utan ett visst tvång.

En af dessa öfversättningar, den af Braut von Korinth, gaf anledning till ett hetsigt angrepp på Goethe och Snoilsky från den utmärkte essayisten och tidskriftsutgifvaren C. F. Bergstedt, »ästeticismens» arge vedersakare. Oppositionen mot den Goethekult, som drefs af den nyromantiska Upsalaskolan, hade på sin tid tagit sig utslag i C. A. Hagbergs uppträdande vid 1830-talets midt [1]); och Bergstedt var en lärjunge ur dennes krets [2]). Han stod just i begrepp att upphöra med sitt samhälleliga och vetenskapliga veckoblad »Samtiden», då första häftet af »Nu» såg dagen. Denna tidskrift med dess utprägladt *skönlitterära* hållning syntes Bergstedt, utilisten, politikern, bjuda på alltför »lös mat»: poesi, kåserier, noveller, teateruppsatser, och i en bister artikel lät han ett anatema utgå öfver den nya publikationen. Han skref:

[1]) Jmfr min uppsats Den börjande reaktionen mot nyromantiken i Samlaren 1903.

[2]) Jmfr min uppsats C. F. Bergstedt i Nordisk Tidskrift 1904.

Digitized by Google

I intet afseende finner man något, som höjer sig öfver det vanliga måttet, eller som kan lofva att lyfta, rena och förädla smaken samt föra den fosterländska litteraturen framåt.

En enda omständighet är ägnad att väcka uppmärksamhet, men en uppmärksamhet af det slag, som icke är helt och hållet liktydig med beundran, nämligen grefve Snoilskys öfversättning af Goethes ryktbara ballad *Bruden i Korinth*. Leopold räknar såsom bekant detta stycke till »ett af de lägsta och skamligaste diktslag, som låter tänka sig», men äfven Malmström, som för öfrigt fritager Goethe från själfva uppfinnarskapet och erkänner produkten såsom »ett beundransvärdt mästerstycke, en den största triumf, som det konstnärliga snillet vunnit genom den däri ådagalagda förmågan att besegra, att förädla det allra vidrigaste ämne», tvekar icke att utsäga det stränga omdömet, att »äfven ur en sann ästetisk synpunkt måste innehållet af Goethes »Braut von Korinth» erkännas vara *i högsta grad vämjeligt*». Att utgifvaren icke kommit att märka denna lilla omständighet, kan vara mycket förlåtligt. Han har kanske icke åtagit sig att af den tidskrift, han redigerar, läsa något mer än författarenamnen. Men att grefve Snoilsky, som har ett litterärt anseende att förlora, velat äfventyra detta på en öfversättning af Braut von Korinth, är mer än vi kunna begripa. Det är oss sagdt, att månadsskriften Nu är afsedd att spridas till »alla bildade hem» i hela Sverige och att dess första häfte åtminstone blifvit utdeladt till landets samtliga prästgårdar; hvad vi däremot med visshet veta är, att man i mer än ett bildadt hem, där man icke finner liderlighetens parfym utgöra någon förbättring af liklukten, helt enkelt förpassat det eleganta häftet från »divansbordet» till kakelugnsbrasan.

Detta våldsamma angrepp på Snoilsky såsom den hädangångne store tyske skaldens ombud väckte allmän uppmärksamhet, och jag minns väl, hur man i Upsalakretsar kände sig förnärmad både på den gamle mästarens och hans svenske tolks vägnar.

Digitized by Google

Klemming synes ha i ett bref anspelat på att denna affär kunde lända Snoilsky till men för en kandidatur i Svenska Akademien. Härpå svarade Snoilsky:

Hvad A[cademia] S[uecana] beträffar, C'a m'est égal, sa' fru Dimander om sitt porträtt. Jag vill icke skänka efter ett jota af min Goethe. Förresten skall nästa nummer af Nu innehålla en nekrolog öfver Bergstedt af därtill väl egnad hand. Hvad värre är, är att jag igår fick min hyra ytterligare höjd, och det är något som icke Snillets och Smakens kylande plåster förmå hela.

Svaret på Bergstedts anfall, hvilket fanns infördt på nyåret i Nu, är visserligen undertecknadt af »Utgifvaren», men tyder på någon litteraturhistoriskt förfaren person. Gentemot citatet från Malmström, erinrar genmälaren om, att denne i själfva verket uti sitt slutomdöme tillerkänner poemet »ett högt poetiskt värde», att han hade öga för diktens innersta betydelse, sådan denna ligger innesluten i kontrasten mellan en slocknande sinnlig skönhetskult och den asketism som utmärkte den högre och renare läran i dess gryningstid mot den gamla, att han kallar denna grundtanke poetisk och finner utförandet makalöst. Vidare anföres Atterboms berömmande ord om denna dikt, likaså Hettners.

»Goethe-hatet» — heter det vidare — »är visserligen gammalt och C. F. Bergstedt har i Tidskrift för litteratur 1851 i detta fall åtskilligt att förmäla; men vi hemställa, om ej den puerila myndigheten och hetsigheten mot den, som vågar öfversätta hvad en af poesiens heroer skapat, nu kunnat vara borta.»

År 1876 kallades Snoilsky att intaga en plats i Svenska Akademien. Hans namn hade nämnts året

Digitized by Google

förut vid ledigheten efter den vittre juristen, justitierådet C. G. Strandberg och synes visserligen då bort hafva ägt företrädesrätt, om de synpunkter, som d. v. sekreteraren Henning Hamilton framhöll för Böttiger, fått gälla:

»Vi behöfva nu en skald, och hvem som förtjänar detta hedersnamn kan ingen bättre än du bedöma.»

Emellertid fick Snoilsky då vika för den vittre läkaren, professor Anders Anderson; men vid ledigheten efter Paulus Genberg utsågs han till innehafvare af fåtöljen n:o 10, och han höll den 20 december 1876 sitt inträdestal. Det var ingen lätt uppgift. Genberg, som, enligt alla deras utsago hvilka känt honom, var en betydande personlighet och som sannolikt, om ej politiken i förtid ryckt honom bort från hans nyss tillträdda akademiska lärarekall, skulle blifvit det sydsvenska universitetets centralpersonlighet på sin tid, hade mera verkat och utöfvat inflytande genom sin personlighet än genom sin ganska sparsamma skriftställarverksamhet. Men Snoilsky hade icke känt honom. Och därtill kom, att beröringspunkterna hardt när voro de minsta möjliga mellan den greflige skaldendiplomaten, som under sin Upsalatid icke alls odlat filosofi, och den djupsinnige, i Hegels skola utdanade jämtländske allmogesonen, som från en med gloria eröfrad professorsplats i filosofi hastigt svingade sig upp å taburetten såsom representant för 1848 års liberalism och snart därefter hamnade i en aflägsen landsort såsom stiftschef. Någon mera personlig eller innerlig färg kunde därför minnestalet icke

Digitized by Google

erhålla, om än Snoilsky med tillgodogörande af Genbergs dagböcker tecknat en tilltalande lefnadsbild af den ovanlige mannen.

* * *

Bland uppsatser om Snoilskys författarskap, hvilka under 1870-talet sågo dagen, är den af Georg Brandes i »Det nittende Aarhundrede» år 1875 offentliggjorda [1]) särskildt värd att uppmärksammas.

Brandes kännetecknar inledningssången till de italienska bilderna såsom ett präktigt stycke lyrik: »Få böcker kunna berömma sig af en skönare portal än denna; höghvälfd, omslingrad af drufvor och rosor, öppnar den en vid och vinkande utsikt; i denna inledningssång är ej blott friskhet och fyllighet utan ock en uppsluppen ungdoms hela öfvermod». Det går en mild epikureism genom denna ouvertures jubelsång öfver landet med de solbrända vingårdsflickorna, men en sådan som smälter samman med en varm hänförelse för folkens frihetsstrid. Förspelet anslår de strängar som klinga genom Snoilskys ungdomspoesier, den erotiska och den politiska strängen, den friska och sinnliga njutningslust genom hvilken han vore närmare besläktad med Chr. Winther än med någon lyrisk skald i sitt eget land, och det ungdomliga svärmeriet för ett ideal af andlig och politisk frihet, genom hvilket han stode i förbindelse med sin tidsålder och med världshistorien. Hans senaste sonetter gifva icke ett helt och hållet klart svar på om skalden ännu har samma sunda och öppna sinnen, om han ännu står i förhållande till sin tid och dess historia.

Snoilsky är såsom skald turist. Han har oftast format till vers reseintryck från Italien, Spanien, Frankrike, Danmark och Tyskland. Dessa studier äro nästan alla nedkastade, allt efter som ögonblicket bjöd. Brandes ifrågasätter, en smula spetsigt, om skaldens utpräglade liberalism icke också har en viss turistkaraktär, hat och kärlek i förhållande till

[1]) Sedermera — något förändrad — omtryckt i "Mennesker og Værker" (1883) med ett tillägg.

Digitized by Google

det främmande. Han skulle önskat att bland dessa innerliga och varma utbrott mot de former af tyranni, hvilka man kan förklara sig vara fiende till utan att stöta någon nordisk kälkborgare, också funnos några som beröfvade den formfulländade och i ordets bästa mening förnäma diktsamlingen hvarje skymt af salongspoesi.

Snoilsky förklaras vara en skald, som fullkomligt beherrskar penna och pänsel. Uttalandet i en sonett, att han måste strida mot materielet öfverraskar, ty dikternas form är nästan alltid sådan att man säger sig själf att så runne orden i formen, så föllo de utan att hyfvel, fil eller knif behöfde utjämna något. Man har i hvarje fall alltid det intryck, som verkar så välgörande och tryggt, att man har att göra med en mästare som förstår sin konst, som aldrig lämnar halfgjordt arbete och aldrig gör sig skyldig till dilettantism.

Men han förmår mera än att blott skildra och måla i välklingande vers. I hans bästa dikter råder en lyrisk flykt, ömsom sprungen ur en ungdomlig käckhet, ömsom ur ett medkännande hjärtas varma sympati. Man är skald, om man ock ej skrifvit mer än de fem brusande stroferna ur Neros gyllene hus: »I morgon lämnar S:t Peter» o. s. v. etc. Och det hjälper ej om man senare vill berätta läsaren, att man blott visar honom fantasiens luftsyn, icke öppnar känslans helgedom, när man skrifvit ett så ungt, varmt, själfullt och kändt poem som »För Polen». Bland hans politiska dikter finnas många vackra; *en*, den om Storken vid Dybböl, är klassiskt skön.

I sonetten »Noli me tangere» säger han väl, att han ej vill gifva sin känsla till pris, men han menar nog ej känslan, utan privatlifvet. Och häri har han rätt, såsom hvarje ärekär, stolt och förbehållsam man. Nej, han må gärna tränga det privata tillbaka, blott han allt mera och allvarligare sträfvar att blifva *organ*. Han beundrar Béranger, men Béranger hade med all sin prosa den fördelen att folkets hjärta slog i hans bröst. Brandes hade önskat, att Snoilskys diktning mera tolkat hvad det samhälle, af hvilket han vore medlem, kände, hvad hans folk ville, drömde, hoppades, ärnade. »Det var det vi sökte till dina dikter för att lära,

Digitized by Google

då vi hörde att du var Sveriges främste lyriker, men dina poesier berätta oss allt för litet härom!»

De förträffliga sonetterna, som andligen om ej poetiskt beteckna ett framsteg, och som visa en vida större människokunskap och erfarenhet än de äldre dikterna, äro snarare skrifna af en åskådare, än af en deltagare i världslifvet; de bära alla den egendomliga, halft förnäma, halft vanmäktiga *defensiva* prägel som stämplar den första sonetten. Där finns i dessa sonetter en sund och ädel smärta, där finns en dikt som talar om stum sorg och brustna förhoppningar, men äfven i de skönaste bland dem finns en droppe af den passiva bitterhet, som strömmar genom andra. De politiska sonetterna »La Petroleuse» anser Brandes oförstående. »Snoilskys blick på världshistorien i det sista årtiondet är en missnöjds, en frondörs. Det är visserligen för en man af hans riktning och sympatier ingen orsak att vara glad eller till och med endast lugn. — — — Men det tjänar nu en gång icke till något att vara förnärmad på världshistorien, man måste sträfva efter att förstå den.»

»En af våra stora gamle skalder» [1]) — så slutar Brandes sin uppsats — »plägade med ett leende säga till oss unga: framför allt, passa på att ej förlora er som Rhen i sanden vid Leyden! Snoilsky är ung ännu; han är för lifskraftig och talangfull att vilja sluta sin skaldebana som malcontent. Han har i denna diktsamling gjort upp med sin första ungdom, och det tycks som om han vore färdig med dess rosor och dess unga vin. Han har med ett bittert leende sett rosorna blifva till potpourri (jfr Brännoffer) och det unga vinet förvandlas till vinättika. Men måtte hans mandom bringa oss nya, ännu skönare blommor och frukter. Han har själf i sonetten Svenskhet tecknat åt sig sin framtidsuppgift. Hans fädernesland behöfver att få den löst, och han är mannen som bör försöka lösa den».

Det skulle dröja några år, innan den berömde danske kritikerns önskan om en ny vår för Snoilskys dikt skulle förverkligas, om än icke just så som Brandes tänkt sig det.

[1]) Frederik Paludan Müller.

Digitized by Google

VI.

La seconda primavera: 1879–1881. – Utresa. – Vistelse i Sydfrankrike, Afrika, Florenz. – Nya dikter.

Försommaren 1879 spred sig plötsligen en uppseendeväckande nyhet öfver allt Sveriges land. Grefve Carl Snoilsky hade lämnat hem och tjänst och stod i begrepp att upplösa sitt äktenskap samt ingå nytt gifte, med grefvinnan Ebba Piper, född Ruuth, änka efter grefve C. T. F. Piper.

Den verkan, som denna underrättelse utöfvade på skilda håll, kan lätt tänkas. Dylika händelser bruka ju alltid sätta munnar och pännor i rörelse, och här gällde det dessutom en af landets förgrundsgestalter. Bestörtningen tog sig många uttryck — mer eller mindre äkta och innerliga. »Jag sörjer Snoilsky» — skrifver exempelvis Henning Hamilton till Viktor Rydberg — »mer än om döden bortryckt honom ur vår krets.»

Här är icke tillfälle — äfven om jag ägde materialet — att skildra de själsstrider och tilldragelser, som utgjorde förutsättningarna för denna våldsamma brytning med Snoilskys yttre och inre

Digitized by Google

ställning. Så mycket bör vara klart, att den först skett efter en stark inre kris.

Här må blott anföras några få fakta. I början af juni lämnade Snoilsky Stockholm [1]) och den 18 november 1879 förklarades af Stockholms rådhusrätt hans första äktenskap upplöst; den 5:te februari 1880 ingick han i Marseille sitt nya giftermål.

Med denna tilldragelse börjar ett nytt skede ej blott i Snoilskys enskilda lif, utan, hvad som för oss är af större betydelse, äfven i hans skaldelif.

Ty det blef snart uppenbart, att nu hade en ny vår inträdt i Carl Snoilskys diktning. Sångmön, som han i sonetterna skildrat såsom en strandad gallionsbild, en stackars spillra, af hvilken han täljde leksaker, blef ung på nytt. Skalden hade återfunnit sin lefnadsuppgift. Liksom hos musslan den genomgångna sjukdomen alstrar en äkta pärla, var också den smärtfyllda kris, Snoilsky genomgått, förutsättningen för den nya, rika och på en fördjupad lifserfarenhet byggda alstringen. Redan 1881 skref en af dem, som sedan ungdomsåren stått honom nära, C. D. af Wirsén, om brytningen i hans personliga lif, att väl vore detta område fridlyst, men säkert vore, att »hans poesi uppstått förklarad ur en skärseld».

Och C. G. Estlander — hans nära personlige vän — har i sin dödsruna yttrat: »Det var en frigörelse af hans sångmö, köpt för många kvalfulla

[1]) Bland G. E. Klemmings efterlämnade papper ligger följande biljett, dagtecknad den 5 juni 1879: "Jag blef tjänstledig i dag och försvinner ofördröjligen. Glöm därför icke den konstige vännen

Come S."

Digitized by Google

strider, men hvars betydelse för Sveriges vitterhet icke kan nog högt uppskattas».

Ur Snoilskys bref från denna viktiga tid kan jag endast meddela några enstaka utdrag — likväl tillräckligt kännetecknande.

Till sin gamle vän G. E. Klemming skrifver han från Narbonne den 18:de september 1879:

Min kære gamle K. B.[1]) Ja, så *kär* var jag och — hvad ännu mera är — så kommer jag att förblifva till min lefnads slut. Allt hvad jag begär af världen och människorna är att få tillbringa mina återstående dagar i en undangömd vrå af världen, där sorlet af flärdens åflan studsar mot min stängda port. Medgif åtminstone, att min »egoism» har modesta proportioner, då jag, för att uppnå detta resultat, uppoffrat snart sagdt allt hvad folk i allmänhet sträfvar efter att ernå. Jag stod ej längre ut med att lefva ett lif af halfhet och lögn — ett fegt, eländigt lif, tusen gånger värre än döden, och jag hade redan förlidet år beslutat, att det skulle bli slut därpå, på ett eller annat sätt. Svaghet och vacklande har jag haft nog af i mina dar — nu hungrade och törstade jag efter att upprätta mig själf i mitt eget omdöme på det sätt jag förstår saken. Jag visste, att en stor kris förr eller senare skulle komma i mitt lif — jag visste äfven, att jag skulle, socialiter taladt, duka under därför, då jag fuller insåg, hur svaga motståndsmedel jag skulle hämta af mina respektive egenskaper som kongl. svensk byråkrat och äkta man. Det var från början en absurditet af mig att tänka, det jag i längden skulle kunna lefva ett vanans lif i vårt förstelnade, fördomsfulla samhälle; jag kände med hvar dag, hur den lossnade på alla håll och kanter, den mask af köld och materialitet, hvarmed jag så omsorgsfullt fernissat öfver mina verkliga drag. Stormen kom och masken skingrades i atomer. Men tro mig, det kostade på. Man talar så ofta om krossade hjärtan, jag vet, hur det känns att afsluta ett lif — gagnlöst, förspilldt.

[1]) Förkortning af Kunglig Bibliotekarie.

Digitized by Google

Jag har hört mina egna likklockor ringa och sett gräset gro på min egen kulle, dit ingen skall komma för att säga tack och farväl till den, som gått för att aldrig vända åter igen. Men jag blir sentimental, märker jag.

Det var snällt af K. B., min egen käre gamle vän, att skrifva till mig. Skulle jag någonsin kunna glömma den underlige profetiske eremiten! De stunder, jag lefvat med dig och minnena från en svunnen tid hafva varit de drägligaste, jag kan erinra mig från den nu afslutade serien af mörka, tröstlösa år. Jag vill ej påstå, det jag väntar mig något bättre, men den tillvaro man skapat sig själf med uppbjudandet af en energisk vilja erbjuder dock litet flere chancer.

Nu kanske K. B. förstår, hvarför jag var en så trägen påhälsare i Bibliotheket sista tiden. Jag längtade att riktigt få inprägla ditt vänliga ansikte, för att få taga det med mig i min landsflykt — friskt och lefvande. Du och ännu en, två eller tre till skola vara de enda, med hvilka jag vill befolka min ensamhet här i det odrägliga Gallien, en attendant, att min herskarinna får draga in under mitt låga tak. Gubben K. B:s konterfejer, både det äldre och det yngre, samt Manderströms skola bland andra husgudar blicka ner från väggarne i det ringa hemmet. Gudinnan Poesia skall däremot aldrig få titta därin — henne, den styggan, har jag haft tillräckligt ondt af. Skrifkonsten håller jag, som synes, nu på med att totalt förgäta. Endast korta meningar i en viss gubbes stenstil skola hädanefter blifva omhöljen för ännu knapphändigare tankar.

En månad senare -- den 10:de oktober 1879 — skrifver han från Toulouse till Magnus Lagerberg:

Det var mig kärt att se, det du ej i likhet med många andra vänder dig ifrån mig, och att du ännu har oförändrad vänskap för den, som ej mer har anspråk på att räknas som utöfvande numismaticus, -- — — Först sedan den lagliga tiden för skilsmässans beviljande utlupit, och jag kan gå i författning om att erbjuda mitt namn och ett hem åt den, som nu, liksom jag på mitt håll, afbidar den stund, som

Digitized by Google

skall förena oss, kan jag blifva i tillfälle att i en fast bostad ordna spillrorna af det jag kallat mitt. Till dess vill jag betraktas som försvunnen från de lefvandes antal — till Sverige återkommer jag sannolikt aldrig — man har alltför flitigt och framgångsrikt arbetat på att göra omöjligt för mig att vidare andas mitt lands luft. Från södra Frankrike, där jag hittills uppehållit mig, afreser jag nu — hvart vet jag ännu knappt själf — endast att det blir till en ort, fredad för det tomma och förhatliga världsbullret.

Föresatsen att icke låta gudinnan Poesia titta in i det blifvande hemmet kunde Snoilsky desto bättre icke hålla. »Dylika löften att afsvärja all gemenskap med poesien, hvilka hennes dyrkare stundom göra, äro sällan allvarligt menade», skrifver Snoilsky själf i sin minnesteckning af Choræus.

Och redan två månader efter uttalandet i brefvet till Klemming sände Snoilsky denne ett stort poem, den utsökt vackra sången »Till G. E. Klemming», hvilken tillhör hans varmaste hyllningsdikter, och ledsagade stycket med ett bref, hvari han bebådar sin »seconda primavera» såsom skald.

Han skrifver från Cette den 22 november 1879:

Käre gamle profet, min egen gubbe!

Jag har ej dröjt och sölat med att tacka dig för den präktiga boken, om det än ser så ut, ty saken var den, att jag ej förrän i sistlidne vecka hade tillfälle att personligen uttaga paketet. Jag är nämligen ännu under några månader flyttfågel. — — — Vet du, att den boken var en riktigt kär gåfva — jag tröttnar icke att bläddra i den, ehuru innehållet redan var mig bekant genom det häfte af K. B:s handlingar, som kom tillika med andra korsbandsförsändelser samtidigt med ditt nästföregående vänliga bref. Att jag blef rörd öfver den — är nästan för litet sagdt — die Seele ging mir auf öfver denna påminnelse om hvad du kallar

Digitized by Google

tempus lætum. Lætum var den nog, försåvidt jag fick vara med dig och de gamla präglade och tryckta fornsakerna, men eljes — — —. Hör nu, K. B., drifver han skoj med mig, som tror, att jag kan anmäla Liturgiboken i en utländsk tidskrift? Intet kan jag det, ehuru jag gått så länge i det departement, som A. Strindberg kallar Departementet för adlige ynglingars förkofran i lefvande språk (en superb definition). Nej, inte kan jag så mycket fransyska, inte (d. v. s. inte ännu, ty nog håller jag på att söka lära det). Men tacka K. B. på svenska, det kan jag, hvarföre i ödmjukhet bifogas ett rimbref, ang. hvilket jag nödgas utbedja K. B:s hederslöfte (icke à la boktryckaren Prault's om jag får be!) att icke låta ett ord däraf komma till andras ögon eller öron.

Skulle du däremot framdeles, när jag trycker något, medgifva, att stycket, förutsatt att det estethice håller måttet, inflickas bland andra poeterier, skulle det vara mig kärt att få lämna detta offentliga vittnesbörd om vår trogna sodalitas. Poesien — jag blir aldrig kvitt den. Jag har gifvit efter för önskningar, framställda af en, som jag icke kan neka någonting, och beslutit mig för att se, hvad man med prædisposition, som ju förefanns, samt arbete och energi kan bringa för godt fram af den saken. Blir det dugligt, vet jag åtminstone, att jag förskyller det hos den inverkan och det idéutbyte, jag fått af en genialitet och en karaktär, för hvilka jag kryper i stoftet, så ringa är jag, så herrligt begåfvad är hon. Vore jag tio år yngre, eller hade jag åtminstone så pass hälsa som behöfdes, vet jag, att hon skulle göra något stort af mig. Nu är det dessvärre för sent, men för att visa min goda vilja, skall jag, hvad det lider, prestera åtskilligt, som åtminstone skall befinnas öfverträffa mina äldre saker. Ett band lyrik af samma omfång som min sista upplaga, d. v. s. c:a 350 sidor, får jag färdig nästa års slut. Jag har dessutom en annan litterär plan, men den är så förmäten, att jag ej vill tala om den. »Lyriken» däremot är redan ett faktum, då jag har mer än tredjedelen färdig nu, och jag för öfrigt känner, att idéer komma i procession, så att jag bara behöfver välja. I sanning, jag hade

Digitized by Google

velat svärja på att det skulle varit mig omöjligt att åstadkomma 10 sidor numera, och nu har jag gjort 100 på två månader. Men, hedersprofeten! Silentium!! Ej en rad vill jag publicera förrän jag rycker an med liniesalvor — inte heller vill jag, att man skall veta af det på förhand, förrän det är färdigt. När det kommer ut en gång, är jag inte längre i Europa, ty jag har för afsikt att tillbringa en del af nästa år i Norra Afrika, för att alldeles sopa igen mina personliga spår. Du skall få veta min brefadress, du och ett par till, men eljes — flöte!

En månad senare skrifver Snoilsky till sin vän och förläggare Joseph Seligmann i ett bref, dagtecknadt Nîmes den 27 december 1879, efter att hafva tackat för några förlagsartiklar, som denne tillsändt honom:

Strindberg, ja, han är då ändtligen *genial*, och det på allvar. *Röda rummet* med alla sina otäckheter och öfverdrifter är dock en bok, som ingen nu lefvande svensk författare gör efter. För att skrifva den boken, måste man ha lefvat och lidit, tänkt öfver mångt och mycket. — Våra romanförfattare anse eljes dessa yrkets praktiska förstudier öfverflödiga. — Jag känner ej mannen personligen, men lyckönskar mig till att han ej med samma talent utkorat lyriken till sin specialitet, ty i så fall finge vi hänga lyrorna på väggen och höra på, i stället för att klimpra själfva. Eljes var det just på kapitlet om lyriken som jag ville komma, eftersom du själf framkastat det ämnet i ditt bref. Ja, var det ej märkvärdigt, att jag, som trodde, att den där volymen på de trehundrafemtio, säger 350 sidorna skulle för alltid utgöra mina opera omnia, i en hastig vändning ser mig i en ej aflägsen framtid i stånd att ställa en del n:o 2 vid sidan af den föregående. Du anser det knappt troligt i betraktande af min förra lättja och håglöshet, men så är det emellertid. Jag önskar dock, att detta ej skall komma ut i förtid; förrän i början af 1881 eller om något mer än ett år, vill jag ej lämna diktsamlingen till tryckning, och till dess

Digitized by Google

må det blifva en hemlighet. Sidoantalet blir omkring 300, beräknadt efter samma antal stanzer på sidan som i förra boken. Wikblad har i afskrift fått en del af de dikter, som redan äro färdiga. Jag skall skrifva till honom att han kan visa dig några däribland. Kvaliteten tillkommer mig icke att yttra mig öfver, men jag tror fullt och fast, att de icke skola kunna betraktas såsom en återgång i förhållande till mina tidigare saker. — — — Titeln på boken blir helt enkelt Nya Dikter. Innehållet blir mycket blandadt och brokigt, men absolut inédit, så när som på ett par tillfällighetsstycken (det ena till kungen), hvilka du möjligen läste i tidningar för ett år se'n. En stor grupp dikter kommer att bestå af sydländska bilder, alldeles som i den förra, dock motiverna denna gång hämtade från ännu aflägsnare länder; papper, stilar och formatet måste förläggaren förbinda sig att åstadkomma identiska med volymen I. »Voilà!».

Det framgår nogsamt af brefvet till Klemming hvilken betydelse de nya förhållandena ägde för skaldens diktkonst.

Flerestädes, såväl i sin brefväxling som i sin diktning, antyder han ock, hvilken säker rådgifvare han erhållit vid sin sida, ingenstädes likväl skönare än i slutstrofen till den algieriska dikten *»I biblioteket»*:

Så som du kan ingen konstnär
I det händiga Cremona
Höra, om de gamla strängar
Ännu sig åt välljud låna.

Men icke blott *kärleken* torde haft sin lott och del i den nya våren i Snoilskys diktning. Äfven dess motpol skänkte sin insats.

Det finnes tillräckligt med antydningar i Snoilskys skaldskap om de själskval, den sinnesoro, det

Digitized by Google

hjärteve, som vållades af hårda domar och bittra uttalanden:

Ord, som granens nålar hvassa,
Kyliga som nordans skur,
Allt för många slika rymmer
Modersmålets fatabur,

heter det i dikten till »?» (Gustaf Åkerhielm).[1]) Och i sången till Klemming:

Bland de många kända husen
Här och där en sluten dörr
Säger på sitt stumma bildspråk,
Att en vän här bodde förr.

Symboliskt har Snoilsky flere gånger antydt, hur han känt sig såsom en »fågelfri» i förhållande till det välordnade samhället. Så i »Afskedsdrycken», hvarom mera nedan. Så kanske framför allt i de rent klassiska raderna i dikten »Svarta svanor»:

Hvita svanor tamt i vassen
Kryssa efter gunst och bröd.
Ut på djupet, svarta svanor!
Ut, I barn af natt och glöd!

Eller i tredje samlingen (från 1883) dikten om »Blodboken», som han först efter tvekan offentliggjorde:

Stela häckar, snörrätt klippta,
Blomstring vederbörligt stäckt,

[1]) Denne hade anonymt tillsändt Snoilsky ett poem som sedan ingick i hans bland vänner utdelade lilla diktsamling "*Otium*" (1891).

Digitized by Google

Grönska, sammetslen och tuktad,
Fullt normal och fullt korrekt,
Stilla plantsömn hela parken
Ett livré i grönt beskär;
Mörk som lidelsen, en blodbok
Sina egna färger bär.

— — — — — — — — — — —

Och den fria sångens fågel,
Undan bur och snaror frälst,
Älskar trädet framför andra,
Sjunger i dess krona hälst.

I den i samma samling förekommande dikten om »Caroline Mathilde» heter det:

De som nyss blott egde smickertoner
Voro genast bödlar och spioner

— — — — — — — — — — — —

Gammal afund, yr af segergamman,
Hyckleri och dumhet, allesamman
Togo hämnd för obemärkta dar.

Så ock följande rader i den likaledes först i tredje samlingen offentliggjorda »Kärleksgrottan vid Biarritz»:

Lyckans barn förlåter världen allt,
Falhet, lumpenhet i hvar gestalt —
Hjärtats uppror blott hon ej förlåter.

Och i den vackra parafrasen öfver Francesca Rimini-motivet, som först återfinnes i Snoilskys sista samling, men som, enligt hvad jag erfarit, tillkom redan vid denna tid, läsas raderna:

När samma udd fann väg till bådas hjärta
Och efter oss förbannelser de läste.

— — — — — — — — — — — — — — —

Vårt öde vi ej häda eller klandra.
Förenta evigt skäras vi af lågan
Och sluta med att älska själfva plågan
Det hjärtesår, som gaf oss åt hvarandra.

Digitized by Google

Äfven dessa känslor flödade nu som en stark strömfåra in i hans nya dikt och gåfvo stundom däråt en somber stämning. Säkerligen manade honom ock känslan af att vara »utstött» från de kretsar han tillhört till sträfvan att vinna sig en *ny* plats i sitt fosterlands kulturvärld med eller mot deras goda minne. Han ville genom sitt skaldskap — för att anföra några ord ur ett bref från senare tid till svågern Magnus Ruuth — »bygga sig en borg, i hvilken ej ens hans fiender kunde nå».

Det lyckades.

* * *

Efter de månader, som tillbragts i Sydfrankrike, styrdes kosan i början af februari 1880 — bröllopet ägde som ofvan nämndt rum i Marseille — till Afrika, där de nygifta tillbragte några månader.

Minnen från denna resa äro icke blott dikterna »I Afrika», utan äfven det arbete: *Ögonblicksbilder från Nordafrika och Syditalien* af *E.*, som författats af grefvinnan Ebba Snoilsky och som utkom till julen 1881. Dessa skildringar — alster af finkänslig uppfattning, konstnärlig blick och elegant penna — voro, enligt hvad Snoilsky meddelade Estlander, ursprungligen en dagbok, där grefvinnan upptecknade intryck och bilder från resan, och hon afsåg därmed att hennes make skulle utvälja de motiv, han ansåge lämpliga för poetisk behandling, hvilket äfven skedde. Han och andra som fingo läsa dagboken tyckte emellertid mycket om den, och han »gaf sig ej någon ro» förr än han lyckats utverka

Digitized by Google

samtycke till dess publikation, efter skedd uteslutning af allt rent personligt eller tillfälligt.

I Alger tillbragtes några veckor under vandringar i den sköna staden och dess omgifningar, med besök i biblioteket och iakttagelser af folklifsegendomligheterna. Från Alger begåfvo Snoilsky och hans hustru sig till Constantine, och härifrån förde diligensen — järnvägen var ännu ej färdig — i början af mars dem båda till Saharaöknens skönaste oas, det palmrika Biskra. Och sedan åter Constantine besökts, gick färden till Tunis med dess rörliga orientaliska folklif och därifrån till Sicilien och Sorrento. På våren 1880 voro de åter tillbaka i Sydfrankrike, på gränsen till Spanien.

Härifrån skref han till Klemming i ett bref, dagtecknadt Tarbes (Hautes Pyrenées) den 14 juni 1880:

Som du tör hafva hört, har jag sedan början af februari, då min ledstjärna[1]) i verkligheten blef min för lifvet, gjort en lång och intressant resa genom norra Afrika. Österlandets brokiga lif, öknen och nomadtältet voro hänryckande nya bekantskaper. Nästan lika kärt var det att återse Neapel och Sorrento. Vi tillbragte på det sistnämnda stället en oförgätlig månad. För närvarande befinner jag mig, som du ser, i Tarbes. Min afsikt är att tillbringa sommaren i Pyrenéerna, då mina nerver ännu behöfva omvårdnad. Någon oro för denna krämpa hyser jag icke längre, sedan min återvaknade arbetslust och förmåga in poeticis tydligen ådagalagt, att systemets egentliga kärna är frisk och oberörd. När jag reser härifrån till bergen, kan jag ej säga — det faller ännu snö där, hvarföre jag måste invänta gymnasammare väderleksrapporter. Här, i denna idylliska stad, har jag det, en attendant, förträffligt och skrifver, lyssnar

[1]) Åsyftar, att Klemming i ett bref så kallat Snoilskys maka.

Digitized by Google

till goda råd af en smakdomare utan like samt presterar därigenom ett och annat, som kanske skall taga sig ut i tryck, när tider blir. Jag öfverarbetar äfven saker sedan förlidet år, då min dystra ensamhet tidtals kom mig att se ett och annat mera i svart än berättigadt är — och framför allt mera än jag nu känner.[1])

Med anledning af en notis i en svensk tidning, att Snoilsky definitivt ämnade bosätta sig i Sydfrankrike, förklarar han, att det hade han aldrig tänkt göra. »Huru det blir, kan ej före vintern bestämmas, då en så viktig sak som bosättning ej bör ske förhastadt; så mycket är dock visst, att ej blir det där man uppgifvit. Sydfrankrike är alltför blottadt på alla resurser af konst och litterära samlingar. Klimatet motsvarar ej heller sitt rykte, och komfort, åtminstone den på hvilken man har anspråk som valuta för sina penningar, finnes alldeles icke.»

Från Tarbes flyttade Snoilsky som bebådadt något senare på sommaren upp till en badort i Pyreneerbergen, Saint Sauveur, där han bl. a. i början af juli mottog besök af ett par svenske vänner, Vilhelm Svedbom och Carl v. Friesen, hvilka tillbragte ett par dagar hos det grefliga herrskapet och fingo taga kännedom om hans nya alstring.[2])

Mot vintern styrde Snoilsky kosan till Italien och beslöt bosätta sig i Florenz. Här föddes den 18 november 1880 sonen Carl.

Jag har lyckats, skrifver han till Seligmann den 20 december — finna det mest idylliska lilla hem fuori la porta,

[1]) Han fogar härtill ock ändringen af en strof i det Klemingska poemet.

[2]) Brefutdrag från C. v. Friesen till hans svärfader, bildhuggaren C. Ahlborn; i Wernerska samlingen.

Digitized by Google

ännu inbäddadt i grönska; glädjen och lugnet äro dess dagliga gäster, sedan min hustru nu är lyckligen återställd efter den lille gossens födelse. Äfven sångmön, som under dessa sista oroliga veckor hållit sig på afstånd, kommer ej sällan på besök och stannar vid mitt arbetsbord långa stunderna. Jag öfverlämnar åt dig själf att fullständiga denna i några drag angifna ljusa och lyckliga interiör.

Till Klemming omtalar han sonens födelse i bref den 25:te december:

Jag har i väntan på denna händelse icke kunnat sysselsätta mig med någonting — dessutom ännu utan fast bostad och med sjukligt öfverdrifven nervositet seende svart i svart. Som genom ett trollslag hafva de mörka bilderna skingrats, sedan allt gått lyckligt och väl och min hustru skänkt lifvet åt den sötaste lille gosse. Både han och hans dyrbara mamma må bra. Vi äro behagligt installerade i det vackra, intressanta Firenze — med ett ord, jag känner mig lugn och lycklig och skulle önska, att jag kunde förflytta en viss gammal Magus bland mina bekanta hit på ett ryck för att se det.

Dikten till Louis Wrede (från följande år) skänker oss en inblick i hemmet:

Det var i blomsterstaden
En kväll du ringde på
Vid lilla gallerporten,
Som öppnas blott för få.

Det hvita trädgårdshuset
Kan du ej än det se?
Där glöder azaléa,
Där doftar rose de thé.

En strålklädd fée på trappan
I dörrens mörka ram,
Hon stod i månens strimma,
Mitt hjärtas egen dam.

Digitized by Google

Du ville se, hur lyckan
Ej tarfvar världens nåd,
Blott friheten och dunklet,
Lik skogens villebråd.

Äfven dikten »Florentinerkväll» — offentliggjord först i Julrosor 1886, men säkert tillkommen vid denna tid — ger ett stämningsrikt uttryck åt hans kärlekslycka under vinlöfsgången, där man skymtar Arnos stad:

Vårt kvällsbord här jag dukar
Allena för oss två;
Blott Luna, som hon brukar,
Får komma fritt och gå.

* * *

På nyåret 1881 hade Snoilsky genom Wikblad uppgjort med Seligmann om förlaget af de nya dikterna.

I bref från Florenz af 28 februari 1881 skrifver han till sin förläggare:

Käre vän och editor!

Jag behöfver ej säga, att jag i fullt mått delar den tillfredsställelse, hvaråt du i ditt sista bref så vänligt gifvit uttryck, däröfver att vår affär nu är i princip uppgjord till ömsesidig belåtenhet, och hoppas, att dina förväntningar om bokens framgång ej skola slå fel, på samma gång jag glädes åt att hafva en förläggare, som både är personlig vän och insiktsfull, intresserad läsare. Med Guds hjälp är denna bok blott en inledning till fortsatta transaktioner oss emellan, och får allt gå som det nu synes, torde det ej dröja allt för länge, innan jag åter låter höra af mig. Jag har nu föga mer än ett tryckark kvar att fylla af de beramade 300 sid. i min egen bok och torde blifva i tillfälle att sända dig manuskriptet i förra hälften af april.

Digitized by Google

Emellertid skulle boken vålla Snoilsky åtskilligt ve innan den såg dagens ljus. Dess typografiska födelse var nämligen förenad med många bekymmer.

Förläggaren hade manuskriptet före mediet af april, och hans afsikt var att låta boken utkomma redan en månad senare.

Snoilsky ansåg det ofattligt, huru tryckning, häftning och bindning af en 300 sidors volym skulle kunna medhinnas på en knapp månad, då tillika all möjlig omsorg skulle nedläggas på typografisk felfrihet och prydlighet.

Men som du ser — skrifver Snoilsky till Seligmann — tror jag blindt på din trollstafs inneboende egenskaper och lägger med fullt förtroende allt i dina händer, ehuru jag ej begriper genom hvilka aladdinska andar eller kabirer du ämnar utföra konststycket. Du får ej illa upptaga, att jag med min ängsliga fasa för tryckfel, som af dig nogsamt är känd, ånyo återkommer med erinran om yttersta noggrannhet i afseende å korrekturet — ett tryckfel får du ej tolerera, och med ett så redigt manuskript bör det äfven kunna undvikas. Klemming gör nog sitt bästa, men du får ej uteslutande lita på honom.

Klemming hade nämligen lofvat att genomse ett korrektur, och Snoilsky ställde främst sin lit till honom såsom framgår af dessa ord (bref till Klemming $^{18}/_{4}$ 1881):

Författaren, som bäfvar för tryckfel, kan ej själf deltaga i omsorgen för sin kära boks typografiska skepnad. Lyckligtvis har han en gammal vän i viken, en riktig propheta major med adamantinsk benediktinerflit och falkögon, vana att genomtränga betydelsen af Svedenborgs mest svårlästa »Kragetåer» och utfinna skillnaden mellan Gothans et konsorters mest liknande typer. Käre K. B., använd denna falkblick, här skärpt af din varma, trogna vänskap för

Digitized by Google

auktor, för att läsa korrekturet så som jag själf skulle vilja göra det.

Emellertid framkallade den forcerade tryckningen rent konstiga tryckfel och godtyckliga ordombyten, desto försåtligare som de gåfvo mening, ehuru en annan än författaren åsyftat, och afvikelserna sålunda undgingo granskarens blickar.

Snoilsky, som fått sig reviderarken nedsända, var full af oro, och hans brefväxling med Seligmann ger en bild af hans nervositet öfver att, såsom han skrifver, »denna min andliga egendom, ja, jag kan säga *del af min själ,* vid hvilken jag knutit så mången förhoppning, skulle vanställas eller förfuskas af vidriga tryckfel». »Det är en formlig sträckbänk att ej få se i hvad skick ens andes barn framkomma.»

Telegram och bref afgingo i tät följd, och stundom nödgades man företaga omtryck.

Snoilsky skref, att han ansåg sig kunna göra anspråk på att få läsa sina *egna* ord — »mina, *mina* ord» och ej sättarens — och att ej klumpiga grabbtag skulle få defigurera de skapelser, om hvilka han ville citera sitt eget stycke:

> En hårfin våg, med lifvet, döden
> På skålar två i ängslig svikt —
> Blott en atom mer än af nöden,
> Och döden finge öfvervikt.

Därtill kom, att Klemming fått det egendomliga hugskottet, att man borde i stället för namnet i rubriken på dikten Till G. E. Klemming sätta in »ett hufvud, som publikum kunde gissa öfver», något som Snoilsky i ett telegram energiskt förbjöd.

Digitized by Google

Ångesten häröfver försatte honom rent af i en häftig nervös kris. [1])

Ändtligen kunde Snoilsky den 24 maj med ett »Publiez!» telegrafera tillåtelsen att offentliggöra samlingen och uttalar ungefär samtidigt i bref till sin förläggare sin förhoppning, att för framtiden de skola taga mått och steg att bespara dem dylika lidanden, förläggaren mycket besvär och mycken extra kostnad och författaren förtärande själsoro.

Harmen mot den gamle trofaste vännen Klemming lät Snoilsky snart fara, men sade sig dock vilja se, »hvad min han hållit, om hälften så många afvikelser från grundtexten genom korrekturläsarens försummelse insmugit sig i någon upplaga af Birgittas uppenbarelser». »*Det* hade varit ett attentat mot bildningshistorien, naturligtvis; nu var det bara fråga om en lumpen poesibok — tant de bruit pour une omelette.»

Den 13 juni hade han själf fått boken i sina händer och kunde ej nog lifligt för förläggaren uttala sin belåtenhet med *allting,* »från det smakfulla omslaget, där trycket i dunkel guldfärg gör en förträfflig effekt, till själfva texten, som befanns genomgående felfri». »Med ett ord, har våndan varit svår, är den också nu öfverstånden — slutet är godt, ja, förträffligt, och nu är allt bra. Kanske

[1]) Klemming anför, — skrifver Snoilsky i sin bestörtning — som stöd för sitt oerhörda tilltag, att han för 1½ år sedan i bref till mig föreslagit det och säger sig nu hafva tagit min tystnad som bifall. Att jag med nämnda tystnad bemött något, som jag fann både under Klemmings och min värdighet att ens offra ett ord på, kan ej förundra den, som vill betänka det *allvar*, som besjälat mig vid författandet af denna bok, som ej får innehålla någon rebus att gissa öfver.

Digitized by Google

är det den vackra utstyrseln som gör att äfven det poetiska innehållet — om jag skall bikta min lilla vanitas — förefaller mig rätt respektabelt. Måtte allmänheten, detta »monstrum cui lumen ademtum», tycka detsamma.»

Men det är tid att öfvergå till den märkliga diktsamlingens innehåll.

Den sönderfaller som kändt i fem grupper: »Svenska bilder» (tolf stycken), »Sagor och syner» (åtta dikter), »I Afrika» (tretton poem), »Tankar och toner» (tjugosex poem) samt »Hyllningsdikter» (fem stycken).

Af dessa äro de båda hyllningsdikterna till konung Oscar $^{21}/_{1}$ 1879 och till G. Sanndahl från samma tid de äldsta samt tillkomna före utresan. Närmast i tiden torde komma flertalet af »Tankar och toner», enstaka af »Sagor och syner»; äfvensom hyllningsdikten till Klemming.

Det är mig visserligen icke möjligt att dagteckna alla de olika dikterna bland de närsläktade grupperna »Tankar och toner» och »Sagor och syner». Säkert har emellertid flertalet af dem skrifvits just på hösten och förvintern 1879; Snoilsky talar ju i brefvet till Klemming den 22 november detta år om att han på två månader skrifvit omkring hundrade sidor, och dessa måste falla inom de nämnda rubrikerna, enär han då ännu ej varit i Afrika och de svenska bilderna äro senare.

De kärnlyriska dikterna — Tankar och toner — bringa bud om nya källsprång i skaldens inre.

Rent formellt äro flere af dem påverkade af 1860—70-talens franska lyrik med dess stränga

Digitized by Google

formans, liksom fallet var med sonetterna. Men de uppenbara en egendomlig innerlighet, en aningsrikedom, en viss ideal skärhet, hvilket allt utgör en ny insats i Snoilskys poesi. I ungdomsdikterna voro hans känsloutgjutelser mera omedelbara, direkt på sak, utan symbolens omklädnad; sonettdikterna från 1870-talet voro ofta symboliska, men tillika starkt reserverade i sina känslouttryck; i dessa nya lyriska dikter klädde sig som oftast en varm och djup känsla i symbolisk bild. Dessa dikter gifva ock uttryck åt en förandligad, en idealiserad uppfattning af människolifvet.

Typiska äro i detta afseende dikter som *Telegrafen och fåglarna, Edelweiss, En ökensyn, Guldfågel.*

Fåglarna på telegraftråden ana icke mera om tankens eterfärd än människorna af den andevärld som hviskar i vårt öra:

En evig kör af djupa svar
På alla jordens frågor
Förklingande förbi oss far
På rymdens lätta vågor.

Knappt når ett eko då och då
Vår stoftbemängda daning,
När sakta tona strängar två,
Som heta dröm och aning.

Edelweiss, alpblomman, som växer högst uppe på fjället, talar ett tänkvärdt ord om känslor som öfverlefva »all fägring och fröjd på jord»:

Den kärlek hon troget prisar,
Som rosorna ser gå ut
Och dock, mellan snö och isar,
Än blommar vid lifvets slut.

Digitized by Google

Ökensynen låter den törstande skaran fröjdas åt synen af en blank våg; ledaren förklarar visserligen, att det endast är en hägring, men om de följa detta sken, nå de dock till sist hafvet.

> Om det sköna mål, som blicken bländar,
> Än för åtrån tyckes vika stundligt,
> Sannings haf, där ökenfärden ändar,
> Ler i strålar, gränslöst, outgrundligt.

Guldfågel ger i sina sällsynt melodiska strofer en symbolisk vink om poesiens, väl närmast den förandligade poesiens, makt öfver dens sinne, som en gång lyssnat till dess klang, och vi förnimma, hurusom guldfågelns klara toner locka gossen, ynglingen, mannen och ännu nalkas åldringen i hans dödsstund:

> Toner nalkas underbara,
> Vid hans kind en vinge rör,
> 'Tack Guldfågel,
> Tack Guldfågel!
> Blif det sista som jag hör,
> Sjung för mig än då jag dör.'

Symbolisk är ock en dikt, som den ofvannämnda *Svarta svanor.*

Bland andra poem i denna grupp, hvilka visa skaldens nya egenart, må nämnas dikter som den om den sårade *Hjorten*, en hänförande bild af hur ungdomens bragder och kärlekslif lefva upp i dödsminuten, samt *Göttingen*, måhända den främsta af de skildringar af olika orters stämningar, i hvilka Snoilsky är en sådan mästare; hvad han ger är icke blott en resande främlings intryck från den

Digitized by Google

lärda och fridfulla Georgica Carolinastaden, där i forna dagar så mången nordbo rustade sig för vetandets värf, denna tjusande idyll har tillika en innerlig charme, som synes mig bottna i en personlig lifslycka, hvilken dallrar genom de tjusande slutstroferna:

Här, i detta hulda hörn af världen,
Mätt af färden
Vandraren stannar, barmen vidgas fri.
Mildt förgätna
På en bänk, där lindens skuggor tätna,
Tankens bördor, liksom ränselns, bli.

Utan fruktan att hans byggnad ramlar,
Drömmen samlar
Luftigt virke till en framtidshamn:
Där finns Eros,
Finns musik och blommor och Homeros,
Ro och glömska och en öppen famn.

Bland de i »Sagor och Syner» intagna dikterna är väl poemet om *Napoleons ur* det äldsta; det är nämligen dateradt juli 1879. Det handlar om den släktens arfvedel, det ur, som icke återfanns vid den stupade kejsarprinsens barm, där han fallit i Kafferlandet, och som skalden låter vara en symbol, en mystisk underpant på ättens storhet.

Mera betydande är den på åttafotade trokäer skrifna *Fylgjan*, hvilken storslagna, dystert hållna dikt behandlar ett motiv från Plutarchos om Pausanias och den kvinna, han af misstag dödat. Skalden har förflyttat ämnet till en nordisk forntid; han

Digitized by Google

låter vikingen Torolf aftonen före sin död mana fram sin fylgja, så som en bjarmisk trollman lärt honom det; hon framträder i skepnaden af den Hellas' dotter, som varit vikingens älskarinna, men som han en natt i ett missgrepp bragt om lifvet; hon har följt honom såsom hans själs mystiska beherrskarinna, som hans öde, som hans skugga. Nu spår vålnaden honom, att innan nästa afton skymmer har han stridt sin sista strid, och båda skola då få ro vid glömskans stilla vatten. Det hvilar en visionär stämning öfver denna uppenbarelse från de dödas värld, och i det hela röjer dikten ett sällsamt djup, en mystisk aning om sambandet mellan sinnevärld och andevärld. [1])

Icke mindre djuptänkt, men mera lättfattlig i formen är *Afskedsdrycken*, dikten om minstrelen och hans maka, ett albigenserpar, som fredlöst drifves från hemorten. Innan de lämna sitt älskade Provence, manar minstrelen sin kära att dricka en afskedsdryck ur den underbara källan, hvilken har makt att låta stoftets gröfre skiljemur falla för ögat och låta nya sinnen fatta naturens innebörd, förstå själen af hembygdens fägring, låta talet få sångens klang samt sötma, doft och syner magiskt blanda sig med språkets ljud.

Kastad se'n till fjärran zoner,
Midt i främlingshopens larm,
Han sin fosterjord i toner
Bär bevarad i sin barm.

[1]) Wirsén har påpekat likhet och skiljaktighet med den tyske skalden Herman Linggs († 1905) behandling af ett snarlikt motiv, "Pausanias och Kleomene".

Digitized by Google

Det är icke svårt att i minstrelen och hans maka återfinna den biltoge svenske skalden och hans brud, och fastän dikten just tillkom i Provence så var själfva detta landskap en pseudonym för hemlandet, hvilket han »ville timra upp i sångrikt modersmål». Den *personliga* timbren framträder i denna dikt kanske starkare än i något annat af dessa skaldestycken.

Besläktad härmed är dikten om *Målaren i Pompeji*, som fäster på väggen bilden af sin älskade, och som hoppas, att denna bild i sekler skall gifva en aning om, »hur skön och hur älskad hon var». Måhända hoppades skalden — och säkert icke utan skäl — att äfven på *hans* skapelser skulle kunna lämpas orden:

> Hvad konsten och kärleken dana
> Skall tiden bestorma förgäfves,
> Ur seklernas aska det gräfves,
> Besegrande glömska och grus.

De tre senast nämnda skaldestyckena sluta sig i stilen till den Goethe-Schillerska balladformen.

Älskligt är kvädet om *Sterope*, den stjärna i Plejadernas grupp, hvars sken bleknat sedan hon bragt en trånande jordson sin tröst, och kring hvilken de öfriga plejaderna i sin systerkärlek väfva ett bälte af skyddande ljus.

> Med strålar de blända, att ingen,
> Som forskar bland stjärnorna, ser,
> Att Sterope, skönast i ringen,
> Ej lyser hos systrarna mer.

Man kan för öfrigt om dikterna i gruppen Sagor och syner, liksom om Tankar och toner

Digitized by Google

anmärka, att själfva händelsen eller taflan sällan utgör hufvudsak, utan blott tjänar som symbol för den poetiska tanke, skalden vill framställa eller den poetiska ton, han vill anslå.

Till de tidigare tillkomna styckena hör hälsningsdikten eller rättare skaldebrefvet *Till G. E. Klemming*, som redan var färdigt i november 1879. Med gripande åskådlighet skildrar Snoilsky sin gamle vän, där han lik en medeltida forskare löser de bundna andarne ur de gamla folianterna, dväljes bland kostliga missaler så väl som bland ringa flygskrifter. Dikten slutar med en lätt anspelning på vännens andeskåderi. Det är en af de bilder från Stockholm, hvilka i fjärran uppenbarade sig för skaldens syn och som han med en varm personlig underström återgifver.

En särskild grupp af dikter utgöra resebilderna *I Afrika*, hvilkas motiv samlades under senvintern och våren 1880, bl. a. upptecknade af skaldens maka, men som till god del först utarbetades senare.

Här som alltid kommer Snoilskys skildrargåfva till sin rätt, då det gäller bilder ur den yttre världen: den undersköna naturen; det oroliga lifvet i hamnen; bäraren-skälmen som vet att ockra på européns första förtjusning; den tjusande stämningen i det gamla biblioteket; österländskan som slöjad försvinner i en port; profetens ättling, den fattige drömmaren, som i haschichruset bygger upp sitt paradis; tiggarne framför moskén; den tigande munken; den lustige negern som ler i sin bod; den gamle patriarken i den sida dräkten och det hvita skägget; den egendomliga blandningen af ökenlif och marknadskultur

Digitized by Google

i Biskra och så många andra af de drag, hvilka för européer, som komma till Afrika, te sig som bilder ur en undervärld, ett aflägset eko från tidernas morgon.

Men ej blott den yttre världen är det som Snoilsky återger, han ser bakom det yttre innerliga drag. Exempelvis i dikten om *Österländskan*, då han ger uttryck för medkänslan med hennes ställning; i hennes barm har den skatt förvittrat, som hon ej fick förslösa, och då hennes själ mördats, föder hon ej längre frie män, endast trälar. Likaså i *Trappisten, Patriarken*, och andra. I de Ögonblicksbilder från resan, hvilka grefvinnan Snoilsky utgaf, förekommer en förträfflig öfversättning af en afrikansk dikt, som ej medtagits i skaldens egna kväden. Det är en från franskan tolkad, gripande arabisk dödssång (dagtecknad den 15 febr. 1880, enligt en anteckning bland hans papper):

Då jag på båren ligger sträckt,
Och under tåreflöde
De mina draga sorgens drägt
Med jämmer för den döde;

Då sägen dem, att blott ett grus
De se, en liflös lera,
Att denna kropp väl var mitt hus,
Men jag ej bor där mera.

Ett lif, som icke släcks, är jag;
Men dessa lemmar kalla
Min boning varit för en dag,
En skrud, jag låtit falla.

Mitt stoft den trånga buren var,
Där fågeln satt bak stängsel;
Nu jag bredt ut mitt vingepar
Och flugit ur mitt fängsel.

Digitized by Google

Själf är jag pärlan, men min kropp
Dess ringa skal allena,
Som, se'n en gång det brutits opp,
Till intet mer kan tjäna.

Mig Allah nu befriat har
Och mig till hemmet leder.
Min färd är slut; jag lämnar kvar
I främlingskapet eder.

Dikter, som tillkommit under resan öfver Italien äro »*Vägen till Taormina*», med dess rent antikt hållna strofer, t. ex.:

Af Oceani sånger burna,
Skymta bilder från mytens land.
Hafvets sorlande jätteurna
Ger sin klangfärg åt klassisk strand —;

Fångna kärleksgudar, tydligen inspirerad af ett antikt konstverk (i Neapels museum?); *Fången*, skildrande, huru kärleken föga bekymrar sig om lagens omutliga balkar, om straff eller skuld, utan bringar den älskade brottslingen sin rosenhyllning; *Geten* (Sorrento); *Dryadens byte*[1]), samt *Blåa grottan.* Som oftast kastar en glödande erotik sitt solsken öfver dessa strofer.

Bland dikter, som säkerligen tillkommo efter bosättningen i Florenz, räknar jag *Läkaren* — jämte *Fylgjan* och *Afskedsdrycken* den mest betydande bland »Sagor och syner». Den kan anses sinnebildlig för skaldens nya uppfattning af kärleken, hvilken här besjunges, väl ej i lyrisk form, men under episk dräkt. Giulios, den unge läkarens

[1]) Denna är i senare upplagor något omredigerad.

Digitized by Google

kätterska forskningar reta de andra eskulaperna; de drifva honom ur sitt gille, när han trott sig ur gifter kunna bringa fram ett verksamt elixir mot pesten. Han söker nu ett smittans rof för att pröfva elixirets kraft. Då sjuknar hans egen maka i pesten, och han står rådvill och handfallen; på *henne* vågar han icke försöka elixirets verkan. Nu bönfaller han i sin förtviflan en grånad yrkesbroder om hjälp. Men då de nå hemmet, ser han sin maka på tröskeln som i hälsans dagar.

Hon talade och ögat lyste:
'Jag tömde elixirets saft,
Ty aldrig jag ett tvifvel hyste
Uppå dess underbara kraft.
Det prof, du önskade och ville,
I rätta stunden erbjöd sig.
Jag trodde på din konst, ditt snille,
Och lefver, älskade — för dig!'

Skönare har väl icke en kvinnas tilltro till mannens gärning besjungits i svensk dikt.

Det finnes en grupp af skaldestycken i denna Snoilskys andra diktsamling, som har en säregen karaktär och som i viss mån bildar ett nytt uppslag i hans poesi. Det är de fosterländska minnenas diktning: *Svenska bilder.*

Han hade sjungit om den provençalske minstrelen:

Kastad se'n till fjärran zoner,
Midt i främlingshopens larm,
Han sin fosterjord i toner
Bär bevarad i sin barm.

Digitized by Google

Så gick det honom själf. Just här på utländsk botten fick hans sångmö allt mera svenska drag, älskade syssla med ämnen ur den svenska häfden, de svenska sägnerna.

I »Nya Dikter» äro tolf poem rubricerade under titeln Svenska bilder, men han har senare ditfört äfven den bland Tankar och toner införda »En natt i Augsburg».

I maj 1880 hade Snoilsky fullbordat den *första* af de egentliga Svenska bilderna: *Stenbocks kurir*. Motivet är fritt uppfunnet och betecknande för Snoilskys behandlingssätt i dessa dikter.

Han griper en tilldragelse så till sägandes *vid sidan* om historiens allfarväg och låter i den tiden återspeglas. Här skiljer han sig från vissa äldre skalder som behandlat historiska ämnen i liknande dikter. De besjunga gärna några af historiens storbragder. Snoilsky låter storbragden skymta i fjärran och finner dess reflex i en mindre bedrift. Så skönjas storhetstidens strider, dess tapperhetsprof och uppoffringar bakom den käcke kornettens brådstörtade färd från Skånes våta lera, öfver Smålands gråstenshällar, Roxens isar och Sörmlands hala backar fram till Riddarholmen för att bringa kungamodern budet om segern vid Helsingborg. Och i konkreta drag ger skalden en tidsbild af gripande slag, då kuriren stormar in och stör den stela tystnaden i Hedvig Eleonoras hof. [1])

[1]) Om den verklige kuriren, som bringade budskapet om segern vid Helsingborg berättas i P. A. Säves "Gotländska Minnen", att han hette *Johan Ahlbom* och var född 1688 uti Almunge socken i Upland. Han hade varit kavallerist vid västgötarne och tjänat under Stenbock i Helsingborg. Genom natt och dag red han därpå med

Digitized by Google

Det vällyckade resultatet af denna första ridt in i det historiska landet gaf Snoilsky lust att pröfva på flere liknande ämnen.

Då han sände Klemming en afskrift af denna dikt, tillade han:

Vi hafva kommit öfverens om att bedja dig, kännaren par excellence af gamla svenska minnen, att sända en liten p. m. med historiska anekdoter, karaktärsdrag eller andra uppgifter, lämpliga för poetisk behandling i samma stil som »Kuriren». Den diktsamling, jag till nästa år förbereder, är nämligen afsedd att, bland en mängd annan lyrik af växlande tonfärg, innehålla en grupp stycken med mera episkt underlag, men min saknad af svenska böcker gör mig ofta hufvudbry.

Han begärde därför ock att få ut Hofbergs biografiska lexikon för att ösa ur denna källa. I december samma år skrifver han till Klemming: »Det beröm, som du gaf Kuriren, i förening med det bifall samma stycke fått på ett par andra håll, har uppmuntrat mig att åstadkomma en hel historisk svensk cykel, som upptager en lejonpart i den nya diktsamlingen, numera i det närmaste fullbordad.» Till detta bref var fogad den inledande dikten bland de Svenska bilderna: *Kung Gösta*. Det är en vemodsfullt uppfattad bild af den store nydanaren, hvars hand murat Sverige från golf och till tak.

---

segerbudet till Stockholm, hvarför han fick 10 dukater. Sedan var han som kvartermästare med i slaget vid Gadebusch och drog därpå till Tönningen, där han utstod den hårda belägringen och blef därunder på ett fourageparti omringad af tre fiender, svårt sårad i hufvudet, utplundrad in på bara kroppen och satt fången under nära sju långa år, då fångarnes traktamente var en och en half skilling om dagen. Han blef senare strandridare i Hellevigs socken på Gotland, där han snart blef en mäktig man och ägde kalkbruk i flere socknar. Han dog först 1778, vid en ålder af 90 år.

Digitized by Google

Hvad som inspirerade Snoilsky till denna dikt var egendomligt nog *ett mynt*. Han hade från sin myntsamling behållit några enstaka pretiosa, däribland en half riksdaler från 1528.

»I Kung Gösta» — skrifver han till Klemming, då han sänder honom dikten — »igenkänner du nog den bild från 1528 års halfva riksdaler, hvilken ännu som förut sorgfälligt förvaras hos undertecknad.»

Den uppfattning, som Snoilskys bild ger af Vasakungen, är nog ej historisk; den har fått ett vekt drag. Äfven om det är en profil från 1528, som framkallat dikten, så betraktar skalden likväl kung Gösta som den *gamle* konungen med silfverskägget, mindre som den bragdrike kämpen från ungdomsåren. Helt naturligt låter han då ett vemods skimmer flämta öfver bilden: minnet af de fadersorger, som Erik och Cecilia vållade. Och betecknande är, att skalden klagar öfver att sången var stum på kung Gustafs tid; en boja tvang den; den mäktade ej bringa toner till tröst åt honom som beredde Sverige rum bland de fria. Men kung Gösta var nu i grunden minst af allt en känslosam »kulturmänniska»; det ästetiska var honom likgiltigt, i motsats till hans söner. Sången var nog förresten icke vid denna tid så lagd i boja som skalden antyder. Det må vara sant, att den såsom *konstlitteratur* ännu ej var löst från fjättrarne, men folkvisan, den folkliga svenska sången blomstrade ju vid denna tid, och just samtidigt med kung Gösta sjöng t. ex. den danska bonden en märklig visa om *sin* folklige monark: Kristiern, »Örnevisen».

Men Snoilskys sång kan betraktas såsom ett

Digitized by Google

skaldehjärtas kärleksbikt till Sverige, företrädt af dess store nydanare. Den landsflyktige sångaren ger i denna historiebild luft åt *sin* fosterlandskänsla och kan med en viss stolthet förklara:

Mång' gyllene sträng alltsedan
Har språket sig fått,
Som spelats af vigda händer
I hyddor och slott — — — —
Du klingande svenska tunga,
Nu sjunga du kan!

Herr Jans likfärd utgör en hyllning till det största namnet inom skaldens möderneätt. Präktigt har Snoilsky här karaktäriserat den värfvade soldatesken, som jämte svenskar och finnar bildade Sveriges här, och låtit den döde Banér ännu på båren hålla samman de knotande skarorna till en sista vapenbragd. Snoilskys afsikt var, skref han, att »få fram fältherrns betydelse; huru han ännu efter döden leder sin trupp och hans minne lyser för den, såsom den måhända för årtusenden sedan släckta stjärnans ljus ännu kan tindra i natten för jordiska ögon».

Af större betydelse är den i fyra sånger afdelade dikten om *Kristina*. På genrebilden från Kristinas barndom, då det brådmogna barnet låter blicken irra från sin gråtande moder till den myndige rikskansleren, följer festskildringen från Stockholms slott, där den myndigvordna nordiska Pallas föga bekymrar sig om det baltiska väldet, men desto mer fröjdar sig åt »den bästa af balletter». Den tredje afdelningen — diktens yppersta — ger en bild af Kristinas aftåg från sitt land. Vid den

Digitized by Google

smala Brömsebrobäcken, gränsskälet mot Danmark, stå såsom representanter för det folk hon försmått en blåögd barnaflock.

> Deras trogna svenskblå ögon
> Tindra under lingult hår.

Som en kärleksgärd ha de plockat blommor och smultron, men Kristina far dem oförstående förbi.

> Röda smultron lågo spillda
> Liksom hjärtestänk i stoft.

Till sist dödsscenen, där drottningen — Christina Alexandra —, som haft sin tron rest i svenska bröst, hvilar i främmande land, försummad af lejda främlingar, under det minnena från fordom vakna och en nordisk studiosus utanför palatset sjunger en morgonpsalm. Af betagande verkan är den strof, hvari hennes dödsängslan betonas:

> På vissnad panna stora pärlor glida
> Men själen är att släppa stoftet sen.
> Och ryggar än för språnget i det vida,
> Som droppen skälfver ytterst på en gren.

Det var — meddelade Snoilsky K. A. Melin — under vistelsen i Pyreneerna som han fick idén till Kristinadikten. Tredje sången — passerandet af Brömsebro — som tydligen är den kärna, kring hvilken det hela utbildat sig, skref han så till sägandes »på stående fot». De olika afdelningarna tillkommo icke samtidigt. Inför hans egen senare kritik föreföll det som om det fattades länkar i kedjan; han skulle vilja haft åtminstone sex sånger i stället för fyra.

Digitized by Google

Vapenbröderna är byggd på en lokalsägen från Östergötland, hvilken ännu lefver bland landtfolket, nämligen att de två från Tyska kriget hemkomna stallbröderne, grefvarne Douglas och Lilje öfverenskommit att så högt anlägga sina gårdar — Stjärnarp och Löfstad — att de, öfver de vackra lunder och insjöar, som lågo dem emellan, kunde se till hvarandra och gifva tecken när glada dryckesstämmor vankades i deras gästfria riddarsalar. Snoilsky för fram tecknet äfven till det sista bådskapet, då flaggan på half stång å Stjärnarp låter vapenbrodern förnimma vännens bortgång. Den ene af de två stallbröderne, Robert Douglas hörde till Snoilskys ättefäder. Af alla de Svenska bilderna närmar denna sig mest Runebergs fänriksstil.

I *Brandklipparen* har Snoilsky upptagit ett gammalt Dalinskt grepp att skildra Sveriges utveckling i en hästs gestalt; det är Karl XII:s saga, som förtäljes i och med Brandklipparens öden, den käcke blackfålen af bondras, som en gång mäktade bära Karl XI till segern vid Lund, som bragte honom kring för att skipa rätt, där våld var å färde eller bonden bedrogs, som varit den sexårige prinsens lekfåle och sedan fört honom ut i kriget, till snön i Ukrain så väl som till Bender, som aldrig frågat hvarthän eller hvarför, men som till sist ömklig och svag — en bild af det utarmade folket — står vid Lund och gnäggar sin klagan:

> Jag mäktar ej mera, — herre, sitt af!
> Jag tror, att det är förbi.

Vi möta i denna dikt såväl som i den något sentimentala *Hemkomsten* och äfven i den vida fri-

Digitized by Google

skare *Slottsherren* en ton, som afgjordt skiljer Snoilskys dikter om storhetstiden från den bravadpoesi, hvilken stundom ägt kurs i svensk diktning.

Dikten om *Erik Dahlberg* skildrar två olika svenska typer från storhetstiden, den ene en finhyllt flärdens och glitterbjäfsets yngling, den andre kunskapstörstens och bedriftens dugande kraft. Idén till denna dikt fick Snoilsky, då han erinrade sig två porträtt i Säfstaholms galleri, målade i Italien af Pietro da Cortona och som tillhört Erik Dahlberg. Det ena framställde Dahlberg, omgifven af emblemer för sin allvarliga verksamhet, glober, kartor och bestick, mot en bakgrund af ruiner; det andra Cronstierna, med en förförisk musicerande kvinnoskepnad vid sidan, under det en prålig kostym i tidens smak angaf arten af hans skaplynne — rosenfärgadt atlas, spetsar och bjäfs — medan Dahlbergs dräkt var påfallande enkel och flärdlös.[1])

Till sist må erinras om de båda dikter, som afsluta den första gruppen af Svenska Bilder, nämligen *Hattar och mössor*, den lekfulla skildringen af Frihetstidens partisinne, sådant det återspeglades i kvinnliga dispyter — man har i Dalins småpoem intyg härom — och den älskvärda, intagande gustavianska interiör, som upprullas i barndomserinringarna om *Den gamla fröken*, en bild af svensk kultur i det lilla, från hundra år tillbaka knuten

[1]) Meddelande af grefvinnan Ebba Snoilsky i bref till Klemming 17 januari 1881, då "Erik Dahlberg" var fullbordad. (Det heter i Dahlbergs lefnadsteckning att de båda bröderne Cronstierna, hvilka erbjudit honom fri resa, "förargade honom både genom sitt lefverne, sin ständiga oenighet och den ringa uppmärksamhet de lämnade hans förmaningar".)

Digitized by Google

till en uppenbarelse från den »gustavianska tiden», en gammal dam, hvars hjärtehistoria diskret antydes. Snoilsky skattade själf synnerligen högt denna dikt. Det är en äkta inblick i ett gammalt hem med minnen från tredje Gustafs dagar han här framtrollar med en åskådlighet och en känslighet som trots någon målares pensel.[1]) Enligt hvad Snoilsky omtalat för Schöldström, var skildringen en återspegling af interiören hos en gammal grannfru i hans barnaår, en midt emot hans föräldrahem boende änkefru Alida Marius, född Koopman.

I denna första tolft af Svenska Bilder har man karaktären hos dessa Snoilskyska historiedikter fullt klar.

De behandla hufvudsakligen — såsom redan nämnts — någon enstaka tilldragelse bortom de stora händelserna, som tidslynnet och stämningarna karaktärisera. Man har ju ofta jämfört dessa dikter med Runebergs Fänrik Ståls sägner, och släktskapen bör väl icke förnekas — exempelvis är en dikt som Vapenbröderna befryndad med Runebergs De två dragonerna, till och med i meter och ton.

Men karaktären är dock i det stora hela en annan. Runebergs Fänrikssägner äro i det hela rent realistiskt hållna bivuak-anekdoter — för att begagna ett briljant uttryck af Georg Brandes —,

[1]) Anslaget till dikten om skalden som en tyst och blyg gosse, hvilkens värld fantasien förvandlar till guld, påminner något om början i Goethes Der neue Amadis:

Als ich noch ein Knabe war,
Sperrte man mich ein — — —
Doch du warst mein Zeitvertreib,
Goldne Phantasie!

Digitized by Google

för öfrigt från en begränsad tidrymd och med motiv från ett jämförelsevis ringa krig. Snoilskys åter äro mera detaljrikt utförda, reflekterande historiebilder och tidsmålningar från olika åldrar, gärna af ett rent allvarligt kynne, om än någon gång äfven skämtet spelar in, och ämnena äro långt ifrån eller ens företrädesvis krigsmotiv; den fredliga bragden, ja äfven den stilla interiören får ett rum bland dessa Svenska Bilder.

Det var icke underligt, att Snoilsky kände sig illa berörd öfver bemödandet att framställa dessa Svenska Bilder såsom ett slags Fänrik Ståls-kopior; särskildt var detta fallet i en anmälan af finnen v. Qvanten (i Nya Dagl. Allehanda), hvilken bl. a. sökte leta fram skäligen krystade paralleller, de där just icke lände Snoilsky till fördel (Ruthven i Herr Jans likfärd jämförd med Döbeln eller Sven Dufva; den gamla fröken jämförd med fänriken, o. s. v. [1])

Både Estlander och Wirsén hafva med fog protesterat mot detta försök att göra de Svenska Bilderna till en Runebergsefterklang.

Äfven i själfva formen och tonen råder det skillnad. Det är ett lika varmt fosterländskt patos, som ligger bakom Snoilskys bilder som bakom Runebergs minnen från det olyckliga kriget, hvilket i finnens fantasi får vida större mått än det ägde i verkligheten. Men glöden i detta patos slår så till sägandes starkare gnistor hos Runeberg än hos Snoilsky. Detta beror kanske delvis därpå att formen hos den senare är ansad med en möda och

[1]) Med allt skäl betecknar Snoilsky den sista sammanställningen såsom "rent absurd", och ogillar uppfattningen af Ruthven som hufvudfiguren i "Herr Jans likfärd".

Digitized by Google

ett konstnärsskap, som ofta skänkt dikten rent af *monumentalitetens* karaktär. »Stroferna äro sammanfogade som kvadern på Tessins palats», yttrar Oscar Levertin, och Estlander betonar renässansdraget i skaldens stil, det mera ciselerade och detaljrika utförandet, jämfördt med Runebergs.

De Svenska Bilderna äro gifvetvis af olika värde, och en och annan i denna följd har kanske prägeln af något »veladt», ett »tilltag»; så att Snoilskys vän och beundrare Edvard Bäckström kunde med betydlig öfverdrift låta undfalla sig yttrandet, att Snoilsky skrifvit »de Svenska Bilderna med sitt *goda hufvud*, men större delen af det öfriga med sitt *geni*».

Hvad nu angår själfva andan i dessa dikter — serien tagen i dess helhet — så kan det vara af intresse att söka uppspåra hvilken uppfattning af Sveriges historia som ligger där bakom. Man har stundom velat framställa Snoilskys »Svenska Bilder» såsom »storsvenska».

Georg Brandes fäller i det år 1883 dagtecknade tillägget till sin första Snoilsky-uppsats de orden, att Snoilsky i dessa scener ur Sveriges historia lämnat historiemålningar, såsom v. Rosen målat dem; att i hans sinne fanns fosterlandskärlekens och konungabeundrans hela religiositet lifslefvande; Sveriges Karlar, Gustafver och Oskarer äro föremål för hans uppriktiga och barnsliga dyrkan; han har under alla sina ungdomsströftåg bevarat det kungliga svenska känslolifvet oskadt i sin själ.

Emellertid är det en missuppfattning att anse de Svenska Bilderna, aldraminst de äldre, burna af någon »storsvensk» eller särskildt »*konungsk*»

Digitized by Google

historieuppfattning. Det är väl sant, att Snoilsky besjungit gamle kung Gösta — grundläggaren af det nya Sverige —, att han i »En natt i Augsburg» bragt en hyllning åt Gustaf Adolfs ädla skepnad — fromhetens och styrkans bild —, att han senare skänkt en poetisk förklaring af Karl IX:s faderskärlek och dröm om »ille faciet» — Karl IX, som dock gått så omildt åt flere af hans stamfäder —; men hans sympatier äro alldeles afgjordt *hos det lidande folket* snarare än hos bragdhjältarne. Karl XII — storsvenskarnes idol — den af Tegnér, Geijer, v. Beskow besjungne bjuder honom snarast emot. Betecknande är i detta fall en sådan dikt som »På Vernamo marknad», hvilken tillkom kort efter de Nya Dikternas utgifvande. Han skrifver om detta poem till Estlander:

En och annan torde finna detta stycke nog mycket bittert, nog mycket demokratiskt, men jag kan ej hjälpa det. Det svenska folkets pinohistoria griper mig ibland med en så obetvinglig makt, en så hjärteblödande medkänsla, att jag själf vid författandet är mera upprörd än någon läsare torde blifva. Mot Karl XII har jag särskildt en inrotad bitterhet, ehuru jag ej alldeles kan undandraga mig det fängslande, som omgifver den smärta gestalten i den blå rocken. Men Gud, hur han handterat oss!

Detta pekar tillbaka på den häfdatecknare, som måste anses såsom Snoilskys historiske lärofader. Det är icke Geijer. Det är Anders Fryxell. Man kommer härvid att tänka på att Snoilskys fader var den som frambar motionen om riddarhusmedaljen åt Fryxell. I ett bref till professor E. G. Palmén, som i »Ur Dagens Krönika» sympatiskt skildrat Fryxells betydelse, yttrar Snoilsky (5 dec. 1885):

Digitized by Google

Hvad du skrifver om Fryxell, är taladt ur min egen själ — det är endast hans anfall på Fredmans sångare som jag ej rätt kan smälta. Från Fryxells sida var visserligen den hejdlösa afvogheten mot denne underbare skald psykologiskt förklarlig, men ej mindre orättvis. Jag hade också den lyckan att personligen känna den vördnadsvärde häfdatecknaren. Redan som gosse såg jag honom på Säfstaholm, där han gjorde omfattande arkivstudier, särskildt för Karl XI:s skånska krig. Clodts journal finns där. Jag brukade en och annan gång få den äran att kopiera somliga dokument åt honom. Sedan, i senare tid, var jag tillsammans med honom i Svenska Akademien, där man var mycket ängslig öfver hans yttranden om Gustaf III, akademiens skyddshälgon, vid hvilken man ej får nalkas med andra ögon än panegyristens.

Att Snoilsky under dessa år delade den Fryxellska uppfattningen af Gustaf III, liksom af Karl XII, visa följande rader i ett bref från 1884 till Jos. Seligmann: »Tegnérs Armfelt blir också en läckerbit (att läsa), ehuru *min antipati emot statskuppsmannen* och hans söte Gustaf Mauritz *visserligen icke skall öfvervinnas*». Sex år senare — 1890 — bragte han dock i Svensksundsdikten tredje Gustafs minne en hyllning och gaf en tillrättavisning åt den »buttra prosa», som aldrig kunde fatta »motsägelsen hos detta rika snille».

Beröringspunkter ägde Snoilsky med Fryxell för öfrigt ej blott i känslan för *folkets* lidande gentemot de stores bragdära, utan ock i sympatien för kulturpersonligheterna, hvilka han med förkärlek besjunger (Rudbeck, Dahlberg, Linné, Svedenborg, Fru Lenngren, Tegnér, John Ericsson).

Och det må icke heller frånses, att en deskriptiv historiker med sinne för det anekdotiska som

Digitized by Google

Fryxell måste ägt särskilda förutsättningar att tilltala en skald af Snoilskys läggning.

Hvad angår hans egen uppfattning af sina Svenska Bilder, må anföras utdrag ur bref till Otto Borchsenius, som på ett förträffligt sätt till danskan tolkat flere hans dikter, bland annat i sin samling »Fra Viktor Rydberg til Albert Bååth».

Det heter i detta bref — 26 januari 1886 — bland annat:

De sympatiska ord, Ni har om mitt stycke från Gustaf Adolfs barndom, visa mig, att ni icke underskattar den vikt, som de fosterländska minnena äga för ett folks litteratur. Jag vet, att många högtbegåfvade andar, t. ex. Ibsen och Brandes, drifva fordran på *modernt* innehåll ända därhän att vilja förvisa det historiska, det nationella från poesiens område, hvilket sålunda endast borde omfatta de rent personliga konflikterna eller erfarenheter från den nu pågående kampen för social omgestaltning. Jag kan i evighet aldrig gå in härpå. Lika litet som en individ kan förneka sina minnen, kan ett folk göra det. En annan sak blifver det visserligen, att de historiska bilder, som dikten upptager till behandling, icke få urarta till ett ockrande på en osund chauvinism. Jag har en gång trott mig sammanfatta min mening om kulten för de stora minnena och gränserna för dess berättigade i följande strof:

Svenska folk, o lär, att minnet
Börda innebär,
Om det ej odödligt verkar
In i det som *är!*

Det må till slut framhållas, att dessa svenska bilder, som just födts efter det skalden slagit upp sina bopålar på utländsk mark, utgjorde liksom trådar som höllo förbindelsen fast med hembygden. Han har velat genom dem bygga ett stycke Sverige åt sig därute.

Digitized by Google

Så vidt som fosterland är mer
Än torfvan blott.

Den känsla hvarur många af hans Svenska Bilder sprungit är en viss *hemlängtan*. Turgenjew lär ha yttrat, att han aldrig skulle skildrat Ryssland så som han gjort, om han ej nedslagit sina bopålar i utlandet, och man har en känsla af något liknande ifråga om Snoilskys under landsflykten tillkomna Svenska Bilder.

* * *

Snoilskys »Nya Dikter» rönte ett hjärtligt emottagande i hans hemland. Glädjen och öfverraskningen att hafva återvunnit honom som skald var allmän. Trots den olämpliga tid då boken såg dagen, långt fram på våren, blef den en lysande bokhandelsframgång.

»Om icke annat» — skrifver Snoilsky skämtsamt till sin förläggare 13 juni 1881 — »hoppas jag åtminstone på en succès de curiosité, och afsättningen är ändå ytterst den säkraste värdemätaren på det offentliga bifallet. Jag är ytterst angelägen höra, hur boken går — i detta ögonblick kanske mest af intresse för förläggaren, som offrat så mycken onödig *ennui* till på köpet. — — — — När du har något omdöme om boken från en eller annan af våra *verkliga litterary men*, tänker jag, du nog låter mig veta däraf. Ett godt ord från en verklig kännare uppväger tio ytliga recensioner.»

Om granskningarna i den dagliga prässen är ej mycket att säga.

I Aftonbladet behandlade P. A. Gödecke samlingen i två artiklar; han betonade, att om skalden förut proklamerat, att han hölle hjärtats aldra innersta

Digitized by Google

slutet, så hade han tydligen icke nu hållit ord härmed. Särskildt i Afskedsdrycken och i serien Tankar och Toner funne anmälaren, att skalden trädde mera personligt till mötes än någonsin förut. Diktsamlingen vore ett vittnesbörd om att Snoilsky, »liksom några af jordens lyckligaste land, visade sig mäktig att träda fram i en ny vår vid den tid, då man väntade sig endast eftersommar och därefter höst».

I Göteborgs Handelstidning framhöll märket *A.* (Eva Brag) de förtjänster i omedelbar naturlighet, sprittande lif, solglans, ingifvelserikedom, fin iakttagelseförmåga och långt drifven teknik som dessa Nya Dikter ägde gemensamma med de äldre, men betonade med styrka såsom det nya, att skalden icke så upptoges af den yttre världens brokigt skiftande spel, att han saknade blick och känsla för själslifvet och det rika och betydelsefulla stoff det erbjuder, utan gjorde ett rikare andligt innehåll gällande. I Sydsvenska Dagbladet Snällposten ägnade signaturen —*pt*— (Hans Emil Larsson) två nummer åt en ingående granskning af dikterna. I Nya Dagligt Allehanda dröjde kritiken fram till hösten; dess författare, E. v. Qvanten, visade, såsom ofvan nämnts, sig tämligen oförstående med hänsyn till de Svenska Bilderna. I Ny svensk Tidskrift gaf J. A. Runström en sympatisk karaktäristik af Snoilskys skaldskap.

Den mest betydande recensionen lästes mot julen i Nordisk Tidskrift och var författad af Snoilskys ungdomsvän, den bekante finske ästetikern och kritikern *Carl Gustaf Estlander*. Denna genomförda granskning börjar med följande ord:

Digitized by Google

Sällan har en diktsamling blifvit emotsedd med lifligare intresse, till en god del af skäl, som äro diktkonsten främmande, och aldrig har en skald gifvit ett mera tillfredsställande svar. Hvilka intressanta bekännelser, hvilka rörande bikter tänkte man sig icke finna i dessa sånger, om hvilka man visste, att de härflutit från de par senaste åren, och den närgångna nyfikenheten har nu här ett svar, så rent konstnärligt, manligt och ädelt, att det går högt utöfver dagens hviskningar, liksom det ock kommer från en upphöjd ande.

Den nya diktsamlingens rika utveckling betonas i nästan alla hänseenden utom ett; ty Snoilsky var redan i sina första dikter formfulländad. Men materialet har liksom blifvit ett annat; bilderna äro liksom ciselerade i stål; diktionens glans har gifvit rum för enkelhet, parad med manlig kraft. Den stora enkelheten och kärnan i språket har sin rot i en annan inre förändring: den anakreontiske lustvandraren har hunnit till en innerligare och djupare lifsåskådning. I den konstrikt skulpterade bägare, fylld med gnistrande vin, som han kredensar, är gärna en äkta pärla dold på botten.

Såsom konstnär har skalden vunnit en ståndpunkt, hvilken säkert är den tryggaste och bästa, den ödmjuka självkännedomens, och på samma gång har hans hjärta vunnit en djup sympati för de ringa, de tillbakasatte. — — Snoilsky är en realist, eftersom han aldrig lämnar verkligheten eller besjunger annat än det han erfarit, men han är numera en förädlad realist, hvilken förstår tolka på ett upphöjdt sätt hvad han med sina fem sunda sinnen pröfvat. — — Först med åren är det som lifvets inre sanning upplåter sig för skaldeblicken. — — — Är nu poesien för honom någonting så andligt, så är ock hans egen dikt, konstrikt och skönt formad som förr, numera så beskaffad, att man ej

Digitized by Google

blott njuter af den, utan blir bättre, sannare, ädlare däraf. Vid många hans nya dikter känner man som ett behof att trycka skaldens hand till tack, men vid hans »Svenska Bilder» ville man därjämte böja aktningsfullt sitt hufvud.

Diskret antydes betydelsen af skaldens »vita nuova» och det innehåll, detta nya lif skänkt hans nya, af kärleken värmda lifsåskådning.

Och efter en granskning af de olika Svenska Bilderna förklarar Estlander, att Sverige nu synes äga den mästare, i hvars säkra konstförfarna hand nationen tryggt kan lägga sina höga minnen.

Det var uppenbart, att denna anmälan måste i hög grad glädja Snoilsky, och hans brefväxling bär därom vittne.

För Seligmann förklarar han (21 okt.), att den förträffliga Estlanderska recensionen djupt rört och innerligt gladt honom, »af anledningar för den litterära egenkärleken främmande», och till Klemming uttalar han:

Den var af sådan art, att den ville drifva bloden åt mina kinder och tårar i mina ögon -- jag ville rodna vid tanken på, huru litet jag ännu i själfva verket gjort för att förtjäna sådana loford, och gråta af glädje öfver att sången så kan vinna — icke lofprisare — utan *hjärtan*. Alltnog, den tillfredsställelse, jag af mina Nya dikter billigtvis kunnat vänta, har jag genom detta varma och vältaliga erkännande nu fått. Särskildt fägnade det mig att det kom från Finland. Major ex longinquo reverentia. (16 nov.)

Till Estlander själf skref han följande bref den 11 november:

Sedan mer än fjorton dagar, ända från den stund, då din förträffliga uppsats i Nordisk tidskrift kom mig tillhanda, har jag umgåtts med tanken att skrifva till dig för

Digitized by Google

att gifva luft åt de känslor af tacksam glädje, som uppfyllt mig vid dess genomläsning — men en viss försynthet, som ofta förseglar mina läppar, just då hjärtat är som mest fullt, har hittills gång på gång hållit min hand tillbaka. Nu kan jag dock ej längre emotstå den inre maningen, och vill jag med dessa enkla rader uttala för dig, att jag i den anmälan du ägnat åt mina »Nya dikter» anser mig hafva skördat den högsta och vackraste belöning, det ädlaste och varmaste erkännande, som jag någonsin kunnat vänta eller hoppas — nej, vida däröfver. Har den vanitas, som säges vara poeternes arfsynd, vid läsningen af dessa loford tillhviskat mig: »*så* skall din sång bedömas», har dock alltid ögonblicket därefter den ödmjuka självpröfningen beriktigande tillagt: »dessa loford, denna varma sympati skall du bjuda till att söka förtjäna». Den varma sympatien — ännu mera värd än det högsta litterära pris — det är just den, som framför allt så djupt rört mig. Du har så oöfverträffligt fint och måttfullt lyft en flik af den brokiga, poetiska bildväfnaden, för att låta ana den hjärtehistoria, som innerst lefver bakom alla dessa dikter — tack därför, att du velat se och förstå just detta.

Hvad den mera ästetiska delen af recensionen angår, ber jag att särskildt få betona min glädje däröfver, att du velat tillerkänna de »Svenska Bilderna» ett självständigt värde, icke förvandla dem till en inlärd efterklang af den Runebergska mästersången, som t. ex. E. von Qvanten gjort i sin anmälan i N. D. A. I allmänhet taladt har jag varit föga nöjd med det bedömande, som inom den svenska pressen kommit mig till del. Icke att jag tyckt mig ej nog berömd, långt därifrån — men jag har knappt hos någon af mina recensenter funnit ett försök till en verklig karaktäristik af den fysionomi, som dessa dikter ju torde äga — loci communes har jag funnit, och stundom rena dumheter, groteska och sårande till den grad, att jag stundom frågat mig, om man med flit velat missförstå mig. Från det gamla Finland skulle det bästa erkännandet komma i din röst — genom dig skulle jag då omsider få den uppmuntran, en sångare så väl behöfver. Om jag allt framgent kan åstadkomma

Digitized by Google

något värdt att tillvarataga, ber jag dig tro, att ditt i rätta stunden uttalade ord icke är främmande därför, att det i sin mån bidragit att stärka sångarens tillförsikt. Men nu kan det vara nog om mig själf och mina angelägenheter. Hvad jag med detta lilla bref åsyftar — näst att uttala min tacksamhet för den glädje du beredt mig — är att öfver land och vatten återknyta med dig ett kärt vänskapsband, som alltför länge liknat en bortglömd, obegagnad telegraftråd.

I detta sammanhang må ock nämnas den genomförda finkänsliga karaktäristik af Snoilskys skaldskap, som offentliggjordes i kalendern Svea för 1882 (dec. 1881) af hans ungdomsvän *C. D. af Wirsén*, hvilken kort förut besökt honom i Florenz. [1])

I mångt och mycket harmonierar denna karaktäristik med den samtidigt skrifna Estlanderska; den framhåller liksom denna det fördjupade draget i skaldens nya diktning, och den betonar, att efter inre kamp andelifvets betydelse för skalden klarnat.

»Så har» — heter det till slut — »den svenska diktens Alcibiades, kransad liksom denne af viol och murgrön, med större framgång än den grekiske hjälten lyssnat till den sokratiska vishetsröst, hvilken till sist gör sig förnummen af hvarje sökande själ, om ock det innehåll, den förkunnar, för skalden ej ter sig i begreppets, utan i åskådningens form.»

Själf kunde Snoilsky vid denna tid i ett bref förklara: *Diktkonsten har hittills varit för mig en lek. Nu känner jag mig allt mera genomträngd af dess betydelsefulla allvar och inser, att det är mitt lifs rätta kallelse.*

[1]) Märkas må ock den sonett från 1880 som Edvard Bäckström ägnade Snoilsky, efter att ha fått kännedom om några af de nya dikterna (jmfr Bäckströms Samlade skrifter, I).

Digitized by Google

VII.

Florenz och Dresden 1881—1883. — Den tredje diktsamlingens tillkomst. — Sociala tendenser i dikten.

I Florenz förblef Snoilsky till hösten 1882. Den 1 juli 1881 drog han till en villa i bergen och tillbragte där de varma månaderna, »med staden och Arnodalen under sina fötter», men tyvärr i alltför stor värme till att han mäktade producera något. Från hösten 1881 bodde han i en förtjusande villa — Enrichetta — med trädgård, drifverier o. s. v., belägen vid en af de vackra alléer, som gå från staden till San Miniato. Sommaren 1882 vistades han i Villa Margherita i San Marcellio Pistojese bland de svala Apenninerbergen.

Våren 1881, ungefär samtidigt med att de nya dikterna lämnades till tryck, återlöste Snoilsky sitt bibliotek, som han med stor saknad lämnat kvar vid utresan. Det var den betydande inkomsten af dikterna, som skänkte möjlighet till detta återförvärf af hans med stor möda och insikt hopbragta svenska boksamling. I bref till vänner uttalar han

Digitized by Google

sin glädje häröfver, äfven om bokskatten tills vidare finge stå deponerad i Kungliga bibliotekets gästfritt upplåtna hvalf och således hans ögon ännu icke hade någon gamman däraf. »Nu» — skrifver han till Klemming 2 april 1881 — »kan jag åter tycka det löna mödan att ibland rikta det lilla bokförrådet med en eller annan ny ackvisition.»

»Skulle jag ännu i något afseende betrakta mig såsom samlare, vore det i egenskap af bibliofil. Men jag har blifvit mycket främmande för allt samlareväsen — det var mig en ovärderlig *passetemps* i gamla dagar, då ställningar och förhållanden förkväfde och förlamade den art af betydelsefullare verksamhet, som är min kallelse i lifvet.»[1])

Och skaldskapet var honom vid denna tid mycket kärt, dess utöfvande en glädje.

Till en början stod hans håg att pröfva nya former.

Jag är glad att nu kunna lägga lyriken undan för någon tid och se, om jag kan gripa mig an med något i större stil. Nog vet jag, hvad jag *ville* göra — det dramatiska fältet lockar mig mäktigt, men jag har självkritik nog att ej aflägsna mig utom min lilla sfer, om jag märker, att krafterna ej vilja förslå för stordåd. Emellertid »in magnis voluisse» är alltid något.[2])

Äfven hade han tankar på att ägna sig åt berättande diktning, och i oktober 1881 meddelar han sin förläggare, att han skrifver på en liten versifierad florentinernovell, kallad *Ginevra,* och frågar honom, hvad han skulle säga om att till

[1]) Bref till Lagerberg 25 augusti 1881.
[2]) Bref till Klemming 2 april 1881.

Digitized by Google

julen 1882 få ut ett litet band »poetiska berättelser» på omkring 150 sidor, fyra eller fem stycken af samma vidd som Ginevra. Men denna dikt blef lagd åt sidan och först offentliggjord i samlingen 1887, som till god del bestod af berättande dikter. »Valborgseld» var ock ursprungligen afsedd att inleda en större episk dikt.

Det blef emellertid till lyriken han åter vände sig.

Alstringen under återstoden af 1881 var jämförelsevis ringa. Väl hade han skrifvit till Seligmann redan 13 juni, att »i dessa dagar göres stafflit i ordning, blandas färgerna och utspännes duken till opus III». Men i augusti förklarar han, att den stafflibild, hvarom han låtit falla en antydan, ännu vore en färglös duk med några uppdragna kritkonturer, men att han hoppades att under loppet af vintern kunna gifva sin förläggare goda nyheter, att gestalterna antagit lif och färger.

Bland de i tredje samlingen intagna skaldestyckena äro emellertid ett par tillkomna redan före de Nya dikternas utgifvande. Det ena är det lilla poemet *Åter i Sorrento,* skrifvet i september 1880, för hustruns »Ögonblicksbilder» och som han tvekade intaga bland sina dikter, dit dock dess musikaliskt tonande strofer till sist beredde det inträde. Det andra stycket är *Mod.* Den nog egendomliga orsaken till att detta poem utsköts ur hans andra samling, framgår af några rader från honom till Seligmann, då han i oktober 1881 sände dikten att intagas i Publicistklubbens tidning »Julkvällen».

Digitized by Google

Jag önskade det uteslutet ur diktsamlingen af farhåga, att möjligen man där skulle kunna tillägga det en personlig syftning, som det ej hade. Nu ställer det sig annorlunda, då det uppträder ensamt; enligt min tanke lånar det sig särdeles väl till en illustration: en romersk konsul i skuggan af sina örnar och fälttecken. — — — Du är ju emellertid så vänlig och icke nämner, att stycket varit skrifvet före sista diktsamlingens utgifvande.

De rader, hvilka Snoilsky fruktat skola misstydas — eller kanske tydas riktigt — voro slutstrofens:

Du, som väcker, då allt ses vackla,
Gammal tillit till gamla vapen,
Du, hvars blixtrande öga häjdar
Nederlagets, fördärfvets flod,
Genom skockade mörka hopar
Du vet bryta en väg till räddning —
Hell, ungdomlige, sköldduppburne
Segerhjälte, ditt namn är *Mod!*

Under senare hälften af 1881 äro med bestämdhet tillkomna *Syrsan* (juli, offentliggjord i Nornan 1882), *Sveriges karta* (augusti, offentliggjord i Svensk Kalender 1882), *Okänd främling,* som han i dec. sände till Estlander att offentliggöras i Finsk Tidskrift, samt ett hittills otryckt poem, *Den 26 september,* hans makas födelsedag.

Snoilsky uttalade i ett bref till Seligmann, att hans lyriska produktion efter den rika alstringen 1880 »tog sig hvila» under hela senare hälften af 1881.

Bland de nämnda dikterna är *Syrsan* typisk för skaldens poetiska konception och äfven för hans stämning vid denna tid. Han hör en liten sjung-

Digitized by Google

ande syrsa, som hela dagen musicerar, och för skaldesinnet blir denna »gräsets stackars lyra» en sinnebild af fantasiens söner i motsats till tidens kloka barn, de flitiga myrorna. Och slutstroferna innehålla en personlig bekännelse:

I, som ej sport, hur flammor härja,
Så hjärtan smälta ned som vax,
Men som försiktigt valt att bärga
På nyttans teg de gyllne ax,

Hos eder blodets lugna vågor
Fällt domen öfver en och hvar,
Hvars lif går upp i sång och lågor
I allt för korta sommardar.

I *Okänd främling* har Snoilsky poetiskt skildrat det *andliga* tillägnandets betydelse, då det gäller skönheter i natur och konst. Han framställer den okände vandraren, som vet i sitt sinne eröfra de skönhetsvärden, dem den rätte ägaren icke förstår, icke älskar, icke fröjdas åt, och hvilka därför utgöra en död skatt, intill dess en främling med kärlekens ögon kastar lifvets varma ljus på den döda prakten och tar en furstes arfvelott i besittning.

Hvilken betydelse Snoilsky själf tillmätt *Sveriges karta*, visas af att han tillägnat denna dikt åt sin närmaste vän: Herman Wikblad. Från barndomstiden, hvars minnen ofta trängde sig på honom för att finna poetiska uttryck, erinrar sig Snoilsky de besvärliga geografilektionerna: de många städerna, älfvarna och bärgen — med »barnatårars salta tåg», när namnen på Västerbottens älfvar gledo ur minnet. För skaldens håg-

Digitized by Google

komst tager kartan nu en poetisk gestaltning och hvar provins i hans fantasi samma färger som förr på väggen.

Den »kartans poesi», hvarom Almquist talade, träder här lifslefvande fram.

Och skalden spörjer till sist det nya släktet, som nu växer upp i ångans tid, om det stängt dörren för fantasien. Han manar detta släkte att »lefvande och varm inprägla en Sveriges bild i barnets barm, som mannen skall bevara» — ord, hvilka kunna stå som motto på Snoilskys diktaregärning, ty så, just så har hans skaldefantasi sökt skänka ungdomen en bild af fosterlandet.

Den 26 september 1881 lämnade han sin maka som födelsedagsgåfva en fotografi af honom själf och sonen, ledsagad af följande, hittills otryckta dikt, som väl förtjänat en plats i hans samlade dikter:

Här du har oss båda. Smeksamt lutas
Kind till kind och lockar sammangjutas,
Blond den ena är, den andra brun.
Drag, där åren skrifvit sin historia,
Låna åter nyfödd oskuldsgloria
Från en barnahjässas solskensfjun.

Se, vi öppna stora, lilla famnen:
Kära, ljufva mor, låt dubbelhamnen
Slutas kring dig på din födseldag!
Det är stormfritt, det är spegelstilla
Tätt vid hjärtat hos den stora, lilla —
Utanför är skär och böljeslag.

Tag i kyssar här vår tack på stället
För all kärlek i det varma tjället,

Digitized by Google

Hemmets prydnad, medelpunkt och själ!
Sångartanke, späda tänders hunger,
Den som skriker eller den som sjunger,
För dem båda sörjer du så väl.

Måtte, när din högtid åter randas,
Sång och kvitter till lyckönskan blandas
Som i dag bland boets lena dun!
Måtte vi med rosor kläda bordet
Än, då mörkbrunt hår är silfver vordet
Och en liten solfjunslock är brun!

* * *

De brytningar, som vid denna tid framträdde inom den litterära världen mellan de ideala traditionernas riktning och det naturalistiska lägret, och som äfven kommo att gripa omkring sig på det sociala, etiska och religiösa området, gingo Snoilsky icke spårlöst förbi, och af hans brefväxling framgår, att hans åskådningssätt på nyåret 1882 genomgick en allvarlig utveckling med hänsyn till dessa spörsmål. Till den litterära striden kom han att intaga en centerställning. Han hyste — såsom bland annat framgår af ett ofvan anfördt bref — beundran för August Strindbergs skriftställareegenskaper, om han än tog sina starka reservationer, och i hans brefväxling förekomma ofta uttalanden än i den ena, än i den andra riktningen om Strindbergs författarskap. [1])

[1]) Till G. E. Klemming: "Strindberg intresserar mig särdeles, då hans arbeten, äfven sådana som delvis äro rent vidriga, röja prof på omisskänneligt snille. Hvarje litet bidrag till historiken om den unga svenska naturalismen mottager jag med största tacksamhet." (Jan. 1882.)

Till Seligmann: "Släpp ej ur händerna August Strindberg.

Digitized by Google

Likaså beundrade han Ibsen, hvars »Gengangere» dock bjöd honom emot. Han yttrar sig i bref till Estlander i februari 1882 afvogt om »den naturalistiska skola, som synes åtrå allena herraväldet inom den nordiska litteraturen». — — »Alla, som icke svänga partiets fana, torde snart blifva behandlade som öfverliggare vid idealismens högskola.»

Den 30 januari 1882 skrifver han till Klemming:

Det var tur för det naturalistiska lägret att få skrifva Ibsens stora namn på sin fana. Du har naturligtvis läst »Gengangere» — detta snillrika, skakande drama, värdt uteslutande beundran, om det betraktas som en verklighetsbild, tagen helt isolerad. Det är först, då man ur de handlande personernas ord och gärningar vill draga allmängiltiga konsekvenser, som det betänkliga framträder. Eget är, att författaren till ett så djärft stycke icke har »le courage de son opinion», utan nu, sedan striden börjat uppflamma, för sin egen person söker förskansa sig bakom den första inskränktare tolkningen. En författare måste dock alltid bära ansvaret för verkningarna af sina skrifter. Ibsen är den siste skald, som kan antagas gå till verket naivt och oreflekteradt.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Världen, för att återkomma till den skakade tron på idealer, behöfver gå igenom de stora brytningar, som nu synas föreslå, måhända förr än vi tro. Låtom oss hoppas, att ur ruinerna af det som verkligen är murket och sin död värdt skola höja sig nya himlar och en ny jord, där det sannt eviga åter skall äga plats, denna gång skäradt och befriadt från mycket af den slagg, som nu så ofta förvillar och missleder sanningssökaren. Förrän denna radikala räns-

---

Jag ser, att du icke förlagt hans senare arbeten, och det gör mig ondt, ty han är visserligen en man, som har en betydande litterär framtid. — — — Hans talang är högst betydlig, och jag säger om honom som det står i Röda rummet någonstädes: "Ni få allt akta eder för den mannen, då han blir färdig en gång". (12 mars 1882.)

Digitized by Google

ning inträffat, tror jag dock att alla ackomodationer blifva mer än vanskliga. Det ena partiet kommer alltid att vilja bibehålla för mycket, det andra att vilja omstörta för mycket. När brytningen skett och jämmern väl är öfverstånden, få se hvad som har värklig lifskraft — det består nog. — — Hvad mig själf angår, skrifver jag *litet*, men funderar mycket och skall väl om ett eller annat år låta höra af mig igen. Lyrik blir det knappast. Om jag visste hvilket totalintryck det sista diktbandet åstadkommit! En skald skall väl icke i sin diktning låta leda sig af sin publiks önskningar, men om han, utan att förneka sin individualitet, kan gå dem till mötes, bör han visserligen icke lämna tidens tecken opåaktade. Framför allt bör han välja sin *tid*. Då, som hos oss, absolut ingenting händer, är ej rätta momentet för sjudande tankar — de ljumma ej upp de kalla, likgiltiga böljorna rundt omkring. Men när dessa börja lyfta och krusa sig, kan ett ord i sinom tid måhända betyda något. Men när den tiden kommer, har väl årens snö kylt mitt hufvud — därför b a s t a för denna gång.

Af större betydelse är ett bref till Estlander, som meddelat honom en sorglig händelse, en ynglings självmord, och till svar härpå får följande religiösa, samhälleliga och ästetiska trosbekännelse.

Firenze 1 mars 1882.

Jag har icke på länge hört en så gripande tilldragelse som den, hvilken du på ett så allvarligt och förtroendefullt sätt meddelade mig i ditt senaste bref. Jag erfor däraf ett djupt intryck och är ännu i mina tankar så sysselsatt därmed, att den sorgliga händelsen tränger sig i förgrunden äfven här i detta bref. Ja, förvisso är detta, om något, ett tecken af vår olyckliga tids söndersliten het. Hvilka hvälfningar vi gå till mötes, hur skall nästa tidsålders utseende blifva, då *barnen*, de som skulle växa upp för att bygga en bättre framtid, för att lösa de frågor, vi icke orkat med, förneka värdet af denna uppgift och omstörta lifvets fyllda bägare, på hvilken de knappt hunnit att läppja? Och de,

Digitized by Google

som på detta sätt af leda och misströstan våldsamt gå bort, äro ändock bland de naturligen ädlaste och bästa. De, som lika tidigt *negera*, men ändå *lefva*, hvilka gärningar skola väl de komma att utföra? Sällan har jag lifligare känt, att nödvändigheten, den stora nödvändigheten, utan hvilken hela tillvaron blir orimlig och outhärdlig, dock först och sist är tron på en personlig Gud. Icke den tro, som behöfver stöd af dogmer, men den, som vår känsla, allt det bästa inom oss, innerst behöfver. Jag omfattar denna tro af hela min själ, ehuru all min teologi skulle kunna få rum i några få kärnsanningar, i den Bärgspredikan, som innehåller allt det mest ljufva och tröstande, hvartill ännu mänskligheten lyssnat, och jag vet och känner, att detta skall blifva beståndande, huru än de yttre företeelserna skifta på jorden.

Hvad samhällslifvet och dess öfvergångsformer i stat och kyrka beträffar, tror jag däremot icke, att mycket af det nu bestående förtjänar aktning, och därför längtar äfven jag i min mån efter att se gryningen af en ny tid. När skall denna komma? Somliga tecken tyda på att den skall komma snart, andra åter, att dess morgonrodnad ännu »sofver bak skyar». Till de nedslående tecknen räknar jag en sådan sinnesförfattning hos de unge, som den, hvilken du nämnt. När de, som skulle timra på den nya tiden, så sorgligt undandraga sig, betyder det, att vi ännu få vänta länge på en generation, som med brinnande kärlek vill gripa uppgiften an.

Hvad roll skall *poesien* spela under sådana förhållanden? Sedan jag afslutade min sista lilla bok, har min ästetiska grundåskådning blifvit i ej ringa mån modifierad. Min tro på det skönas berättigande såsom något själfständigt i och för sig har blifvit rubbad, och jag lutar allt mer och mer till deras åsikt, enligt hvilka litteraturen ej har någon raison d'être, om den icke förmår att afspegla någon af de stora tankar och idéer, som praktiskt sysselsätta samtiden. Åtminstone fordras, tror jag, att författaren i sin diktning bör låta framskymta sin egen ståndpunkt gentemot lifvets högsta och viktigaste frågor, såsom de te sig för hans land eller omgifning. Då nu tillika gudstron bibehålles,

Digitized by Google

skulle, enligt min nya åstetik, *det sköna* icke gärna kunna förnämt isolera sig från *det goda*. Förrän jag kommit till någorlunda klarhet om hvad jag tänker i vissa fall, skulle det ej förvåna mig, om en paus inträdde i min produktion, för såvidt den rör sig om andra ämnen än de rent fosterländska. Kärleken till mitt folk och dess öden är ett hufvudstycke i min katekes — där är jag på det klara, där känner jag fast botten och kan sjunga ut fritt; men för öfrigt känner jag mig osäker och vacklande i min poetik. Emellertid tänker och arbetar jag i tysthet, så godt jag kan, famlande ännu, det är sannt, men med godt hopp och fast tilltro, att jag dock en gång *kan* och *skall* göra något, som kan glädja människohjärtan.

Någon vecka senare skrifver han till Seligmann, som meddelat honom, att hans första diktsamling kräfde en ny upplaga:

Firenze den 12 mars 1882.

Nya upplagor äro visserligen behagliga ting, såväl för författaren som förläggaren, men hufvudintresset koncentrerar sig naturligt nog kring frågan: qvid novi? Det är så godt att genast komma ut med svaret: Nej, icke i år. Du känner min självkritik, hur ifrigt jag söker, i hvad på mig beror, *förtjäna* den litterära framgången. Jag blundar icke för, att mycket af den spridning, som kom Nya Dikter till del, var att skrifva på räkning af nyfikenheten, på allmänhetens väntan att få något *nytt*, i ordets egentliga mening. Det är just den där *öfverraskningen*, som, när produktionerna därjämte hålla profvet i och för sig, utgör själfva vingparet på ryktets fötter. Ännu så länge, medan jag ännu måste anses vara stadd i utveckling, medan sångarbanan bär uppåt, vore ett stillastående, en upprepning af det redan sagda, liktydigt med en besviken väntan från allmänhetens sida. En succès d'éstime vore med andra ord liktydigt med ett nederlag. Skulle jag nu närmast komma ut med åter ett band *lyrik*, gällde det att se till, huruvida detta innehölle de villkor för framgång, som det senaste bandet ägde. Hvad fordrar man af en samling dikter, för att den skall

Digitized by Google

göra ett fullt och fast intryck? Jo, flertalet af styckena måste uppbäras af *en* genomgående stämning, som förlänar åt det hela en viss bestämd karaktär, en utmärkande fysionomi, eller sönderfaller diktsamlingen i flere särskildt namngifna grupper (liksom fallet med Nya Dikter), måste åtminstone hvar särskild grupp hafva en egen, genast igenkänlig grundton. Nu har jag visserligen liggande ett antal lyriska stycken, men därigenom att de skrifvits med längre afbrott mellan hvart särskildt stycke, vill ännu icke *la note dominante* tydligt träda fram i dem. De afhandla för mycket disparata ämnen ännu — det behöfves grupper med genomgående kläm uti, för att att det skall göra effekt. En samling dikter, låt vara, att hvar dikt är bra för sig, släpper jag icke ut, om ej den där röda tråden förmärkes i alla. Det är en mängd företeelser i vårt moderna lif, hvarom äfven jag har en mening, fastän jag hittills ej *poetiskt* uttalat den, som nu oafvisligt yrka på att upptagas i min diktning. Jag känner, att jag icke kan fortfarande isolera mig i en förgången värld, i *sagor och syner;* lifvet, det som lefves i dag, måste tillföra mig verklighetens nya friska flöden, om jag fortfarande skall kunna bibehålla min ställning som en, hvilken äger sitt folks öra. Detta helt och hållet *unter uns* — hvarken du eller någon annan får draga den slutsatsen, att jag i min dikt går till väga helt kallblodigt efter plan och recept, jag har blott velat antyda, att jag, då jag i grund och botten är en son af min tid och mitt folk, vill *medvetet* skrifva som en sådan. Det kan vara fråga om huruvida lyriken öfverhufvud taget är den lämpligaste uttrycksformen för dessa den moderna tidens stämningar; också skulle jag känna mig otillfreds-ställd med min poetiska lifsgärning, om det skulle befinnas, att jag intet förmår skapa utanför detta fält. Du kan vara öfvertygad om att bakom detta mindre produktiva mellan-stadium, som nu räckt ett halfår eller mera, döljer sig mycket begrundande, mycket tyst tankearbete. Få se, om det ej skall bära frukt på ett sätt, ägnadt att glädja både *vännen* och *förläggaren.*

Af ett visst intresse är att iakttaga — jämnsides med hans hållning gentemot den inbrytande

Digitized by Google

naturalismen — den ståndpunkt, Snoilsky intog mot det börjande sträfvandet att återupprätta den gamla nyromantikens, fosforismens anseende.

Det var särskildt en ung forskare, *Börje Norling*, som med obestridlig talang trädde inom skranket för fosforismens sak i sin 1880 utgifna bok »Nya Skolan».

Snoilskys bref innehålla härom flere uttalanden:

Till Werner — en varm fosforistbeundrare — skrifver han på nyåret 1882:

Kamrerns protegé, Börje Norling, intresserar mig mycket. Att han endast skulle vara 22 år, låter otroligt, men lär vara sannt. Hans bok om fosforismen vittnar om en beläsenhet, en reda och en förståndsmognad samt ett mod, hvilket alltsammans i honom förebådar, att vi omsider få en litteraturhistoriker, som ej nöjer sig med att vara en blind panegyrist af erkända storheter. Att fosforisterne blifvit obilligt smädade och nedsatta i sina lofvärda sträfvanden att sprida insikten om en mera närande och haltfull litteratur än den utlefvade didaktiska poesien, torde vara utom tvifvel, däremot har Norling ej lyckats omvända mig från min fortfarande låga uppskattning af Atterbom och de andras originaldiktning.

Den 30 januari 1882, skrifver han till Klemming:

Werner annonserar, att Hammarsköldska brefväxlingen skall utkomma — har han någon befattning därmed? Han synes helt triumferande öfver all den upprättelse, som han förmenar, att fosforismen nu skall erhålla; mig — jag torde något irreverentiöst uttalat mig om arten af Amadei skaldskap — ger han den piken, »att endast det idealistiska sinnet kan skatta till fullo skönheten af Atterboms poesi». Werner får ursäkta, att jag i poetisk väg tror mig hafva sonderat djupare mysterier. Fosforismen kan aldrig få någon annan upprättelse, än att man kan leda i bevis, att mot-

Digitized by Google

ståndarnes taktik varit lögnaktig och oärlig, och att själfve »den ridderlige Tegnér» kunde förgå sig i ovett lika mycket som auktorn till »Rimmarbandet». Allt detta kan vara mycket trösterikt, men däraf följer icke, att svenska allmänheten återvänder till sådan poetisk lektyr som »Blommorna» och »Fågel blå» — det mest anspråksfulla och innehållstomma klingklang, för hvilket ännu vårt språk blifvit misshandladt.

Den 23 juni 1882, till Werner:

Kamrern vet sedan gammalt, att vi aldrig blifva ense om värdet af den nya skolans originalproduktion. Atterbom var ju en mycket storartadt anlagd poetisk natur, det medgifves, men hur är icke det verkligt goda uppgrumladt af quasifilosofisk nebulism, som skall föreställa djup; hur är icke språket osvenskt, hårdraget, misshandladt. Jag kan ej hjälpa, att för mig blir han alltid uteslutande den varmhjärtade författaren till »Siare och Skalder», det ädla och vackra verket, då jag åter vänder mig bort från skalden, för att söka känslans naturlighet och uttryckens omedelbara enkelhet på annat håll. Vet herr kamrern, hvad jag för min ringa del sätter högst af skolans vittra skapelser? Första natten af Markall och Spader Dame.[1])

I detta sammanhang må ock anföras några rader ur ett bref från Snoilsky till Estlander rörande Tegnér (10 december 1882) med anledning af en uppsats af Hellen Lindgren öfver denne i Finsk Tidskrift.

Denna uppsats frapperade mig genom uttalande däraf, att Tegnérs skenbart så urfriska poesi i grunden är *sjuklig*,

[1]) Mot slutet af sitt lif tyckes Snoilsky ha justerat sin uppfattning af Atterbom och till och med låtit sin nyare åskådning få retroaktiv verkan. Han skrifver nämligen 10 sept. 1902 till dr Fr. Vetterlund med anledning af dennes studie öfver Fågel Blå: "Äfven jag har alltid funnit, att Atterbom icke på långt när åtnjutit rättvisa i Sverige. Det är en ädel och vacker uppgift att på ett så värdigt och sympatiskt sätt, som här skett, åter framdraga i ljuset så många af den stora allmänheten hittills förbisedda skönheter af så hög poesi."

Digitized by Google

ty sjuklig måste dikten varda, när den ej suger sina lifsämnen ur skaldens lif och hjärta, ur den honom omgifvande verkligheten. Den upphör då att vara tröstarinnan, som i harmoni upplöser lefnadens missljud; den blir blott resultatet af snillets isolerade funktion, ej af ögats och känslans. Ja, Tegnér är ej så frigörande att läsa som man vill anse hos oss. Men hvilken genius! Läser man blott några stycken af honom, tycker man ofta, att bilderstråten förefaller lånad, onaturlig; men tar man en vidsträcktare öfversikt af hans verk, finner man, att all denna öfverdådiga glans är honom så medfödd, kostar honom så ringa möda, att det, som hos andra skulle se ut som forcerad ansträngning, hos honom förefaller som hans naturliga hvardagsspråk. Det är egentligen hans prosa. som alldeles öfvervåldigat mig. Men det är ändå en lisa att återvända till Runeberg.

* * *

Men det är tid att betrakta Snoilskys vittra produktion under hans återstående vistelse i Italien. Man kan med säkerhet dagteckna följande dikter från januari till augusti 1882: *Olof Rudbeck* (15 februari), *Michel Angelo* (mars), *Tidskeppet* (13 april), *Från Sjuksalen* (14 april), *På Vernamo marknad* (maj), *Gothik* (20 maj), *Louis Wrede* (26 maj), *Garibaldis död* (10 juni), *Savonarola* (juli), *I porslinsfabriken* (juli), *Skogsvandringen* (Villa Margerita, juli—augusti), *Hvilan i Egypten* (Parma 30 augusti), *Din stämma* (obestämd tid, men tydligen från Florenzvistelsen).

Af dessa dikter tillhöra tre de »Svenska Bilderna» — Olof Rudbeck, På Vernamo marknad och Skogsvandringen.

Dikten om *Rudbeck*, som offentliggjordes i Ny Illustrerad Tidning samt var tillägnad Wirsén såsom

Digitized by Google

en tacksamhetsgärd för dennes kort förut offentliggjorda uppsats i kalendern Svea, tillhör ju Snoilskys mest karaktäristiska Svenska bilder. Den är ock betecknande för hans dåtida uppfattning af medborgarbragdens värde framför allt annat. Motivet om huru Rudbeck vid branden 1702, för att rädda Upsala domkyrka, ej offrar en tanke på att samtidigt hans eget stora verk, frukten af åratals mödor, går till spillo i lågorna, inspirerade Snoilsky. Redan i sina sonetter hade han behandlat Rudbeck, »den fossile patrioten», den »sublime token», som förblefve gåtfull för den, som icke värmt sitt hjärta hos segerfanor.

Då han samtidigt sände Estlander en afskrift af poemet med det nyss anförda brefvet (1 mars 1882) skrifver han, att han i »den gamle halfförvridne, men dock så sympatiske svärmaren och patrioten» ville framställa »typen för en idéns kämpe som segerrikt betvingar det där förhatliga *själf* — fienden till alla verkliga stordåd i höga makters tjänst».

I stil och stämning erinrar dikten om en annan karaktärsteckning från samma tidehvarf, Nybloms ypperliga, allt för litet kända dikt om Stjernhjelm. Hur Snoilsky förmått tillgodogöra sig smådrag, därom vittnar t. ex. hans utnyttjande af en rad i den gamle hederlige borgmästaren Siljeströms sorgekväde öfver Rudbeck, då denne trohjärtadt sjunger:

»allt som skulle göras gjorde han i sta'n»,

hvilket hos Snoilsky blir:

Vid Fyris bragte han allt å ban;
Hvad göras skulle, han gjorde i sta'n
Som lärosätets kurator.

Digitized by Google

En fosterlandsvän utan vank och villa är det Snoilsky velat och lyckats skildra i den karolinska storhetstidens främsta kulturrepresentant.

På Vernamo marknad sluter sig — som redan nämndt — till de bilder från Sveriges stormaktstid, där folkets lidanden äro framhållna och medkänslan med dess betryck kommer till synes. Ofvan anfördes några ord till Estlander om denna dikt. Till Klemming skref han (1 mars):

Apropos historiska fakta, vet jag, att du för min räkning skaffat Wikblad den upplysningen, att år 1719 marknad afhölls i Vernamo under *juli* månad. I ett af mig nyligen skrifvet poem med scen förlagd till ofvannämnda lokalitet måste man tänka sig marknaden ägande rum på vårsidan, ungefär vid samma tid som nu, d. v. s. i de första dagarne af juni. Den anakronismen måtte väl vara tillåtlig för diktaren, eller hur? Poemet kommer in i Svea för året. Jag är väl jäfvig härvidlag; men det kommer mig för som vore ifrågavarande stycke ett duktigt stycke arbete. Jag har en viss prédilection för det. Det kommer måhända att på vissa håll choquera antiqverade åskådningssätt såväl i historiska som andra afseenden — *tant mieux!*

Oaktadt dikten ger en bild från stormaktstiden af helt annan art än den traditionella uppfattningen, har den blifvit den mest folkliga af alla de Svenska bilderna. Snoilsky har här liksom genom ett bränglas samlat nödårens tragik, eländet efter den stora ofreden i en liten bild: två unga hjärtans svikna förhoppningar.

Skogsvandringen, skrifven för Tegnérs hundraårsdag och införd i Ny Illustrerad Tidning d. 11 november 1882, sönderfaller i tre afdelningar, af hvilka den förste ger en liffull bild af de fyra

Digitized by Google

tillkom under denna vandring är minst sagdt tvifvelaktig.

Digitized by Google

å daggig åker-ren,
jönk qvällens rosensken.
ett litet hem —
slocknadt ut för dem!

var en sorgegök
Kerstis hufvud dök.
hans dubbelsuck förstod:
ra tålamod.

hennes lif sin arm
svallet af hans harm.
m trösten till hans brud:
fins dock Herren Gud!

och raska armar tu
värre, du.

[illegible] bild af de lyra

Digitized by Google

vandrarne — Tegnér och hans svågrar — som köra malmen från Rämens bruk till Filipstad; den andra och mest betydelsefulla skildrar tillkomsten af Sveadikten [1]) och dess innebörd för Sverige; den sista, och svagaste, utgör en hyllning till Tegnérsminnet och en didaktisk tillämpning af Sveadikten på nutiden.

Af de öfriga dikterna är *Garibaldis död* (i Posttidningen juni 1882) en hyllning till frihetshjälten från skaldens ungdomsdagar, en poetisk omdiktning af en anekdot från hjältens dödsbädd; *Från sjuksalen* en genrebild ur lifvet, med den innerlighet, stundom gränsande till sentimentalitet, som Snoilsky får fram ur dylika motiv; *Gothik* ger en djup symbol för det osjälfviska offrandet, då dikten skildrar, huru vid Strassburgsdômen mången förträfflig konstnär fortsatte att skapa konstverk, högt ofvan jordens mull, dit blick ej nådde, och för det helas skull villigt gaf sitt namn åt glömskan:

Dårskap, så menar tiden,
Färdig att allt bele;
Eljes det kallats fordom
Lefva för en idé.

Din stämma är ett erotiskt poem, i hvilket skalden hyllar sin maka och i henne ser representanten ej blott för hemmet vid Arno, utan ock för fosterlandet.

Erotik spelar äfven in i den hjärtliga dikt, som tillägnats *Louis Wrede* och hvari skalden tackar för den gamle vännens trofasthet och minnesgodhet.

[1]) Bernhard Risberg har nyligen påvisat, att den från Böttigers lefnadsteckning öfver Tegnér härstammande uppgiften om att "Svea" tillkom under denna vandring är minst sagdt tvifvelaktig.

Digitized by Google

Hvilan i Egypten ger under biblisk dräkt en hyllning åt moderskärlek och barnalycka vid modersbarm, och det är uppenbart sina egna närmaste, på hvilka skalden tänkt, äfven om det — såsom framgår af ett bref till Estlander — var Coreggios Madonna della Scodella, som vid ett besök i Parma gaf ingifvelsen. [1])

I *Tidskeppet* — diktad i april — har Snoilsky gifvit en poetisk symbol för det stora frågetecken, som tidens andliga rörelser syntes uppenbara och som han framställt i det viktiga brefvet till Estlander en månad tidigare.

Äfven andra uttalanden i hans brefväxling finna sin motsvarighet i hans skaldskap. Främst gäller detta hans fördömande af den ensidiga skönhetskulten, af det sköna såsom isoleradt.

I detta reagerande mot ästeticismen gick han väl långt och kom att underskatta skönhetssträfvandets berättigande.

Detta måste sägas vara fallet med den stolta dikten om *Michel Angelo*, som tillkom i Florenz i mars 1882 och offentliggjordes kort därefter i Ny Svensk Tidskrift.

Snoilsky besjunger här icke den store *konstnären*, utan den store *medborgaren* och förklarar:

Förmer än hans byggverk, som stråla i glans,
Förmer än Sankt Peter jag prisar den skans,
Han reste i hast åt sitt fädernesland
Till skydd mot förtryckarnes bojor och band.

[1]) Det är samma bild, som inspirerade Paul Heyses Parmasonett.

Digitized by Google

Det är alltså frihetskämpen, som utför storbragden, där han står vid kanonen i konstnärsbarett, sedan han slagit sin studio i lås, som Snoilsky prisar, liksom han förut besjungit den store svenske mångfrestaren, som, glömmande sitt vetenskapliga storverk, offrade sig i striden mot elementen.

Med mejsel och pänsel, med lyra och dikt
Har konsten sin heliga medborgarplikt.

Emellertid lider denna dikt, så vidt jag förstår, af ett logiskt fel.

Slutorden skulle ju tyda på att *konstnären* har att fylla sin medborgarplikt *såsom konstnär*, d. v. s. *genom konsten*. Men Michel Angelos här besjungna bragd var icke en konstnärsbragd. Det var ej *konstnären* Michel Angelo som inlade sin kraft, då han byggde skansen, och i detta afseende uttrycker stycket egentligen icke den mening, som skalden åsyftat. Det var icke »mejseln», som här arbetade.

Egendomligt nog, var det en uppsats af Viktor Rydberg, hans redan 1874 offentliggjorda karaktäristik af Venus Milo, hvilken 1882 omtryckts i den oillustrerade upplagan af de Romerska Dagarne, som inspirerade Snoilsky till detta förhärligande af en konstnärs insats i medborgarvärfvet. Rydberg hade, som bekant, sökt tolka den Meliska Afrodite såsom sinnebilden af fosterlandet och fosterlandskärleken, den där med framräckt sköld påminner om fädernes frihetsbragd, »en vård af hellenisk frihetskärlek, parad med helleniskt skönhetssinne».

Till Seligmann, af hvem han mottagit de Romerska Dagarne som gåfva, skref Snoilsky i mars 1882,

Digitized by Google

att läsningen af detta arbete utgjort flera dagars spännande aftonunderhållning, samt tillade:

Jag har aldrig så klart känt mästerskapet af Rydbergs stil som då jag nu i samlad följd läste dessa uppsatser, och beviset för de djupa intryck, de framkallade hos mig, var en dikt, som under inflytelsen af denna stämning nedskrefs, så att säga, d'un seul trait. Jag har sällan improviserat, men detta poem, kalladt Michel Angelo, tillkom nästan utan någon retouche. Jag nämner detta som ett exempel, för att bestyrka den friska och kraftiga verkan som Rydbergs bok utöfvat på mig.

Då han ett par månader senare sände ett par särtryck af dikten — ur Ny Svensk Tidskrift — till sin Göteborgsvän Lagerberg, tillskref han honom:

Det andra exemplaret ber jag dig lämna Rydberg med hälsning, att stycket framgått ur den stämning, hvari jag blifvit försatt genom läsningen af hans uppsats öfver den Meliska Afrodite och den herrliga teckning, han där gör af helleniskt samfundsnit och medborgareanda.

Ett annat närsläktadt ämne upptager han i den stora dikten *Savonarola*, ett poem i fyra sånger på fyrfotade trokeer, hvilket tillkom i sin ursprungliga form de senaste dagarne af juli 1882, men det följande året omarbetades efter några anmärkningar af Estlander.

Den 1 augusti 1882 skrifver han till Klemming:

Efter att några månader hafva varit så där tämligen improduktiv, arbetar jag nu med en furia och framgång (d. v. s. i kvantitativt afseende), hvartill jag aldrig känt maken. På några få dagar skref jag t. ex. nyligen den utförligaste dikt, jag hittills gripit mig an med, nämligen ett slags lyriskt epos i fyra sånger, kalladt Savonarola — det torde upptaga cirka 30 sidor. Denne gåtlike man har mycket sysselsatt min fantasi, isynnerhet sedan jag i två år lefvat i en stad, där han har verkat och där han kvarlämnat så

Digitized by Google

många minnen. Hans politiska ultra radikalism, i förening med passioneradt bekännande af kristendomen som lifvets enda giltiga norm, gör en intressant typ. Och denne man afsvor ändå på det yttersta alltsammans. Jag har försökt att förklara och försona denna motsägelse hos min hjälte, utan att ändå afvika från historiska fakta.

Ungefär samtidigt omtalar han för Estlander tillkomsten af denna dikt.

I december berör han ånyo dikten i sin brefväxling med honom:

En mera omfångsrik dikt, Savonarola, som jag tror jag redan talat om, skall under inga förhållanden publiceras, innan jag hört din dom däröfver och med ledning af den kunnat verkställa möjliga omarbetningar. Ett uttryck af Gino Capponi, att Savonarola ägde martyrens hjärta, men icke martyrens nerver, innehåller in nuce min uppfattning af mannens personlighet. För öfrigt skall jag akta mig för att denna gång förutskicka några förklarande anmärkningar öfver min hjältes karaktär eller diktens poetiska grundtanke. Ger stycket, utan alla anmärkningar, icke en klar bild, är det nog för att visa, att det ej duger. Det skulle vara skada, om så vore, ty vissa episoder tycker jag själf någorlunda om, fastän jag på goda grunder är tvehågsen om dess värde som helhet.

Sedan Snoilsky på nyåret 1883 emottagit Estlanders anmärkningar vid poemet, hvilka särskildt synas hafva gällt den partiskhet, skalden visat gentemot Lorenzo de' Medici och renässansens skönhetskult, sände han sin vän en omarbetning af första sången och ledsagade den med följande bref:

Jag vill nu ej dröja längre med att säga dig, hur varmt erkännsam jag är för den grundliga och djupgående granskning, du ägnat åt min Savonarola. Jag kan ej gifva ett mer talande bevis på den uppmärksamhet, hvarmed jag lyssnat till dina ord, än det, som du finner bifogadt detta

Digitized by Google

bref — nämligen en genomgående omarbetning af hela första sången. Jag inser nog, att i grund och botten kvarstår din hufvudanmärkning oförminskad äfven efter nu föreliggande omstöpning. Renässansen är fortfarande behandlad med bristande sympati. Men detta står nu en gång icke till att hjälpa. Så som jag sökt framställa Savonarola, nämligen som den, hvilken hade *rätt* i sin opposition mot skönhetskulten, var ett lugnt, opartiskt bedömande af denna hardt när omöjligt. I sin löst skizzerade form, där grundidéen mera antydningsvis framskymtar, än egentligen tydligt och klart uttalas, är Savonarola-dikten ju *polemisk* och medgifver icke en fullt billig fördelning af ljus och skuggor. Den är framgången ur vissa socialpolitiska drömmerier, som tänka sig möjligheten af en jämkning i samfundsklassernas nuvarande förhållanden, åvägabragt genom en nyvaknad kristendom på grundval af friheten och broderligheten. Dikten är därföre uppfylld af ett hemligt groll mot den klass, det samfundslager, som monopoliserat bildningens alla resultater, endast för att förskona sitt eget, från hopen isolerade lif. Hos dessa jordens lycklige beherrskare har skönheten icke ägt någon ombildningsförmåga i etisk mening, och det är just detta som vi nu fordra och begära af henne, om hon skall äga sitt höga berättigande. Det är samma tanke som ligger i det lilla stycket från porslinsfabriken. Jag medgifver, att det vore högst ensidigt att bedöma Medicéerne ur denna modernt exklusiva ståndpunkt, därföre är den historiska sanningen i Savonarola icke hufvudsaken; i mitt diktförsök har jag infört honom och Lorenzo mera som exponenter för tvänne hufvudströmningar inom nutiden, det belåtna bildade »beati possidentes» och massornas dunkla instinkter om nödvändigheten af en religiös och social pånyttfödelse. Jag har, så som dikten uppställts, endast velat gifva luft åt en personlig stämning, som ofta är färdig att gifva rätt åt hvarje reformatorisk hänsynslöshet gent emot en bildning, som endast sätter frukt till fromma för ett raffineradt fåtal. Ingåendet i dikten af detta personliga stämningselement kan förklara den, jag medgifver det, nog långt drifna antipatin mot Lorenzos tidehvarf. Med dina vinkar och råd har jag

Digitized by Google

försökt att moderera tonen af bitterhet, som alltför mycket färgade första sången. I sin nya form har nämnda sång också blifvit tre strofer kortare — en ny fördel. Det lekamliga frosseriet vid festgillet har lämnat rum för en mera förfinad epikureism. Lorenzo framträder ej längre som den krasse hycklaren, utan mera som den skeptiske världsmannen, som regerar mildt och hofsamt, som vill göra mänskligheten lyckligare genom skönheten, sedan ingen mera tror på en religion, urartad till skolastiska grubblerier eller döda ceremonier. Jag är nyfiken att höra, om du ej skall tycka, att första sången i sin förändrade gestalt vunnit på dessa förändringar.

I sin helhet är dikten, det inser jag nog, *icke* lyckad; det inre sambandet af historisk dikt och personlig stämningsdikt är icke klart. Emellertid må den stå kvar på sitt rum bland öfriga dikter i nästa samling. Jag är väl ej nöjd med den, men har dock icke råd att uppoffra den, efter som där finnas episoder, jämngoda med andra saker som jag presterat. Tack och heder för kritiken! Om jag ej *i allo* kunnat följa dess anvisningar hvad Savonarola beträffar, skall du finna i andra kommande dikter, att de dock fallit i god jord.

Jag vill hädanefter försöka att vara mera opartisk, åtminstone skall jag i historiska dikter söka lyssna till häfdernas stränga sanningsröst mera än, som nu denna gång varit fallet, till de egna personliga stämningarna, hvilka kunna vara växlande nog. — Så när glömde jag påpeka, hurusom jag jämväl i tredje sången tillgodogjort mig en af dina anmärkningar, nämligen beträffande luckan efter orden »*han vägrar*». Denna lucka är nu ifylld. Savonarolas vägran är motiverad genom dels fysisk svaghet, dels genom det öfverhandtagande tviflet på hans egen gudomliga mission. Det senare kan vara en följd af det förra eller också tvärtom.

Snoilskys omdöme om denna dikt är nog strängt. Såsom psykologisk-poetisk tidsbild är dikten betydande. Kontrasten mellan det förfinade lifvet vid pänningfurstens olympiska samkväm, där skönheten söker göra världen lycklig, och den eldige bot-

Digitized by Google

öfvarens myndiga straffpredikan, där han, en vredens tolk, agar de mätta och rika, är af mäktig verkan. Diktens vackraste moment är de båda trognes bekännelse, deras som följt Savonarola på bålet, då han gjort afbön, och som bedyra:

Fast du har dig själf förnekat,
Tro vi likafullt på dig.

En brist i formellt afseende synes mig vara, att Snoilsky växlat metern i fjärde sången och i stället för de uteslutande kvinnliga rim, som tillhör detta trokäiska versmått, låtit kvinnliga och manliga alternera.

Poemet blef, egendomligt nog, först tryckt i en fransk prosaöfversättning, verkställd af Snoilskys vän, legationssekreteraren F. von Haxthausen. Snoilsky hade för några italienska vänner själf improviserat en fransk öfversättning af dikten, och de hade bedt om att få den tryckt, och tack vare Haxthausens »smakfulla franska turnyr», med hvilka hans egen »kanslifransyska icke kunde mäta sig», kunde Snoilsky tillmötesgå deras begäran. Sedan tolkade på grundval af den franska öfversättningen en italiensk skald, professor Giacomo Zanella, dikten på de skönaste terziner och lät införa tolkningen i Nuova Antologia (juni 1884).

»Skulle denna dikt slå an någonstädes» — skrifver Snoilsky till Lagerberg — »så vore det i Florenz, där den store agitatorn och påfvefiendens minne ägnas fullkomlig dyrkan och där hans staty, med korset i handen och republikens lejon vid sidan, just i fjol uppställdes i samma rådsal, där dödsdomen öfver honom afkunnades.»

Och till Wikblad yttrar han:

Digitized by Google

Som du minns, ha vi varit ense om att »Savonarola» icke tillhör mina bättre alster — nåväl, icke dess mindre tar den sig i italiensk öfversättning märkvärdigt bra ut. Språket passar naturligtvis förträffligt till ämnet, originalets litet torra episka stil har fått en lyrisk klang och schwung, som gör dikten till något helt och hållet nytt.

Vid ett besök i Cantagallis porslinsfabrik i Florenz såg Snoilsky skilda ting tillverkas; en tallrik medförde han som minne. Men han medförde ock därifrån uppslaget till en liten åttastrofig dikt, som i hans skaldskap spelar en säregen roll. Det var ett poem, som ursprungligen kallades *Önskan*, men som då det publicerades i Julkvällen för 1882 nämndes *I porslinsfabriken*. »Genom meddelande af detta stycke», skrifver han den 19 juli 1882 till Seligmann, »har jag lyft litet på fliken i fråga om *grundtonen* i min blifvande diktsamling. Det finnes så mycket här i världen, ja hela klasser människor, som inom vår svenska poesi bra litet uppmärksammas. Som mina sympatier alltid legat åt det betryckta, det ringaktade, vill jag försöka att i en grupp dikter med ämnen från dessa områden finna form för mina känslor i detta fall. *Politiska* i vanlig mening blifva dock dikterna icke.»

»I porslinsfabriken» är den första af de sociala dikter, som Snoilsky alstrar under dessa år. Den utgör ett beprisande af konstslöjden för den arbetströtte i de låga hemmen.

Mer än en vas för furstetaffel gjord
Min aktning har du, fat för ringa bord!

Skalden önskar sig själf att vara en *sådan* arbetare i stället för att blåsa bubblor af granna

Digitized by Google

ord till lek vid den öfvermättade bildningens bord.

O, den som kunde skänka dikten så
Den enkla form, som tusenden förstå,
Den form, som frambär kraftigt hvardagsbröd
Till tjänst för hunger, ej för öfverflöd!

Snoilsky kände vid denna tid djupt saknaden af en rätt folklig uttrycksform för det han hade på hjärtat.

Då Lagerberg i ett bref hade antydt, att hans diktning kunde få politisk betydelse, ej minst med hänsyn till de inre frågorna, särskildt försvaret, svarade Snoilsky (10 mars 1883):

Du menar, att sången skulle ännu kunna äga makt att rycka upp sinnena. Jag tror det knappast. Skönlitteraturen har visserligen ett ofantligt inflytande, hvilket Ibsen visat, när den till debatt upptager sociala ämnen. I dessa är ju hvar individ till viss grad intresserad part, då dessa frågor så nära sammanhänga med vår egen enskilda lycka. Den stora nationella frågan däremot bjuder oss inga personliga fördelar, den talar fast mer till oss om uppoffringar, med ett ord ett språk, som våra dagars skepsis och själfviskhet ej gärna hör på. I alla händelser förslå icke mina krafter till ett så högt värf, för en så vid krets. Mina anspråk syfta ej så högt. Jag känner dessutom min hufvudbrist — den att ej från ungdomen hafva lefvat folkets lif. Bildning och uppfostran i ensidigt klassisk riktning hafva gjort mig, liksom det ojämförligt stora flertalet af våra litteratörer, mindre ägnad att tala till de djupare folklagren ett språk de förstå. Till skillnad från mina kolleger känner jag dock ofta smärtsamt denna begränsning och söker att komma däröfver. Det är en sådan stämning, som dikterat det lilla stycket »I porslinsfabriken».

Utom de offentliggjorda alstren från hans sista florentinertid skref Snoilsky äfven andra dikter,

Digitized by Google

som icke funno nåd för hans öga; däribland ett poem: *Apostata*, skildrande en frihetens affälling, en af de »lefvande döde».

* * *

I längden motsvarade vistelsen i Italien i flere afseenden icke rätt Snoilskys behof.

»För mera omfattande arbeten» — skrifver han i juni 1882 till Klemming — »känner jag, att jag behöfver tysk luft. Här nere är man halfva året mindre upplagd för ihärdigare intellektuella ansträngningar på grund af värmen, som redan i slutet af maj här uppgick till 32° Celsius.»

Två månader senare heter det:

Nu längtar jag till Dresden[1]) från det sköna, men illitterata Italien. Först på tysk botten kan jag i ett klimat, som hela året om konvenerar mina isynnerhet för värme retliga nerver, tänka på att fullfölja mera omfattande arbeten efter en bestämd plan. Jag behöfver dessutom så mycket böcker, och det får jag bäst där. Jag har nu satt mig i sinnet, att jag skall skapa mig en litterär position; står blott hälsan bi, går jag väl omsider i land därmed. Vilja och ihärdighet äro vid detta som allt annat de viktigaste faktorerna. — — — — September månad tillbringa vi på resor i norra Italien, till en del intressanta städer, Ferrara, Verona, Pavia o. s. v., för att komplettera vår kunskap om Hesperien, med hvars hufvudorter vi äro så noga bekanta.

Från Bologna skrifver han den 28 augusti till Lagerberg:

Du ser af min adress i början af brefvet, att jag åter är på resa. Ja, vi hafva nu på allvar brutit upp från det kära Firenze, där vi tillbragt två lyckliga, oförgätliga år. Italia är alltid *l'unica bella*, men i längden tarfvar man germansk soliditet, isynnerhet jag, som på skarpa allvaret

[1]) Till en början vacklade han mellan Leipzig och Dresden.

Digitized by Google

vill blifva en pennans man och om hälsa och förmåga stå bi abordera mera omfattande litterära uppgifter än som hittills sysselsatt mig. Dresden är ju en förträfflig vistelseort, och Ebba vet nog öfverallt skapa ett litet paradis, äfven om det vore i en öken. Hon har gjort det förr — vi hafva ju ej för ro skull varit i Sahara tillsammans!

Afresan från Italien var för öfrigt förknippad med många vedervärdigheter och äfventyr på grund af öfversvämningarna, som höllo familjen blockerad i Venedig vecka efter vecka.

»Vi togo», — heter det i bref till Estlander — »vägen Bologna—Parma—Milano—Como -Verona—Venezia. I Parma föllo vi i hänryckning framför Coreggios Madonna della Scodella. Något religiöst intryck i allvarlig mening erfor jag icke däraf. Men hvilken ljuf känslomystik! Ett litet stycke inspirerades däraf, som jag sänder innelyckt.[1]) Du finner naturligtvis, att det icke är gudamodern och gudabarnet, som jag här närmast haft för ögonen. I Verona deponerade vi en del af vårt bagage, för att mera lösa och lediga göra utflykten till lagunernas stad. Det var vår afsikt att från Venezia återvända till Verona och inpassera i Tyskland via Brenner. Men knappt hade vi anländt till Venezia under ett rägnande, som påminte om syndafloden, förrän vi fingo den ledsamma nyheten, att halfva provinsen stod under vatten och att vi voro fullständigt blockerade i Venezia utan någon annan öppen väg än sjöleden till Triest. Vecka efter vecka — tre inalles — tillbragtes under evigt rägnande i denna afskyvärda håla (!) samt under fruktlösa försök att komma i besittning af våra i Verona kringflutna effekter. Till råga på allt insjuknade lille gossen, rätt betänkligt, i strypsjuka — så när som på hungersnöden hade jag för ögonen alla lidanden i en belägrad stad.»

I ett poem till sin hustru på hennes födelsedag året efter anspelar han på denna tid:

[1]) Den sid. 301 omnämnda Hvilan i Egypten.

Digitized by Google

Då denna kära dagen
Rann upp för oss i fjol,
Han kom med mycket vatten
Och mycket litet sol.

Hur Brentas böljor stego!
Hur regnet öste ner!
Uti ett litet sjukrum
Steg oron ännu mer.

Men våndan fick en ände
Och solen täcktes le,
Vi kunde tacka himlen,
Att än vi voro *tre*.

Under denna ofrivilliga tre veckors karantän satt Snoilsky modell för Adolf Lindberg, som skulpterade en reliefbild för en medalj, som Magnus Lagerberg lät slå öfver honom. Det är samma bild, som sedan infästs i hans grafsten.[1])

»När barnet blifvit så pass återställdt, att läkaren ansåg resan utan fara kunna fortsältas» — heter det vidare — »satte vi våra personer i säkerhet på Triestångbåten, öfverlämnande bagaget i Verona åt sitt öde. Underbart att omtala, hafva sakerna omsider kommit hit till Dresden i oskadadt skick. Öfver Wien samt Prag, där Wallensteins palats befolkade fantasien med historiska gengångaregestalter, anlände vi slutligen till vår resas mål. Dresden är i sanning förtjusande, med sin delvis kvardröjande parfum af »zopf», röda klackar och rococosnirklar. I mitt tycke erbjuder ingen stad på kontinenten så många förutsättningar till ett behag-

[1]) Om den färdiga medaljen skref Snoilsky: Lindbergs arbete är mästerligt utfördt, hvarom jag själf kan döma; och hvad likheten angår, vann den Ebbas fullkomliga bifall. — — — — Hälsa också från mig den skicklige medaljören, hvars verk nu påminner mig om en tung tid med ett lyckligt slut. Jag menar de svåra dagarne i Venezia.

Digitized by Google

ligt, hemtrefligt lif med såväl materiella som ästetiska behofven rikt tillgodosedda.»

»Jag är förtjust åt Dresden» — skrifver han vidare i ett annat bref —; »skön konst, musik, biblioteker, alla bildningsmedel finnas här i rikaste öfverflöd. Därtill är det materiella lifvet bättre och billigare än på något annat ställe jag känner. Florenz är nog herrligt, men för en blifvande bostad erbjuder det ej på långt när samma fördelar som Dresden. Italiens klimat tog i längden på mina nerver, mitt litterära tankearbete led däraf, och slutligen ansåg jag ogörligt att få ut mitt bibliotek dit. Nej, Dresden, det är något annat! Här, det känner jag på mig, skall jag först kunna arbeta med lif och lust. Jag säger *arbeta*, ty hvad jag hittills åstadkommit betraktar jag blott som lekverk.

Till en början bodde Snoilsky i Dresden i pension och hotell; bosättningsbesväret uppsköts till vårsidan.

På nyåret 1883 föddes parets andra barn, dottern *Elisabeth Florentina*.

»Gud gifve lycka därtill» — skrifver han kort före dotterns födelse till Estlander — »fastän det måste köpas med ångest och oro. Ju mer vi älska att afsöndra oss från världen, ju kärkomnare skall den lilla främlingen blifva. Måtte hon, den lilla (jag skrifver så som jag drömmer, det skall bli, ty två gossar är litet bekymmersamt) bringa med sig en bred strimma af ljus och frid däruppifrån. Härnere i mörkrets, svaghetens och stoftets värld kommer en sådan där liten omedveten fridspredikant som en arkens dufva. Den sista tiden har varit svår och smärtsamt upprifvande, af skäl som du känner.» [1])

I mars inflyttade familjen i sin definitiva bostad, Reichstrasse n:r 9, i ett kvarter söder om Böhmiska bangården. Här hade Snoilsky glädjen i början af sommaren 1883 mottaga sitt bibliotek, och han hade uppställt det redan i juli.

[1]) Snoilskys första hustru hade aflidit den 16 november 1882.

Digitized by Google

»Sedan mitt bibliotek» — skrifver han till Klemming i november samma år — »nu pryder mina väggar, har den tidtals något domnade bibliomania lifskraftig återvaknat. Min Ebba, hvilken alltid lägger in sin själ i mina arbeten, har jämväl i detta fall plötsligt uppenbarat sig som en förträfflig amanuensis. Vi hålla just på att efter det moderna systemet på lappar utarbeta en catalogue raisonné.»

Flyttningsbestyren och därmed sammanhängande omsorger vållade, att »Camaenan» någon tid fick hvila.

»Jag tänkte i höstas» — meddelar Snoilsky sin förläggare i april 1883 — »att forcera så, att samlingen skulle kunnat komma ut i maj, men nu kom den lillas födelse och bosättningsbestyren att upptaga mig så uteslutande, att jag på två tre månader gjort rätt ingenting. I höst däremot är allt *all right*. Jag får sommaren på mig att i god ro producera material för de par ark, hvilka ännu återstå att fylla i det fixerade antalet, och därjämte möjligen tillfälle att remplacera ett eller annat svagare stycke med kraftigare och bättre. Som du vet, tillåter jag aldrig *fyllnadsgods*, och du kan lita på att hvad jag hembjuder dig är så godt som öfverhufvud *jag* förmår åstadkomma.»

De dikter som tillkommo i Dresden före tredje samlingens utgifvande äro, så vidt jag kunnat uppspåra dateringen: *Lützen* (slutet af oktober eller första dagarne af november 1882), *En konstnärs eftervärld* (nov. 1882), *Den tjänande brodern* (dec. 1882), *I främmande dräkt* (31 jan. 1883), *Rida ranka* (19 febr.), *Innocenti* (28 febr.), *I San Lorenzo* (18 mars), *Misericordia* (22 mars), *Stenbock vid svarfstolen* (29 mars), *Till Onkel Adam* (juni), *Afrodite och Sliparen* (juli), *Tatterskan* (juli), *Val-*

Digitized by Google

borgseld (juli), *Kärleksgrottan vid Biarritz* (aug.), *Vinets ande* (okt.), *Judekyrkogården i Prag* (senast okt.).

Utom dessa innehåller samlingen följande, som icke kunnat dagtecknas: *Amaryllis, Höstdag vid Schwedenstein, Emigrationen, Blodboken, Gossarne leka soldat, Caroline Mathilde* (En drottning), *Cavour och hans gäst, Så och ej annorlunda* samt minnesdikten öfver *C. J. Bohman.*

Bland dessa dikter äro några, trots den objektiva formen, af en subjektiv innebörd och stå i nära samband med den andra diktsamlingens lyriska »tankar och toner».

Blodboken ville Snoilsky, såsom framgår af bref till Seligmann 22 okt. 1883, först utdöma, emedan han fann den oklar och i öfrigt mindre tilltalande, hvarför han »denna gång ej ville hafva den med». Men sedan fann han sig dock kunna låta den intagas efter en omarbetning, dock ej på samma plats som han först bestämt — nämligen *mellan* »Caroline Mathilde» och »Kärleksgrottan i Biarritz», hvilken plats han fann »mycket illa vald». Detta kan ej betyda annat än att han just velat dölja de tre dikternas inre *samhörighet* och subjektiva innebörd. Men den uppmärksamme läsaren ser nog, huru väl »blodbokens» mörka lidelse, som genom sin oregelbundenhet synes protestera mot parkens stela häckar, stämmer samman med Caroline Mathildes vackert tolkade olyckssaga och med de båda älskande, som i kärleksgrottan vid Biarritz fly undan det förföljande kopplet och till sist

Digitized by Google

Hamna undan storm i eget blod,
Undan mänskoödens ebb och flod
I det djupa, stilla, underbara.

En personligt känd dikt är minnessången öfver Bohman, med de varma hågkomsterna från skoltiden och hyllningen till en ädel lärarepersonlighet.

Andra skaldestycken gifva poetiska skildringar ur någon upplefvad händelse, något reseminne, något konstintryck, någon historisk anekdot. Så *I främmande dräkt*, i hvilket poem Snoilsky behandlar en sann händelse, som tilldrog sig inför hans ögon vid en eldsvåda på nyåret 1883 — »den enda afvikelse jag af poetiska motiv tillåtit mig är konstberiderskan-moderns kostym; jag har gjort henne till bachantinna, då hon i verkligheten uppträdde i husardräkt»; så *Judekyrkogården i Prag*, som han först i det aldra sista lämnade till samlingen, enär han var oviss om betydelsen af det märkvärdiga bruket med småstenarna på grafven och ej var

Carl Snoilsky 1883.

Digitized by Google

fullt säker, om synagogtjänaren i Prag förklarat honom det riktigt; så *En konstnärs eftervärld,* föranledd af ett besök i Leipzigs konstutställning, där den aflidna konstnärinnan Marie Parmentiers[1]) konst väckte hans intresse och bl. a. inspirerade de djupt kända, rent personligt färgade slutraderna:

Du spörjer om mitt hjärta,
Hur det såg ut därinne...
Hvad själf med mig du kände,
Det är mitt lif, mitt minne.

Så skildringen af Michel Angelos mästerverk *I San Lorenzo* och hågkomsten af huru till och med han, den aldra störste, fann konsten tom, då det gällde att skänka en djupare ro åt hans andes begär; så omdiktningen af mötet mellan *Cavour och hans gäst.* Men främst bland dessa intryck och minnen ställer jag *Innocenti,* den känsliga hyllningen till patrioten, som ej en gång hann att utmärka sig i striden, förr än nätternas isköld gjorde ynglingen till invalid, som nu obemärkt och obelönt drar sig fram som en förgäten frihetens soldat, nöjd med sin karga lott, utan skymt af bitterhet och hån. Det är i detta poem ett släktskapsdrag med vissa af Runebergs bästa karaktäristiker af storhet i det lilla.

---

[1]) Marie von Parmentier, österrikisk konstnärinna, född 1846 (enligt annan uppgift 1850) var elev af Schindler och syster till Luise Begas-Parmentier. Hon målade mariner och landskap, af hvilka flere utställdes å Parisersalongen: Höstlandskap (1876), Giudeccan i Venedig (1877), Hamnen i Dieppe o. s. v. Hon afled 1879. En konstanmälare i Zeitschrift für bildende Kunst omtalar henne såsom "ein jung verblichenes Talent".

Digitized by Google

Till Gustaf Retzius[1]) — som hos en vän fått se detta och andra poem i afskrift och med anledning däraf tillskrifvit Snoilsky, att dikten om Innocenti gripit honom så, att han ännu vid mikroskopet upprepade dess strofer — meddelar Snoilsky följande om själfva motivet:

Eftersom du tyckte så mycket om Innocenti, skall det kanske intressera dig att erfara, att den stackars mannen icke är någon poetisk fiktion, utan en lifslefvande sanning, hvilken presenterade sig ungefär så som jag sökt måla honom. Den enda modifikation, jag tillåtit mig, är, att det icke var med Garibaldis, utan med Cialdinis kår som Innocenti fick marschera. I verkligheten gör detta intet till saken — den rheumatism man ådrager sig på gyttjemarken vid Postranden är lika kännbar som den Alpernas is förorsakar. Att jag af poetiska skäl gjorde ifrågavarande licentia, tarfvar ingen förklaring.

De *svenska bilder*, som ytterligare tillkommo i denna samling, äro af mera sekundär betydelse. *Lützen* skrefs på uppdrag af Edvard Bäckström, som önskade en minnesdikt i Posttidningen till 6:te november 1882 på 250-årsdagen. Snoilsky vändades under denna pålagda plikt. Slutligen reste han till själfva stället för att få inspiration.

»Festdikter sådana som i detta jubiléernas tidehvarf önskas» — heter det i bref till Klemming — »kan jag icke skrifva, ehuru jag denna gång ärligt försökte. Återstod

[1]) Retzius och Snoilsky voro i flere år klasskamrater i Klara skola, sedan skiljdes deras banor, då den ene kom i Lyceum, den andre på gymnasium, för att åter råkas i Upsala. De blefvo samtidigt studenter, och bodde första läsåret i samma pension, i det s. k "Plusqvamperfektum", där för öfrigt den bekante nationalekonomen J. W. Arnberg och Snoilskys kusin Carl Trolle—Bonde, voro inackorderade. Våren 1883 återknöts förbindelsen mellan de gamle kamraterne.

Digitized by Google

alltså att se, om ett besök på själfva platsen kunde framkalla någon stämning af enskildare natur — resultatet har du sett i Posttidningen. Jag insåg själf. att tonen ej var den rätta för de spalterna, och gaf därför Bäckström full frihet att icke intaga det. Han har gjort det ändock. Nu kommer jag i denna vecka med en likadan harang i anledning af Tegnérsfesten, »Skogsvandringen» [1]), men sedan skall det ej bli i brådrasket som jag utför dylika uppdrag, hvilka äro oändligt motbjudande, icke så mycket för *känslan* som för arten af den lilla talang jag förfogar öfver. Den är bunden till konkreta bilder, och när jag gör det minsta afsteg från det området, känner jag, att marken gungar under fötterna.»

»Lützen» är en vision af Gustaf Adolfs slut, som tecknar sig för skaldens syn på bakgrund af aftonskyn, då han besöker slagfältet.

Nog så betydande är den icke bland Svenska bilder inordnade *Höstdag vid Schwedenstein*, som dock står dessa dikter nära, i det den ger *tillämpningen* för nutiden af de fosterländska minnena. Snoilsky har själf såsom innebörden af sina svenska bilder anfört en strof ur denna dikt. (Jmfr sid. 273.)

Stenbock vid svarfstolen är en vemodsfull historiebild af den fångne fältherren, som ur hvitaste elfenben snidar ett drömslott med tandad tinne, och som själf drömmer, hur hans herre åter segrar under Stenbocksmarschens toner.

Amaryllis är en hyllning åt det älskade minnet af Bellman, den skald, som framför andra var Snoilsky så kär.

Men tyngdpunkten i Snoilskys skaldskap vid denna tid utgöra de dikter, hvilkas tendens före-

[1]) Denna var, som ofvan nämndt, redan författad under sommaren.

Digitized by Google

bådats af *Savonarola* och framför allt *I porslinsfabriken.* Det är hans *demokratiserande,* hans sociala dikter.

En anmälare af diktsamlingen från 1881 — Hans Emil Larson i Sydsvenska Dagbladet — hade anmärkt, att Snoilsky stod fjärran från tidens sträfvanden och sociala slitningar, och Brandes skref i sitt 1883 offentliggjorda, något reserverade tillägg till sin första Snoilskykaraktäristik, att skalden borde, sedan han ställt sig i ett innerligt förhållande till sitt *folk,* taga det andra steget och ställa sig i ett lika innerligt förhållande till sin *tid.* Det var just detta Snoilsky redan var på väg att göra.

Han skrifver vid denna tid till Gustaf Retzius (Dresden 5 mars 1883) efter att hafva erinrat om dennes ungdomsdikter:

Du vände dig snart till verkligheten. Eget nog skulle detta ord omsider blifva äfven *min* poetiska lösen. »Det sköna», d. v. s. den art däraf, som yfves att vara till blott för sin egen skull, det har jag grundligt tröttnat vid, allt i den mån min lifserfarenhet ökats. Jag är rent af fientligt stämd mot detta förnäma ästetiserande, som är så nära besläktadt med stillastående på alla områden, som genast är till hands med beskyllningar af alla slag, så fort dikten vill draga den förskönande slöjan undan den materiella värld, där man njuter mindre, men lider och arbetar mera. Dikten måste, äfven den, hafva ett annat ändamål än att blott behaga. Jag menar ej, att den skall vara särskildt tendentiös, men den måste vara kött och blod af det folk, den tid densamma tillhör. Hvarje starkare rörelse af glädje eller smärta, som bringar tidens nerver i dallring, bör hos sångaren finna en känslig resonnansbotten. Dagens frågor kan icke han bidraga att lösa, men han kan erinra folket om dessa frågors tillvaro, om deras egenskap af brännande, gifva formeln för

Digitized by Google

mängdens dunkla känslor genom ett glädjerop eller ett smärteskri. Dess värre, tiden ger mera stoff för det senare, än för det förra, ju mer det allmänna medvetandet klarnar för det myckna lidande, som finns i världen, icke blott det, som sammanhänger med mänsklighetens gemensamma lott, utan det, som under årtusenden utbildats genom individers missbruk af styrkan eller andra fördelar; genom fördomarnes och lögnens tyranni. Jag vet, att du har ett hjärta för de arma, de i världen åsidosatta, att du nitälskar för att förbättra deras ställning genom upplysning och förnuftig frihet. Efter måttet af min ringa förmåga hoppas jag också kunna i dikten verka mot samma mål — åtminstone vet jag, att de gamla romantiska skönhetsidealerna icke längre tillfredsställa mig. Jag tror som du, att mången, som förr ansåg min dikt med blida ögon skall mindre tycka om denna nya riktning, men det kan icke hjälpas. Det är icke för ernående af gunst och fördelar jag skrifver utan för att gifva luft åt hvad jag känner, åt hvad jag egentligen alltid känt, fastän jag under många år skeptiskt nedtystat dessa röster. Det finns kretsar, som man aldrig tillhör fullkomligt ostraffadt. Nåväl, om en konventionell kritik hädanefter skall visa sig mindre bevågen, är bifallet af en enda läsare som du värdt hundrade andras.

I *Den tjänande brodern* ger Snoilsky en tendensdikt, sådan han i detta bref antydt. Det är *broderlighetens* lära han predikar för högre samhällslager, och han uppmanar dem att slå bryggan till arbetaren genom sympati och kärlek:

Lär se i den tjänande anden
Personen — en like och vän,
Tryck själfva den valkiga handen,
Ej blott en pänning i den!
Hjälp honom att fritt sig förvandla
Till en, som kan tänka och handla,
Se in i hans anlete klart!
Lär känna arbetarn, din broder —
Men minns: hvad du gör, gör snart!

Digitized by Google

Programmet är det, som för många arbetarvänner utanför socialdemokratiens led varit det gällande och som, om det än af de skarpa motsatsgrupperna betraktas som utopiskt, för visso ledt till mången samhällsnyttig gärning. Ur rent poetisk synpunkt har det förträffligt lyckats skalden att personifiera det förbisedda, gagnerika arbetet, förutan hvilket vi ej skulle lefva, i »den tjänande brodern», hvilken — därför blundar icke skalden — en dag kan varda en stormande ande. Dikten är besläktad med Turgenjeffs ädla och känsliga prosadikt, t. ex. en novellett som »Tiggaren».

En motbild härtill utgör *Afrodite och Sliparen,* i hvilket stycke Snoilsky symboliserat det gynnade fåtalets skönhetsaristokrati och njutningslif och den förtryckte plebejens jättekraft genom tvänne kända bilder från Uffiziernas Tribuna.

Stig ned, du konstens Afrodite,
Från din förnäma marmorhöjd,
Låt stenen mjukna kring ett hjärta,
Som känner mänsklig sorg och fröjd,
Sänk dig med kärlek till din broder
Att mildra ödets hårda band,
Att torka svetten ur hans panna
Och vrida dolken ur hans hand!

»Därest du finner symboliken inadmissibel, så säg mig det öppet utan förbehåll», skrifver han till Estlander, då han sänder honom dikten, och sedan han erfarit hans vänliga omdöme, säger han, att det mycket lugnat hans farhågor, att poemet skulle vara mera metafysiskt än poetiskt.

Digitized by Google

Snoilsky hade själf mer än väl känsla af faran att i tendensdikt lätt nog den rent poetiska stämningen äfventyras och förflyktigas. Han skrifver sålunda till Retzius (oktober 1883), att »grundstämningen (i hans nya bok) är en stark medkänsla för de ringa och svaga, men just det till en viss grad tendentiösa gör, att mycket förefaller *resonneradt*, ett bestämdt fel i lyriken, som fordrar *känslor* och *bilder*, ögonblickligt framträngande, elektriskt tändande», och han fruktar, att denna fordran icke blifvit tillgodosedd i dessa dikter med sociala ämnen.

Emellertid har onekligen Snoilskys diskreta konstnärsskap förmått bevara stämningen äfven i tendensstycken, sådana som de nyss nämnda, eller sådana deras släktingar som *Misericordia*, en dikt, hvilken han egendomligt nog var färdig att stryka. I det bekanta brödraskapet, där hög och låg samverka i barmhärtighetens tjänst, ser han en symbol för andra tider,

> Då fritt man tjänar, efter öppet val,
> Barmhärtig utom tur och ordningstal,
> Då en är lik en annan,
> En broder — äfven utan mask för pannan —

eller i *Så och ej annorlunda*, där motsatsen mellan olika lotter sinnebildas i den skilda jordmån, hvari tvänne frön falla, den rika jorden och den saftlösa skrefvan, hvaraf det kommer sig att den ena blir en mäktig tall, den andra en kufvad telning — eller i *Gossarne leka soldat*, med kontrasten mellan lyckans rika söner, som leka i den präktiga salen, och fattigskolans bleka barn, som bjudas leka soldat

Digitized by Google

en gång om året och ej få veta af »det förskönande och ideala».

De undertryckta klassernas hat till de lyckligare lottade har Snoilsky tolkat i *Tatterskan,* som triumferar öfver, att det är hennes son, en bortbyting, som nu är slottets unge herre och sätter sin häl på tusendens nacke, ja, till och med känner det slag, han i förbifarten ger henne med sin ridpiska, som balsam på kinden [1]).

Betecknande för Snoilskys dåtida stämning är hyllningsdikten *Till Onkel Adam,* det föregående släktledets demokratiske tendensförfattare, som af den doktrinära kritiken ofta fick höra onda ord för det han inlade en viss syftning i sitt skriftställeri och ej nöjde sig att skrifva »blot til Lyst». [2]) Snoilsky hyllar honom såsom den, som först af alla »förstått och skildrat fattigman», som »narrad af sitt hjärta beträdde verklighetens gräns» och just genom tendensen blef Sverige så kär; och han tillåter sig här det öfverordet om hans verk:

Ej konsten, utan hjärtats snille
Gör oförgänglig poesin.

Till och med en folkrörelse, honom i grunden så främmande som »goodtemplarismens med förvånande framgång krönta strid mot spritdryckerna», väcker

[1]) Man jämföre härmed "Konstberiderskan" i Orchidéer, flickan af zigenarblod, som hämnas sina bröders skymf.

[2]) För egendomlighetens skull må anföras följande rader af Onkel Adam om Snoilsky ur ett äldre bref till Fredrika Runeberg: 3 januari *1875:*

"Några skalder höras ej af, vi bygga järnvägar i stället. — — — Den ende, som inger hopp, är en ung Snoilsky, men han är grefve och förste sekr. i utrikeskabinettet. Hofluften kväfver den friska andan, som förut strök genom hans skrifter. (Meddel. af prof. V. Söderhielm.)

Digitized by Google

hans sympati, enligt hvad han meddelar Estlander, då han sänder honom poemet *Vinets ande*, som väl torde vara det mest dionysiska »nykterhetspoem» i något lands diktning. Emellertid fann dess tendens icke nåd för Estlander, och skalden själf ber nästan ett »pater peccavi» till Dionysos, då han skrifver till svar (december 1883):

Tack för din kritik öfver Vinets ande. Jag gifver dig till alla delar rätt. Metaforen i stycket är konsekvent utförd, men därmed slutar ock allt godt, som kan sägas om stycket. Enhvar sansad läsare måste rycka på skuldran däråt. Nykterhetsagitationen kan vara nyttig, men poetisk blir den icke. Drufvan har ju samma rätt att förfriska människan som någonsin hvetekornet eller jordpäronet — öfverdriften eller missbruket kan aldrig berättiga utrotningskriget. Det enda, som tröstar mig något öfver missgreppet, är min grundade förmodan, att $^{9}/_{10}$ af den drufsaft, som konsumeras i Norden, icke har mycket af den ambrosiska synden på sitt samvete, utan snarare i sina olyckliga verkningar anklagar oskicklige kemister. Den bild du återväckte i mitt minne om Toskanas rankor, hur de graciöst svaja öfver jordens stoft, där de klänga från oliv till oliv, gjorde mig helt varm om hjärtat. Du härliga, mörkröda landvin från Arnos dal! Den, som förtalar dig, förtjänar dricka vatten i alla sina dagar.

En dikt, där tendensen framträder mycket ohöljd, är *Emigrationen*, ett oratoriskt skaldestycke, hvilket han senare själf »icke ansåg höra poesien till». Det är i grunden ett stycke didaktik, i stilen närsläktad med gustavianernes och den unge Tegnérs lärodikter, men i detaljer full af poetiska bilder, exempelvis:

Hvarje linje, som Atlanten korsar,
Märkt med rödt på kartan se jag vill,
Ty det är vårt hjärteblod, som forsar
Utur öppna sår åt västern till.

Digitized by Google

Eller:

De, som gingo, komma ej tillbaka,
Jätten skall ej släppa hvad han har.
Med oändlig ömhet därför vaka,
Svea, öfver dem du äger kvar.

Bland den tredje samlingens yppersta stycken är dess slutdikt: *Valborgseld*, en hymn till den ständigt nya våren, till den eviga ungdomen, tillika en bekännelse från skalden, att ungdomselden ånyo brinner varm i hans bröst, att han aldrig varder Valborgselden kvitt.

Och denna eld hade tändts från gnistor ur tidens stora brand, det sociala genombrottet.

En utmärkt kritiker, hvilken icke velat jäfva uppriktigheten i den känsla, som sträckte »den tjänande brodern» sin hand, har dock ansett, att det finns mer af vackert »noblesse oblige» än af ymnig hjärtevärme i dessa dikter, samt anmärkt, att »allt för många andra hafva djupare och mer vibrerande tolkat människokärlekens solidaritetsidéer för att Snoilskys dikter i dessa ämnen skulle kunna räknas som en ny landvinning».

Så vidt jag förstår, utgöra de emellertid en landvinning för vår *svenska* diktning och bilda tillsammans med vissa af Rydbergs skaldestycken — exempelvis Prometheus och Ahasverus, Snöfrid, Klockorna — och några af Bååths tidigare dikter en säregen grupp från åren omkring 1880.

Starkare toner ha visserligen förnummits från arbetarrörelsen närmare stående skalder, och i Rydbergs Grottesång, diktad ett årtionde senare, är timbren djupare och mera upprörd. Snoilskys

Digitized by Google

sociala diktning hade, som ofvan antydts, till syfte att bygga på välviljan mellan samhällsklasserna och främst att tala till de lyckligare lottades billighetskänslor och känsla af samhörighet. Säkert är, att det sätt, hvarpå Snoilsky grep ämnet, motsvarade många af de mest humanes känslolif och tänkesätt vid denna tid.

Icke minst bör man beakta, att dikterna äro födda ur en *positiv*, ej ur en *negativ* synpunkt.

Till en anmälare af hans tredje diktsamling skref Snoilsky i dec. 1883:

Ni har till fullo träffat kärnpunkten däri: varm medkänsla för de ringa, de vanlottade, hvilkas höjande i andlig och materiell måtto är vår tids högsta och ädlaste uppgift. Tack likaledes därför, att ni betonat just den *optimistiska* tonen hos dessa sånger. Kunde de i några befryndade sinnen gifva näring åt deltagandets och broderkärlekens känslor, hafva de ej ljudit alldeles förgäfves. Att söndra och förbittra har åtminstone aldrig varit afsikten med dem.[1])

Ännu ett par utdrag ur hans brefväxling må anföras, såsom intyg på hans uppfattning om tidens allmänna stämningar.

Det ena är ur ett bref till Wikblad, 2 aug. 1883:

En och annan sådan uppmuntran, i främsta rummet ditt varma bifall, ditt riktiga inträngande i själfva kärnpunkten af min känslovärld, min tankegång, så som den sökt afspegla sig i dessa nyare dikter, är mig särskildt dyrbart just nu, då ofta ett hemligt tvifvel plågar mig angående dessa nyaste dikters värde i förhållande till sina föregångares. Ja, det är sanning, jag har här bjudit till att, med bevarande af ett idealt åskådnings- och uttryckssätt, angifva min åsikt om nödvändigheten och rättmätigheten af djupa

[1]) Bref till Karl Warburg, 14 dec. 1883.

Digitized by Google

samhällslagers anspråk på en i materiellt afseende förbättrad ställning. Tendensen är sålunda realistisk, om någon. Däremot uttalar jag ju ständigt hoppet, att denna framtidsdröm skall kunna verkliggöras genom vidgad blick hos de lyckligt lottade, genom deras uppvaknande till insikt om kristendomens främsta bud. På denna väg blir den fruktade sociala revolutionen endast en revolution inom oss själfva — en väckelse af vår bättre människa till känslor af rättvisa och broderlighet. Kan nu emellertid poesien behandla sådana ämnen, utan att släppa till för många fjädrar i sin skimrande vinge? »Prosa är för tankar, vers för syner», säger Ibsen. Jag tycker ibland, att denna min tanke-poesi är torr och kärf, och ändå är det mig omöjligt att leta mig tillbaka till »das alte romantische Land». Denna nya bok får ej betraktas som annat än en öfvergång, en kamp med idéer och former, hvilkas rätta, definitiva uttryck jag ännu ej funnit. Jag fruktar, att den hvarken skall blifva idealister eller realister till lags. De förra anse naturligtvis som en hädelse minsta antydan, att allt ej är felfritt och oöfverträffligt i samhället (inclusive statskyrka, fattighus, jordskatt o. s. v.); de andra åter tycka antagligen, att jag går till väga för hofsamt och neutralt. Strindbergs brandraketer hafva stegrat deras anspråk. Nåväl, om sådana högtbildade och tänkande diktens vänner som du och Retzius känna sig tilltalade af mitt försök, är det redan nog för mig. In magnis voluisse sat est.

Det andra utdraget förekommer i ett bref till Magnus Lagerberg, skrifvet den 29 juli 1883:

De som i min första bok älskade *harmonien*, den afsiktliga neutraliteten gentemot tidens strömningar, torde dock blifva mindre tillfredsställda med det nu absolverade 3:dje diktbandet. Någon pessimism finns där visst icke, men det djupa intryck, jag mottager af allt, som upprör tiden, har där flerestädes brutit igenom. Jag är dock en som i det längsta vill hoppas, äfven om det, som du säger, går utför med våra gamla europeiska samhällen. Jag tror fullt och fast, att allt det nedärfda, som gömmer en brodd till föryngring och lif, icke skall dö, störtfloden må vara hur våld-

Digitized by Google

sam som hälst. Det är endast det i ordets egentliga mening onyttiga och utlefvade, som, då stunden kommer, hemfaller åt förgängelsen. Det bästa, det eviga — jag tänker här närmast på kristendomen — skall uppstå renadt ur den nya syndafloden. Kyrkliga former, t. ex., kunna dö, men icke det gudomliga. Så äfven på det politiska området. Också här skall en ny och rättvisare ordning så småningom utveckla sig ur alla de slitningar, hvilka måhända förestå. Det är ändå ingen blind slump som styr. Äfven när det ser så ut som världen vore från vettet. utsås det frö, hvars frukter kommande släkten välsigna. Franska revolutionen 1789 t. ex. Ur alla dess orgier har dock uppstått en sannare, ädlare, friare, lyckligare värld äfven för de länder, som syntes hålla sig på afstånd från den stora rörelsen. Alla mänskliga framsteg på andens och materiens områden räkna, hvad vårt sekel angår, sina anor från samma odödliga 1789 års principer, hvilka gjorde rent hus med så mycket tyranni, skrå och tanketvång. I vårt land tror jag icke på några våldsamma omstörtningar. Den öfverraskande kloka och sansade hållning, Stockholms arbetare nyligen visat i striden mot krogmonopolet, ådagalägger en politisk uppfostran, som mången riksdagsman kunde afundas. En sådan befolkning gör inga revolutioner, men ernår ändå genom takt och fasthet *allt*, som är rätt och billigt. Är det icke jämmerligt, att med ett sådant präktigt folk alla reformer skola stanna i stöpet genom de andra klassernas håglöshet, oenighet och egoism, som gjorde 1883 års riksdag så sorglig.

* * *

I formellt afseende betecknar den tredje samlingen en *förenkling* i det språkliga uttrycket.

Stilen har vunnit i bredd, kraft och folklighet. Man må i det afseendet jämföra tonen i »Olof Rudbeck» eller »På Vernamo marknad» med de mera »detaljeradt» utförda bilderna i den första samlingen.

Digitized by Google

Bokens titel gjorde Snoilsky åtskilligt bekymmer. Han fann den svår att komma till rätta med. Det först föreslagna »Från Arno och Elbe» förkastades; äfven en konsttitel borde undvikas. »Dikter 3:dje samlingen» läte ej nog särskiljande, då boken löpte fara att förväxlas med föregångare. Han bad förläggaren sätta titlar på förslag, och efter moget eftersinnande antog han det af denne föreslagna »Dikter. Tredje samlingen 1881—83» såsom i all sin enkelhet den lämpligaste.

Nyss anförda bref visa, att han emotsåg denna boks mottagande med vissa farhågor. Så skrifver han, 12 oktober 1883, till Estlander, som kort förut besökt honom på genomresa till Italien:

Ända till början af innevarande månad var hela min förmåga af intellektuell verksamhet absorberad af »boken», hvars afslutande i laga tid syntes mig hardt när oöfverkomligt. Jag har svårt att beskrifva det tillstånd af nervositet och leda detta arbete *à terme fixé* försatte mig i, alla de förmiddagar som tillbragts under hopplöst stirrande på det blanka papperet. När jag nu mönstrar resultatet af denna månadslånga bärgsprängning i språkets aldra hårdaste granitschakter, känner jag mig helt förödmjukad och väger missströstande i handen de tunna bleka skifvorna af en metall, som borde vara guld. Analysen tillkommer ej mig att göra, men jag rädes för utgången. När jag genombläddrar mitt häfte, tycker jag, att jag kanske på ett tiotal stycken när skulle vilja lägga alltsammans *ad acta* och börja om min samling efter en ny plan. Dessvärre, dessa på förhand ingångna öfverenskommelser medgifva inga sådana tergiversationer — jag måste ut och trotsa publicitetens eldprof igen, ett under flera månader fortsatt duggande af bladanmälningar, hvilka, äfven när de äro förestafvade af välvilja, merendels beröra mig på ett eller annat sätt oangenämt. Bland alla offentliga omdömen öfver förra boken var det

Digitized by Google

allena *ett*, som fyllde mig med oblandad tacksam glädje, och det var ditt. Denna glädje, denna tacksamhet är i dag ännu djupare känd än då, när jag betänker, huru dina ord öfver mig och de stackars dikterna gåfvo uppslaget till en varm pånyttfödd vänskap. Redan otvetydigt befäst genom dina bref, har den nu, som jag hoppas och tror, vunnit sitt insegel under de alltför korta dagar, då jag var så lycklig att se dig och din hustru i mitt hem.

Till Wikblad hade han skrifvit om det Estländerska besöket:

Från vår stilla värld har jag intet nytt att förmäla, sedan de många besöken lämnat oss. Estlander, den älskvärde och hjärtegode mannen, dröjde här som du vet flere dagar och tog mycket del i hvad jag skref. Jag hade dock det intryck, att denna nya diktsamling, med sin delvis lidelsefulla ton och sina mer och mindre tydligt frambrytande ekon af tidens skärande hjärteskri, mindre tilltalade honom, åtminstone i jämförelse med de harmoniska och neutrala Nya Dikter. Det kan nu icke hjälpas — ty, hvaraf hjärtat fullt är, däraf talar munnen.

Emellertid skulle skaldens oro för den nya boken visa sig onödig. Denna tredje diktsamling vann ett emottagande som snarast var mera enhälligt bifallande, än hvad dess föregångare vunnit.

Snoilsky var lycklig öfver framgången, såsom några brefutdrag må vittna:

Till sin förläggare skrifver han:

Detta nervösa tillstånd, nu lyckligt öfverståndet, för denna gång, stod väl också i något sammanhang med en lätt förklarlig oro för bokens öde, så mycket mer som ingen kunde bättre inse och sentera de svaga punkterna däri än jag. Mina farhågor hafva lyckligtvis visat sig vara ogrundade. Boken har ju rönt ett mottagande såsom få svenska diktsamlingar i vår tid haft. Jag är alldeles bedöfvad af denna chorus af loford, som blygsamheten ville jäfva, men

Digitized by Google

tacksamheten nödgar att stillatigande mottaga med hemlig föresats att söka göra om möjligt än mera för att förtjäna dem nästa gång. Men du kan tro mig, att min tillfredsställelse i minst lika hög grad är känd på den gode förläggarens vägnar. Det skulle gjort mig bra ondt att besvika din varma tillit till min lilla poetiska stjärna. Nå, Gudskelof, den tyckes då inte hafva nedgått från horizonten denna gången.

Några veckor senare till samme adressat:

Tack för ditt innerligt glädjande bref, som gaf mig den formliga, ovedersägliga bekräftelsen på att vi tillsammans ånyo »stått bocken» inför allmänheten som man säger. Ja, jag tror nästan, att denna sista bok slagit ändå mera an än »Nya Dikter». Hvarföre? kan jag verkligen ej säga. Nu, sedan allt gått så öfver förväntan lyckligt, kan jag bekänna, att jag hyste stora farhågor för utgången, men ville icke säga något, för att icke onödigtvis oroa dig. Därför att så mycket på förhand ordats om boken, i hvilken man väntade sig finna ett helt »vänsterprogram», tog jag nämligen för gifvet, att litet hvar skulle känna sig desappointerad. Vänstermännen, så tänkte jag, skulle finna dikterna alltför måttfulla, allt för idéellt hållna för att de hos dem skulle kunna finna något stöd för sina idéer; högern åter skulle, enligt hvad jag förmodade, finna samma dikter allt för mycket tillmötesgående mot den nya tidens sträfvanden. Jag var beredd på sötsura miner från båda hållen, så mycket mer som det aldrig ingått i min mening att smickra någotdera partiet, utan följa mina egna enskilda sympatier, hvilka i ett fall kunna stå på traditionel bas, i ett annat åter tillhöra varmt och uppriktigt det i bästa mening *moderna*, litterärt, politiskt och socialt framåtskridande. Du berättar mig nu — hvilket äfven recensionerna i tidningar af skilda färger gifva vid handen — att *alla* partier förklarat sig tillfredsställda. Förklare detta den som kan! Min tillfredsställelse ökas i betydlig mån af att *Editor* också är nöjd och har skäl att vara det. Att du redan kan sätta i fråga att upplägga samlingen ånyo, är ju storartadt.

Digitized by Google

Och till Estlander 3 januari 1884:

Visst är världen i allmänhet konstig att begripa, men den litterära världen är dock det konstigaste af allt. Stockholms Dagblad, t. ex., som icke hade ett enda ord om »Nya Dikter», stöter riktigt i basun nu, likaså N. D. A., som var rätt sötsur sist och icke kunde se annat i »Svenska Bilder» än mer eller mindre lyckligt ihopkomna Fänrik Stålskopior. Ingen anmälan har tills dato gjort mig så mycket nöje som *Geijerstams*,[1]) hvilken du hade den vänligheten att skicka mig. Det som egentligen gladde mig där, var recensentens yttrande, att dessa senaste dikter »icke betecknade ett öfvergifvande, utan ett fullständigande af en tidigare ståndpunkt». Se, det slog an på mig, och i den riktningen skall jag också bjuda till att med, som jag hoppas, ökad klarhet accentuera en på kärlek och fridsamhet grundad uppfattning af lifvet och människorna. Hittills har emellertid ingen anmälan haft tid att under julbrådskan ägna en mera ingående granskning åt samlingens enskildheter. Med så mycket större glädje och tacksamhet emotser jag, hvad du en gång vill skrifva däröfver. Aga fritt, där aga behöfves. Det klander, som kommer från ditt rättrådiga och finkänsliga sinne, är lika kärt som de andras alltför slösaktiga beröm. Ja, aga du. Jag skall säga: non dolet.»

Snoilsky tackade denne sin kritiker i ett bref af den 15 april för hans anmälan (i Finsk Tidskrift):

Att säga, att jag var tillfreds med den, är för litet sagdt, snarare ville jag säga, att jag läst den med rörelse — detta ditt omsorgsfulla, kärleksfulla ingående i mina dikter, det öfverskådliga sätt, hvarpå du i recensionen grupperat ämnet, hvarigenom de bättre egenskaperna hos dikterna kommit i förmånligaste ljus, din förmåga att, utan att alldeles öfverskyla bristerna, likväl låta dem framträda i belysning af de starkare sidorna, allt detta visar tillfullo den öfverlägsne kritikern, den fine smakdomaren, men först och sist vännen. Denna sista egenskap vet jag visst skulle varit

[1]) I Nya Pressen, Helsingfors.

Digitized by Google

lika framträdande äfven om totalomdömet öfver mitt verk utfallit mindre gynnsamt, och jag skulle varit dig lika tacksam ändå, och lika angelägen att taga fasta på klandret, för att däraf hämta lärdom. Nu utföllo dina reservationer så ytterst lindriga, och mången gång har jag sagt mig själf detsamma, som du nu yttrar angående betänkligheten af den politici-sociala poesien och dess oundvikliga docerande ton. När man som jag ej vill uppoffra poesien för »samhällsförbättrare»-kallet, är det senare värfvet rådligast att öfverlämna åt den praktiske tänkaren, som har rätt att i sin framställning dväljas vid det pinsamma och fula, därför att det hör dit — i poesiens värld hör det icke hemma. Denna sanning säger jag mig ofta, men kan ej låta bli att fela däremot in praxi. Jag tror som du, att sådana oratoriska bitar som Emigrationen t. ex. icke höra poesien till.

Snoilskys sätt att se på sin poesi vid denna tid framgår ock af följande rader till Klemming:

5 mars 1884:

Var det ej besynnerligt, att min sista diktsamling skulle få en så strykande åtgång, 6,000 ex. på ett par månader? Jag har redan läst korrektur på den nya upplagan, äfvensom på den fjärde af samlingen I. Berömt är ju alltid angenämare än ovett, isynnerhet för en diktare, hvars nervösa känslighet merendels är ömtåligare än andras, men att detta öfver höfvan hyggliga mottagande dikterna rönt skulle hos mig alstra någonting liknande själfbelåtenhet, det är så långt ifrån förhållandet, att jag i denna bjärt bengaliska belysning endast upptäcker nya fel och brister, som förut undfallit mig. Stundom har jag knappt öga för annat än dessa, med förbiseende af de relativt goda sidorna. Saken är den, att det absolut sköna, som i en fullkomligt diktad värld vill gifva oss ersättning för världens och människolifvets disharmonier och skrofligheter, alldeles icke tillfredsställer mig — jag tror fullt och fast, att dikten, den med, måste hafva sin plats att fylla i tidens stora allmänna arbete för ljus och bildning, för praktiska syften, med ett ord, i ordets högre och ädlare mening. Men detta är en stötesten för

Digitized by Google

poesien — all afsiktlig tendens blir så lätt prosaisk, torr didaktik, partimessig förmaning. Mina poem Emigrationen, Höstdag vid Schwedenstein, Skogsvandringen m. fl. äro exempel på huru sådana stycken i världsförbättrarestil *icke* skola skrifvas. Nej, att förena ett syfte med en form, som ej spränger de från poesien oskiljaktiga skönhetslinjerna, det är ett problem, som samtidens verklighetsdiktning ännu icke tillfredsställande löst. Vi söka, vi famla, men målet skall hinnas en gång, om en inre äkta eld värmer den sökandes bröst och ej blott ett ästetiskt eller egoistiskt begär efter ära och utmärkelse. För öfrigt får jag från alla håll och kanter råd och uppmaningar att skrifva *så* eller *så*. Förspilld möda! Jag skrifver som sinnet rinner på — efter recept kan jag aldrig åstadkomma en rad som duger. För öfrigt har jag den finaste af alla kritici vid min sida, hvars omdöme jag alltid, om än ej strax, funnit vara det bäst grundade.

Kort före den tredje diktsamlingens utgifvande hade han i ett bref till Lagerberg ställt horoskopet för sitt fortsatta litterära arbete i följande ordalag:

Blott en liten kort rast, och så på väg igen efter poesiens ideal, hvilket liksom hägringen alltjämt flyttar sig fram — fram. Men i dikten, liksom i hvarje högre sträfvan, gäller det icke så mycket att *finna* som att *söka*. Grundtanken i dessa sista dikter, ehuru endast dimmigt antydd, skall, hoppas jag, härnäst än klarare och bestämdare framträda, och den lyder: bort med den poesi, som blott vill vara till för sin egen skull, men högt på skölden den, som ej försmår att lefva sin tids lif, som framför allt har ett ord för de svaga, de vanlottade i denna värld, hvilken *icke* är den bästa, hur behaglig den än kan förefalla för mängen.

Digitized by Google

VIII.

I Dresden 1883—1885. — Dresdenerhemmet och umgängeslifvet. — Diktning 1884—1885. — Yttranden i skilda spörsmål.

Så satt då Snoilsky i sitt kära Dresden, fröjdande sig åt den framgång, hans diktsamling vunnit, och njutande af tanken att vara sitt hemlands omhuldade skald.

Och större har väl knappast någonsin hans popularitet varit än just vid denna tid, mot midten af 1880-talet; det var hans diktnings solbelysta middagshöjd, tillika den lyckligaste tiden af hans lefnad.

»Det sista året» — skrifver han sålunda den 15 maj 1884 till Klemming — »ja, det måste jag utmärka med den hvita stenen. Ända sedan jag flyttade in i denna nya bostad, har lyckan ljufligt lett emot mig. Jag blickar tillbaka på den förgångna tiden med rörelse och tacksamhet — det är ej mången, som kan säga detsamma om en så lång period af sitt lif.»

En inblick i sin bostad, det gästfria hemmet vid Reichstrasse, där svensk som finne var välkom-

Digitized by Google

men, och där han tid efter annan ägde glädjen se gamla vänner hälsa på, skänker Snoilsky oss i ett bref från 1885 till Viktor Rydberg.

Först några ord om deras inbördes förhållande. Med Rydberg hade Snoilsky, som ofvan nämndt, stått i vänlig förbindelse, alltsedan de råkats i Göteborg vid hans utresa 1864; under 1870-talet sände han esomoftast genom Lagerberg sin göteborgske vän hjärtliga hälsningar, och då Rydberg vistades i Stockholm vid riksdagarna 1870—72, liksom eljes, brukade de sammanträffa, och Snoilsky var en varm beundrare af Rydberg. Något missmodig blef han 1881, då Rydberg icke kom sig för att tacka honom för hans »Nya Dikter», men året efter erfor han genom Lagerberg med glädje några ord, som Rydberg tillskrifvit denne just om dessa dikter, samtidigt med att han anlitade Lagerbergs hjälp rörande försändelsen af hans egen nyss utkomna diktsamling till skaldebrodern i Dresden. Det hette i Rydbergs bref (20 dec. 1882):

Boken till Snoilsky skall genast tillsändas dig. Samlingen innehåller nästan idel dikter, som han förut känner. I nästa samling skola, om jag får lefva, andra komma, och bland dem, såsom jag vill hoppas, en dikt till honom. Jag har i hans senaste dikter genomforskat hans själslif och utveckling, och du kan icke tro hvilken lycka det varit mig att hafva återfunnit honom sådan som han är. Man känner sig så ofta sviken på mänsklig utvecklingsgång — oftast blir det en invecklingsgång i stället — och man tager det då som en nåd från ofvan, när man finner någon gå luttrad och förskönad genom lifvets eldprof.

Då Snoilsky på nyåret 1883 mottagit Rydbergs dikter, hembar han sitt tack i följande ord:

Digitized by Google

Dresden, den 18 januari 1883.

Min käre, högt värderade vän Viktor!

Mottag min varma tacksägelse för den stora glädje, du beredt mig genom gåfvan af din diktsamling, äfvensom för det vänliga sätt, hvarpå jag vet, att du yttrat dig om mig. Det var en tid, då jag af din tystnad lätt hade kunnat inbilla mig, att du kyligt mottagit den bok, jag härom året skickade dig, om jag icke så väl känt ditt ädla, vänfasta sinne och... din ovillighet för brefskrifning. Utan att själf tänka därpå, gaf du mig emellertid den bästa *accusé*, jag kunnat tänka mig, nämligen då du i Nordisk Tidskrift i din djupsinniga astrologiska uppsats hedrade min lilla Sterope med ett omnämnande. Jag kan ärligt försäkra dig, att dessa par rader gjorde mig mera nöje än många spalter fördelaktiga recensioner. Jag nämner denna småsak, för att visa hvilket pris jag sätter på att i någon mån kunna skrifva dig i lag.

Men det var ej om mig eller mina saker jag här ville tala, utan om din egen fagra, tankerika diktning, som du nu i samlad form skänkt åt Nordens folk. Hvad den ene och andre menar med *idealism* och *realism*, har jag för länge sedan uppgifvit hoppet om att söka förstå; men hvad *poesi* är, det känner jag, och det känner också allmänhetens oförvillade instinkt, när äkta högsång bjudes. Att din är en sådan, därom vittna de tusenden, som känt sina hjärtan varmare och bättre efter läsningen af dikter som Dexippos, Promethevs och Ahasverus, för att ej nämna alla andra. Kommande släkten skola, hur än smak och tonarter växla, i dem återfinna samma oförgängliga egenskaper, som vi i dem älska och beundra — renhet, sanning, mandom, frihetskärlek. *Pro libertate*, det skönaste ord jag för min del känner, skulle jag vilja sätta som motto på hela denna din diktsamling. Och den yttre skönheten, formen — ja, där är du nu engång obestridt allas vår mästare.

Hos hvarje skald, som man älskar, utväljer man sig merendels *ett* hjärtestycke. Så finnes det ett poem i din bok, som jag öfver allt annat håller af. Jubelfestkantaten, Promethevs, Nero m. fl. med sitt djupa innehåll kunna vara

Digitized by Google

mera storartade, mera betydelsefulla, men din *Antinous* beherrskar mig med en alldeles oförklarlig, nästan mystisk makt. Slutorden däri har jag mer än en gång öfverraskat mig med att för mig själf halfhögt upprepa.

Studiet af din skaldepersonlighet har varit som en paus vid stranden af tidens snabba flod. Men den ideala skönhet, i hvars drag vi där fått blicka in, har icke lämnat oss så utan svar som Antinous.

En varm tack från de tvänne, som här vid Elbes vatten hänförts af dina sånger!

Då Snoilsky ett par år senare mottog ett bref från Rydberg, sände han följande gensvar, i hvilket vi finna den ofvan antydda skildringen från det Dresdenska hemmet.

Dresden, 24 januari 1885.

Käraste broder Viktor!

På år och dag har intet bref gjort mig en sådan riktig hjärteglädje som det jag för 8 dagar sedan fick mottaga från dig. Fastän vi förut icke i egentlig mening brefväxlat med hvarandra, hafva vi ju dock underhållit en tyst korrespondens. Jag har *känt* din minnesgoda vänskap omgifva mig — i en hälsning, i ett och annat från dig citeradt ord har jag spårat hela ditt hjärtelag; hvarje gillande omdöme om det jag i poetisk väg bjudit till att åstadkomma, som från dig kommit mig tillhanda, har varit mig en den käraste uppmuntran. Tillgifvenheten för din person, beundran, *vördnaden* för din litterära verksamhet förläna en särskild betydelse åt dina ord. Jag känner mig så uppriktigt glad öfver att du på det hela taget är nöjd med mina försök att tolka hvad jag trott mig se bakom skönhetsförlåten — comme un enfant craintif se penchant sur les eaux, som Musset säger. Käraste Viktor, du får ej tycka, att det ligger alltför mycken poetisk vanitas i mitt öppna omnämnande af denna glädje — det är mest därför att berömmet kommer från *dig* som jag är så glad. När jag blott lyssnar till mig själf, låter det minsann icke alltid så uppmuntrande.

Digitized by Google

För öfrigt, hela denna ästetiska sidan kan jag lämna ur spelet och ändå i det rent personliga tilltal, som ditt älskvärda bref ställer till mig, finna de rikaste anledningar till varm tacksamhet. Jag vet, att du skulle hålla en smula af mig, äfven om mina vers ej vore bättre än sal. Lorenzo Hammarskölds — och det är ytterst denna rent personliga känsla, som får mitt hjärta att springa upp på gafvel, när du så här kärt och oförmodadt uppsöker mig. Hur skulle det ej varit, om du kunnat komma själf nu under mellanterminen! Jag vet, att du skulle känt dig hemmastadd i mitt eget älskade hem. Vi skulle suttit så godt och förtroligt i mitt skrifrum med de gröna möblerna och väggarna klädda af gamla sällsynta svenska böcker, i dämpad belysning från det djupa Erker-fönstret, där dagern kommer in genom bredbladiga växter. Vi skulle språkat eller, då vi pauserat, lyssnat till en liten klingande duo af barnröster, ibland så ljuft intensiv, att själfva den afundsjuka sångmön med sitt: »tyst, när jag kommer!» får lof att afbryta visiten och lämna plats åt dem som *äro* hvad hon *målar* — fägring, omedveten lycka och oskuld. Gud signe de kära småttingarna!

Du önskade höra litet om mina hemvanor här? Fastän för mig outtömligt kärt och rikt, är mitt lif så enkelt, så regleradt, så lika sig, att det kan i några få rader beskrifvas. Dagen börjar tyvärr något sent (jag är böjd att mildare bedöma det sega motståndet emot reformer, när jag tänker på min egen motsträfvighet att förändra detta till ett bättre), därefter promenerar jag hand i hand med min lille gosse till posten, där jag personligen afhemtar allt, som kommer poste restante, för att hafva något mål för morgonvandringen. Denna tager en eller en och en half timme. Hemkomna väntar Mamma oss med frukost kl. ½ 11. Sedan arbetar jag, då jag kan, eller rotar i mitt bibliotek. Middag kl. ½ 5. Eftermiddagen promenera min hustru och jag ett hvarf på den långa Pragerstrasse, och så kommer kvällen vid lampan, det bästa af allt. Då talas eller läses högt och resonneras öfver det lästa. Min Ebba och jag hafva fördelat de resp. språken sinsemellan, så att jag läser svenska och norska,

Digitized by Google

hon danska, fransyska och någongång tyska. Engelska läsa vi ej *högt*, på grund af min magna linguæ anglicæ ignorantia, som gör, att jag måste se orden i *tryck* för att till fullo förstå. Det är otroligt, hvad vi läsa. Umgänge hafva vi mycket litet af — eget val! —, men våra få bekanta, ett par svensk-finska, några amerikanska samt en och annan tysk familj, äro hyggliga, bildade och angenäma människor, med hvilka man kan umgås sans façon, d. v. s. utan frack och hvit halsduk. Den förstnämnda persedeln har jag gudskelof ej bruk för mer än ett par gånger på hela året. När jag sist skulle ha den på, fann jag också, att en entomologisk nemesis — malen — se'n förra gången haft tid att angripa den. Resande landsmän eller diträknade finländare se vi emellertid icke så sällan, och det förklarar till en del, att vi så litet känt behofvet att inom själfva Dresden utvidga vår umgängeskrets. För att nämna några namn bland dessa besökande, hafva vi sålunda fått besök af Wikblads (2 ggr), Retzius, Svedboms, Lagerbergs, fru Edgren och fröken Kjellberg[1]), Hans Hildebrand, Centervall, Seligmann, professorerne Estlander, Palmén och Donner från Finland, m. fl.

Hur kärt det än skulle vara att få träffa flera kära och dyrbara vänner i Stockholm, känner jag dock ingen böjelse att uppslå mina bopålar i Stockholm och dess atmosfär af prat, käbbel, nyfikenhet och skvaller. Vi trifvas bra här i Dresden, och skall jag för min del kunna uträtta någonting med mitt skrifveri, behöfver jag lugn för obehagliga eller störande intryck utifrån. En annan sak är att engång emellan återse gamla Sverige på kortare tid, intaga litet provision af furudoft och Mälareglitter samt med egna öron och ögon inhemta tids- och folkstämning, hvarom en alltför lång frånvaro ingifver oriktiga föreställningar. Ibland t. ex. kommer det mig före som vore den argaste reaktion på väg att uppstå därhemma, emellanåt, mönstrande mina minnen från 1860-talets hoppfulla liberalism, drar jag på axlarne åt mina farhågor. Stora omkastningar i sinnesstämningen torde dock hafva egt rum på de sista 5 åren.

[1]) Sedermera fru Vollmar.

Digitized by Google

Bland nära umgängesvänner i Dresden är särskildt att nämna numera geheimehofrådet, professor *Adolf Stern*[1]), den framstående litteraturhistorikern, äfven romanförfattare och skald, samt dennes maka, den utmärkta, äfven i Sverige kända, nu aflidna pianisten fru *Margaretha Stern.*

Stern, som senare lärde sig svenska för att kunna tolka Snoilskys dikter — (hvaraf ett urval utkom 1892) — har i ett par uppsatser i Leipziger Zeitung (Wissenschaftliche Beilage n:r 59, 60 år 1904) skildrat Snoilskys lif och författareskap och därvid särskildt lämnat en del intressanta meddelanden om hans Dresdenertid, hvaraf det hufvudsakliga här må återgifvas.

Den underbaraste slump — berättar Stern — föranledde hösten 1884 vår första bekantskap. En engelsk dam, hvars döttrar togo pianolektioner hos min hustru, hade upprepade gånger bjudit oss på middag, och efter det jag, i afgjord motvilja mot Dresdens internationella societetslif, ett par gånger afböjt bjudningen, fogade jag mig en eftermiddag i gästabudstvånget.

Grefve Snoilsky hade, som vi sedan skrattande slogo fast, följt samma inbjudan med liknande inre olust; vid presentationen gick det som ofta, att vi inte hörde hvarandras namn, utan blott gjorde bekantskap med våra bordsgrannar. Under taffeln fäste generalkonsul R. min uppmärksamhet vid, att den herre, som satt midt emot min hustru, var den berömde svenske lyrikern grefve Carl Snoilsky, hvars namn jag kände från de studier, jag gjort för slutbandet till min »Geschichte der neueren Litteratur». Därpå såg jag närmare på det vackra själfulla hufvudet och den förnäma

[1]) Adolf Stern är född 1835. Han har utgifvit värdefulla arbeten i litteraturhistoria, bl. a. en sammanfattning af den nyare litteraturen.

Digitized by Google

uppenbarelsen och skulle just, efter det att taffeln häfts, bedja den gode generalkonsuln om att vänligt förmedla bekantskapen med den utmärkte främlingen, då plötsligen grefve Snoilsky själf trädde fram till mig och antydde, att han läst ett och annat af mig och varit betänkt på att göra mig ett besök. Naturligtvis bad jag nu om tillåtelse att uppsöka honom; en half timmes samtal bragte oss hvarandra snart närmare och visade många öfverensstämmelser i åsikter om rörelser och företeelser i den nyare och nyaste litteraturen och mången gemensam sympati. Innan veckan var tillända, växlade vi besök, och innan år 1885 gick in hade ett nära umgänge utvecklat sig emellan oss, som hämtade näring ur bådas vårt lefvande intresse för poetiska och konstnärliga alster, våra historiska, politiska och sociala sympatier och antipatier, vårt utbyte af lefnadserfarenheter och intryck. Att äfven våra hustrur snart funno hvarandra, och att grefvinnan Ebba Snoilskys djupt musikaliska natur och känsla för allt äkta i musiken blef min kära konstnärinna till vederkvickelse och lände henne till tröst och stöd i många strider och tvifvel, var ytterme ra en oväntad lycka. — — — — —

Våra personliga förbindelser hade under ömsesidig sympati och öppet förtroende snart stegrats till vänskap. Vi träffades ofta, och från andra vintern af vår bekantskap blef det fastslaget, att vi skulle tillbringa åtminstone en afton i veckan omväxlande i hvarandras hem. Dessa aftnar afstängdes från främmande element, ehuru någon enstaka gång den trånga kretsen vidgades med en eller annan gäst. Sålunda besökte Michael Bernays[1]) under en kort vistelse i Dresden två gånger grefve Snoilsky och två gånger oss samt fängslade oss alla genom sin underbara recitation af klassiska och nyare dikter och än mer genom den snillrika öfversikt, som han gaf af de homeriska sångernas olika öfversättningar och verkningar i världslitteraturen. Snoilsky stod med älskvärd förvåning inför den tyske litteraturkännarens oerhörda och nästan omättliga beläsenhet men han begrep också genast hela den improduktivitetens fara, som denna

[1]) Michael Bernays, berömd tysk litteraturforskare, f. 1834 d. 1897.

Digitized by Google

mångsidiga, öfver ett dussin litteraturer utbredda läslust medförde. Icke desto mindre påminde han sig ännu långt senare lifligt de timmar, i hvilka Bernays strödde ut skatterna af sitt underbara vetande för oss, och skref till mig 1897 efter hans död: »Hvilken brunn af historisk, språklig och litterär insikt har icke igenmyllats genom hans död. Hvilken förlust är det ej, att icke en af de stora omfattande planer, hvars grundlinier vår vän så vältaligt skizzerade, kom till verkligt utförande.»

Snoilsky höll sig fjärran från Dresdens större litterära föreningar; han kände och visste, att han, främlingen, saknade förstående af de personliga förhållanden, som här rådde, och att han medförde för litet intresse för de lokala striderna, liksom för lokalberömdheterna. Men däremot slöt han sig till en trängre krets, som under många vintrar sammanträdde en gång i veckan i tur och ordning hos medlemmarne till tvångfritt utbyte af meningar rörande konstnärliga och vetenskapliga frågor. Till detta sällskap, som redan existerat i Eduard Devrients och Berthold Auerbachs[1]) dagar, och som aldrig öfverskred musernas antal, hörde i de år, då den svenske skalden slöt sig till det, bröderne Carl Banck och Otto Banck, Eduard Duboc, Robert Prölss, målaren Ferdinand Pauwels[2]) och författaren af dessa minnen. I denna krets' diskussioner deltog Snoilsky synnerligen lifligt, särskildt då det gällde vissa samhälleliga förhållandens inflytande på litterära personligheter[3]). Jag kommer särskildt ihåg några eftermiddagar: en då grefven redogjorde för den

[1]) Eduard Devrient (f. 1801 d. 1877), utmärkt skådespelare och teaterhistoriker. Berthold Auerbach (f. 1812 d. 1882) den berömde författaren till Schwarzwalder Dorfgeschichten och flere romaner.

[2]) Carl Banck, (f. 1809 d. 1889), komponist och musikskriftställare; Otto Banck, (f. 1824 d. 1897), skriftställare och kritiker, redaktör af Dresdener Journal; Eduard Duboc, f. 1822, utmärkt skald och romanförfattare, under pseudonymen Robert Waldmüller; Robert Prölss, f. 1821, framstående litteraturhistoriker och teaterhistoriker; Ferdinand Pauwels, f. 1830, historiemålare.

[3]) Snoilsky omtalar på 1890-talet i bref till Stern med sympati dessa "Kaffésymposien" och ber honom hälsa "Die Freunde im Café".

Digitized by Google

florentinska societetens förhållande till Italiens nyare lyrik från Giusti till Carducci; en annan då vi sågo Gustaf III:s glada hof uppstå inför oss och i samtalsspråkets prosa fingo en aning om egendomligheten i Carl Michaël Bellmans poesi; en tredje då han fint och skarpsinnigt skildrade verkningarna på litteraturen af de resor, som nordiske, särskildt danske skalder företagit. Han beherrskade det tyska språket så fullkomligt, att han kunde hålla sådana föredrag, och det var kännetecknande, att när han i talets flöde blef förlägen för betecknande ord och gjorde en omskrifning, denna omskrifning i regeln ännu mera plastiskt, lifligt och åskådligt förtydligade, hvad han ville göra oss klart.

Vid någon annans vetenskapliga utredningar förrådde ofta Snoilsky med en kort fråga, en enda anmärkning, huru noga och insiktsfullt han följt framställningen och huru säkert han fattat kärnpunkten. Utom historiska och litteraturhistoriska ämnen visade han i synnerhet intresse för alla sträfvanden och resultat inom den jämförande språkvetenskapen, i den mån de tjänade kunskapen om urgamla historiska förbindelser eller rasfrågan. Hans personliga samlarintressen och »liebhabereien» gåfvo stundom anledning till nöjsamma meddelanden, och ännu efter återkomsten till Sverige sände han mig, i början af 1890-talet, utdrag ur Norrköpingsköpmannen Lindahls berömda stambok[1]) från dennes upprepade resor i slutet af 1700-talet i Tyskland och Frankrike, då han, enligt Seumes uttryck, »mit den besten Köpfen persönlich bekannt geworden war» och erhållit intressanta bidrag till stamboken. Snoilsky meddelade genom mig sin gamla eftermiddagskrets i Dresden de viktigaste af dessa.

Andra umgängesvänner i Dresden voro bl. a. frök-

[1]) Denna märkvärdiga och intressanta stambok hade efter generaldirektör Almquist, i hvars ego den genom släktskap med Gjörwellska och Lindahlska familjerna kommit, förvärfvats af antikvitetshandlaren Bukowski, af hvilken grefvinnan Snoilsky år 1892 köpte den och skänkte sin make den såsom födelsedagsgåfva. (Jmfr Sv. Autogr.-sällsk:s tidskrift.)

Digitized by Google

narna Anna och Eva Ingman, döttrar af den kände fennomanen med. prof. E. A. Ingman. De senares bekantskap hade förmedlats på det sätt, att Snoilsky en gång från ett rum i ett hotell eller pensionat, där han tillfälligtvis bodde, hörde tonerna af några nordiska visor framtrollas på pianot och sökte lära känna exekvatricen. Genom dessa fröknar förmedlades bekantskapen äfven med resande finnar af den finskhetsifrande fraktionen, bl. a. professorn frih. E. G. Palmén.

Sommaren 1884 vistades Snoilsky i Schweiz, där han sökte bot för sina sjuka nerver. Till Retzius hade han skrifvit den 28 maj samma år:

Nu räknar jag dagarna till den första veckan i juli, då jag och min kära Ebba omsider kunna bryta upp till den lockande, hvitskimrande alpvärlden. Med kännedom af min natur vet jag, att den toniska luften däruppe skall stämma om mina nerver som med ett förtrolladt stråktag — jag vet, att strängarna skola börja ljuda igen. Men, som sagdt, i afbidan härpå har Camœnan varit dufven och missmodig, och det lilla, hon sjungit, tycks icke hafva varit så tydligt heller.

I bref till Wikblad lämnar han i september följande skildring af sommaren:

Jag känner mig mycket stärkt och kan nu åter tänka på att vittert producera, hvilket i våras hardt när var mig omöjligt. Det är egentligen först nu, sedan alpluften hunnit utöfva sin välgörande inverkan på mig, som jag kan bedöma hur dålig jag var före resan. Det aldra lättaste bref kostade mig formlig ansträngning och framkallade de pinsammaste sensationer. För att i största korthet rekapitulera vår resas gång, har jag nu att berätta, att vi på resan från Dresden först stannade ett par dagar i Kissingen, för att besöka

Digitized by Google

Arvid Posse och hans dotter. De hafva, som du vet, alltid varit Ebbas verkliga och pålitliga vänner, och det gladde mig, att Posse äfven visade mig uppriktig vänskap. Hans politik är jag ej kompetent att bedöma, men att han är en *duglig* man, det kan ingen misstaga sig på. I Schweiz sönderföll kuren i två afdelningar, den första egnad Tarasp, den senare S:t Moritz. Tarasp, som skulle förbereda S:t Moritz, var en fullkomlig öfverloppsgärning, men det sistnämnda stället var förtjänt af sitt gamla undergörande renommé, hvilket redan efter några dagar besannades på mig i ansiktsfärg, rörlighet, aptit, sömn — allt förändrades till det bättre som genom ett trollslag. I Tarasp voro inga kurgäster från norden, men i S:t Moritz gjorde vi bekantskap med en ung och hygglig docent från Lund, Fahlbeck, samt en doktor-familj Eklund från Finland, där frun befanns vara en stor »Verehrerin» af mina ringa skrifter. Major ex longinquo reverentia. Hyggliga tyskar kände vi många; när det gäller Tyskland och Frankrike stå, eget nog, mina personliga sympatier i omvändt förhållande till de politiska. En ifrig anhängare af den genom 1789 grundlagda franska demokratien, har jag nästan aldrig känt mig intim med någon fransos; i Tyskland möter man vid hvart steg vänliga och hjärtliga människor, som man blott behöfver sträcka ut handen till, för att de genast skola komma en till mötes. Det tyska systemet åter, med sina junkrar, Hofprediger och hohe Herrschaften von Gottes Gnaden, är mig däremot i allo motbjudande. Hvad skall det icke blifva en gång, då den store Bismarck är borta och den personliga diktatur, som han med snillets och bedriftens rätt nu utöfvar, från att vara ett undantagsförhållande öfvergår till en *institution*, förvaltad af personer, hvilkas anspråksfullhet är det enda gigantiska hos dem!

På hemvägen till Dresden hade vi på ångbåten öfver Bodensjön den store Moltke till medpassagerare — anspråkslös och enkel som en gammal mager skolmästare.

I München beundrade vi de många grekiska kolonnaderna vid de breda, folktomma gatorna — hade för öfrigt ämnat besöka det världsbekanta K. Hofbräuerei, men det

Digitized by Google

var stängdt för tillfället. På grund af den starka hettan hade bairarnes törst förrättat det oerhörda, att allt ölet var utdrucket. Det var som om man i Monaco förkunnat: banken är sprängd!

Det framlyser esomoftast ur Snoilskys bref, hvilken hugnad det var för honom att få göra gamla vänner bekanta med sitt hem och sin maka. Men äfven för andra landsmän, med hvilka han på ett eller annat sätt kommit i beröring, stod hans hem öppet. »Bära edra vägar aldrig åt Dresden?» — kunde han skrifva till en honom personligen obekant svensk litteratör. — »Jag behöfver ej säga, att ni då skall vara hjärtligt välkommen i mitt hem och att det skall vara mig särdeles kärt att få stifta personlig bekantskap.»

CARL SNOILSKY I BÖRJAN AF 1880-TALET.

Våren 1885 hade Snoilsky glädjen i Dresden få återse sin höge vän konung Oscar, som var stadd på hemresa från Turkiet. »Han visade mig», skrifver skalden, »en hjärtlighet och vänlighet, som icke kan tänkas större. Ehuru han icke kunnat undgå att märka, att mina sympatier åtminstone icke äro hvad man kallar 'högervänliga', har detta aldrig ett ögonblick rubbat det personliga förhållandet oss emellan, som alltid varit det bästa. Nå,

Digitized by Google

det är sannt, politik drifver jag ju inte, och poesien, när den håller sig inom skönhetslinien, har ett slags tyst medgifvande att föra fritt språk.»

* * *

»Den lyriska formen åtnjuter ej längre min förkärlek och hela min brinnande diktan och traktan går nu ut på att söka tillägna mig andra konstformer för allt hvad som ligger mig på hjärtat», skref Snoilsky till Klemming kort efter fullbordandet af sin tredje diktsamling.

Det var väl närmast åt större episka eller dramatiska dikter som hans tanke var riktad.

»I litterär väg», skrifver han sålunda till Seligmann, »har jag en plan, som jag i vinter skall söka utföra; dock får du ej veta något närmare därom, innan jag själf ser, om jag kan gå i land därmed. Jag vill ej på förhand slå på trumma för något, som måhända blott är ett djärft hugskott, en vacker dröm.»

Äfven på författarskap i prosaform synes han hafva tänkt, men slagit det ur hågen. Ett par brefutdrag från mars 1885 må visa detta.

»Prosa — ja, den som kunde skrifva det», heter det i ett bref af 17 mars till Seligmann. »Hvarför kan fågeln icke simma också och tvärtom fisken flyga?»

Till Retzius skrifver han ungefär samtidigt, efter att ha talat om en dikt, han afsåg för ett skandinaviskt företag:

Ehuru jag naturligtvis skall anstränga mig att göra mitt bästa inför den dansk-norska allmänheten (den *svenska* har nu en gång skämt bort mig med sitt öfverseende) kan

Digitized by Google

jag ej slå bort tanken att alltsammans är förgäfves. Våra stamfränders likgiltighet för lyrik i allmänhet och svensk i synnerhet är mig alltför väl känd. Det finns intet annat än »le Roman experimental» — »le Théâtre expérimental», som för tillfället kan hoppas på att skörda det ringaste erkännande hos det unga Norden. Aldrig kan det likväl falla mig in, att däri se något smakens förfall, någon köld för poesien, som en och annan tror sig upptäcka däri. Jag har nu aldrig trott poesien vara företrädesvis bunden till meter och rim — tvärtom medger jag villigt, att tidens sjudande idéinnehåll naturnödvändigt kräfver den obundna formen. Jag och andra förlegade trubadurer få finna oss däri, om vi ej hafva kraft att följa med. För mig har *versen* rent ut blifvit den medfödda uttrycksformen, jag kan ej komma därur. Prosaformen blir mig alltid mer eller mindre ett främmande tungomål. Visst kunde jag också bjuda till att skrifva sådant, men jag vet och känner, att det blefve långt sämre än min vers, därför får det blifva som det är. Jag beklagar mig icke — när man lefver i en öfvergångsperiod, finns det alltid så många, hvilkas utbildning en gång fått sitt karaktäristiska uttryck, innan den stora rörelsen begynte. Det är intet att göra vid den saken. Lyckligtvis följer äfven publiken samma evolution som författarne, d. v. s. att en del läsare äfven i det längsta dröjer kvar vid den smakriktning, som gjorde deras ungdomsfröjd. Således blir ingen utan ett tacksamt öra, äfven om det man sjunger låter föråldradt för andra. Här är förändringen så radikal, att *sången själf* är gammal — gammal såsom i musikens värld allt nu säges vara, som icke är Wagner, denne tonernas Ibsen.

I en karaktäristik, som åtföljde skaldens porträtt i Ny Ill. Tidning hade jag 1885 yttrat mig om hans äldre dikter, om hans nya skede och om ryktena, att han ämnade pröfva sina krafter inom prosans område.

Snoilsky tillskref mig då, den 29 mars 1885, efter att först ha förklarat själfva det meddelade

Digitized by Google

konterfejet alldeles för ålderstiget, tragiskt och skäggbevuxet:

Så mycket kärare var det för mig, att i Eder sympatiska framställning just se betonad *ungdomligheten*, som den utmärkande egenskap, hvarigenom mina dikter först lyckades bana sig väg inom en större krets af landsmän.

Jag tror, att dessa mina äldre dikter voro ett någorlunda adeqvat uttryck för de känslor och idéströmningar, som beherrskade 1860-talets studentgeneration. Hur har icke tiden förändrats sedan dess! Den optimistiska frihetsentusiasmen, det kanske litet öfvermodiga uttrycket för en brusande lifsglädje har lämnat rum för »problemer under debatt», framdragande af det sjukliga, osanna och förvända.

Huru är poesien ställd gent emot dessa nya uppgifter? Illa, fruktar jag. Åtminstone äro fordringarne på henne numera så höga, att känslodityramberna från 1860 förefalla hors de saison. Jag har försökt följa med min tid, icke därför, att jag trodde allmänhetens bifall därigenom lättare ernås, utan därför, att den sträfvan efter *sanning*, som utmärker nutidens litteratur, synes mig så fullt berättigad, att jag mången gång varit frestad att ursäkta äfven dess öfverdrifter såsom en obehaglig, men nödvändig reaktion mot de alltför ensidiga ljusbilderna, hvilka lefva mera ett *ästetiskt* än ett naturligt mänskligt lif.

Dessvärre finner jag dock allt mer och mer, huru omöjligt det är för den bundna formen att till fullo uttrycka hela denna nya värld af stridiga stämningar, som uppröra vår nuvarande brytningsperiod. Det är i betraktande häraf som jag i något ögonblick af misströstan torde låtit undfalla mig önskan att öfvergå till den prosaiska formen. Men snart känner jag åter, att versen, rytmen, melodien en gång för alla fått mig under sitt välde — jag blir dem aldrig kvitt, tonerna från min ungdomsdag. Jag får väl därför finna mig i att en vacker dag heta föråldrad, men det är en tröst att en gång åtminstone hafva varit uttryck för en viss tid, låt vara för en studentgeneration. Att den gamle, lätt

Digitized by Google

uppflammande studenten ännu sitter kvar hos mig, blygs jag för resten icke för.

Hur Snoilsky för öfrigt under dessa år uppfattade sin poetiska gåfva, framgår af ett bref från hösten 1884 till hans svåger, Magnus Ruuth, som uppmanat honom att skrifva en dikt till en religiös bild för något ändamål.

Snoilsky svarade:

Jag har aldrig kunnat skrifva någonting dugligt, som jag icke djupt *kände*, som icke alldeles oemotståndligt trängde sig på mig annars skulle det blifvit ojämnt och matt. Jag kan icke befalla öfver min egen dikt, icke behandla den som ett stereoskop, där jag kan sätta in hvilken bild som hälst. Hvad jag skrifver, om det skall hafva det minsta värde, skrifver jag med mitt bästa blod, mina nerver, min själ. — — — — — För öfrigt ligger det icke för mig att behandla ett rent religiöst ämne. Just därför att jag hyser så djup vördnad för heliga sanningar, just därför, att jag vet, hur det återstår mig många inre strider och tvifvel att genomkämpa, anser jag mig icke kompetent att behandla sådana uppgifter. Jag kan ej taga dem som värdsliga fantasimotiv; jag tror ingen skall kunna påstå, att jag i mina skrifter sökt att vädja till annat än mina medmänniskors bättre känslor — detta må tjäna till min ursäkt, att jag tillsvidare åtminstone har försyn att vädja till det, som står än högre.

Du måste förlåta mig, och får ej vara ledsen på mig, för att jag, efter mitt sätt att se, söker umgås aktsamt med den gåfva, som jag skulle säga vara mig dyrbarare än mitt eget lif, om ej det tillhörde Ebba och barnen.

Snoilskys vittra produktion under tiden efter fullbordandet af den tredje diktsamlingen och till hans besök i hemlandet 1885 utgöres, för såvidt jag kunnat utröna, af följande dikter:

Digitized by Google

I solskenet (tryckt i Julkvällen 1883 och tillsänd dess utgifvare i slutet af november samma år —), *Stralsund* (meddelad i Svensk kalender för 1884 och alltså tryckt mot slutet af 1883), *En sovereign* (meddelad i Ny Svensk Tidskrift 1884 och färdig i febr. s. å.), *Den nya Cendrillon* (meddelad i Från Seinens strand, färdig våren 1884), *Schloss Tarasp* (sommaren 1884, meddelad i Pressade blad s. å.), *Genom gallret* (färdig i sept. 1884, meddelad i Svea för 1885), *Rebell* (färdig i oktober 1884; meddelad i Aftonbladet nyåret 1885), *De vansinniga i Ragatz* (färdig i oktober 1884, i Svensk Kalender 1885), *Folkets sångmö* (november 1884, i Julkvällen s. å.), *Klabauterman* (färdig på nyåret 1885; i Ny Svensk Tidskrift s. å.), *Olika synpunker* färdig i mars 1885, meddelad i »Saga», »*Två gamla engelska dikter*» (mars 1885, Finsk Tidskrift), *Sång vid aftäckningen af Linnés minnesstod* (våren 1885), *Laibach,* Julrosor 1885, *Vid I. P. Jacobsens död* (dagtecknad: 9 maj 1885; i »Politiken» s. å.) och *Hvita frun* (Svenska Akad. Handlingar) den sistnämnda i juni 1885.

Af dessa fortsätta några den sociala diktning, som framträdde i den förra samlingen.

Det är fallet med berättelsen *En sovereign*, om millionären som i rikedomens dagar grämer sig öfver sin stora barndomssorg, att ej ha mäktat hjälpa sin arma moder, den gång hon behöfde en sovereign för att ej kastas på gatan.

Hvad voro all världens skatter?
Hvad brydde sig han därom?
Det fanns blott ett mynt, ett enda,
Det som den gången ej kom.

Digitized by Google

Vidare hör hit *Genom gallret*, ett från gatan uppfångadt stycke om klassmotsatsen. »Problemet», skrifver Snoilsky till Retzius, »människornas olika lott, är lätt att framställa, men lösningen förmår ingen gifva, skalden kanske minst af alla. Men där statsekonomen står svarslös, där träffar hjärtats instinkt kanske det rätta; människokärleken, den allt omfattande stora solidaritetskänslan skall så småningom förstå att utplåna det där osynliga strecket klasserna emellan, hvilket söndrar och utestänger mer än något materiellt galler.»

Hit kunde måhända ock räknas stämningsbilden *Olika synpunkter*; men framför allt den märkliga, på sin tid mycket uppseendeväckande *Rebell*, ett minne från skolåren, som förhärligar en käck »revoltant», en frihetsheros på skolbänken. Om denna dikt skref skalden till sin skolkamrat Retzius:

Om ej mitt minne slår fel, har du likaväl som jag bevittnat den skolscen, som gifvit ursprung åt stycket. Magistern är naturligtvis S., fruktansvärd i åminnelse, och delinkventen, som vågade fästa hans uppmärksamhet på att klockan var slagen, hette W. Den därpå följande örfilen och det handgripliga motståndet mot läraren, allt passerade noggrannt såsom i dikten berättas. Den enda licentia poetica, jag tillåtit mig, består däri att W., efter att hafva vägrat att underkasta sig den tillkallade gubben Jannes [skolans rektor] afstraffning och därför blifvit utvisad från skolan, efter några dagar ångerköpt kom igen och lät ex officio piska upp sig. Hans skolgång var emellertid fördärfvad, och vid terminens slut kom han verkligen på Bolinderska fabriken. Om han är död eller lefvande, vet jag icke. — — — Personer, hvilkas ungdom förflutit under ett förnuftigare skolsystem, skola kanske finna diken öfverdrifven, men du kan vitsorda, hur *sann* den är.

Digitized by Google

Af Snoilskys bref framgår, att visst folk i denna ömtåliga tid, då dikten i en handskrift cirkulerade bland vänner — det var Strindbergsprocessens dagar — rent af betecknade den som »dynamit». »Men», skrifver Snoilsky till Retzius, »jag tar saken ganska trankilt, sedan jag öfvertygat mig om att det, som stött somliga för hufvudet, egentligen är den af stycket framgående apologien för opposition i allmänhet. Hade man åter hängt sig upp på anspelningen å en bestämd person (S.) skulle det gjort mig ondt och upplifvat de skrupler, jag själf yttrade. Men jag kan ej få för mig, att S:s enskilda människa på något sätt blifvit antastad. Han framskymtar ju blott som ett alldeles opersonligt exempel på ett *system*.»

Själfva dikten tillhör onekligen Snoilskys mest karaktäristiska lifsbilder; skildringen af skolans tvång är gifven med lefvande sanning.

En originell dikt är sago-allegorien *Den nya Cendrillon*. Snoilsky var själf, som han skref, »litet svag för det stycket». »Efter att i tio dagar hafva stirrat på det blanka papperet, fick jag min lilla rococoidé, och så var det skrifvet på tre förmiddagar. Som du vet, är det idéns conception, icke utförandet, som utgör mitt svåraste crux.»

Skalden har här i slående drag tecknat öfverförfiningen hos de höga klasserna, representerad af rococotiden med all dess flärd, onatur, sirliga och snirklade fraser, dess förmåga att gömma hvad ej borde ses med rosenröd gaz, dess porslin och dess herdinnor i styfkjortlar. Man söker en dag i denna värld en sylf till en sko, som funnits i det daggiga

Digitized by Google

gräset, och hon finnes i den fria naturen, i hyddan hos en kolare, som funnit henne på heden; den nya Cendrillon döpes af en rimmande abbé till Liberté. Snart varder det af sorlet från skogen en åska, mängden ropar det namn, som gått ut såsom en lösen öfver bärg och dal. Kolaren slår porslinsmuren i kras. Men den sköna, hvars namn tagits till lösen, är borta, man har endast namnet kvar, »och det var alltid en tröst».

Hvart flydde den underbara, hvars blotta namn gör en varm?
I högsal finnes hon icke och icke i stridens larm.
Hvar är den skog, där hon drömmer med hand under kind
Och lyss på fåglarnes lockton och talar med spelande vind?

Denna allegori om frihetens vinnande och svårigheten af dess bevarande är ett synnerligen lyckligt poetiskt grepp, men den kunde gifva anledning till missförstånd, då den lekfulla, elegiskt-satiriska tonen lämpades på hela det från franska revolutionen utgångna frihetsarfvet och kanske äfven gåfves en än vidare adress. Med anledning af vissa invändningar härom skref skalden till Retzius:

Jag har visst icke velat visa mig skeptisk gent emot frihetsidén, än mindre har jag velat sparka till det hårdt pröfvade Frankrike, därför att det måhända låtit en del af 1789 års moraliska eröfringar borteskamoteras. Jag älskar Frankrike, jag anser det just i dess närvarande demokratiska skick alldeles oumbärligt för Europa, som utan den motvikt skådespelet af Frankrikes friare institutioner erbjuder helt sakta och omärkligt skulle glida in under en ny helig allians' järnok. Andemeningen i mitt stycke är snarare den, att jag anser den absoluta friheten, denna onämnbara längtan, som fyller individens bröst, vara något så stort, att den icke ens nöjer sig med att se bastiljer störta tillsammans, utan oupphörligt måste syfta högre, 'over de höje fjelde'. Ibsen har

Digitized by Google

sagt, att i samma stund man säger sig hafva funnit friheten har man förlorat den, ty hvarje gräns är dess slående i fjättrar. Häraf följer, att jag icke tänkt på den *politiska* friheten, som ju alltid måste bli *relativ*, vara bunden och begränsad af de former och skrankor, som göra *allas* samlif i staten möjligt. Jag har tänkt på den åtrå, som fyller människans tanke, som drifver henne att aldrig slå sig till ro vid ett gifvet resultat, utan efter hvarje ny eröfring inom andens värld ana än skönare, än ljusare världar därbortom. Allt detta skulle jag velat hafva sagt, skulle jag velat inlägga i Cendrillon — men jag har tyvärr icke lyckats, då ni icke kommit på det klara därmed. Allmänheten skall naturligtvis missförstå mig tio gånger värre, och därmed får det dock vara som det kan; men ni, mina dyrbara vänner, få icke misstänka mig för att med nykter och kylig blick betrakta det ideal, som jag i djupet af min barm ägnar alltid samma ungdomligt brinnande dyrkan. Nu har jag lättat mitt hjärta, ty jag var riktigt nedstämd af tanken, att ni ett ögonblick kunnat tro *Cendrillon* vara ett inlägg *mot* det, som hvarje pulsslag i mitt blod slår och brinner för.

I ett par poem från denna tid har Snoilsky berört sin uppfattning af diktkonsten.

Det ena är *De vansinniga i Ragaz,* en dikt, som är typisk för Snoilskys sällsynta förmåga att från en yttre tilldragelse föras öfver till en poetisk tanke af rik innebörd. Han ser en skara bleka kvinnor skrida fram och sjunga en sång; det är de sinnessjuka från hospitalet, hvilkas andar famlande flykta i musikens famn. Men tonerna återklinga ej ett inre, det är blott form, icke lif. Och så följer tillämpningen på *all* diktning:

Tom är sången, som ej lefver
Af ens eget lif i dag,
Som ej växt till troget hölje
Kring ens eget hjärtas slag.

Digitized by Google

Ve, att med förbundna ögon
Söka följa diktens stig
I en värld, som obegriplig
För ens blick har slutit sig!

Spöklikt sköna melodier,
Utom hörhåll fly jag vill.
Sången själf kan ej befria,
Det hör endast *lifvet* till.

Dessa tre strofer — isynnerhet den första — innesluta ett stycke af Snoilskys diktarprogram. Och till dem fogar sig liksom en klagan öfver att hans eget *lif* icke varit sådant, att det kunde skänka en folklig poesi näring: *Folkets sångmö*. Här biktar den aristokratiske skalden på det mest intagande sätt sin längtan efter en sångmö, som bär folkets drag. Siarlikt sjunger han:

Men jag spår, att snart,
Mornad underbart,
Står en mö med styrka och behag;
Snart en vår skall gry,
Då hon syns i by
Som en majbrud på sin bröllopsdag.

Icke herrekif,
Folkets eget lif
Skall hon sjunga mellan fjäll och älf;
Folkets egen låg
Skall i diktens våg
Återse och återfå sig själf.

Dans på logarne,
Doft i skogarne,
Sommarnattens halfdagstrolleri,
Forsens strömkarlsspel —
Allt skall bli en del
I en svensk, en hjärtemelodi.

Digitized by Google

Ädla svenska sång,
Vakna upp en gång!
Andra brunnar nog vi öste ur.
Glad jag tystnar då,
För att höra på
Unga ljud af känsla och natur.

Till Seligmann skref han om detta poem:

Det är en suck af en poesitörstande själ, som tycker, att den moderna realismen emellanåt kunde ge oss något *sannt folkligt* i poesiväg. Bara *Giftas*-historier blir »jolmigt» i längden. Visor à la Burns och Björnson skulle vi bäst behöfva — något starkt, naturligt, friskt — men hvem skall gifva det? Ingen som jag känner, åtminstone, men jag hoppas. det blir framtiden förbehållet.

Intet under, att den, som sjungit denna dikt och skrifvit dessa rader, senare hälsade Gustaf Frödings och Erik Axel Karlfeldts diktning med oförställd glädje.

Klabauterman är en af de berättande dikter, hvilka Snoilsky ärnade låta utgöra hufvudtyngden i den nya samling han förberedde. Det är en kärlekshistoria, byggd på en gammal sägen om en flicka, som var redo att offra sin fägring för att rädda den hon älskade från död i vågorna, och som blott kan få behålla sitt fagra utseende, om kärestan återvänder »med oförändradt sinn».

Ur en barnbok från skoltiden,[1]) hade Snoilsky, berättar han, hämtat den trolske figuren, som gett stycket dess namn, ehuru han ville minnas, att

[1]) Sjömanssägner och skepparhistorier, samlade af Henrik Smidt. (Sthlm 1851.) Titeln på första berättelsen däri är: Klabautermannen. Snoilsky har i en ungdomsdikt, "Ostindiefararen", användt ordet som appellativum: — "min skyddande klabauterman".

Digitized by Google

i barnsagan han spelade en mera tragisk roll än tomten i hans poem. Han betraktade själf detta sitt poem som »ett halft idylliskt badinage», »en liten rekreation, en pännelek mellan funderingarna på svårare poetiska motiver», men om han skulle skryta, tyckte han själf, att det var »rätt angenämt versifieradt». Emellertid har Snoilsky gifvit den tämligen obetydliga holländska sjömanssägnen så till sägandes ett djupare perspektiv, genom den sista sångens vackra hymn till kärleken såsom uppoffrande makt och såsom en världsalltet genombäfvande ande:

Kunna för en annan
Helt sig själf försaka
Och af milda makter
Dock få allt tillbaka —

Det är högsta sällhet,
Luttrad genom smärta.
Du har hållit profvet,
Unga kvinnohjärta![1])

De tre dikter, som han skref kort före afresan till Sverige, *Laibach, Vid Jacobsens död* och *Hvita frun,* äro sinsemellan olika, men hvar för sig synnerligen karaktäristiska för Snoilskys skaplynne: den snabba situationsbilden från resan med dess varma fosterländska bekännelse; den fagra minnesdikten öfver den store danske prosadiktaren:

En genius, hos hvilken smärtan var
Till slut det enda jordiska han hade —

[1]) Man jämföre härmed motivet i Wagners "Flygande holländaren".

Digitized by Google

och till sist historiebilden *Hvita frun*, som kan räknas till Snoilskys yppersta svenska bilder och som enligt min uppfattning står högst af dem alla såsom historisk skildring. Det hvilar något rent monumentalt öfver den karaktärsbild, skalden här skapat af den bistre härtigen; man förnimmer skräcken och kylan vid hans färd förbi de sorguppfyllda adelshemmen, hvilkas herrar fallit för bilan; man förnimmer glädjen, som klingar från småfolkets hem, då deras härtig far förbi.

> De klyftige säga, att blott för *sig*
> Han vållat blodbad och inhemskt krig;
> Men fråga bonden för ro skull äfven,
> Hvad *han* väl tror om den hårda näfven.

Och i motsats till den trotsige herrskaren — den ljuse, frimodige sexårspilten, som käckt rider sin dvärghäst; faderns framtidshopp, som modigt går ut i natten för att säga spöket, »hvita frun», ett sanningens ord.[1]) I den genrebild, som afslutar dikten, speglar sig vår storhetstids morgongryning. Den sympati, som skalden, hvilken bland sina egna anor räknade flere offer för härtigens hämnd, visar den myndige vasasonen, är undantagsvis mera geijersk än fryxellsk. Man erinrar sig Geijers ord om den brinnande framtid, som arbetade i Karls själ.

Till den kraftiga historiekaraktäristiken och den älskvärda genrebilden sluter sig ett komiskt inter-

[1]) Om denna anekdot är traditionell eller diktad, vet jag icke, men man känner, att när sköterskan varnade den lille Gustaf Adolf att gå i gräset för ormarne, han svarade: "Ge mig då en käpp, skall jag slå ihjel dem", hvarpå fadern tillagt: "Tro icke, att han är rädd." (Cronholm, Gustaf Adolfs historia.)

Digitized by Google

mezzo mellan Jesper nattvakt och Joakim hakeskytt, och det hela är omgifvet af en underbart träffad lokalstämning från den fagra Sörmlandsbygden, från skaldens älskade vistelseort i ungdomsåren: Vibyholm,

> Med gröna rågar vid sjöastrand
> Och röda, timrade hus.
> — — — — — — — — — — — —
> Från nylöfvad björk, från vårgrön vret
> Det ångar en hälsning mot fönsterranden:
> *Du* är min man, fast med blod på handen.

Med allt skäl yttrar Karl Wåhlin i en anmälan om detta mästerverk: »Så många oktaver har Snoilsky knappast förut på en gång gripit öfver. Han gör här löpningar från ena sidan af sitt instrument och kastar om från ett fint schatteradt pianissimo till ett allegro furioso långt ned i basklaven, och ändå har hans konst aldrig varit mera säker och beherrskad.»

Strofbyggnaden i denna dikt motsvarar förträffligt innehållet och är gifven med stor konstskicklighet. Egendomligt nog har Snoilsky i detta mönstergilla historiestycke tillåtit sig ett svårt nödrim *al* och *Carl*, som icke eljes har sin motsvarighet i hans diktskatt.

* * *

I Snoilskys korrespondens från denna tid och den närmast föregående förekomma talrika uttalanden i tidens spörsmål, politiska, sociala och litterära.

Digitized by Google

Hans allmänna politiska uppfattning är vid denna tid rent frisinnad och han sympatiserar med den 1880-talets liberalism, som hyllades inom vissa intelligenta kretsar i Sverige, och som bl. a. tog sig uttryck i Aftonbladets förändrade hållning efter det Lars Hiertas arfvingar återköpt aktieflertalet.

Just med anspelning härpå, är det som han skrifver till Gustaf Retzius, Lars Hiertas måg, i dec. 1884:

Hvad allt har icke din utmärkte svärfader fått gå igenom i den vägen: förargelser öfver människors dumhet och elakhet o. s. v. Och dock med hvilken glädje kunna icke hans efterkommande blicka tillbaka på hans modiga och för Sverige lyckobringande lifsgärning. Jag frågar mig mången gång, när jag tycker mig se små reaktionära försök här och där titta fram: huru skulle det sett ut i vårt land, om icke L. J. Hierta funnits? Hvarje andlig eller politisk reaktion *i stort* har han en gång för alla afbrutit udden på. De som trampa i hans fotspår kunna därföre lättare trotsa en och annan småsten, vid tanken på att frihetens och upplysningens seger dock icke längre är tvifvelaktig, utan att världen i det stora hela går *framåt*, om än det emellanåt lyckas stillaståendets män att några ögonblick fördröja färden. Så kan det för närvarande se ut som skulle desse sistnämnde på sista tiden förstärkt sin ställning — men hvad kan det i längden båta dem? Några chikaner mot den förhatade parlamentarismen kunna de utföra, men utdela verkliga sår, det kunna de icke. När jag talar om en för tillfället märkbar reaktion, går jag naturligtvis endast efter symtomer. — — —

Hvilket upplyftande skådespel erbjuder icke England i denna stund. England är och förblifver urbilden för en verklig konstitutionell stat. Däremot, en regering, som icke äger folkrepresentationens förtroende, är ett oting. *Med* folket, såsom det lefvande uttrycket af alla dess stora civilisatoriska aspirationer, har nittonde seklets kungadöme ännu en vacker mission att fylla — ack, att alla vederbörande

Digitized by Google

ville förstå det. Hos folkrepresentationen är stödet, det enda stödet — allt annat är rörstafvar. Hur ömkligt står det ej till i Danmark. Där kan man rätt iakttaga allenastyrandets konsekvenser. Vi kunna vara glada, att vi sluppo bevittna något liknande i Norge. Den förnuftiga utgång, som striden där fått, ger mig anledning hoppas, att man i framtiden skall hafva försyn för att låta dylika konflikter uppstå hos oss.

I de sista raderna anspelas på den norska vetostriden och därmed sammanhängande förhållanden. Härom innehåller hans korrespondens, särskildt med Lagerberg och Estlander, icke få uttalanden. Redan under 1882 yttrar han sig ogillande om »den oförsiktiga, rent ut sagdt inkonstitutionella politik, den norska regeringen nu följer gentemot stortinget». På samma gång han varmt uttalar sig om den af honom afhållne konungens rättrådighet, säger han sig icke spå godt af denna politik, vare sig för konungen eller de båda rikena. Dock hoppades han, att man icke i Sverige måtte försvåra konungens ställning.

»Tvärtom», heter det i ett bref af mars 1883, »tycker jag, att alla partier i Sverige borde med glädje hälsa hvarje förståndig kompromiss, hvarigenom kronan utan att allt för mycket uppoffra sin värdighet å andra sidan ställde tinget tillfreds.»

Men han dömde hårdt om den norska separatismen.

»Skulle en gång denna agitation leda till unionens upplösning» — heter det i januari 1882 — »blefve det ett tungt ansvar för Björnson och andra som medverkat därtill.»

Äfven om en annan separatistisk rörelse, fennomanien, uttalar Snoilsky liknande skarpa ord, ehuru

Digitized by Google

ett par af finskhetsifrarne voro hans personliga vänner. Redan 1883, efter Estlanders besök, skrifver han till Retzius om faran af de öfverdrifter, hvartill den af ryssarne underblåsta ultrafennomanien höll på att urarta, då dessa icke insågo *hvems* ärenden de gingo, och att svenskan endast utrotades för att lämna plats åt ryskt språk och ryskt inflytande.

Finland hade han för öfrigt särskildt kärt, och vänligheter därifrån med anledning af hans diktning gjorde honom varm om hjärtat.

»Ack, hvad jag känner för dig» — skrifver han 1884 till Estlander — »som utan att nedslås eller fälla modet måste lefva och verka bland dessa splittringar. Hvad tror du? Skall det någonsin gå därhän, att Runeberg i sitt eget Finland skall blifva utländsk skald, som man känner i öfversättning som Homeros eller Goethe? Med Guds hjälp skall ett så präktigt folk som det finska, så härdadt och uppfostradt i nödens skola som det är, icke lättsinnigt kasta bort det gamla historiska arfvet från forna dagar, utan unna en plats vid härden åt Svea, den gamla fostermodern, som det gått emot för, men som till gengäld kan så många vackra sagor.»

Ett år senare — efter besöket i Finland — skref han till en af finskhetsrörelsens främste, frih. Palmén, om språkfrågan följande, hvilket i detta sammanhang må anföras:

Att du, en historiker, i detta upphöjda ämne söker sanningen och ej som åtskilliga andra blott ett vapen att använda i tendentiösa syften, det är just hvad jag väntat, och det gläder mig varmt att få bekräftelse därpå. Ja. icke sannt — fem hundra års gemensam historia, hvarunder Sverige och Finland delat ljuft och ledt, det är dock ett minne, som icke kastas bort likt en aflagd klädnad. Religion, lagstift-

Digitized by Google

ning, statslif, allt talar ju än om det gamla svenska arfvet, och några »förbrytelser» af det slag, som man på norsk sida med skäl förebrått Danmark, kan man ju ej från Finland rikta mot Sverige. Att Karl XII och hans efterträdares militära misstag tyngst drabbade Finland, är en sanning, men att man hos oss med likgiltighet eller blott som offerlam betraktat denna dyrbara del af det gamla Sveriges rike, det är visserligen en grundlös beskyllning, ehuru jag tror, att den framställts af Forsman (Koskinen) och hans historiska skola. Nej, jag tror fullt och fast, att det vore till olycka för Finland, om det skulle lyckas att fullkomligt utrota svenskt språk hos de bildade, om de t. ex. icke skulle längre hänföras af Runebergs sånger just i det språk hvarpå han diktat dem. Dig kan aldrig en sådan orimlighet falla in, men vi veta, att de finnas, hvilka önska, att finskan blefve landets universella språk. Betänka de icke, hur fruktansvärdt isolerade 2 millioner finnar utan någon ideel stödjepunkt hos närsläktade folk skulle känna sig under det kolossala Ryssland? Ännu så länge har Finland hos de skandinaviska grannarna om icke annat så åtminstone villiga språkrör, som inom hela den germanska rasen skulle väcka känslor af sympati, ifall från rysk sida något företoges mot landets politiska ställning. Hur skulle eljes icke Finlands klagan förklinga ohörd! Hvarje budskap om att de stridande parterna hos eder lyssna till försonlighetens ord, för att åtminstone ingå vapenhvila, skola vi i Sverige hälsa med innerlig tillfredsställelse. Jag är ingen svecoman på det viset, att jag ville pocka på svenska språkets principat i Finland eller förorda det uteslutande därför att det är *mitt* språk; jag för min del tänker blott på att få bevittna Finlands lycka, och denna befordras icke genom sinnenas söndring i denna tidpunkt, hvilken är exceptionellt farlig. Fruktansvärda hvälfningar sända redan sina hotande förebud på Balkanhalfön; panslavismen rör på sig, och när den kommer till väldet vid tsarens tron, hvem kan säga, hvad de kunna finna på för att, som de tycka, göra Ryssland mera homogent? Finlands konstitutionella undantagsställning är en nagel i ögat på dem. Jag har i höst händelsevis träffat flere ryssar, tillhörande

Digitized by Google

den inflytelserika delen af samhället. Ehuru de alla berömma finnarnes lojalitet och öfriga egenskaper, uttala de dock förundran öfver deras »löjliga envishet» att vilja hålla sig afsöndrade från den öfriga stora ryska rikskroppen, och slutrefrängen är alltid: »Så kan det naturligtvis icke fortfara i längden.»

Gud låte Ryssland få så fullt upp att göra på andra håll, att det ej får tid att sysselsätta sig med några planer gående ut på att modifiera de nuvarande förhållandena. Kejsar Alexander är ju personligen en god och hederlig man, men är dock ej mer än en människa, och panslavismen kan växa äfven honom öfver hufvudet. Du får icke af mina funderingar, som förresten icke innehålla annat än hvad hvar man kan säga sig, draga den slutsats, att jag anser rätt att söka kvarhålla finska språket på ett mera outveckladt kulturstadium, att ej tillerkänna detsamma rättigheter i afseende på skola, domstolar etc. etc. Tvärtom, jag sympatiserar ju med de arbetande klasserna i allmänhet, hoppas på deras ständigt fortgående utveckling i andligt och materiellt afseende, och hur skulle väl detta höga mål ernås hos Finlands finsktalande befolkning, som väl företrädesvis är bondestånd, annat än just på dess eget språk? Nej, finskan och svenskan skola, som du själf säger, lefva jämsides med hvarandra — vara två uttrycksmedel för samma folk, för samma själ. I ju större omfattning båda språken kunna förstås af båda folkgrenarna, ju lyckligare och välsignelserikare skall det vara. Ainsi soit-il!

I det sistnämnda uttalandet snuddar Snoilsky vid de europeiskt politiska spörsmålen.

Hans sympatier voro, trots hans vistelse i Tyskland, fortfarande franska.

»Det intresserar mig» — heter det i ett bref till Estlander på nyåret 1884 — »ofantligt det du skrifver om Paris. Man är ju så van att under denna reaktionsperiod läsa idel tendentiösa, nedsättande målningar af Frankrikes inre tillstånd och utsikter, att det var med verklig fröjd jag tog fasta på det goda intryck, åtminstone det *arbetande* Paris gjort på dig.

Digitized by Google

Fransmannen som enskild person har jag aldrig känt mig rätt dragen till, men som nation äro fransmännen en omätligt dyrbar insats i det stora världsarbetet. Initiativets, frihetens rätta fädernesland — det är och förblifver dock Frankrike. Ve oss, om Frankrikes röst skulle förstummas en gång under någon bourbonistisk eller dylik munkorg. Tysken är ju ofta så hjärtans hygglig och hederlig, men i Tyskland är ej så väl ställdt som deras självbelåtna organer med naiv fariseism låta påskina. Om man talar med en tysk i litteratur, konst, teater t. ex. (politik är ett ämne som knappt får vidröras) är det som vore man med ett slag förflyttad tillbaka till Weimars quietistiska Schöngeisterei. Tänk, att Tysklands nuvarande favoritskald är Scheffel! Jag tror som du, att ett svårt uppvaknande förestår dem en gång, om Frankrike ännu ett decennium får fortgå på den lugna, fria utvecklingens väg, medan man här förstelnar i stillastående. »Das grosse Heer» och »die Sittlichkeit», dessa två skyddsmakter, på hvilka Tyskland anser sig ensamt hafva monopol, kunna i tidens längd varda rätt ihåliga stöd mot de fria stormarna väster från Vogeserna.»

Äfven frågorna i *hemlandet* följde Snoilsky med lifligt intresse:

»Hvad säger du om kyrkomötet i Sverige?» spörjer han Estlander på hösten 1883, och fortsätter:

»Kan man tänka sig något så kinesiskt och på samma gång så inhumant som de beslut hvartill det kommit? Tänk t. ex.:

1:o) *förbud* för präster att sammanviga personer af hvilka den ene är frånskild make. (Kyrkomötet tar naturligtvis ej hänsyn till att lagen medgifver sådant giftermål, så att om mötets beslut blir lag, civiläktenskap måste medgifvas i vidgad utsträckning.)

2:o) Bibehållande af ordet *helvete*, med ty åtföljande föreställning om eviga straff, som öfversättning af Schéol eller Hades.

3:o) Godkännande af ny bibelöfversättning, så till vida, att den får offentliggöras till bruk för den enskildes upp-

Digitized by Google

byggelse, men med vägran, att den gamla ritualen får rättas i öfverensstämmelse med den nya riktigare tolkningen. Alltså en text för de bildade, en för hopen.

4:o) Afslag på motion att underlätta dissenters' utträde ur statskyrkan, o. s v. o. s. v. Man tänker mera på Concilium Tridentinum än på ett kyrkomöte i XIX seklet.»

Om *försvarsfrågan* skref han i mars 1883, då det Posseska förslaget låg på riksdagens bord, till Lagerberg:

Jag är bra nyfiken att se, hur svenska riksdagen ämnar bära sig åt gentemot militär- och skattereformfrågorna. Visar det sig, att de äro dömda att stranda, visar det sig, att majoriteten ej vill hafva något försvar alls — då är det så godt att genast uppfostra våra barn till ett annat lands undersåtar. Det blir då mindre smärtsamt för dem att bära den stund, då domen bryter in öfver det land, som deras oefterrättliga fäder förstört. Skada på land var det, det är säkert.

På nyårsafton 1884 skref han åter i bref till Lagerberg, i en helt annan stämning:

Du säger, att Sverige är mycket förändradt på dessa sex åren. Jag tror, du har rätt så tillvida, att *folkstämningen* är i väsentlig grad vorden en annan. Det hejdlösa frihetsbegäret, individens åtrå att emancipera sig från all kontroll, allt förmynderskap, *kunna* medföra faror, det är sant, men jag tror ändå, att svenska folkets gros bon sens skall förebygga de olägenheter, som stora reformer kunna draga med sig. Men en större fara än *friheten* finnes, och det är förstening och stillastående. Tänk på statskyrkan, grundskatterna, latintyranniet, det byråkratiska mångskrifveriet, statslyxen af diverse slag, och säg, om det ej är nödvändigt, att så småningom någon fläkt af nittonde seklets ande inblåser lif i våra gamla döda former. En attendant, få vi icke döma för strängt dem, som tveka att släppa till sitt för åstadkommande af ett *starkt* försvar, så länge så litet göres för att i andra afseenden åstadkomma ett fädernesland med

Digitized by Google

sådana institutioner, att man vill gifva gods och blod för dem. Och slutligen, hvem kan undra, att bonden knyter handen om börsen, då aldrig något resultat synes af det som nu i 50 år beviljats för försvaret. Jag har läst ett kommittébetänkande om flottans tillstånd, där det säges, att hela dussinet af våra monitorer är odugligt för öppna hafvet. Hvarföre, frågar man sig, byggdes då immerfort nya fartyg af denna dåliga cert, då rönet om dess olämplighet bort kunnat göras sedan den första var byggd? Allt annat i samma stil, både till lands och sjös. Försvarslösa äro vi, och försvarslösa förblifva vi — det finns för många samverkande orsaker därtill, för att den slocknade militäriska andan skall kunna återupplifvas blott genom ett frikostigt riksdagsbeslut. Det är väl någon pröfningens skola, vi hafva att genomgå, förmodar jag. Emellertid, som sagdt, tror jag, att folket i grund och botten duger ännu, bara man ej är så löjligt rädd för det där ordet *reformer*.

I ett längre bref till samme adressat uttalar han sig, med anledning af en från S. A. Hedlund framförd förfrågan, huru han ställde sig till en riksdagsmotion om *Sveriges neutralisering* och huru en sådan skulle upptagas i utländska ledande kretsar, afgjordt *emot* detta förslag, aldrahälst om det skulle förbindas med uraktlåtenhet att företaga de militära skyddsåtgärder, förutan hvilka en neutralitet ej blefve respekterad, och om ett dylikt diplomatiskt aktstycke skulle uppskjuta värnpliktsfrågans lösning.

* * *

Af särskildt intresse äro gifvetvis hans uttalanden rörande litterära spörsmål.

Vi hafva funnit, att han i viss mån intog en central ställning mellan de i hemlandet stridande

Digitized by Google

riktningarna. Det Strindbergska Giftas-åtalet framkallade flere uttalanden ur hans penna. Hans omdömen om Strindbergs författarskap skiftade efter dettas starkt växlande art. Beundrare af »Röda rummet» och »Mäster Olof», kunde han förklara Strindberg såsom »den betydelsefullaste företeelsen i vår samtida svenska litteratur». Att — som han skrifver till Klemming år 1882 — Strindberg »i många fall går längre i sin radikalism än jag under nuvarande förhållanden anser praktiskt eller utförbart, gör ej det minsta till saken, då själfva *grundstämningen*, hatet till allt falskt sken, officiell humbug, Dunkelmännerei på diverse områden o. s. v. är så ärligt berättigad». Men »Nya riket» berörde honom ytterligt pinsamt. Och han skref till Seligmann, att han hoppades, att Strindberg toge revanche med sitt nästa skådespel — »han är dock en för genuin talang för att skrifva paskiller».

Strindbergs diktsamling som utkom i slutet af 1883, gjorde likaledes Snoilsky bedröfvad, ej minst på grund af utfallen mot verkliga eller inbillade fiender.

Om *Sömngångarnätter* var uttalandet betydligt mildare:

»Där finnas», heter det i ett bref till Estlander, »flera rätt vackra ställen, t. ex. allokutionen till hemlandets gamla granträd, som förf. får se i Jardin d'acclimation. Han är på sitt besynnerliga vis en patriot, trots ilskan mot alla sin nations historiska minnen. Skärgården utanför Stockholm med sina gråa bergsknallar, sina ruggiga tallar och sin bleka himmel äro hans ideal i fråga om natur.»

Digitized by Google

Verkligt entusiastisk blef Snoilsky, då han på våren samma år i »Ude og Hjemme» läste Strindbergs klassiska fredsnovell »Samvetskval».

Till Wikblad skref han härom 25 juni 1884:

Apropos tidskrifter, ber jag dig enträget att i Ude og Hjemme för i våras läsa Strindbergs »Samvetskval», som verkligen slagit mig med förvåning och mer än upprättat min aktning för hans stora litterära förmåga, hvilken blifvit ej så litet rubbad genom alla de obehagliga excesserna i hans »Dikter». Ingen kan läsa denna novell utan att utropa, och det med rörelse till på köpet: *Se där en skald!* Att han icke kan skrifva vers, gör intet till saken. — — — Mig har läsningen däraf gjort uppriktigt glad — jag begär ej bättre än att bli öfverträffad, när litteraturen reellt vinner därpå, och här är ett stort löfte.

Och ungefär samtidigt hette det i bref till Seligmann:

»Samvetskval» är det mest poetiska, hvilket hittills utgått ur den produktive författarens penna. Ja, det är så bra, att jag för min del läste det icke blott med beundran, utan med rörelse, hvilket är mera. Det är mig en gåta, hur samme man, som bryggt ihop de obehagliga invektionerna i »Dikter», kunnat höja sig till en så storsint och på samma gång ljus uppfattning af lifvet. Det vore att önska för svenska litteraturen, som behöfver de få krafter den har, att denna novell betecknade en hälsosam kris i sin författares utveckling — ett afsked en gång för alla till småsinne och personlig grällystnad. Man är verkligen orättvis där hemma i Sverige, om man ej för »Samvetskvals» skull förlåter författaren några af hans tidigare litterära synder.

Så utkom i slutet af 1884 »Giftas», och i samband därmed följde det åtal för »gäckeri med sakramenten», hvilket väckte så oerhördt uppseende och upprörde hela Sverige.

Digitized by Google

Snoilskys uppfattning, som nära sammanföll med sådana mäns som Viktor Rydberg, S. A. Hedlund (Handelstidningen), Gustaf Retzius (Aftonbladet), Nordenskiöld, Gyldén o. a. af den frisinnade intelligensen, var den, att om han än ogillade de åtalade uttrycken, själfva åtalet var ett missgrepp.

Hans korrespondens innehåller flere uttalanden om detta celebra mål.

Man påtänkte i Stockholm från den litterära vänstern en opinionsyttring, en protest mot det Strindbergska åtalet, och Snoilsky tillspordes, om han ville underteckna; han telegraferade till svar, att han ej kunde detta utan att känna i hvilka ordalag gensagan vore affattad.

I bref till Retzius, 19 oktober 1884, uttalar han sig på följande sätt:

Jag tror för min del både att åtalet var onyttigt och olämpligt — onyttigt, därför att det åtalade stället först genom lagens åtgärd tillvann sig en så allmän uppmärksamhet. (Jag själf t. ex. hade ögnat igenom boken utan att observera det.) Olämpligt därför, att en sådan straffbestämmelse som *tukthus* icke står i något förhållande till ett skriftligt crimen, som icke upptager en tredjedels sida. Därtill kommer, att lagens ingripande i religionsmål smakar för mycket af gamla ofrihetstider. Men denna sak tagen som speciellt fall, är dock icke vacker. En författare som Strindberg, hvars ord hafva en sådan portée, borde kunna finna andra uttryck för att uttala sin individuella åsikt, i stället för ett så hånfullt gyckel med en tro, som är otaliga människors enda hopp i lifvet och enda tröst i döden.

Jag förmodar, att om en sådan protest kommer till stånd, den måtte uttala visserligen sitt ogillande af en åtgärd, som för en tros-sak hotar att döma en snillrik förfat-

Digitized by Google

tare till straffarbete, men på samma gång *beklaga*, att samme författare förgått sig. Att uteslutande uttala klander mot själfva åtalet och inskränka sig att betona olämpligheten af detta, är detsamma som att undertecknarne göra sig fullt solidariska med Strindberg i de ifrågavarande utlåtelserna. Detta skulle jag för min del aldrig vilja göra, ehuru jag, i händelse jag vore juryman och ställd framför alternativet att behandla Röda rummets och Mäster Olofs författare som en missdådare, skulle plädera: *icke skyldig*.

Några dagar senare sände han Retzius ett bref, som han bad honom införa i Aftonbladet, *därest* en protest komme till stånd. Det löd:

Herr Redaktör.

Åtspord per telegraf, om jag ville underteckna en protest i anledning af det mot Aug. Strindberg väckta åtalet, har jag icke ansett mig kunna sätta mitt namn under en skrift, hvars ordalydelse i öfrigt var mig obekant, så mycket mer som protesten i själfva den religiösa delen af frågan möjligen innehöllе sådant, som jag kunde finna med min känsla oförenligt att underskrifva. Illa skulle jag emellertid hafva förstått att i dikt och sång uttala min kärlek till friheten, om jag ett ögonblick kunde misstänkas att sympatisera med den världsliga maktens ingripande i frågor, som röra individens tro eller otro. Ehuru, som jag hoppas, en förklaring från min sida sålunda är öfverflödig, känner jag mig dock lifligt uppmanad att vid detta tillfälle gifva tillkänna, huru äfven jag uppröres af blotta möjligheten, att en högt begåfvad och *sin* mening ärligt hängifven författare för några, låt vara ytterligt hänsynslösa uttryck skulle kunna ådömas ett straff, hvars stränghet alltför mycket erinrar om religionsförföljelsernas lyckligtvis försvunna tidsålder.

När senare Snoilsky fick kännedom om en af Viktor Rydberg affattad adress, som uppmanade till ändring af Tryckfrihetsförordningens bestämmelser

Digitized by Google

om straff för religionsmål[1]), förklarade han sig icke hysa någon betänklighet mot att underskrifva en handling, så värdig i form och berättigad i innehåll. Den blef emellertid aldrig offentliggjord, och detta reformkraf står ännu olöst.

Såsom Snoilskys slutomdöme om åtalet må anföras följande rader ur ett bref till Estlander (oktober 1884):

För ögonblicket är den svenska allmänheten så passionneradt sysselsatt med detta famösa mål, att allt annat litterärt träder i skuggan. Nog äro höga vederbörande bra enfaldiga, och nog gifva de bra ofta anledning att tänka på det gamla historiska uttrycket om folk, »som ingenting lärt och ingenting glömt». Om de vackert låtit Strindberg denna gång få vara i fred, så hade han visst stupat på sina oanständigheter i Giftas, som, ehuru kvicka och drastiska de här och där äro, likväl äro öfvervägande otäcka. Men nej, han skulle klämmas efter för sin hänsynslösa politiska och sociala opposition, och då man icke hade ruter att åtala någon af hans böcker i sin helhet, plockade man ut tio rader om nattvarden, i förhoppning att få allt religiöst folk som eljest kan vara rätt oppositionellt ibland, till ryggstöd. — — — — Jag tror, att allt självständigt tänkande folk, i Sverige — — — ogillar Giftas, men ännu högre åtalet.

Då Strindberg frikänts, yttrade Snoilsky till Seligmann:

Efter sådana triumfer, åtnjutna utan eget lidande, är han skyldig allmänheten en storartad valuta i hvad han hädanefter skrifver. Blir det mera Giftas, kan han riskera att mot sig framkalla ett omdöme, hvilket segervinnaren har mera att frukta af än martyren. Qui vivra verra. Det vore emellertid mycket orättvist att neka, det äfven hans sista beryktade bok vid sidan af mycket motbjudande innehåller

[1]) Meddelad i mitt arbete om Viktor Rydberg.

Digitized by Google

saker af framstående förtjänst, t. ex. skizzen *Måste*, som är obeskrifligt förträfflig. *Fågel Fenix* är också vacker.

I brefven till samme adressat förekomma för öfrigt ofta smärre uttalanden om andra tidens litterära företeelser, om Daudet och Goncourt, om Jacobsen, Kielland och Ibsen.

Den sistnämnde var nu föremål för Snoilskys stora beundran, och de starka omdömena om *Gengangere* finna ingen motsvarighet i hans bref från dessa år. Tvärtom är han harmsen öfver uttalanden i Stockholmspressen, hvilka nått honom genom Wikblad. Han svarar denne (1 oktober 1883):

Att lefva midt uppe uti Stockholms nuvarande litterära atmosfär måste dock äga egenskapen att drifva folk till exasperation. De profstycken, du delgaf mig af pressens omdömen om Ibsen, äro pyramidaliska. Man vore färdig att med slutna ögon och svärdet i båda händer hugga in bland denna fänad, som vågar komma fram med sådana ord om Nordens främste skald. *Väldtägt* och *galen norrman* — da hört alles auf. Recensionen öfver fru Edgrens sista bok, som du förut sände mig ur Aftonbladet, var äfven högst opassande och orättvis i tonen, äfven om vissa anmärkningar kunde vara grundade. Är det Flodman, som är ordinarie recensent där?

Om Ibsens *Vildanden* skrifver han ett år senare (1 december 1884 till Seligmann):

Det är på samma gång det sorgligaste, men måhända originellaste och djupaste af allt hvad Ibsen, världens störste dramaturg, skapat — icke till *glädje*, men till *eftertanke* för samtid och eftervärld.

Digitized by Google

IX.

Åren 1885–1890. – Besök i hemlandet och Finland. – De sista åren i Dresden. – Diktningen under dessa år. – Uttalanden i skilda ämnen. – Hemflyttning.

I Snoilskys korrespondens förekomma stundom svar på förfrågningar, om han icke kunde tänka sig att återvända till hemlandet eller åter ingå i tjänst.

Men han svarade afvisande eller afböjande. »Den usla diplomatien» — skrifver han på nyåret 1883 — »där jag förspillt gagnlöst mina bästa år hyser jag en afsky för, som ej med ord kan återgifvas, och förr ville jag låta hugga af mig handen än åter draga på de handklofvarne. Nej, Gud ske lof, jag är fri som fågeln och *fritt* skall jag sjunga.»

Ett löst framkastadt hugskott, att möjligen landshöfdingplatsen i Göteborg inom kort kunde blifva ledig och honom erbjuden, afböjde han halft skämtsamt, halft allvarligt.

Emellertid vaknade lusten hos honom att, efter sex års frånvaro, besöka hemlandet.

År 1884 hade han på Sanders föranstaltande invalts i Nationalmusei inköpsnämnd för året, men

Digitized by Google

svarat, att han ej kunde fungera, då hans vägar icke förde mot norr detta år. På nyåret 1885 meddelade han emellertid sina vänner sin afsikt att hälsa på.

»Vi umgås med planen att göra ett kortare besök i Sverige» — skrifver han den 9 febr. till Lagerberg — »nämligen först till Stockholm, där hos gamla mormor kvarlämna de små och så därifrån på en tur åt Dalarne, Jämtland o. s. v. Näst vår längtan att ännu en gång få omfamna Ebbas åldriga moder, är resplanen framkallad af min önskan att på ort och ställe göra iakttagelser och studier i och för ett tillämnadt poetiskt arbete. Då man vill skrifva för svenskt folk på svenskt språk, går det ej an att alldeles tappa bort gamla landkänningar — tid efter annan måste man förnya förrådet af hemlandsluft i poesiens lunga, om ej sången slutligen skall få en främmande ton och ej mera anslå den rätta strängen hos folket. *Om* denna tillämnade sångarfärd blir utaf — hälsoskäl och andra anledningar kunna göra, att den uppskjutes till ett kommande år — finge man ju också mottaga *andra* intryck än de blott poetiska och kunde därpå grunda en bestämdare uppfattning än jag nu kan hafva, huruvida någonsin en återflyttning till Sverige vore önskvärd — sårbar som jag är både på egna och min Ebbas vägnar, måste jag känna en verkligt varm sympati komma mig till mötes från vida kretsar, för att jag skulle gå in på att eventuellt utbyta vår trygga och lyckliga fristad i Dresden mot hemlandets visserligen kära, men måhända skarpa luft.»

Och i ett bref till Estlander en månad senare varierar han samma ämne, då han sänder honom Klabauterman till genomläsning:

Några flera dylika lyriskepiska småberättelser skola gifva grundtonen åt den volym jag hoppas kunna utsläppa nästa år. Mera omfattande planer har jag också, men uppskjuter härmed; sedan idén att i sommar besöka Norden

Digitized by Google

allt mer och mer mognar, känner jag på mig, att det intryck, jag skall komma att medföra från detta besök, kommer att äga afgörande inflytelse på arten och innehållet i hvad jag hädanefter kommer att skrifva. Den moderna litteraturen med sina experimenter, sitt tvifvel, sitt rufvande öfver samhällets alla sorgliga olösta problemer har slagit djupa, djupa klor i mitt mottagliga sinne. *Skönheten* kommer mig mången gång att framstå som ett hån mot allt det verkliga elände, som möter vid hvarje steg i lifvet. Jag känner visserligen till fullo, huru otillräckliga mina framställningsmedel äro för att gifva luft åt alla dessa stridiga känslor, jag känner, huru min alstringskraft löper fara att försvagas af allt detta, men det är ej lätt att komma ur det. Familjen och fäderneslandet äro, när allt kommer till allt, räddningsmedlen för oss, vacklande och omtöcknade nutidsmänniskor. Det första stödet har jag och känner det fastare, varmare dag från dag — men fäderneslandet? Jag behöfver andas in igen en dosis hemlandsluft, om det skall gå att i längden skrifva svenska för svenskarne. Jag behöfver se och känna, att det finns ett varmt rum för mig i det gamla landet, icke för att jag anser mig hafva mycket att pocka på — några mottaganden à la Strindberg ber jag Gud bevara mig från i min relativa ringhet och obemärkthet — men ett godt svenskt välkommen från *de få*, som känna och förstå, det kan jag ej neka, att jag skulle oändligt värdera. Jag vet, att jag sedan skulle finna svenska toner såsom aldrig förr. Tempus providebit! Skulle det nu än ytterligare foga sig så lyckligt, att vi på hemvägen från Stockholm kunde få tillbringa ett par dagar ute hos eder i finska skärgården, i landtlig afskildhet, då vore visserligen denna sommar välsignad.

* * *

Resan anträddes i juni månad och kosan styrdes först till Stockholm, där Wikblad och hans hustru med en vänskap och en kärleksfullhet, som Snoilsky ej tröttnade att prisa, tog sig an familjen,

Digitized by Google

icke minst dess småttingar. Snoilsky var mycket glad åt sin Stockholmsvistelse:

Här i Stockholm hafva vännerne till mig och mitt författarskap mottagit oss med en hjärtlighet, som gör mig helt varm, bara jag tänker därpå. Måtte jag kunna på något sätt förtjäna och återgälda all denna vänlighet.

Ett besök i Uppsala var förknippadt med Namnlösa Sällskapets tjugufemårsfest, till hvilken han diktat en vemodsfylld festsång, där han särskildt besjöng

»Vännerne, som uteblifvit, ack, men utan återbud»,

främst »allas älskling», Ernst Björck.

Snoilsky begaf sig därefter med sin maka på en långresa i svenska och finska bygder. Först västerut. I Hjo besöktes den sjuke vännen Edvard Bäckström. Snoilsky skref om detta möte till deras gemensamme vän Wikblad:

Första anblicken af den gamle vännen var djupt smärtsam; han var en ruin mot den Edvard, jag mindes för 7 år sedan; men sedan jag väl hunnit vänja mig vid *utseendets* förändring, igenkände jag under loppet af vår samvaro mången glimt af det gamla lynnet — hans trofasthet var helt densamma och hans glädje öfver besöket omisskännelig.

Det är samma stämning, som han föga mer än ett halft år senare gaf poetisk form i grafdikten öfver Bäckström:

Det var på Vetterns strand vi åter möttes,
Se'n många år ej sammanfört oss tu.
Din eld var tynande, din gång den tröttes,
Men hjärtat strax dig kände — det var du.
I dessa drag med plågans allvarspräget
Jag fann min gamle lekkamrat igen. — —

Digitized by Google

Från Hjo gick färden till Göteborg, där Snoilsky gästade sin gamle medarbetare på numismatikens fält Magnus Lagerberg å det vackra Råda, fordom Martina von Schwerins bostad, »där svenska sångens idkare varit välkomna gäster förr i tiden och där den störste bland dem lämnat efter sig minnen».

Han kom nu ock i beröring med S. A. Hedlunds och Viktor Rydbergs[1]) krets.

En vacker fest gafs söndagen den 18 juli å Råda, till hvilken åtskilliga representanter för det litterära Göteborg voro inbjudna, liksom äfven några resande främlingar, däribland Snoilskys danske öfversättare, Otto Borchsenius.

De, som under dessa dagar knöto bekantskap med Snoilsky, bevara ljusa, oförgätliga minnen. Skalden stod då i sin fulla mannakraft och sin fulla skönhet samt kände tydligen glädje och hugnad öfver den våg af sympati, som kom honom till mötes.

Från Göteborg företogs en tur genom Dalarne, Jämtland till Norge och genom Norrland.

»Vår resa», — heter det i ett bref från Sundsvall den 16 augusti till Seligmann — »har hittills varit i allo angenäm och rik på sköna intryck från naturen i höga norden. Bland det myckna jag där sett och njutit, vill jag särskildt framhålla Rättvik, där söndagen med sitt pittoreska vimmel af båtar fullastade med kyrkfolk utgjorde en makalös *ursvensk* bild, vidare Frösön med sina doftande ängar och björkstammar speglade i Storsjöns lugna yta, Tännforsen med sin hvitskummande vattenmur samt först och sist *Molde*, Molde, Blomsternes By, som Björnson sjunger. Molde, vet du, det är Nordens pärla. Utsikten öfver fjorden, där 52 mer eller

[1]) Rydberg vistades denna sommar i närheten af Särö, men hade rest in till Göteborg för att under flere dagar sammanträffa med Snoilsky.

Digitized by Google

mindre snöiga toppar blicka ned ur fjärran, det är ett skådespel, som lämnar allt annat bakom sig. Det mest utsökta sällskap hade vi där också — Dietrichson med familj samt Ibsen jämte fru. Du vet, huru Ebba och jag beundra Ibsen. Under fyra dagar hade vi glädjen att sällskapa med honom från morgon till kväll, och jag är glad att medföra ett varmt *personligt* intryck af den store, gåtlike mannen. Mot oss var han högst älskvärd, ja meddelsam. Han hade naturligtvis icke sett min senaste diktsamling (III), men jag skulle gärna vilja, att han finge den, icke därför att jag inbillar mig, att han, som nu helt är uppgången i dramatiskt skapande, synnerligen skall värdera den, men som ett prof af min tacksamhet för oförgätliga stunder, som hans diktargenius beredt mig.»

Äfven för Ibsen var samvaron i Molde »en velgörende Berigelse, uden Sammenligning den ädleste Erindring, vi har taget med os fra vort Ophold i Norge», såsom han skref i ett bref, där han tackar Snoilsky för tredje samlingen af hans Dikter, »fra først til sidst et Værk, fuldt værdigt Skandinaviens største nulevende Lyriker».

Öfver Sundsvall styrdes kosan till Finland, där Snoilsky sade sig hafva upplefvat kanske »de märkvärdigaste och skönaste dagar i hela sitt reselif».

I ett bref från Helsingfors af den 26 augusti till Lagerberg kastar han en återblick öfver färden:

Det mottagande, som jag rönt i detta för mig hittills så främmande samhälle därbortom Bottniska viken, har varit ett sådant, att hvarje skildring däraf skulle, lagd i min egen mun, förefalla som det odrägligaste skryt. Jag skyndar att förutskicka den förmildrande anmärkningen, att *en* del af den hyllning, för hvilken vi här varit föremål, väl gällt oss i vår egenskap af *svenska* gäster, ty, oaktadt alla här rådande partistrider angående språkfrågan, har jag dock äfven

Digitized by Google

hos »fennomanerne» spårat många drag af den forna tillgifvenheten för Sverige. Icke dess mindre har den uppmärksamhet, som visats mig personligen för mina skrifter, varit tillräckligt stor att förvrida hufvudet på hvar och en, som icke, i likhet med mig, har en viss dosis självkritik. — — — — Bland nya vänner, som jag här förvärfvat, är jag särdeles förtjust i målaren Edelfelt, som, oafsedt att han är en verkligt stor konstnär, är en synnerligen intagande personlighet.

Redan vid första steget på finsk jord väntade en angenäm öfverraskning. Tullviseringen inställdes och ersattes af en — serenad. I Vasa började »festandet», och där fick Snoilsky återse en gammal bekant — sin myntsamling, som efter A. W. Stjernstedts död hamnat hos den finske mecenaten Antell. Från Vasa foro de svenska gästerna dels med järnväg, dels i båt och vagn genom Tavastland, med rastedagar i Tammerfors och på Rapola gård, där professorn frih. Palmén och en koloni af svensk-finska vänner visade dem gästfrihet.

Särskildt bevarade Snoilsky färden öfver sjön Roine i kärt minne, och då Palmén, som i tidningen »Finland» (26, 28, 29 augusti 1885) skildrat färden »från Tammerfors till Tavastehus med Carl Snoilsky», sände sin reskamrat dessa blad, svarade denne:

Jag hembär dig min innerliga tacksägelse för din skildring, som kommit oss att ånyo genomlefva de kära dagar, vi i ditt sällskap tillbragte på färden genom det sköna Tavastland. Vi hafva åter förnummit suset af Roines älskliga vågor, åter tonernas hälsning på den lummiga åsen vid det idylliska Rapola och än mera all den varma, oskrymtade hjärtlighet, hvarmed du och de dina mottogo de svenska gästerna; hur talar den ej ånyo till oss på de ställen i din

Digitized by Google

reseberättelse, där du direkt omnämner dem, som fingo vara de lyckliga hufvudpersonerna i denna lilla oförgätliga Odyssée. Kan det vara underligt, om jag älskar Finland – det har för mig blifvit rent utaf ett stycke fädernesland. Du må vara fennoman huru mycket som hälst, skall du ändock icke förmena mig, den svenske sångaren, att känna mig så att säga andligen hemma i det land, där jag varit så lycklig och där jag för det ringa jag förmått uträtta inom området för min lifsgärning skördat ett erkännande, som skall sporra mig att anstränga mig till det yttersta. — — —

Jag tror fullt och fast på en lycklig framtid för Finland — så mycket blod, så mycket tålamod har icke offrats förgäfves; edra gamla f. d. kamrater i ljuft och ledt bortom Bottenhafvet skola glädjas öfver eder lycka och aldrig vara så själfviska, att vi glömma Lönnrots folk för Runebergs, fast det nu icke kan hjälpas, att blodet är tjockare än vattnet.

I Helsingfors omhuldade Estlander och hans maka det resande paret.

Här återsåg Snoilsky också sin vän från Romatiden, Severin Falkman. Han yttrade, att denne icke saknades vid något tillfälle »bland de vänner, som förvandlade vår vistelse i Helsingfors till en oafbruten fest».

»En utfärd företogo vi tillsammans, Falkman och jag. Den gällde Sveaborg. Vi läto sätta oss öfver till hufvudfästningen, där vi, enligt föreskrift, fingo anmäla oss hos kommendanten, general Baggowut, eller Bagghufvud, som detta namn af svenskt ursprung förut skrifvits. Den gamle generalen förstod endast ryska, men Falkman kunde tillräckligt däraf, för att framställa vår åstundan att besöka Ehrensvärds graf. Vi sågo ju inte ut som militäriske spioner och fingo tillstånd att oförhindradt vandra omkring under eskort af en underofficer. Då vi framkommo till monumentet, var en rysk soldat sysselsatt med att putsa detsamma. Jag tror, att uppsåtlig vanvård skulle gjort ett mindre smärtsamt intryck på den svenske besökaren. *Fui-*

Digitized by Google

mus Troes. Gripen och uppskakad återkom jag till Helsingfors och var ur humör för den dagen.»

Den 24 augusti var en större fest anordnad i Helsingfors för skalden och hans maka, därvid professor Vilhelm Bolin höll hälsningstalet, och den 26 augusti gästade Snoilsky, i sällskap med Estlander, Tavaststierna och andra den finska kulturens män, den åldrige Topelius på hans landtställe Björkudden[1]), därvid värden i vältaliga ord bragte sin sångarbroder en hyllning, hvari det bl. a. hette om den svenske hedersgästen:

Han vet — och något vet jag också — hvad ett rykte är värdt. Vi veta, att vi bära vår skatt i lerkärl, på det att kraften må vara Guds och icke af oss. Ofvan oss står det högsta, som vi aldrig nå, urkällan, af hvilken vi äro det blekaste återsken. Och när man prisar oss rika eller lyckliga för att vi stundom finna ett ord, som länge legat outtaladt i människors bröst, så svara vi: det är icke af oss, det bästa vi förmått är icke vårt verk, det är oss gifvet. Det är sörjdt för att träden icke växa till himmelen, hvarje gåfva medför sin tuktan. Och då minnas vi Goethes ord om Tasso:

»Der Lorbeerkranz ist, wo er dir erscheint,
Ein Zeichen mehr des Leidens als des Glücks.»

Vi tömma denna droppe af lif och glöd för den skald, som under vida vandringar lärt sig tillhöra mänskligheten, men som aldrig upphört att med hjärterötterna tillhöra sitt fädernesland — för honom, som alltid ägnat sitt manliga ord åt hvad samtiden äger ädelt och fruktbart, men aldrig böjt knä för dess afgudar; för honom, som aldrig slösat sina skatter för ära och vinning, men skänkt dem kungligt fritt åt sitt folk och världen. — — —

[1]) Tavaststierna skildrade i Helsingfors Dagblad 2 oktober 1885 detta besök, en skildring, som återgafs i flere svenska blad och som senast omtryckts i en uppsats af Söderhielm i Ateneum 1898.

Digitized by Google

Jag slutar med gossens ord, när han i vintersnön hörde en vårens fågel sjunga:

Tack guldfågel,
Ja, tack guldfågel.

Dagen därefter gästades Borgå, där besöket vid Runebergs forna hem och den grift, där han hvilade, gjorde djupt intryck på Snoilsky. Vid den fest, som här gafs, tolkade Snoilsky den tacksamhet, hvari han stode till Runeberg såsom den store, oupphunne mästaren. Samma känslor gaf han uttryck i det vackra poem, som han ett par dagar senare sände lektor J. E. Strömborg att offentliggöras i Borgå tidning, »såsom ett litet prof af sin tacksamhet för den minnesrika dagen och af den hågkomst för lifvet han hemförde därifrån»:

Borgå, du gamla, på minnen rik!
Dikten har älskat din stilla vik.
Här hade svanen sitt varma bo,
Här har du fredat hans sista ro.
— — — — — — — — — —
Borgå, du lilla vid frostig strand,
Är dock en kungsstad i sångens land!

Själf fick Snoilsky mottaga en skaldehälsning från Karl August Tavaststierna, innehållande anspelningar på olika af hans dikter.

Natten till den 29 augusti lämnade Snoilsky Finland, ännu på båten hälsad af studentsång. Den finska resans kära minnen sammanfattade han i dikten *Till Finland. Tack och hälsning.*

I Stockholm stannade Snoilsky ännu några veckor. Den 17 september var en festlighet anordnad till hans ära. Den erhöll en egendomlig, vemodsfull prägel genom Edvard Bäckströms versi-

Digitized by Google

fierade hyllning åt Snoilsky. Jag ser talaren ännu för mig, huru han bräcklig och svag, mer lik en vålnad än en lefvande människa, skred fram till bålen, för att till sin kamrat från skolan, universitetet och sångförbundet rikta några strofer, som kanske voro hans svanesång. Det var som han sade »trohetens förgät mig ej» han bjöde den, som mäktade skänka »snillets eterneller».

I slutet af september hade Snoilsky på hemfärden vistats i Skåne och farit öfver till Köpenhamn för att sammanträffa med sin äldsta dotter, som han icke sett på sex år. Mötet aflopp »så godt och tillfredsställande som möjligt» och skänkte honom stor hugnad.

Vid ett annat besök i Köpenhamn gästade det Snoilskyska paret Georg Brandes och gjorde tillsammans med Anne Charlotte Edgren en visit hos gamla fru Johanne Luise Heiberg, som — skrifver Snoilsky — »mirable dictu hade reda på mina poetiska produktioner». I Lund bragte studentkåren under sång och flygande fanor skalden en hyllning. Den 28 september reste familjen till hemmet i Dresden.

»Ja, nu äro vi åter hemma i det gamla Dresden» — skref han i oktober, till Klemming — »och det är verkligen märkvärdigt, hvad vi trifvas där. Naturligtvis var det ytterst kärt och lärorikt att återse gamla Sverige och trogna vänner där, men jag kan ändå icke påstå, att jag på minsta vis är hemsjuk. Lugnet, stillheten äro vordna så att säga min lifsluft, och jag rädes, att Sverige kommer att blifva mig för bråkigt och oroligt, om jag en gång hamnar där på allvar. Intet inbillar jag mig, att man skall göra någon affär af mig, då jag kommer andra gången, men det blir ändå så mycket som jag där måste underkasta mig, hvilket jag här är all-

Digitized by Google

deles fri ifrån. Jag tror nästan, att det vore bättre att endast komma hem någon gång på besök, men bo ute. Dock framtiden får afgöra.

Att Snoilsky i allt fall vid denna tid hade allvarliga tankar på återflyttning till hemlandet och närmast bosättning i Uppsala, framgår af hans brefväxling.

CARL SNOILSKY 1885.

»Aldrig, aldrig» — heter det i bref till Lagerberg — »få vi så sälla dagar i Sverige. Det är endast plikten att gifva barnen en svensk uppfostran, som gör, att vi fortfarande hysa planen till uppbrott härifrån. Om det sker redan i höst, därom äro vi dock ännu i ovisshet. Det beror på, om vi till den 1 april kunna erhålla uppgift på en våra behof motsvarande lägenhet i Uppsala, hvilken ort för oss förenar Stockholms angenäma sidor, i betraktande af det nära grannskapet, och den relativa stillhet vi eftersträfva. Motser jag sålunda den ifrågavarande hemflyttningen utan egentlig entusiasm, är jag emellertid glad, att jag varit i Sverige, bland annat därföre att visst folk fick se, hur innerligt väl det gått för sig, och att man där icke för mig är så helt likgiltig som somliga hoppats. Ja, afunden skall kanske tycka, eller rättare den *har* tyckt — hvad också brefvet till Hedlund gaf vid

Digitized by Google

handen — att man gjort långt mera affär af mig än jag förtjänat. Nå, jag vill själf gifva dem rätt däruti. Hvad jag åstadkommit, är jag visserligen ej stolt öfver, då jag djupt känner, hur omätligt afståndet är till det verkligt stora, sköna och sanna — och för öfrigt har jag, som du nog vet, en formlig skräck för allt som stöter på ovation. Icke dess mindre var jag glad och tacksam denna gång för *allt* hvad som kom mig till del. Efter allt hvad man obestridt och oemotsagdt fått ösa öfver mig i sex år, var det för mig en stund af upprättelse att vid min älskades sida få höra ett par ord af *tack* i mina fäders land. Nu har jag en gång fått höra det, och kommer jag igen, behöfver det icke upprepas oftare.»

Det blef emellertid nu intet af den påtänkta återflyttningen. »Vi stanna här ännu en vinter i hopp, att under ett års lopp nya och bättre tillfällen måtte yppa sig», skrifver Snoilsky till Wikblad februari 1886.

* * *

Förhoppningarna, att den nordiska resan skulle skänka Snoilskys diktning nya och starka impulser, kunna knappast sägas ha gått i fullbordan. Det är väl sannt, att vistelsen i Sverige och Finland gaf anledning till en rad vackra dikter: *I Rättvik, Tännforsen, Stockholmsbild,* de redan nämnda *Till Finland* och *Borgå* samt *Finlands värn* och *Vid Valkiakoski pappersbruk.*

»Hela förra året» — skref han 1887 till Lagerberg — »drömde jag om att i en serie taflor besjunga bilder från Sveriges natur och andra minnen från det senaste besöket, men däraf vardt föga eller intet. De lyriska stämningarna äro oberäkneliga och låta ej befalla sig.»

De svenska dikterna äro situationsbilder och lokalskildringar af det slag, hvarmed Snoilskys

Digitized by Google

sångmö alltid visat sig förtrogen. Dock låter det sig icke neka, att hon trifs bättre i färgrikare nejder. En kritiker — J. A. Runström — anmärkte redan 1881 [1]) »den betydande roll koloriten eller det pittoreska spelar i Snoilskys skaldskap och att, då man rätt fått syn härpå, man lätt kunde frestas till det antagandet, att hans fantasi nödvändigt behöfde de stora synerna, det rika färgskimrande lifvet för att äggas till kraftig produktion och att hans poesi därför måste blekna och tråna hemma i det färglösa Norden».

Ett präktigt skaldestycke är hyllningen åt Runebergs minne såsom *Finlands värn* gent emot stormar från öster:

Om molnet kommer, orkanens tolk,
Och visar sin knutna hand,
Den man, som sjungit ihop ett folk,
Än skyddar i sången sitt land.

Men den betydelsefullaste af de från resan inspirerade dikterna är den först sommaren 1886 fullbordade *Vid Valkiakoski pappersbruk.*

Det är en i hela sin läggning rent af typisk Snoilskydikt, med dess poetiska symbolisering af en yttre iakttagelse. I lumporna, som söndermalas i papperskvarnen, ser han *lidandets* symbol, och det som skall tryckas på dessa trasor, hvilka druckit svett och blod och tårar, blir den gamla sagan om sorg och brott, om smärta och död. Men från något blad bland dessa tusen ark skall en röst öfverklinga bruset; det är barmhärtigheten, som i sitt bad renar de trasor, dem människor försmådde:

[1]) Ny Svensk Tidskrift sid. 447 noten.

Digitized by Google

Mot lidandet är ställdt ett annat ord:
Medlidande... När det går ut kring världen,
Kanhända från en Dostojewskis bord
På tiggarns klutar det begynner färden.

Närmast efter hemkomsten till Dresden började Snoilsky syssla med tanken på nya Svenska Bilder. En anekdot, som han läst i Biografiskt lexikon, under rubriken Tibell, gaf honom idén till *Den trettonde mars* [1]), bilden af den störtade Gustaf IV Adolf, i det ögonblick det går upp för honom, hvad det är som orsakat hans olyckor och hans fall. [2])

Något år innan Snoilsky skref dikten, hade han för öfrigt i ett bref till Lagerberg, som på drottningens af Sachsen uppdrag intresserat sig för hemförandet af Gustaf IV Adolfs stoft, uttalat sig i viss mån tvekande om, huruvida det vore klokt medgifva detta, enär det kunde tydas, som hade man en skuld att afbörda; härefter hade han tillagt: »Den stackars Gustaf IV må gärna erkännas hafva ägt många enskilda dygder, men hvad hans afsättning beträffar, hade denna endast det felet att komma två år för sent.» Det är också de *enskilda* dygderna hos den olycklige monarken, Snoilsky i sin dikt låter verka försonande.

Ganska egendomligt är att iakttaga motsatsen i uppfattningen af den olycklige Gustaf Adolf hos Runeberg och hos Snoilsky.

[1]) Ny Svensk Tidskrift januari 1886.

[2]) Den här efter Crusenstolpe meddelade anekdoten omtalar, hurusom Gustaf IV Adolf vid åsynen af de trasigt klädde, af hunger, köld och mattighet vacklande landtvärnsmännen bestört frågat, huru saken hängde ihop, under det en stråle af ljus började skymta i det dunkel, hvari man höll honom. Tibell hade emellertid då afvändt spörsmålet med en antydan, att ungdomen möjligen tagit sig för mycket till büsta under den gästfrihet, som obetänksamt visats den.

Digitized by Google

Den förre framställer honom — i enlighet med den allmänna folkopinionen — såsom den löjlige dåren, hvilken söker axla Karl den tolftes skrud och föra hans svärd. I motsats till denna ironiska bild, som verkar med komisk styrka, uppfattar Snoilsky konungaskepnaden tragiskt, såsom ett offer visserligen för sin egen inskränkthet och envishet, men ock för andras sanningslöshet och brist på uppriktighet. Och Snoilsky har härvid, liksom senare den romanförfattarinna, hvilken skildrat »Konungens» utvecklingshistoria, framhållit de försonande momenten i hans psykologi: hans rättrådighet, hans sannfärdighet.

Hur kunde det gå så förtvifladt slätt,
Så jämmerligt som det gjorde?
Han var ju en kämpe för sanning och rätt,
Därtill en Herrans smorde!

— — — — — — — — — — — — —

Och åter ensam emot sitt bord
Han sjönk, den beklagansvärde.
Uti sitt mörker ett sanningens ord,
En stråle af ljus han begärde. [1])

[1]) Synpunkten af Gustaf IV Adolf — Napoleonsfienden — såsom *sanningens* och *rättens* målsman har tidigt framkommit i världslitteraturen.

Redan 1802 skref *Wordsworth* följande sonett, offentliggjord 1807.

The King of Sweden.

The voice of song from distant lands shall call
To that great King; shall hail the crowned Youth
Who, taking counsel of unbending Truth,
By one example hath set forth to all
How they with dignity may stand — or fall,
If fall they must. Now, whither doth it tend?
And what to him and his shall be the end?
That thought is one which neither can appal
Nor cheer him; for the illustrious Swede hath done

Digitized by Google

Rätt »con amore» sysslade Snoilsky i december 1885 med en annan svensk bild, den stora dikten till fru Lenngrens ära, hvarmed han firade Akademiens hundraårsjubileum mars 1886: *En afton hos fru Lenngren.*

Då Wirsén skulle skrifva själfva den egentliga festdikten till akademiens högtid, hade Snoilsky för afsikt att bjuda »ett lyriskt intermezzo», men det råkade bli »en hel historia i tre afdelningar».[1]) — »Jag säger med Walter Scott: hade ej tid att skrifva kort».[2])

Ofvan — sid. 19 — är omtaladt, huru högt Snoilsky ställde den gustavianska skaldinnan. Han afsåg, skref han, icke något retoriskt praktstycke i vanlig stil, utan ett försök att genom anbringande af små realistiska drag gifva en någorlunda åskådlig skildring af skaldinnans husliga interiör och umgänges-

The thing which ought to be; he stands above
All consequences: work he hath begun
Of fortitude, and piety, and love,
Which all his glorious ancestors approve;
The heroes bless him — him their rightful son.

Bekant är ock den unge *Victor Hugos* ode till "Colonel Gustafson", september 1825, där det bl. a. heter:

Pour mériter ce rang auguste,
Aux vertus par le ciel offert,
Qui plus que lui fut noble et juste?
Et qui, surtout, a plus souffert?
Cet homme a payé tant de gloire
Par des malheurs que la memoire
Ne peut rappeler sans effroi:
C'est un enfant des Scandinaves;
C'est Gustave, fils de Gustaves,
C'est un exilé, c'est un roi.

[1]) Snoilsky räknar då andra sångens båda afdelningar som två.

[2]) Bref till Klemming 18 dec. 1885.

Digitized by Google

krets, alltsammans grupperande sig kring en liten diktad situation:

»Jag äger, till exempel bland mina källor en fullständig planritning af fru Lenngrens bostad, med uppgift på möblemangets utseende o. s. v. Men dessa yttre detaljer gifva endast ramen till bilden, det anekdotiska förrådet beträffande själfva personen är, som du vet, förvånande sparsamt, då man betänker hvilken hög plats hon innehar i litteraturen. Man har ju ej ens en noggrannare beskrifning på hennes yttre apparition, utom ett par medaljongbilder, efter gammal idealistisk uppfattning försedda med lagerkrans (»spenat i håret», lär hon själf sagt) och hårklädsel à la grecque.»[1])

Därför var Snoilsky angelägen att få kännedom om mera intima enskildheter. Förgäfves sökte han i en gammal uppsats i tidningen »Tiden», som han mindes sig ha läst i sin barndom, några sådana, och han lät äfven efterhöra hos mig, som då sysslade med en monografi öfver fru Lenngren, om jag tilläfventyrs kände några biografiska smådrag, hvilka kunde göra den lilla poetiska genrebilden mera åskådlig.

Efter diktens offentliggörande skref han ock, att han hoppades, det jag icke upptäckt något direkt fel mot tiden eller kostymen; han hade ej anspelat på någon dikt, som ej veterligen varit författad 1796, och den enda licentia poetica han tillåtit sig var att lägga en butik midt emot fru Lenngrens bostad, ehuru Klemming upplyst om, att det endast fanns en mur.

För öfrigt hade han icke lust att komma till jubelfesten för att läsa upp poemet; han ansåg det

[1]) Bref till Klemming.

Digitized by Google

vara »nog starkt realistiskt i stil och diktion för det festliga tillfället».

Han var senare, enligt hvad K. A. Melin antecknat (1890), icke rätt nöjd med första afdelningen, som vållat honom stort besvär, och han ansåg, helt visst med orätt, att det kunnat vara nog med den andra.

Man har kallat Snoilsky en eftergustavian — om med rätt eller orätt, därom kan stridas. Säkert är, att han tagit i arf rätt mycket af den gustavianska tidens klarhet, fina vett, dess spirituella behag och stränga formsinne. Och i denna dikt biktar han sin sympati för den krets, som slog ett slag för sundt förnuft, och särskildt för den »osynliga», kvinnliga medlemmen i den akademiska kretsen.

> Guitarrn är stum på Bellmans fattiggraf,
> Den sprungna bågen läggs på Kellgrens kista.
> Då är det *hon*, som fängslar land och stad
> Med några visor i ett tidningsblad.

Snärten åt »svärmaren» Reuterholm, »ljusets fiende», är i någon mån orättvis; dennes förhållande till våra vitterlekare tål att ses äfven från annan synpunkt än den traditionella [1]); men ett poem är ju ingen litteraturhistorisk afhandling. Med kärleksfull pietet framtrollar skalden *interiören* af det hem, där som det en gång försmädligt sades »tépresidentskan för akademiherrarne» förde spiran.

Det är en af de vackraste hyllningar, som en svensk diktare ägnat en föregångare, en hederssång, hvilken verkar desto mera kraftigt som den ej blott *prisar,* utan ock *skildrar;* den ger ett stycke

[1]) Reuterholms brefväxling i Riksarkivet lämnar därom intyg.

Digitized by Google

lif, en verklighetsbild, som ställer den gustavianska tiden i dess älskvärdaste dager.

Ännu en svensk historisk bild är att nämna; det är *I Svedenborgs trädgård*, som tillkom sommaren 1886 och som Snoilsky offentliggjorde i den godtköpsupplaga af samtliga Svenska Bilder, hvilken då utgafs, närmast för skolornas skull, där de börjat läsas. Dikten utgör en lekfull anekdot om den store andeskådaren som barnavän.

Smärre dikter, hvilka tillkommo under senare delen af 1885, voro *Tidningspojken*, offentliggjord i Julkvällen 1885 — besläktad med »Olika synpunkter», utgör den en hyllning åt det nyttiga, morgonfriska arbetet i motsats till drönarlifvet — *Utom tullen*, en liten vemodsfull situationsbild, som meddelades i en välgörenhetskalender, »Dagsländan», och *Vid urskogsgränsen*, som trycktes i Svensk kalender för 1886, men som icke medtagits i den fjärde samlingen. Det är en bild från striden mellan det bortdöende urfolket och en frambrytande kultur.

Han stod där vid urskogsgränsen,
De gamle jättarnes son,
Såg slätten därnere brukas
Af småfolket långt ifrån.

De byggde tempel och gårdar,
De grofvo och hägnade in
Och döpte om sina täppor
Beständigt med min och din.

Då greps han af rasande vrede;
Med klubba i björnstark hand
Han rusade ned på åkern,
Gick löst på närmaste man.

Digitized by Google

De togo alla till fötter,
Men borta i byn slogs larm;
Försåtligt ett slungadt bronsspjut
Begrof sig i jättens barm.

Liksom en stupande fura
Han sjönk bland gungande ax;
Nu vardt det af små och stora
Ett stim kring den fallne strax.

De mätte hans väldiga skuldror
Och prisade gudarne visst,
Som lärt dem att fälla de starke
Så lyckligt med konst och list.

Men inne i urskogsmörkret
Bland mossiga hällar grå,
Där väntade jättekvinnan
Med sina hungriga små.

En ekorres snabba prassel,
En susning i tallens topp —
Otåligt strök hon ur pannan
Sitt gula hår och såg opp.

Och gång efter gång förgäfves
Ett lekande gossepar
Sprang fram några steg mot snåret
Och ropte: nu kommer far!

I februari 1886 mottog Snoilsky underrättelsen om den käre vännen Edvard Bäckströms bortgång. Till deras gemensamme förtrogne Wikblad, som underrättat honom om dödsfallet, skref han:

Alltså är då vår käre Edvard ej längre bland de lefvande — jag tyckte i höstas efter återkomsten från Hjo, att han hade tagit sig mycket, och kunde ej föreställa mig, att hans slut skulle vara öfverhängande. Frid med den gode,

Digitized by Google

trofaste vännens minne! Du har i sanning rätt uti att den gamla ungdomskretsen på ett sorgligt sätt glesnar. Vi öfverlefvande skola så mycket trängre sluta oss tillsammans med vår skatt af gemensamma minnen. Vår vän Edvard var, som vi veta, på de sista åren ej mer densamme som i yngre dagar. Hans förstörda hälsa hade äfven inverkat på det fina och ömtåliga strängaspelet i hans inre, men hjärtats godhet, trohet och pålitlighet öfverlefde på ett oförgätligt sätt aftagandet af de lysande, men mera flyktiga egenskaperna. För världen blef han kanske icke *allt* hvad han var ämnad till, men för oss, som han höll af och som älskade honom tillbaka, är hans minne ingen *torso* — för oss står han hel, hel i det ädlaste och bästa. Nu är förmörkelsen, den som jordiskt lidande framkallat, för alltid öfverstånden.

Edvard bad mig en gång i ett bref — jag vill minnas med anledning af grafverserna öfver Bohman — att på samma sätt skänka äfven honom en blomma, då han ej skulle finnas mera. Jag slog då bort det som ett skämt, men erinrar mig nu hans ord med djupt vemod. Några stackars strofer af den lyra, som han älskade, är den enda gärd jag kan gifva — men den skall han få.

Det skaldestycke, Snoilsky med dessa rader bebådade, var den sorgedikt, som återkallade barndomsminnena från skolbänken, sångidrotterna i studentkammaren, triumferna å skådebanan och som slöt med en anspelning på vännens dikt om Syrenerna:

> Din sångarvår var kort; du känt det ofta,
> Då till din egen sinnebild du satt
> De violetta blommor, hvilka dofta
> Ifrån en majdag till en juninatt.

Sommaren 1886 tillbragtes af Snoilsky och hans familj på Sandhamn, där den sköna ensamheten mellan gråa klippor och den blånande hafsviken outsägligt tilltalade honom, och där hans små

Digitized by Google

fröjdades åt att tumla omkring bland lots- och fiskarebarnen. Något arbetade han här på sin nya diktsamling, men icke så mycket, som han hoppats hinna med, och till hösten kunde den i hvarje fall icke blifva färdig.

Omedelbara frukter af vistelsen å detta fiskeläge voro dikterna *Namnet i klippan* med dess rörande hyllning åt förnöjsamheten, lyckan och troheten i det ringa kallet, åt det enkla hemmet med dess egen prägel och med namnet hugget i klippan, därför att det var en bostad för lifvet, samt *Lyckliga dagar på Sandhamn,* där skalden tecknar ett genreporträtt af sig själf vid skrifbordet utanför mästerlotsänkans stuga, omgifven och störd af sina små.

> Men hela dikten stannade i stöpet
> Och vardt till detta enda: jag är lycklig!

Då Snoilsky i november 1886 till årets »Julkväll» sände Seligmann ett nytt poem, tillade han: »Jag tror, det duger».

Denna dikt var *Poesiens vandring,* hvilken skulle gifva anledning till en liten vitter strid.

Skalden skildrar först en fest på solbelysta höjder för lyckans barn; poesiens gudinna sväfvar omkring de rika borden och bringar underbara rosors gärd till de öfvermätta. Denna krets, som hållit dagens bekymmer fjärran, har lefvat i en värld af harmonisk skönhet och sökt borttaga malörten i nektarskålen — de lidanden som ett annat släkte djupt under de lyckliga utstår — genom en handfull allmosor. Poesiens gudom styr nu vandringen ned till själfva nödens hålor; hon står stum

Digitized by Google

inför synerna ur hungerns herradömen, och då hon bjuder sina blommor, svaras det:

Hon bringar blommor, blommor blott, åt *oss!*

Slutstroferna innebära en dyster profetia. Hur djärft det än säges, att allt är väl beställdt, så står dock icke tviflet att hugsvala; tunga spadtag undergräfva samhället.

Tiden gnagde grunden
På åldrad värld, från hvilken sången flytt.

Det finns i själfva anslaget af detta poem något, som erinrar om en af dikterna i Almas Efterladenskab i Paludan Müllers »Adam Homo»:

På Middelaldrens Borge, man fortæller,
Stod Dandsen tidt og Gildet ovenpå,
Mens nedenunder, i den skumle Kjælder,
I Lænker smægtende de Fangne låe.

Sådan sig Himmerige mange drømte.
De Salige sad høit i Herlighed,
Mens nedenfor med Hylen de fordømte
I Mørkrets Dyb en evig Pine led.

Hvem havde holdt det ud i Dandsens Vrimmel,
Hvis Fængslets Suk var trængt til Borgens Sal?
Hvem kunde finde Freden i en Himmel,
Hvor end man troede på en evig Qval?

Själfva innebörden i poemet är en förklaring, att »det sköna», diktkonsten — ja konsten öfver hufvud — måste förklara sig insolvent inför de kraf, som tidens orofyllda sociala förhållanden ställer, eller som skalden uttalade i ett nyss anfördt bref till Estlander: »*Skönheten* framstod som ett hån mot allt det verkliga elände, som mötte vid hvarje steg i lifvet.»

Digitized by Google

Dikten framkallade en gensaga från *C. D. af Wirsén*, som i Stockholms Dagblad för 15 december offentliggjorde ett lika nämndt skaldestycke, hvari det bl. a. hette om poesien:

Hon trodde ej om hårdhet blott de rike
Och ej att dygd blott finns i armods dal.
— — — — — — — — — — — — — — — —

Hon icke grumlar gärna, men förklarar;
Hon ej förbittrar, men försona vill.
— — — — — — — — — — — — — — — —

Ej stoft hon skytt på fotens fina sålor,
Men hällre än att säga »mörkt är allt»,
Hon sökte, när hon kom till nödens hålor,
Att tända ljus och eld, där det var kallt.
— — — — — — — — — — — — — — — —

Ej från en åldrad värld skall flykta sången,
Blott *där* hon hämtar mod i dagens kvalm —
Tills hon sin vandring gör för sista gången
Till rymd där jordisk sång blir himmelsk psalm.

Snoilsky antog, enligt hvad han skref till Seligmann, att Wirsén uppfattat hans dikt såsom angrepp på sin egen poesi.

»Tvärtom! Det är snarare *min* egen, som jag där suttit till doms öfver, nämligen öfver den eudämonistiska skönhetskult, som jag i så långa tider offrat åt. — — — Att polemisera genom att åstadkomma en vandring n:o III, där den arma poesien på sin gyllene koturn åter skulle ut och skumpa, det faller mig icke in.»

Emellertid fortfor Poesien att »vandra», tack vare andra poeter [1]).

[1]) Exempelvis offentliggjorde en af tidens yngre skalder under märket "Tertius interveniens" i Nya Dagligt Allehanda för den 17 december en längre dikt, som närmast var riktad mot tendenspoesien och tidens dystra lynne.

Digitized by Google

»Hvad säger Ni om» — skrifver Snoilsky i mars 1887 till Otto Borchsenius — »att Poesiens vandring ännu alltjämt fortfar i de svenska provinsbladen? Jag har nu sett ej mindre än sex olika poetiska repliker därpå, och förmodligen finnas ännu flere.»

Närmast sysslade Snoilsky med tvenne större dikter af episerande art och som fängslade hans intresse. Den ena var *Aurora Königsmark.*

Snoilsky hade under vistelsen i Dresden väl ofta drömt sig hän till de tider, då Karl den tolftes motståndare,

> Augustus, boren af Sachsen
> Och Polens valde monark,

residerade i Elbestaden. Och vid hans sida framträdde då inför hans fantasi den sköna, kloka och lärda svenskan, som var den »starke» konungens älskarinna och premierminister. Åt hennes fruktlösa försök att stifta fred mellan sin herrskare och sitt hemlands monark, kändt från den bekanta Tegnérska strofen:

> Högbarmad, smärt, gullhårig,
> En ny Aurora kom;
> Från kämpe tjuguårig
> Hon vände ohörd om,

ville Snoilsky gifva en ny och ädlare innebörd.

Snoilsky låter henne drifvas till sin fredmäklarbedrift af *fosterlandskärlek* och beundran för sitt hemlands unge hjälte. Hon ensamt hade talat mot kriget; hon skulle nu frambära Augusts bön om en bättre fred.

Det må vara — som Estlander påvisat och som Snoilsky medgaf — att det ligger något ohisto-

Digitized by Google

riskt, osannolikt i denna Auroras fosterlandskärlek, sådan den framträder i uttryck som dessa:

Jag älskar Hans Kristofers
Och Otto Vilhelms land.
— — — — — — — — — —

Med några pänndrag plundrad
På ärfda herresäten,
Förskjuten och förgäten
Jag har dig ändå kär.
— — — — — — — — — —

När dina murar höllo
Och när de falska föllo,
Då var jag svensk. Jag jublat
På Narvas, Dünas dag —

eller i hennes sorg öfver Pultavas nederlag, trots den skymf, hon fått röna af Karl. Men det ligger dock onekligen en tragisk poesi, en nästan Victor Hugosk kontrastverkan i detta motiv: svenskan, som är mätress åt svenskfienden och som täres af kärlek till sitt hemland och sin herrskares besegrare.

För denna poetiska tanke, som låg Snoilsky, den biltoge fosterlandsdyrkaren, så nära, får man bortse från att fosterlandsbegreppet knappast vid skiftet mellan sjuttonde och adertonde seklen ägde den styrka som senare, vare sig för kondottierer af Königsmarkarnes art eller för mätresser af Auroras. Den psykologiska motiveringen är genomförd med mycken styrka, och Estlander betonar, att »vore det fråga om uppränningen till ett drama, kunde omtanken knappt vara större».

Dikten, som består af sju sånger och är Snoilskys längsta poem, är för öfrigt ojämn. Högst stå

Digitized by Google

i min tanke första och femte sångerna. I den första utvecklar Snoilsky en behagfull komik, som i ton och stil något påminner om den gustavianska, särskildt om fru Lenngrens. Man märke strofer som dessa:

I Dresden visas allt ständigt
För gapande eftersläkt
Den hästsko, som högst egenhändigt
I tvänne hälfter han bräckt.

Lik Herkules spännande höften
Och lutad mot klubbans skaft,
Han bröt ock de starkaste löften
Med rent af ohygglig kraft [1]).

Eller

Som hjorten och vilda svinet,
De sköna föllo i strid,
Ty dygden var skör som porslinet
I August den starkes tid.

Öfverlägsnast är femte sången, som skildrar hofvets forna förtjuserska såsom abedissa i Quedlinburgs jungfrustift, där »lifvet kryper i nötta spår, med trötta steg»,

Och vanan vallmodroppar dryper
På såret i en barm som teg.

Lefvande framstår den fallna favoriten i dessa quatrainer:

[1]) Den poetiska karrikatyren af August är naturligtvis ej historisk. Lektor Hallendorff har nyligen i en uppsats om Karl XII och August kritiserat de traditionella teckningarna såväl af Karl XII:s som Augusts deltagande i denna konflikt och anmärkt, att man dömt båda för strängt och att särskildt August "tett sig som den kuriösaste karrikatyr af statsman och krigare", men att man på senare tid, särskildt i Sachsen, börjat nagelfara urkundernas vittnesbörd och därvid visserligen gått till motsatta öfverdrifter. (Hist. Tidsk. 1905, s. 74.)

Digitized by Google

Ej längre i gavotten rör sig
Den växt, som hofvets afund väckt.
Junoniskt långsamt nu hon för sig
Med kambrik på sin svarta dräkt.

Den mogna skönhet August glömmer,
Af hvem är väl dess höst begärd?
En page kanske om henne drömmer,
Af sjutton årens tånad tärd.

Och hvilken liten historisk situationsbild gifva ej dessa fyra rader:

Så lefves i den lilla staten
Hvar kväll, då stiftsfrun tar emot
Vid l'hombrebordet och muskaten
Uti små glas på svarfvad fot.

Själf hade Snoilsky fäst stora förhoppningar vid denna dikt — förhoppningar som gäckades. Poemet hade vuxit under utarbetandet. I april 1887 omtalar han, att han för att författa ett poem till publikationen »Från Mälarstrand» — »Stockholmsbild» — måst lägga åsido Aurora Königsmark, »en längre berättande dikt i fem sånger» [1]). I juni omtalar han den som en dikt i *sex* sånger, »det längsta versstycke jag författat», och då han i juli sänder det till Stockholm, är det i sju afdelningar och med följande förord: »den längsta dikt jag skrifvit (måhända äfven i vissa afseenden, psykologiens och detaljernas rikedom, den bästa)»; i augusti skrifver han, som eljes var så blygsam i fråga om sina egna alster: »Vid förnyad genomläsning af Aurora Königsmark, finner jag mitt in-

[1]) Första sången meddelades i Ny Sv. Tidskrifts majhäfte.

Digitized by Google

tryck bekräftadt, att detta stycke är n:o 1 af allt hvad jag i poetisk berättelseväg åstadkommit»[1]).

Under sådana förhållanden förstår man, att Snoilsky missmodigt såg kritiken ställa sig jämförelsevis oförstående, och särskildt Estlander ur rent historisk synpunkt utdöma motivet.

Snoilsky svarade denna sin främste och eljes mest förstående kritiker, nov. 1888:

Att Aurora Königsmark lämnar åtskilligt öfrigt att önska har du nog rätt i; jag vill här endast försvara mig emot att illa hafva återgifvit den *historiska* bilden. Jag har aldrig menat, att hon skulle vara strängt historisk. Händelsens yttre grundlinier har jag respekterat, men hvad angår de inre psykologiska momenten, har jag diktat på fri hand, anseende det vara tillåtet med en blott och bart historisk bifigur att tillägga henne känslor och stämningar, som jag nogsamt vet, att hon icke ägt eller kunnat äga. Det gäller här blott, om karaktären, så som jag tänkt mig den, utvecklas följdriktigt. Det torde icke hafva lyckats mig, åtminstone har kritiken varit enig i att finna det; men detta oaktadt tror jag, att *en* bland sångerna som detaljskildring betraktadt tillhör det bästa i boken; jag menar den som börjar »I Quedlinburg nu lifvet kryper etc..

En annan större dikt var *Ginevra*, som Snoilsky redan påbörjat 1881, men som lades åsido och först nu fullbordades. Den behandlar en gammal florentinsk sägen, som redan Shelley börjat bearbeta, ehuru hans poem blott föreligger som fragment. Den Snoilskyska dikten är hållen i en stil, snarlik den som Byron använder i sina smärre berättelser. Själfva den gamla sägnen, fäst vid en gata i Florenz, omtalar, hurusom Ginevra älskade Antonio Rondinelli

[1]) Ur bref till Seligmann.

Digitized by Google

— hos Snoilsky en simpel spelman, hvars visor lefde på folkets läppar —, men tvangs att äkta en viss Agolanti.

Dryg och bred,
En tjurhals ofvanför en gyllne ked,
Han skulle bryta denna bleka lilja,
Se'n far och mor först brutit hennes vilja.

Efter att de varit gifta några år, föll hon i vanmakt, ansågs död och jordfästes. Hon vaknade emellertid upp i kyrkan, där hennes lik var bisatt, men då hon uppsökte sin make, afvisades hon som en vålnad. Hon tog då sin tillflykt till Rondinelli och gifte sig med honom. Anklagad för tvegifte, blef hon dock frikänd. Eftersom den ursprungliga Ginevra blifvit af kyrkan förklarad död, hade nämligen den återuppståndna rätt att ingå nytt äktenskap.

Denna sägen har Snoilsky med lätt hand ombildat; han låter hennes vanmakt inträda omedelbart efter bröllopet med den förhatlige Agolanti, och han ger på ett lika fyndigt som vackert sätt åt sägnen en symbolisk vändning, då han lämpar den på hela Italien såsom häfdens slumrande prinsessa, hvilken till sist uppstår från sin bår och förnyar en gammal ättesaga.

Ginevra, af förtryck i grafven bäddad,
Ginevra, ur sin graf af kärlek räddad.

* * *

I maj 1887 företog Snoilsky tillsammans med Adolf Stern ett besök i Weimar till det tyska Goethesällskapets årsstämma.

Digitized by Google

»Vi anlände» — berättar Stern — »en dag tidigare, än stämman öppnades, till staden vid Ilm. Med lifligt, nästan passioneradt intresse uppsökte skalden de minnesvärda platser, som voro honom väl bekanta från hans kännedom om klassisk tysk diktning och om Goethes, Schillers och Herders lefnadshistoria, men som han först nu fick skåda. Jag var hans förare. Bland alla de bevarade minnena från svunna dagar gjorde Goethes »Gartenhaus» i parken det djupaste intrycket på honom, och redan under tillbakagången genom Stern och till Residensslottet vaknade i hans inre de verser, i hvilka han firade Goethes genius' allestädes närvaro och oförgänglighet:

Barn af stunden, här vi vandra
Lika släktet, som försvann;
Oss det gäller som de andra:
Vi äro skuggor.
Den som lefver här — det är han.

Förstärkt blef intrycket genom deltagandet i den minnesvärda generalförsamlingen 21 maj detta år, då Erich Schmidt lämnade redogörelse för sitt fynd af »Urfaust», och genom de färder, som vi gemensamt företogo till Trefurt och Belvedere, vid hvilka många bilder ur Weimars gyllene tid åter uppstodo, och jag med öfverraskning iakttog, huru lefvande människor och förhållanden från denna tid dvaldes i hans fantasi. Snoilsky läste och lefde sig allt djupare in i Goethes dikter; omarbetningen och fullkomnandet af hans tolkningar af balladerna sysselsatte honom allvarligt, och den svenska återklangen af Goethes visor vaknade väl redan då i hans inre.»

Snoilskys egenskap af Goethe-öfversättare skänkte honom en viss medborgarerätt i det tyska samhället. Redan 1884 hade han skrifvit till Seligmann, då han begärde ett par exemplar af sin Goethe-öfversättning: »Det är endast genom att uppvisa denna, som jag hos en eller annan tysk kan dokumentera mig som en 'literary man'.»

Digitized by Google

I Böhmen — det vackra Obergrund bei Bodenbach — tillbragte Snoilsky sju behagliga och stärkande veckor af sommaren 1887 och lade där sista hand vid den fjärde samlingen af sina dikter, som utkom till julen samma år.

I motsats till de båda föregående bär denna samling icke någon sär-prägel inom Snoilskys diktning; de berättande dikterna gifva dock ett visst episkt tycke åt en väsentlig del af dess innehåll.

»Eftersom jag vet, att du med vänligt intresse betraktar mina litterära förehafvanden» — hade han skrifvit i april 1887 till Palmén — »vill jag nämna, att jag till hösten ämnar utgifva mina Dikter fjärde samlingen, en volym af samma omfång som föregående. Jag väntar mig icke mycket däraf. Det mesta har varit tryckt förr i tidningar och kalendrar; det hela har ingen ny cachet i förhållande till de tre föregående volymerna, som hade hvar sin särskilda, utmärkande ton. Jag hoppas ändock, att min diktnings vänner och välönskare för gammal bekantskaps skull skola förunna mig en anspråkslös »succès d'estime»; det blir kanske sista gången jag uppvaktar dem, åtminstone med en lyrisk bukett.»

Diktsamlingen mottogs med varmt erkännande. Den utkom ju, kan man säga, i en tid, då just en ny riktning höll på att bryta in i vår poesi. Men medelålders-släktledets store lyriker kunde alltjämt påräkna sympatier hos läsekretsen, och de anmälningar, som kommo till synes i tidskrifter och tidningar, buro honom nogsamt bud därom.

Likväl rönte — som ofvan antydt — den berättande dikten Aurora Königsmark ej det bifall skalden räknat på.

En missräkning blef det mottagande, som kom en af Snoilsky utförd öfversättning af *Artur Fitgers* »Die Hexe» till del.

Digitized by Google

Redan 1883 skref han om detta stycke till Estlander:

Utfördt med Meiningarnes makalösa samspel och dekorativa resurser, gjorde detta i och för sig snillrika stycke ett intryck på mig, som ingen teaterafton gjort, åtminstone sedan jag i min ungdom såg Dumas fils och Augier på Gymnase och Comédie française. Jag fick strax idén att öfversätta Hexan för svenska scenen och har skrifvit till kompetent håll därhemma, för att få veta, om stycket anses lämpligt för vår scen.

Först år 1886 synes det emellertid ha blifvit uppgjordt, att han skulle öfversätta stycket för Kungliga teatern, och han uttalar på nyåret 1887 för Klemming sina farhågor, att det ej komme att göra lycka, »då det gåfve klerikalismen hugg».

Stycket är ett djärft arbete.

Såsom dess hjältinna framställes en fritänkarinna i ordets mest ytterliga bemärkelse, en lärd kvinna, som förnekar både gudom och ett lif efter detta. Det är en högförnäm adelsdam under Trettioåriga kriget, Thalea, som, under det hon tror sin trolofvade vara död, ägnat sig åt djupgående forskningar tillsammans med en förföljd judisk lärd och som får namn om sig att vara »hexa».

Arbetet, som ju har vissa beröringspunkter med stycken som Nathan den vise och Uriel Acosta, äger tvifvelsutan både dramatiska och poetiska förtjänster, men äfven afgjorda brister som konstverk. Och det är i det hela ohistoriskt, framför allt är den tanken anakronistisk, att de olika sekterna på Trettioåriga krigets tid skulle låta sina tvister hvila för att gemensamt bekämpa *otron;* det är en mera

Digitized by Google

senfödd tanke, efter den franska revolutionens dagar. Det kan dock ha varit författarens mening att i en historisk förklädnad under bilden af svunna dagars argaste förföljelseform gifva en sinnebild af våra dagars strider. Så var ock Lessings Nathan en omklädnad af upplysningstidens åskådningar i korstågstidens dräkt; så Gutzkows Uriel Acosta en förklädnad af »das Junge Deutschland» i 1600-talets. Sedd ur denna synpunkt, är styckets tendens *frihet,* icke blott för hvar *flock af troende,* utan ock för hvar *individ,* i motsats till den allmänna uppfattningen, att hvarje trossamfund skyddar *sina* bekännare, men ropar ve öfver alla, som icke bekänna sig till någon konfession.

Det var nog mera styckets dramatiska och poetiska förtjänster än dess tendens, som lockat Snoilsky att tolka detsamma. Men att denna tendens, som dock i Tyskland flerestädes vållat förbud mot styckets uppförande, likväl icke frånstött öfversättaren, är uppenbart.

Annorlunda skulle förhållandet bli på vissa håll härhemma. Stycket fick efter uppförandet ett rätt oblidt emottagande, som väl till någon del berodde på utförandet. Ursprungligen var hufvudrollen tillämnad Olga Björkegren, som emellertid lämnat scenen, då stycket gafs.

Året efter — juni 1888 — skrifver Snoilsky till Palmén:

De konservativa andarne resa sig väldeligen på den finska landtdagen, men deras svenska själsfränder gifva dem minsann icke efter. Deras sista bragd är slopandet af det

Digitized by Google

åt fåfängliga nöjen ägnade hem, som varit helgadt Patriis musis. Vid debatten härom inträffade det för mig märkliga, att min ringhet för första gången blifva omtalad i en riksdagsdebatt. Det tyska skådespelet *Hexan*, som jag i min enfald ansett vara mera poetiskt än polemiskt, uppfördes nämligen i höstas på Stockholms scen i min öfversättning, men försvann från scenen efter andra representationen, emedan den tongifvande kritiken i »Hovedstadens Aviser» stämplat stycket som ateistiskt. Under teaterdebatten framhöll Waldenström åter denna af teatern och mig i förening begångna synden såsom skäl för slopningen, och så vardt det.

När Snoilsky lämnade sin maka ett exemplar af fjärde diktsamlingen, hvilken han redan i november 1885 i bref till Klemming betecknat såsom den sista lyriska samlingen, skref han å försättsbladet den tjusande tillägnan *Till E.*, hvilken tillägnan sedan prydde den verkligt sista diktsamlingen, af 1897, och där en strof lyder:

Den stråle, ur diktens källa sprang,
Skall varda all;
Här hör du kanske dess afskedsklang,
De sista dropparnes fall.

Kort efter utgifvandet af den fjärde samlingen (nov. 1887) skref han till bokförläggaren Hugo Geber, som efter den Seligmannska firmans separation öfvertagit förlaget af de äldre samlingarna:

Det har allt sin riktighet, att jag tillsvidare betraktar min lyriska verksamhet som afslutad med Del IV. Måhända skrifver jag härnäst någon större sammanhängande dikt i bunden form; måhända öfvergår jag till författarskap på prosa, vare sig dramatiskt eller novellistiskt. Jag är ännu ej på det klara med hvad jag förmår utanför det område jag hittills odlat.

Digitized by Google

En viss misströstan grep honom ock vid denna tid; han började tvifla om den betydelse, hans sångargärning hade för hans land.

Han uttalar sig på följande sätt i ett bref till Estlander november 1888, då han erkänner emottagandet af hans kritik.

Tack, käre vän, för den ingående granskning, du ägnat min fjärde samling, i likhet med hvad du redan gjort med dess föregångare. Behöfver jag säga dig, att jag läst den med innerlig glädje. Ingen af mina anmälare har, så att säga, *kärleksfullt* beflitat sig att uppdaga det bästa jag i dessa dikter velat nedlägga; och där min förmåga icke fullt motsvarat intentionerna, har ingen vidrört bristerna med så lätt hand. Jag är i sanning lycklig öfver att mina dikter vunnit en sådan vän — det hjälper mig öfver mycket tvifvel och missmod, som den litterära smakriktningen i Sverige — om man ens kan tala om något intresse för litteraturen där — eljes ingifver mig. Mina böcker *köpas*, det är visserligen ett faktum, men jag kan aldrig få för mig, att de läsas af annat än ett försvinnande fåtal. Därhemma ligga de på salongsborden, men i allmänhetens hjärta tror jag icke där är någon plats för dem. För hvar gång jag besöker hemlandet [1]) finner jag allt mer och mer klart, att den hemliga växelverkan af ömsesidig sympati, som finnes mellan en omtyckt skald och hans folk, alldeles icke existerar hvad mig beträffar.

Det skulle hafva varit bra kärt att kunna till brefvet bifoga några poetiska bidrag, men tyvärr har jag föga af den sorten. Dels ligger jag alltid i träde några månader efter hvarje ny publikation, dels har detta år icke funnit mig särdeles upplagd. Lilla Elisabeths nu lyckligtvis öfverståndna skarlakansfeber absorberade mig för längre tid; så kommo andra, redan omnämnda ledsamheter, hvilka verkade till den grad nedstämmande, att jag hardt när började betrakta mitt litterära sysslande som alldeles gagnlöst. Nu skall jag till

[1]) Snoilsky hade sommaren 1888 ånyo besökt Sverige.

Digitized by Google

att anstränga mig igen; så länge jag kan draga en så pass betydlig inkomst däraf som fallet är, har jag icke rätt att slå strängaspelet i väggen. Så länge det ger godt hus, får jag hålla vid, allmänheten obetaget att sysselsätta sig med annat under föreställningen. Jag bifogar ett litet impromptu, en stämningsbit kallad »Nya och gamla Stockholm», som dock tillsvidare endast är för portföljen, icke för tryckpressen. Du känner nog till sådana utbrott af mismod, som vi alla hafva, men det gäller att icke låta kufva sig däraf. Hur vedervärdigt än mycket i tiden förekommer mig, glömmer jag bort alltsammans, när hela familje-fyrväpplingen är tillsammans, när jag ser de mina omkring mig. Vi äro som fyra blad på en stjälk och lefva uteslutande med och för hvarandra.

Den dikt, som Snoilsky omtalar i detta bref — »Nya och gamla Stockholm», och som först offentliggjordes i »Jul» 1889 — utgör ett beprisande af det *gamla* Stockholm i nattstämning, hans ungdomsstad, »svärmisk, rik på sång och fägring», i motsats till det nya Stockholm — »dagen, full af öfvermodig ton», i hvars skarpa ljus han ej fann sig hemma.

Snoilskys lyriska alstring efter utgifvandet af hans fjärde diktsamling och till hemflyttningen 1890 utgöres för öfrigt endast af följande dikter: *Täflan* (i Svensk Kalender för 1888; 1887); *Till Fratres amicitiæ veræ* (1888); *Till Grekland* (1888); *Vibyholm* (Svea för 1889; 1888); *Citron och Nyponblomma* (Julkvällen 1888); *Ett minne från Molde* (»Julrosor» 1889); *Lyckoprins* (Svea 1890; diktad i augusti 1889); *Stridiga andar* (Julkvällen 1889); *Ericson och Monitor* (Album för litteratur och konst 1890).

Bland dessa är »Till Fratres amicitiæ veræ» ett af de många intygen om Snoilskys trofasta hjärtelag mot gamle vänner och gamla minnen. Från

Digitized by Google

fjärran ort sänder han till de forna lyceikamraterna, som fira trettioårsminnet, sin hälsning:

Med bägarn jag ej kan klinga
Vid skål som ur hjärtat sprang:
Ur rimmen söker jag tvinga
En glasharmonikas klang.
Amicitiæ fratres veræ,
Ur fjärran hälsar jag er,
I dagens gäster, och flere,
Som aldrig samlas här mer.

Citron och Nyponblomma är ett behagfullt berättadt japanskt plaisanterie om den verkan en spegel gör hos ett släkte, som icke anar dess tillvaro.

»Jag hörde nyligen» — skrifver Snoilsky — »berättas ämnet som anekdot, hvilken föreföll mig till den grad löjlig, att jag ej kunde motstå frestelsen att poetiskt behandla den. Fastän det komiska icke tillhör min speciella genre, tror jag icke, att sagan förlorat på min behandling. Åtminstone skall du finna verserna gjorda con amore.» [1])

På vår tid, som sett japaneserna i civilisation minst sagdt mäta sig med européerna, verkar dikten något öfverraskande.

I *Lyckoprins*, dikten om den lille resanden, som vid en järnvägsolycka icke anar faran, behandlar Snoilsky poetiskt en tilldragelse, som han iakttagit vid en järnbaneurspåring i Schweiz sommaren 1889, om hvilken han förtäljer:

Jag kan berätta, att jag och de mina i går, då vi hitkommo, hardt när råkat ut för en stor olycka, då nämligen på vårt tåg lokomotivet och kolvagnen utspårade och krossades. Som farten, till följd af stationens närhet, redan var saktad, lyckades det att kunna hålla passagerarevagnarne

[1]) Bref till J. Seligmann 13 november 1888.

Digitized by Google

kvar på spåret, men hade olyckan händt några ögonblick förut, då vi gingo för full iltågsfart, hade förmodligen hela tåget utspårat — — — Jag känner mitt blod isas vid tanken på det öde, som kunnat drabba icke mig, men de tre som jag älskar högre än mig själf. [1])

En betydande dikt är *Stridiga andar*, i hvilken skalden gifvit poetisk gestalt åt de skilda åskådningarnas och intryckens strid om ett ynglingasinne. Och i *Ericson och Monitor*, hvilken var färdigskrifven, då Melin år 1890 besökte Snoilsky i Dresden, har skalden, inspirerad af en nyss läst John Ericsonsbiografi, bringat den store emigrantens minne en hyllning och med sitt fosterländska spårsinne skildrat hans bragd såsom Sveriges insats i slafverifrigörelsen.

För öfrigt planerade han redan sommaren 1888 en större poetisk berättelse eller en diktcykel på omkring 4 à 5 ark, hvarom han brefväxlar med Geber på hösten samma år, då han hoppades att fram på nyåret kunna lämna gynnsamma underrättelser om idéns framträdande i synlig form.

Men Snoilskys produktion dessa sista år af hans Dresdenertid var af flere skäl föga ymnig, icke minst på grund af att hans framtids planer voro osäkra och att oron härför pinade honom.

Du förstår — heter det i ett bref af oktober 1889 till Estlander — att medan allt för den närmaste framtiden står och väger, det poetiska lynnet, detta rörliga vatten, som hvarenda förbitågande molnsky förmörkar, icke kommer till sin rätt. Den ro, det glada mod, som jag behöfver för att kunna helt öfverlämna mig åt diktens ingifvelser, vill icke återkomma. Den djupa och berättigade misstro, som hos mig uppkommit gentemot hemlandet, däri jag känner mig

[1]) Bref till Klemming, dagtecknadt Weesen am Wallensee 11 augusti 1883.

Digitized by Google

vara absolut öfverflödig, hviskar oupphörligt till mig: hvartill tjänar sång och spel? Det är med verklig vedervilja jag söker framtvinga den poetiska stämningen i och för de gamla vanliga bidragen till årets kalendrar o. d. Jag har hvarje år så godt som gjort upp med mig, att det skulle vara slut med dessa poetiska servituter, men så kommer jag mig icke för att i rätt tid säga »nej» till den ena sollicitoren, och därmed har jag äfven bundit mig för de andra. Rika äro de icke, dessa återstående ax efter slutad skörd.

Under sådana förhållanden rann hans plan att försöka sig såsom dramatisk författare alldeles isär.

Tanken på arbete för scenen var dock gammal. Redan 1881 finner man honom i bref till Klemming omtala dessa afsikter; under Meiningarnes upprepade besök i Dresden fick tanken ny näring. Under vintern 1887 skrifver Snoilsky: »Jag njuter och frossar af absolut poetisk improduktivitet, men studerar ifrigt Meiningarne hvilka vi haft den lyckan ett hafva här en hel månad.»

Då Estlander anmälde Snoilskys fjärde diktsamling, gör han anspelningar på de dramatiska dragen i vissa dikter och yttrar:

Den träffande, stramt hållna karaktäristiken skulle lätt, tycker man, kunna öfvergå till scenisk gestaltning; om sedan jämväl det för dramat egendomliga framställningssättet skulle på samma sätt stå skalden till buds, återstode naturligtvis att se. Som en teknisk studie torde man emellertid få anse öfversättningen af Fitgers »Hexan», och ingen vän af svensk vitterhet kan väl annat än med lifligaste intresse tänka på en sådan utveckling, om det därmed skulle lyckas denna vitterhet att en gång erhålla en verklig dramaturg.

Och Ibsen uppmuntrade honom ju efter samvaron i Molde 1885 att gripa sig an med ett dramatiskt ämne.

Digitized by Google

Det kom till och med ut ett rykte — i Aftonbladet, mars eller april 1888 — att Snoilsky förberedde ett drama. Visserligen förklarade han det »bara vara en anka» och tillade: »Gud vet, hvar folk får sådant ifrån». Men alldeles utan grund var dock icke denna uppgift. Det ämne, som främst lekte honom i hågen nu och tidigare, var de båda Messeniernes tragiska öde.

Han tilltrodde sig emellertid icke att lösa uppgiften. Hans hopp att kunna föra sin sångmö öfver på dramats mark förblef ouppfylldt.

Bland andra litterära uppgifter, som han planlade, men som icke kommo till utförande, voro ett par antologier. Den ena skulle omfatta utländsk lyrik, öfversatt af svenska skalder, men Richard Bergströms »Främmande lyror» kom honom i förväg, och ehuru Snoilsky ej rätt gillade denna antologis plan, uppgaf han dock sin egen.

»Jag hade eljes tänkt» — skrifver han i november 1887 till Geber — »att utom äldre öfversättningar för min projekterade antologi dels själf, dels genom andra åvägabringa enkom gjorda öfversättningar från sådana främmande skalder, hvilka vi hittills icke haft några svenska tolkningar utaf, hvarigenom jag skulle gifvit en fullständig profkarta på alla länders bästa lyriska skalder, representerade genom goda efterbildningar. De gamla förnkvädena hos de respektive folken skulle jag lämnat å sido, endast upptagande stycken ur de sista 2 à 3 århundradenas poesi — den moderna med ett ord.»

Han tillägger ett par månader senare:

— — — Bergström har löst uppgiften på ett helt annat sätt än jag tänkt göra. Han har sålunda tagit med folkvisor, fragment ur alla möjliga forntida epos-dikter, med ett

Digitized by Google

ord, trott sig kunna gifva en fullständig bild af alla folkslags poesi i dess historiska utveckling. Jag tror det vara oriktigt att i en sådan antologi upptaga dylika poetiska minnen från folkens barndom — för att blifva njutbara fordra de en hel apparat af litterära och historiska noter, som en dylik bok ej kan gifva.

Härefter kommer han in på den andra antologiplanen:

En svensk antologi skulle jag äfvenledes en gång hafva lust att redigera — icke ordnad kronologiskt som Eichhorns och Warburgs — utan efter *innehållet:* patriotiska, erotiska, naturbeskrifvande, sociala etc. etc. dikter, liksom Freiligraths antologi öfver Englands lyrik (The rose, the thistle and the shamrock), den bästa antologi, som någonsin utkommit i något land.

En plan, som sysselsatte honom redan denna tid och som han aldrig släppte, var den att få utgifva sina dikter omordnade efter en ny plan i en samlad upplaga till billigare pris. Flere bref till Geber sysselsätta sig med denna älsklingsplan, som han hoppades få utföra så snart alla hans diktsamlingar åter samlats på en förläggarehand[1]).

»Allt skulle sammanställas i grupper efter ämnenas beskaffenhet, en och annan svagare dikt utplockas och ersättas med bättre inedita o. s. v., med ett ord, det hela skulle verka som en nyhet och blifva en populär upplaga, som ej behöfde kosta mera än hälften af hvad de 4 banden nu kosta, men lämna en rik ersättning genom ökad spridning». (30 januari 1888.) »Det är just denna samlade upplaga» — skrifver han i september 1889 — »som, tillgänglig för ett billigt pris, först skall i lätt öfverskådlig form erbjuda svenska folket

[1]) Geber hade, som nämndt, öfvertagit den gamla firmans förlag och därmed förlagsrätten till samlingarna I—III, men Seligmann innehade inom viss tid (1892) förlagsrätten till fjärde samlingen.

Digitized by Google

mina dikter och bereda dem det rum äfven på menige mans hylla, som de torde förtjäna. Jag tror att godtköpsupplagan af Svenska Bilder var ett mycket godt grepp i den vägen.»

I mars 1890 sände han sin förläggare den plan till en samlad upplaga, som först tretton år senare, samma år han dog, blef — ytterligare utvidgad och förbättrad — och lagd till grund, för de Samlade Dikter, hvilkas utgifvande han ty värr icke själf fick upplefva.

Snoilsky var mottaglig för den uppmärksamhet, som kunde komma hans diktning till del i utlandet. Han omtalar i sina bref med en viss glädje en eller annan uppsats i detta afseende, bl. a. i den danska pressen, där ju eljes svensk litteratur sällan observerades; han skref exempelvis 1884 till Seligmann:

Jag är mycket känslig för ditt välvilliga bemödande att göra mina alster kända i utlandet, ehuru jag ej väntar mycket resultat af öfversättningar. Vi stackars svenskar äro en gång för alla slagna till en slant. Bland alla våra skalder har ingen utom Tegnér, och han endast genom en enda större dikt, Frithiof, lyckats varaktigt eröfra en plats i den anglo-germaniska läsevärlden. Runeberg, hvars skorem jag icke är värd att upplösa, har, trots mycket förtjänstfulla tolkningar, aldrig vunnit annat än en flyktig uppmärksamhet hos några litteraturälskare ex professo här i detta Tyskland, där man ännu räknar sådana småherrar som Geibel och Scheffel till litteraturens heroer. En tysk litterat sade nyligen, att Runebergs dikter blott vore »Eisperlen». De vilja nu en gång alltid hafva »die patetischen Geberden». Sann känsla, hvars uttryck ger sig tillkänna utan *larm*, märka de icke. Härmed vill jag visst icke visa mig otacksam för dina bemödanden att göra mig litet känd härute, jag menar blott, *att jag icke är optimist* i fråga om resultatet.

Digitized by Google

Några år senare började i Tyskland uppmärksamhet fästas vid Snoilskys diktning, då Adolf Stern år 1888 i Magazin für Litt. des Auslands (Band 2 VII. sid. 211—214) offentliggjorde en uppsats om Snoilsky, hvilket gaf Henrik Ibsen anledning tillskrifva denne:

Det var med levende tilfredstillelse at jeg for et par dage siden læste afhandlingen om dig i Magazin für die Litteratur. Jeg har så ofte tænkt paa, hvor önskeligt det vilde være for en alsidig forståelse af den skandinaviske poesi her i Tyskland, om dine digte i större omfang kunde blive oversatte. Det er ganske rigtigt hvad Adolf Stern antyder, at du representerer en ejendommelig side af totalbilledet som nödvendigtvis bör og må tages med. Nu håber jeg, det vil komme. Hvad det gælder om, er at finde en oversætter med hvem du personlig kan konferere.

Denne öfversättare var redan funnen i Stern, som i slutet af samma år i samma tidskrift offentliggjorde en talangfull tolkning af Den nya Cendrillon. Han hade nämligen med Snoilskys hjälp lärt sig svenska, och småningom hade hos honom mognat planen att tolka och utgifva ett urval af den svenske vännens dikter. Snoilsky omtalar saken i dec. 1888 för Geber:

Ingenting bidrager väl så mycket att i det egna hemlandet grundfästa en vitter författares rykte som öfversättningar till främmande språk, oafsedt fördelen i synnerhet för den, som tillhör en liten nation, att få sina alster spridda inom en större krets. Den, som skrifver i *bunden form*, är härvidlag bra illa ställd, ty huru sällan förmår en öfversättare att återgifva lyrikens originala doft. Sedan jag bor i Tyskland har jag väl från tio olika håll fått mottaga försök till öfversättning af större och mindre cykler ur mina dikter,

Digitized by Google

vanligen med begäran, att jag skulle *auktorisera* de ifrågavarande försöken, men *alla* hafva varit så otillfredsställande, att jag nödgats afböja hvarje sådan anhållan. Nu tror jag mig hafva funnit den rätte, näml. professorn vid härvarande Polyteknicum, den ansedde litteraturhistorikern Adolf Stern, som, själf skald, beherrskar det poetiska språket fullkomligt. Härtill kommer, att han och jag äro intima vänner och kunna samarbeta, då vi bo i samma stad. Han har nu för afsikt att under loppet af nästa år verkställa en tysk upplaga af ett urval bland mina dikter, omfattande ett band å c:a 200 sidor. Då jag dagligen kan hafva ett finger med vid tolkningen, är tillfället verkligen ensamt stående i sitt slag att omsider få en *god* öfversättning till stånd. Om två år kommer jag antagligen att lämna Dresden för att återflytta till Sverige, och då är tillfället förloradt.

Emellertid fortskred Sterns arbete långsamt — upptagen som han var af andra litterära företag — så att Snoilsky befarade, att icke den lilla volymen skulle komma till stånd, och på nyåret 1890 var han betänkt på att låta den af Ibsen rekommenderade öfversättarinnan Emma Klingenfeld, som då börjat lyckligt tolka några af hans dikter, öfvertaga uppdraget.

Vid tiden, då Snoilsky skulle lämna Dresden grep emellertid Stern saken ifrigare an, och efter afflyttningen sänder han Snoilsky den ena tolkningen efter den andra. De framkalla skaldens lifliga erkännande. »Icke ett ord, icke ett uttryck skulle jag önska annorlunda» skrifver han t. ex. en gång. År 1891 (med tryckår 1892) utkom Sterns förträffliga samling af ett femtiotal Snoilskytolkningar — på tre undantag när alla från skaldens senare diktning (fr. o. m. 1879). Denna samling framkallade erkännande karaktäristiker af Snoilskys dikt af

Digitized by Google

tyska kritici [1]). (Senare har bl. a. Hans v. Gumppenberg ypperligt tolkat enstaka dikter.)

* * *

Rörande allmänna ärenden innehåller äfven dessa år Snoilskys brefväxling uttalanden, om än icke så talrika som förut.

De storpolitiska frågorna och bekymren för Norges antiunionella sträfvanden sysselsätta särskildt hans tankar.

Så skrifver han 12 februari 1886 till Lagerberg:

Hvad Norge beträffar, har till och med *jag*, som i statsrådssaken bestämdt stod på storthingets sida, ändtligen förlorat tålamodet, sedan det allt mer och mer tydligt framträder, att det icke är så mycket royauténs öfvermakt som *Sverige-föreningen* man vill åt. Den gräns, där eftergifter äro omöjliga, har nu öfverskridits.

Den 18 april 1888 skrifver han till den samme:

Så, du har återsett den store Björnson. Han är en ståtlig natur, full af lifaktig genialitet och, som jag tror, varm och uppriktig, men han är en förskräcklig ideolog, en af dessa människor, som aldrig taga hänsyn till bestående fakta, utan flux vilja genomföra det *absoluta* rätta. Nu äro människorna inga dygde-abstraktioner, som kunna tillägna sig den fullkomlighet, de nämnda ifrarne yrka på, och följden blir endast villervalla, oenighet och missförstånd, i stället för att praktiskt folk, genom att jämka och lirka, verkligen skulle hunnit ett stycke fram på den väg ideologerna utpeka.

[1]) Att nämna äro Otto Banck (i Dresdener Journal), Rob. Proelss, Wolfgang Kirchbach (i Nationalzeitung), hvars recension Snoilsky betecknar som "geistvoll und gehaltvoll" och H. Zschalig (tvänne uppsatser i "Beilage zur Allgemeine Zeitung i München, mars 1894) hvilka Snoilsky med skäl omtalar såsom "verständnisvoll, schmeichelhaft", och som han säger ha vållat honom stor glädje.

Digitized by Google

Sedlighetshistorien är ett välment vurmeri och fullkomligt oskadlig, men hans inblandning i Sveriges och Norges unionella förhållanden är olycksdiger. Hvartdera landet skall vara absolut självständigt gentemot det andra, yrkar han — bon! Men han glömmer, att genom unionens upplösning bådas s. k. självständighet kan löpa fara att krossas af en tredje makt, som stoppar båda i sin ficka och skrattar åt fraserna.

I bref till Borchsenius yttrar han sig flera gånger om den danska författningsstriden, t. ex. i mars 1887:

Tiden är svår för en hvar, som älskar friheten och framåtskridandet. Hade jag ej den fasta tron, att mänskligheten ändå går framåt, trots alla försök att klafbinda dess fordran på fri utveckling, skulle jag mången gång vara färdig att tänka: hvartill tjänar allt? Makt går ändå för rätt. Men jag vet, att allt detta är öfvergående. Den Fimbulvinter, som pustar ut öfver hela Europa från reaktionens stora is-centrum, Berlin, skall ej räcka i evig tid.

Om våra inhemska frågor äro uttalandena mera sparsamma.

Rörande det stora spörsmål, som år 1887 vållade riksdagens upplösning och sammankallandet af majriksdagen, uttalade han sig i bref till Lagerberg, hvilken nyligen såsom frihandlare invalts i andra kammaren.

Att du är emot brödtullar, fägnar mig naturligtvis, ehuru jag är nog uppriktig att bekänna, det jag icke förmår dana mig någon självständig åsikt beträffande sakens rent ekonomiska sida. Emellertid, när jag vet, att gemene mans brödföda faktiskt skulle fördyras af en sådan tull, bör man rösta emot den af *sociala* skäl, äfven om landets ekonomi i sin helhet lider däraf. — — — För öfrigt är jag frihandlare äfven af esprit de contradiction — jag behöfver blott veta, att vissa reaktionära blad äro prohibitistiskt sinnade,

Digitized by Google

för att mina sympatier instinktlikt skola draga sig öfver på andra sidan.

År 1889 i maj skrifver han till Wikblad:

Med stor fröjd har jag hälsat den utgång den s. k. »munkorgslagen»[1]) erhöll. Det finns alltså ännu någon opposition mot tyskeriet, hvilket i allo är ägnadt att återföra liknande tider, som vårt arma land fick gå igenom vid århundradets början.

I litterära ämnen förekomma enstaka meddelanden. Strindbergs diktning intresserar honom alltjämt och föranleder uttalanden på godt och ondt. I »Jäsningstiden» finner han »mycket förståndigt vid sidan af de vanliga extravaganserna», och glädes särskildt åt »det lika sanna som djupa yttrandet om den norska litteraturens icke oblandadt fördelaktiga inflytande på den svenska». »Jag skulle vara glad åt att hafva sagt det.» Den samtidigt utgifna Giftas II finner han däremot vara en »sanslös diatrib» mot halfva människosläktet [2]).

»Hemsöborna» gladde honom på grund af den slående kraften och sanningen i skildringen af skärgårdens natur och folklif; särskildt prisar han slotterscenen och snöstormen ute på det tillfrusna hafvet, men beklagar, att »författaren haft hjärta fläcka sin bok genom att så till sägandes slå ut bläckhornet midt uti den» (åsyftar ett par scener: kyrkobesöket och missödet under bröllopsfesten) [3]).

[1]) Justitieministern Örboms vid riksdagen samma år framlagda k. proposition om utsträckande af bestämmelserna i strafflagens Kap. 10 § 14 äfven till den, som offentligen, muntligt eller i skrift uppviglade till "åtgärd, som innebär hot mot samhällsordningen", hvilken proposition af riksdagen afslogs.

[2]) Bref till Seligmann nov. 1886.

[3]) Bref till Albert Bonnier dec. 1887.

Digitized by Google

Gent emot »Fröken Julie» ställde han sig mera tveksam; den besynnerliga figuren kunde i hvarje fall »aldrig bli typisk som specimen af en race». Kåserierna öfver blomster- och djurlifvet finner han »högst intagande»:

»Strindberg har ett eget sätt att gifva med ena och taga med andra handen. — — — Men hvad *kunde* icke den mannen om han bara *ville*»[1]).

Ett arbete, som slog honom med glad öfverraskning, var Heidenstams *Vallfarts- och Vandringsår*.

»Det är jämt upp den märkvärdigaste poetiska debut jag bevittnat», förklarar han för Seligmann. »Där finns verklig *genialitet* på sina ställen.» Men på samma gång uttalar han sina tvifvelsmål, om författaren till dessa egendomliga dikter komme att gifva mycket mer.

Till Heidenstam själf skref han den 16 april 1888:

I går erhöll jag er bok och lämnade den icke innan jag läst den till slut. Mitt första intryck var *förvåning*, att sådant skrifvits i Sverige utan att jag ännu hört författaren omtalas; min nästa känsla var glädje att vara en bland de första, som, innan omdömet hunnit blifva en banalitet, får äga tillfredsställelsen att med namnet *skald* hälsa eder välkommen i vår litteratur. Skald är ni — en verklig och ursprunglig. Visserligen kan man icke alltid säga, att edra dikter sjunga — men så kunna de i stället desto mera *måla*. Edra bilder från Österlandet äro ofta förträffliga, lefvande, färgrika omhöljen för tankar. *Djufars visa*, *Namnlös och Odödlig* ville jag genast framhålla bland de stycken, som obetingadt intagit mig. Men äfven de flesta andra innehålla talrika skönheter. Här ligger dock mindre vikt på om det

[1]) Bref till Jos. Seligmann dec. 1888.

Digitized by Google

ena stycket i sin helhet lyckats bättre än det andra — huf-vudsaken är att ni öfverallt är er själf, att ert sätt att se och känna ingenstädes påminner om förebilder. Det är icke någon uteslutande litterär utveckling ni har bakom eder — ni har lärt af den egna lifserfarenheten, af de egna ögonens vittnesbörd. Den stora allmänheten skall måhända icke strax få syn på det värdefulla i edra taflor; och det slags trånga kritik, som underkastar sångmön husförhör och utdelar betyget godt och dåligt i den mån »åsikterna» befinnas mönstergilla, torde komma med protester; men hos den lilla minoritet, som ännu har känsla för hvad äkta poesi är, oberoende af alla estetiska och dogmatiska regler, hos den är er sak redan vunnen genom detta första debutarbete. Mottag min upprik-tiga lyckönskan och tro mig vara en varm vän af eder diktning.

* * *

Om Snoilskys yttre förhållanden under dessa år är ett och annat att meddela.

Våren 1887 medförde åtskilligt bekymmer genom en gammal afhållen svensk trotjänarinnas sjukdom och död hemma i hans bostad, som därigenom blef alldeles upp och nedvänd och i 30 graders värme förvandlades till sjukhus. Vistelsen samma sommar i det skogrika Obergrund vid Elbe verkade välgörande efter dessa svårigheter.

Sommaren 1888 hade han — som ofvan omnämnts — tillbragt i hemlandet och bland annat besökt Vibyholm, där hans moster, grefvinnan Bonde residerade, samt ägnat stället och dess härskarinna ett sympatiskt kväde.

Denna sommar råkade han i Stockholm Zacharias Topelius, »blid och snäll som alltid». »Han blef intagen i barnen och de i honom.»

Digitized by Google

Våren 1889 flyttade Snoilsky till en annan bostad vid samma gata, Reichstrasse, alldenstund familjen behöfde större utrymme; han var synnerligen förtjust i sin nya bostad och uttryckte sin förhoppning att i en så behaglig omgifning åter kunna börja dikta.

Skalden kände sig emellertid vid denna tid klen till hälsan och ansåg sig böra genomgå en nervkur samt uppsökte därföre de schweiziska alperna. Tyvärr voro regn och dimma familjens trogna följeslagare nästan hela tiden, både i Klosters, nära Dever, där den egentliga luftkuren skulle undergås, och vid Vierwaldstädtersjön, där han tänkt njuta behaget af efterkuren.

»Visserligen» — skrifver Snoilsky — »stodo bärgjättarne mest inhöljda i gråa, drypande regnmantlar och visst frambjöd sjöns yta samma trista färg; men icke dessmindre känna vi de goda hälsoverkningarna af det härliga, stålsättande klimatet.»

På resan till Schweiz sökte han i München Ibsen, och i Zürich Gottfried Keller, till hvars varmaste beundrare han alltid hört, men hade den oturen ej finna någon af dem hemma.[1])

I Klosters sammanträffade han dels med sin Dresdenervän Stern och dennes maka, dels med skriftställarinnan fru Helena Nyblom.

Stern berättar, att det var i en olycklig tid som de kommo dit.

»Det vackra gröna dallandskapet i Prättigau hade förstörts under byggandet af en smalspårig järnväg mellan

[1]) Bref till Estlander och Seligmann.

Digitized by Google

Landquart och Davos och fylldes af bruna italienska arbetares oväsen; vi måste uppstiga till Schwarzsee och Davos Kulm eller flykta till Bad Serneus för att finna den stillhet och vederkvickelse, på hvilka vi hoppats. Grefve Snoilskys förhållande till dessa motigheter var beundransvärdt. Utan dåligt lynne, utan de minsta uttryck af misshag, var han oss en föresyn som outtröttlig spatsergängare, när det gällde att finna ett lummigt ställe, där vi kunde rycka oss bort från banbyggets bråk och läsa, drömma eller prata och dit icke signalpipans, verktygens och maskinernas larm nådde. Men om vi på återfärden till vårt hotell eller på vandringen till Klosters Brücke och Dörfli råkade mellan arbetarnes skaror, så hade han de vänligaste hälsningar och alltid ett deltagande skämtsamt ord på deras eget språk. Man kände, att sådana dikter som »Den tjänande brodern» och »För sent» och andra hade strömmat ur djupet af hans inre, att han utan reflexion eller ordkram besatt allt, som man brukar sätta i scen såsom »socialkänsla», och därtill ett lefvande medlidande med alla plågade och betryckta. Det behöfde naturligtvis icke blott vara kroppsarbetarne, i hvilkas trångmål han tog del; jag glömmer icke, hurusom under vårmånaderna 1888 kejsar Friedrichs tragiska öde fyllde honom med stilla sorg.»

Våren 1890 upplefde han den stora glädjen, att hans äldsta dotter, hvars ädla sinnelag han ofta prisat, tillika med sin make, friherre Axel Gyllenstierna, besökte hans hem i Dresden. En svår stötesten hade därmed försvunnit från vägen, och han kände sig häröfver lycklig och tacksam.

Sommaren 1890 afslöts hans utländska vistelse med en kur i S:t Moritz. På vägen dit tillbragte han ett par angenäma dagar i München, den ena hos Ibsen, den andra hos Paul Heyse.

Efter en färd genom vinterklimat och snölandskap kom familjen fram till S:t Moritz, där en

Digitized by Google

ögonblicklig dekorationsförändring inträdde: »Högblå luft och strålande sol. Jag älskar detta ställe, som är verkligt undergörande för allt hvad som heter angripna nerver», skref han.

Och på hösten skedde återflyttningen till Sverige.

Den närmaste anledningen till denna var, att utsikt yppats för Snoilsky till en befattning i statens tjänst: öfverbibliotekariebefattningen vid Kongliga biblioteket efter hans vän G. E. Klemming. Utan svårigheter nådde han icke detta mål, såsom naturligt var, då hans befordran skedde på grund af andra förtjänster än bibliotekstjänstgöringens.

Första gången frågan föres på tal är i ett par bref från och till Klemming vid årsskiftet 1887—1888, då Klemming antydt sin benägenhet att afgå på grund af obehag i tjänsten och frågat, om Snoilsky hört »några rykten» om successionen. Sedan Klemming uttryckt sig tydligare, svarar Snoilsky (febr. 1888):

Skulle verkligen frågan om successionen äga någon grund? Till mig har ingen yttrat ett ord därom, och själf har jag således aldrig tänkt ditåt. Ja, du kunde nog hafva rätt uti att ett sådant erbjudande, *om* det gjordes, vore värdt att taga i allvarsamt öfvervägande, då en dylik verksamhet kanske vore den som skulle passa mig bäst, på samma gång som därigenom bestämd anledning gåfves att återflytta till Sverige. Ty att gå därhemma utan att göra något, kunde jag ej. Men hvad är det värdt att grubbla öfver detta projekt? Det är ju ingen post, hvartill man själf ställer sig som sökande, och det fordras, att vederbörande själfva fråga, och denna fråga blir antagligen icke framställd. Bästa lösningen vore, att du själf ännu ville hänga kvar i seldonen.

Digitized by Google

Vid ett besök i Stockholm på sommaren 1888 hörde Snoilsky sig för om saken. Konungen, hans gamle gynnare, var mycket benägen därför, men d. v. ecklesiastikministern, Gunnar Wennerberg, sade Snoilsky öppet, att han *icke* vore böjd för hans kandidatur, då han önskade befordra främste mannen inom verket (H. Wieselgren).

»Att jag i somras» — skrifver Snoilsky vid jultiden 1888 till Klemming — »ännu tänkte mig möjligheten af att en gång i framtiden tant bien que mal fortsätta dina traditioner. var väl blott en fåfäng illusion å min sida, eftersom Wennerberg synes tänka sig successionen annorlunda. Emellertid är det ännu ett stycke tid till afgörandets stund — jag hoppas *åratal* — och hvem vet, hvad vederbörande då tycker?»

Enligt hvad Wennerberg förklarade för mig vid ett tillfälle, då jag besökte honom för att mottaga meddelanden för hans biografi i Nordisk familjebok, hade han ansett, att särskildt den långsamma befordran inom biblioteket påkallade, att icke den främste inom verket förbiginges, när han vore en i allo kompetent man; men då han slutligen insåg, att dennes utnämning icke läte sig genomdrifva, hade han ej velat göra en kabinettsfråga af saken, såsom fallet däremot blef med en annan utnämningsfråga något år senare. Det fanns dessutom äfven en tredje framstående aspirant, Elof Tegnér. Från olika håll skedde bearbetningar för den ene eller den andre.

Inom konseljen hade emellertid Snoilskys kandidatur starka förespråkare i hans båda personliga vänner Gustaf Åkerhielm och Herman Wikblad.

Digitized by Google

Med synnerlig glädje emotsåg dock Snoilsky icke hemflyttningen.

Till Estlander skrifver han härom på hösten 1889:

Det är vår brännande fråga att snart fixera tidpunkten för återflyttningen till Sverige. För både Ebba och mig gestaltar sig denna som det tyngsta offer vi i vår egenskap af föräldrar kunna göra för våra barns framtid. Särskildt hvad på mig ankommer, betraktar jag denna sak som en verklig sorg, och jag känner, att jag, då jag vänder ryggen till det trygga hemmet i Dresden, där jag varit så lycklig, lämnar den bästa delen af min lefnad bakom mig. — — — Det finns endast en händelse, som skulle göra hemflyttningen mindre tung för mig. Din vänskap för mig gör, att jag under förtroligheten insegel kan yppa, det öfverbibliotekarien Klemming afgår i början af nästa år, och jag har efter lång tvekan hos vederbörande *privatim* anmält min förhoppning att vid platsens återbesättande komma i åtanke. *Möjligen* får jag detta ämbete, hvilket, oafsedt att det i ekonomiskt afseende vore särdeles önskvärdt, skulle skänka mig en ställning, en verksamhet, som skulle stoppa munnen till på visst folk. Men tyvärr, jag aktar mig visligen för att öfverlämna mig åt några sangviniska inbillningar. Jag tror, att Kungen personligen vill mig väl, men härvidlag finnas andra faktorer, som han måste taga med i beräkningen. Är det så att chefskapet för K. Biblioteket går mig förbi, vore generalkonsulatet i Helsingfors vid eventuel ledighet en post, som vore synnerligen eftersträfvansvärd. Ingenstädes skulle jag finna den vänskap, den sympati, som jag vet skulle möta mig där. Dock, att erhålla denna plats, därtill äro utsikterna ännu långt mindre än fallet vore med K. Biblioteket[1]).

Mot slutet af år 1889 var nog saken faktiskt afgjord. Men man uppsköt ärendet. Klemming ombads tillsvidare kvarstå, och under tiden blef

[1]) Redan i februari 1886 hade Snoilsky i bref till Wikblad antydt möjligheten att blifva generalkonsul i Finland.

Digitized by Google

Snoilskys kandidatur i pressen föremål för skarp nagelfaring, därvid man skred till grofva öfverdrifter, frånkände honom bokkännedom (!) och kritiskt omdöme och antog, att sysslan blott gåfves åt honom såsom en sinekur, en »skaldepension».

Härvid må anmärkas, att Snoilsky afgjordt besatt betydande kvalifikationer för platsen, men däremot saknade andra. Han ägde i eminent grad just *bokkännedom;* han var en lärd bibliognost, och med hänsyn till äldre svensk litteratur en af de främste kännare vi någonsin ägt. Att söka i detta afseende, såsom en angripare gjorde, jämställa honom med en viss bokamatör eller en bokauktionarie måste, som han själf skref till Werner, »förefalla komiskt»; »men det finns nog» — tillade han — »en stor hop för hvilka sådana yttranden äro evangelium, så snart de fått trycksvärtans hälgd».

Ägde Snoilsky sålunda i detta afseende de yppersta förutsättningar för platsen, hälst han under sin Dresdenervistelse fortsatt sina bibliografiska studier med stor ifver [1]), så saknade han däremot erfarenhet i ett biblioteks skötsel, *biblioteksteknikeu,* som nu utgör ett alldeles särskildt yrke, kan man säga; härutinnan kunde han, som ej tjänstgjort en dag i ett offentligt bibliotek, naturligtvis icke uthärda jämförelse med någondera af sina medtäflare.

På vissa håll ville man emellertid i enlighet med en äldre uppfattning, att hans *skaldemeriter*

[1]) Exempelvis genomgick han Dresdenerbibliotekets betydliga samling af historiska och militära ströskrifter från 1600-talet för att anteckna sådana som saknas i Klemmings stora biografier.

Digitized by Google

skulle låta vågskålen luta till hans förmån vid en *ämbetsmannabefordran*, och själf var han icke alldeles främmande för dessa synpunkter, såsom framgår af följande bref till Estlander i juli 1890 då han meddelar sin flyttning:

Du kan naturligtvis räkna ut, att det är bibliotekarieposten för hvilken höga vederbörande hafva mig *in petto*, som ändtligen gjort slag i saken, så att den länge påtänkta flyttningen till Sverige blifver en verklighet. Att den företages med allt annat än lätt hjärta, har jag sagt mer än en gång förut; min hustru och jag vänta oss ingenting där att kläda i hoppets leende färger, men omsorgen om lille Carls uppfostran och ekonomiska hänsyn af imperativ art göra det till en plikt att icke afstå från utsikten till en säker ställning, äfven om denna måste köpas med icke små obehag. Det var en tid jag gjorde mig illusionen att jag på grund af min ringa vittra verksamhet, i det hela skulle vara en välkommen gäst i hemlandet, vara en som man gärna ville unna en liten bit fast mark att stå på, och en liten bit af Sveriges bröd; det var en hård men nyttig läxa att erfara att så icke precis är fallet; därom har pressen dragit försorg att underrätta mig. Kanske skall äfven detta hafva något gagn med sig, känslan af att icke hos allmänheten äga något öfverseendets saldo skall göra, att jag med dubbel ifver, dubbel arbetsamhet beflitar mig om att fylla de nya plikterna. Folk skall få se, att jag icke tänkt mig den ifrågavarande posten som en sinekur. För resten är jag icke så otacksam att glömma, att vi åtminstone hafva *några* goda pålitliga vänner i Sverige. Kungen har särskildt visat en vänskap, så minnesgod och trofast, att den utgör ett lysande undantag från det gamla skriftens ord om furstars brist på just dessa egenskaper — — —.

I september 1890 var Snoilsky i Stockholm, och den 10 oktober skedde hans utnämning till öfverbibliotekarie.

Digitized by Google

X.

Snoilskys hemkomst. — De sista åren: 1890—1903. — Snoilskys personlighet.

Snoilsky hade — såsom vi funnit — med en viss bäfvan motsett den framtid, som kunde beredas honom i hemlandet. »Snart skola vi sålunda äga glädjen träffa eder» — heter det i ett bref till Wikblad på sommaren 1890 — »det är en af de stora ljuspunkterna i framtidstaflan. Skuggor finnas äfven i denna, men jag vill nu ej dröja därvid. Måhända blir allting mycket lättare och bättre än jag nu på afstånd bedömer det. Mången orolig fråga gör jag mig i tysthet angående det sätt, hvarpå opinionen inom och utom Kungl. Biblioteket skall emottaga mig i min nya verksamhet. — — — Jag har annars ett visst förtroende till min förmåga att inverka conciliant på människor.»

I detta afseende skulle Snoilsky blifva sannspådd. Särskildt betygar han i flere senare bref det goda förhållande, hvari han råkade till den man inom biblioteket, hvilken ägt skäl att känna sig för-

Digitized by Google

bigången, och sin tacksamhet mot denne, för det han besparat honom det plågsamma medvetandet, att han förbittrat hans sinne.

Emellertid skulle Snoilskys befordran blifva föremål för anmärkning af 1891 års konstitutionsutskott: — andra kammarens ledamöter med hjälp af en röst från Första kammarens utskottshälft. Utskottet framhöll, att platsen påkallade, utom andra egenskaper, »en genom långvarig bibliotekstjänstgöring vunnen erfarenhet»; den utnämnde hade emellertid helt och hållet saknat den på praktisk erfarenhet grundade kännedom om biblioteksväsendets olika grenar, hvilken utskottet ansåg borde fordras.

Inom riksdagen försvarade ecklesiastikministern Wennerberg utnämningen — »äusserst schwach», skrifver Snoilsky till Stern – och åberopade bl. a. ett utlåtande om Snoilskys bibliografiska insikter (af Klemming), hvari det sades, att som »bibliognost i svensk riktning efter Eichhorns bortgång ingen torde öfverträffa honom»; vidare jämförde ministern utnämningen med de senaste riksarkivariebefattningarnas besättande med historici utom arkivets tjänstepersonal. Andra kammaren lade betänkandet i denna, liksom andra punkter, »med gillande» till handlingarna.

Denna händelse vållade gifvetvis Snoilsky åtskilligt bekymmer. Särskildt harmade det honom, och med skäl, att Adolf Hedin i sitt angrepp under Andra kammarens debatt låtsade, som om Snoilskys *börd* varit den enda befordringsgrunden.

Digitized by Google

»Han tycktes icke veta» — skrifver Snoilsky till Adolf Stern — »annat om mig än att jag är *adelsman* och därför befordrats. Att jag icke är alldeles utan litterära meriter, syntes talaren obekant.» [1])

I bref till samme adressat omtalar han för öfrigt, att konungen, liksom för att betona, att hans majestät ej ångrade utnämningen, gjort honom ett timslångt besök dagen efter riksdagsdebatten.

Snoilsky omtalar 2 juni 1891 för Estlander, huru förhållandena utvecklat sig. De sociala svårigheter, som han trott skulle utgöra förnämsta hindret för trefnad därhemma, hade i verkligheten reducerat sig till ett minimum af obehag:

Som vi icke gå 'till hofs' eller deltaga i stora världen, utsätta vi oss icke för att draga allt för stora vexlar på denna välvilja, och så är allt bra på denna sida.

Har här sålunda allt gått bättre, har däremot allt gått sämre i ett afseende, där jag, naivt nog, inbillade mig finna mitt förnämsta stöd: allmänheten, nämligen den som hämtar sin visdom från tidningar, tog afgjordt parti emot mig i biblioteksfrågan. Jag hade trott, att jag betydde *något* härhemma, men vet nu, att jag betydde intet.

Efter att därefter ha sökt finna ut några orsaker utanför saken själf, hvilka han tror hafva medverkat till opinionen — bl. a. politisk antagonism mot Wennerberg [2]) — yttrar han:

Dessa kombinerade tunga falanger fingo mig under sina fötter, och det var icke roligt att i månader låta dagligen trampa på sig. Men äfven den värsta storm går öfver,

[1]) Öfvers. ur ett bref af 27 april 1891.

[2]) I ett bref i nov. 1891 om samma sak till Palmén skrifver han, att man ville pricka regeringen, och så fick också han sin rundliga dusch, ty "naar det regner paa Presten, drypper det paa Klokkeren".

Digitized by Google

och nu sedan sista salvan tillsvidare aflossats, på riksdagen, har lugn inträdt. Säkert är, att jag fått dyrt betala det ekonomiska ryggstödet af lön på stat. Allmänheten vet icke, men du bör veta, att jag endast af högst tvingande skäl utbytt min lyckliga hemtrefnad i Dresden emot detta getingbo. Jag har icke rätt att ångra mig, och jag bär resigneradt obehagen, då jag vet, att jag, mänskligt att döma, tryggat de mina mot en möjlig ekonomisk débacle. Det enda, som skulle gräma mig, vore medvetandet, att min medtäflare H. W. hade kvar ett törne i själen. Lyckligtvis är detta icke förhållandet. Prässen har åt honom flätat en liten martyrkrona, som han bär med gladt humör; det är helt mänskligt, men *mig* har han aldrig visat annat än vänlighet, och det är lika erkännansvärdt som ovanligt. Jag kommer mycket godt ut med alla mina medarbetare, som äro kunnigt och hyggligt folk utan undantag.

»Jag trifves väl i biblioteket», skrifver han ett halft år senare till Palmén, »där jag, som jag hoppas, haft tillfälle att visa en boksynthet, som man väl inte trott mig om.»

Säkert är, att Snoilsky med sin urbana personlighet införde en *fredsæra* i Kungl. Biblioteket, där eljes allt från Wallmark-Hammarskiölds och ned till Klemming-Ahlstrands tider det *vänskapliga* samarbetet just icke precis tillhört traditionerna.

»Den poetiska frihetstiden därute på kontinenten» — heter det i ett bref till Estlander 1893 — »ligger nu så långt tillbaka som en dimmig dröm. Jag har åter funnit mig till rätta i svenska förhållanden och fyller mina dagliga plikter så godt jag kan. — — — Min verksamhet i Kungl. Biblioteket, hvilken begynte under bra plågsamma auspicier, behagar mig ganska mycket. Ett och annat kommer där alltid att förblifva mig främmande; andra detaljer åter vet jag mig beherrska fullkomligt lika bra eller bättre än någon annan där.»

Digitized by Google

Hans håg låg företrädesvis åt den äldre svenska samlingen. Bland annat utarbetade han en förträfflig »catalogue raisonnée» öfver bibliotekets samlingar af svenska historiska planscher, hvilket arbete, skrifver han, tilltalade hans historiska sinne i så hög grad, att han tyckte sig skrifva nya svenska bilder, under det han studerade dessa gamla flygblad och figurtaflor, på hvilka menigheten först fick läsa, »hur dess hjälte seger öfver Tilly vann».

Om Snoilskys verksamhet såsom bibliotekarie har hans efterträdare yttrat, då han i Kungl. Bibliotekets årsberättelse för 1903 omtalar hans bortgång, att hans vidsträckta litteraturkännedom och lefvande nit för förkofrandet af de samlingar, hvilka stått under hans vård, på mångfaldigt sätt kommit dessa till godo, och att särskildt, tack vare hans bemödanden i samma riktning som Klemmings, bibliotekets äldre svenska afdelning i väsentlig mån riktats och fullständigats.

* * *

I november 1891 skref Snoilsky till Palmén:

Det är ändå godt att sitta här i gamla Sverige igen. Visst tänker jag ibland med saknad på lagrarne vid Arno och syrenerna vid Elbe, när ibland de grå dimmorna lägga sig kring den aflöfvade Humlegården, där gubben Linné står och fryser i sitt bronstäcke; men då jag från mina biblioteksfönster kan se mina små ungar tumla omkring med sina skolkamrater i den rymliga parken, tänker jag ändå med tacksam glädje på lyckan, att de äro svenska barn i *Sverige*. Kritiska tider och stora världen omskapande händelser föreslå; äfven till vår lilla vrå torde återverkan låta förnimma sig; då är det godt att slippa vara på kontinenten, men få

Digitized by Google

dela ljuft och ledt med sitt eget folk och i sitt eget land hvad nu än ödet kan reservera oss.

Mera vemodsfullt klingar hans själsstämning i några rader till Stern en månad senare:

Nu förestår jultiden, som alltid verkar deprimerande på mig. Jag förstår så väl den melankoli, af hvilken äfven ni, kære vän, stundom känner eder gripen. Jag har redan länge den gräns bakom mig, som skiljer den färgskimrande ungdomens förväntningar och förhoppningar från den obarmhärtiga reaktionen; jag vet, att jag intet annat kan än att klamra mig fast vid »status quo» så godt jag mäktar. Just nu, då jag åhör barnens älskvärda prat om de väntade julklapparna, som skimra så stora och präktiga i deras fantasi: nya dockor, nya böcker — då vet jag väl, att jag icke har något att vänta af det slaget. I synnerhet är det för mig icke mera tal om nya böcker. Jag kan icke göra några flera. Men ni, vän, ni kan arbeta, det är en afundsvärd lott; det hjälper öfver mycket. Ju mindre som det egna jaget sysselsätter mina tankar, desto mera lider jag af att iakttaga, huru jämmerligt det ser ut i världen. I Norden stunda svåra tider.

Med sorg följde nämligen Snoilsky tidens politik. Han, som under hela åttiotalet med sina sympatier följt den liberala rörelsen och de sociala sträfvandena, drefs nu allt mer åt det motsatta hållet. Härtill bidrog i främsta rummet *försvarsfrågans* läge och den *norska* frågan.

Den ställning som en del liberale och landtmännen intogo till försvarsfrågans lösning bjöd honom emot, och de ursäkter han förut (jmfr sid. 366) anfört för deras hållning, ville han ej längre låta gälla. Och i den nationella frågan blef han alltmera bitter mot norrmännen och mot dem som här i Sverige ville tillmötesgå deras önskningar.

Digitized by Google

Att någon personlig harm öfver de liberala gruppernas hållning till hans utnämning, om ock omedvetet, kan ha spelat in i hans förändrade sinnesstämning, vore ock mänskligt förklarligt. Säkert är att frihetssångaren från 1860-talet, hvilken ännu under hela 80-talet hissade afgjord liberal flagg, under seklets sista årtionde stod det politiskt-konservativa lägret närmast, äfven om han i kulturella spörsmål förblef frisinnad. »Jag vill visa dessa herrar» — skrifver han 1892 till Stern — »att man kan älska friheten utan att följa partifanan. För mig är den *nationella* friheten det enda verkliga lifsvillkoret för ett folk: frihet *utåt*. Allt annat är af sekundär betydelse.»

»Hvad betyda personliga nålstygn», utropar han på sommaren 1891 i ett bref till Estlander, »mot den sorg, hvarmed ett fosterlandssälskande sinne betraktar den förvildning, försoffning, fördumning, som bemäktigat sig vårt arma folk i förhållande till vår enda lifsfråga: *försvaret*. Du läser våra tidningar, och jag behöfver icke säga mera. Jag vill blott tillägga, att om jag vore finnländare, med allehanda ukaser sväfvande öfver mitt land, skulle jag knappt känna mig så betryckt in i själen, som jag gör vid synen af vår fortgående upplösning; hvartenda tidningskontor tapetseradt med en skandalpress, mot hvars nedrigheter intet korrektiv mera finnes i den offentliga känslan; riksdagen en tummelplats för de futtigaste grål om små materiella intressen, litteraturen ett servilt eko af den nyaste visheten för dagen. Fuimus Troes!! Mitt enda hopp står till en stor nationel pröfning, som skall uppväcka de bättre krafterna, hvilka ännu slumra i nationens inre. Kvinnorna och skolungdomen hafva ännu svenskt gry i sig. Med Guds hjälp skola de en gång åter upphjälpa oss, sedan denna ömkliga generation blifvit väg-grus under ödets fot.»

Digitized by Google

Ett halft år senare — vid jultiden 1891 — skrifver han till Lagerberg:

Hvad säges om den politiska ställningen? Jag anser den i högsta grad sorglig och kritisk. Dels försvarsfrågans uteblifna lösning, hvilket kommer att stå oss dyrt, när den stora europeiska konflikten utbryter. Tack vare hungersnöden i Ryssland, torde vi kunna påräkna ännu 1 à 2 års respit, men äfven denna galgenfrist kommer naturligtvis att gå förbi, oanvänd. Vidare norska frågan. Jag vill visst ej ursäkta norska venstern, och dess dels högfärdsgalne, dels samvetslöse ledare, men aldrig hade dessa personer kommit till välde, om ej *vi* i vår ensidiga formalism försummat tillfället att göra utrikesministerplatsen verkligt gemensam, med ansvarighet inför ett svenskt-norskt utskott. Nu sedan venstern framlagt sitt omöjliga och orimliga program: två *utrikesministrar*, begriper jag ej, huru unionen skall upprätthållas. Det sköra bandet brister, och då förlora vi den negativa förmån af en skyddad gräns mot vester, som vi åtminstone haft hittills. I hvilket politiskt kölvatten skall Norge sedan segla, måntro? Dock, jag gitter ej tänka på allt detta elände. Må vi vara glada, så länge vi få sitta i vårt status quo.

I bref till Stern i november 1892 och till Estlander juli 1893, uttalar han sin glädje öfver att den »onaturliga alliansen mellan bönderne och hufvudstadsradikalismen blifvit bruten». »Den allmänna rösträtten är icke något lockbete för besuttne jordägare.»

»*Det* var», heter det, »den stora vinsten af urtiman att partiställningen inom Andra kammaren blef förenklad; det militära resultatet var väl icke så stort, fastän icke att förakta, jämfördt med den förutvarande försvarslösheten. Men inom landet börjar verkligen en bättre, en fosterländsk anda vakna — särskildt bland de helt unga. Vi känna nu omsider svedan af alla de kindpustar, de förolämpningar, som det uti det s. k. broderfolket dominerande partiet tillfogade oss. Det är ej längre kungens ensak, såsom man

Digitized by Google

ännu för tio år sedan kunde tro — det är unionen och Sverige som dessa vettvillingar önska komma åt, drifna af ett öfvermod, en självförblindelse som gränsar till galenskap, då man tänker på Norges materiella resurser.»

I samband härmed låter Snoilsky undfalla sig några ord om »de tillfälliga applåder, som kontinentens fin de siècle-publik ägnat Ibsens osunda dramer».

Det är en liknande misströstan, som flerestädes kommer till synes i hans direktörstal i Akademien, i december 1893, då han talar om »den vind, som blåser kulen i seklets afton»; men han knyter sin förhoppning till den sårade fosterlandskänslans uppvaknande gentemot föregående tiders ljumhet och likgiltighet.

De ofvan anförda orden om Ibsen voro alster af en tillfällig misstämning mot den politik, som Ibsens landsmän drefvo, och som framkallade Snoilskys ohöljda vrede. Då emellertid den gamle vännen från 1864—65 årens Romatid gästade Stockholm, i april 1898, var det Snoilsky som både i bunden och obunden form å Stockholms vägnar bragte Norges store skald en hyllning för de skatter han skänkt hela den bildade världen. Och i den lilla dikten från 1896 till Grieg anslår han den känsla af samhörighet som bort besjäla halföns båda folk:

Så vid Norrœna toner skilda sinnen
Ett eko höra som af barndomsminnen:
Hvar är du, broder?
Och hvar går vägen hemåt till vår moder?

Emellertid såg han mörkt på de unionella förhållandena, och hans brefväxling företer talrika bittra uttalanden utom de redan anförda. Han litade lika

Digitized by Google

litet på den norska högerns som på vänsterns trohet mot unionen. Så skrifver han på nyåret 1895 till Stern, efter att ha liknat de båda norska partierna vid Bältesspännarne:

Tyvärr är det blott maktfrågan, som skiljer de båda motståndarne åt. Lojal förbundstrohet mot Sverige finnes hos de konservative lika litet som hos de radikale. Skillnaden är blott, att de förra vilja begagna Sverige för sina syften och därföre hoppas ernå det med underhandlingar, som de andra vilja taga med brutala gåpåartag. När unionen brister, skola båda två stå eniga mot oss. — — — Men vi äro *oförbätterliga*. Man vill hos oss icke inse, att man ej har att göra med en broder, utan med en hätsk fiende, som hällre skulle vilja antaga ryskt slafveri än lefva lyckligt och fredligt som Sveriges jämnbördige kamrat.

* * *

De *enskilda* bekymmer och misstämningar, som beherrskat Snoilsky omedelbart efter hemkomsten, veko så småningom, och vid 1890-talets midt kände han sig väl till mods.

»De sistförflutna åren» — skrifver han på nyåret 1896 till Palmén — »hafva kanske varit de lugnaste och lyckligaste jag genomlefvat. Min hustru och barnen hafva varit skonade från några svårare sjukdomsfall, och allt i hemmet har varit stilla, ljust och harmoniskt. I mitt bibliotek trifs jag bra.»

Utom bibliotekstjänstgöringen deltog Snoilsky föga i allmänna värf.

Dock intog han en plats i den den 25 september 1897 tillsatta »teaterkommitén» och var under några år Kongl. Dramatiska teaterns inspektör och censor. Sin uppfattning af denna syssla framlägger han i ett bref till Ludvig Josephson, som begärt,

Digitized by Google

att han skulle anbefalla uppförandet af ett stycke af Lope de Vega. Detta låge utom hans befogenhet, svarade han; det tillkomme honom endast att inlägga ett veto, i händelse man ville uppföra ett stycke, som innehölle något moraliskt eller politiskt anstötligt. Han hade endast ett par gånger på teaterdirektörens uppmaning afgifvit sitt omdöme om inlämnade svenska originalalster, men detta vore att betrakta som en privatsak, ej som en myndighet.

Vid stiftandet af Sveriges författareförening 1893 åtog sig Snoilsky ordförandeskapet, hvilket han bibehöll till 1901. Då Svenska Akademien år 1900 tillsatte sin Nobelkommité ingick Snoilsky som ledamot däri.

En synnerligen vacker hyllning bereddes Snoilsky på hans femtioårsdag 1891, då svenske författare och konstnärer öfverräckte honom ett album, där hvartannat blad utgjordes af någon dikt eller prosauppsats, hvartannat af en teckning eller målning. Vid 1893 års jubelfest till minne af Upsala möte hedrade filosofiska fakulteten Snoilsky med ett hedersdoktorat, en utmärkelse, som beredde honom stor glädje, enligt hvad han skref till Stern. »Doktoratet har i mina öron alltid klingat såsom den vackraste titel.» Oscarsdagen 1900 erhöll han storkorset af Nordstjärneorden, hvars kommendörskors han erhållit 1886 vid Svenska Akademiens jubelfest.

Det litterära umgänge Snoilsky väntat sig i Stockholm blef icke särdeles omfattande. Särskildt gjorde det honom bekymrad, att Viktor Rydberg,

Digitized by Google

hvars personlighet och författarskap han så högt skattade, genom utflyttningen till Djursholm så sällan kunde råkas.

»Det är bra tomt efter Viktor Rydberg», skrifver han till Lagerberg redan i november 1890. »Jag hade längtat efter att återse honom, som jag så mycket beundrar och håller af. Men han är alldeles otillgänglig därute på Djursholm, dit jag aldrig kan komma, bunden som jag är af min tjänstgöring. I Svenska Akademien synes han aldrig. Det är bra få hus, där något intresse finns för konst och litteratur. Wennerbergs hem utgör ett lysande undantag. Vi voro där i går afton en liten vald krets tillsammans med Prins Eugen, som var för mig en ny bekantskap, då jag ej träffat honom sedan han var barn. Jag får säga, att han på det högsta intog mig. Hans apparition, hans hållning, hans konversation äro lika behagliga. Han är hvad man i Paris skulle kalla 'un jeune homme parfait'.»

Ungefär samtidigt skrifver han till Rydberg:

Hur har jag icke hela hösten längtat efter att råka dig. — — — Det är förskräckligt för dina vänner, att du skall bo så långt borta, men det vore egoistiskt att klaga, då du med flit uppsökt denna aflägsna ort för att få arbeta ostörd af alla Stockholms misèrer.

Sommaren 1891, då Snoilskys bodde vid Täcka höjden i närheten af Djursholm, råkades de båda vännerne rätt ofta.

Efter mottagandet af hedersalbumet på 50-årsdagen samma år, i hvilket album Rydberg hälsat Snoilsky såsom »princeps poetarum», skref denne till sin skaldebroder:

Då jag för några dagar sedan tillskref dig för att förklara vårt plötsliga uppbrott från Täcka höjden, som på sistone snarare förtjänte heta Mons ventorum, så tjöt där kring de otäta knutarna, anade jag icke, att jag så snart åter skulle få en anledning — och hvilken kär anledning —

Digitized by Google

att skriftligen uppsöka dig. Jag kommer nu med min innerliga tack för de sanna och djupa ord, hvarmed du i ordets egentliga bemärkelse prydt den minnesgåfva, hvarmed vänliga kolleger inom författare- ooh konstnärslaget velat glädja och hedra mig vid mina fullbordade tio lustrer. Hvad har jag gjort för att förtjäna allt detta? På sin höjd har jag kunnat fixera några flyktiga skönhetsbilder. Men jag känner djupt, att en författare i vår tid — en skald — måste gifva något annat, något högre och bättre. Han måste kunna väcka och uppskaka, ty här står sannerligt illa till. Jag kan icke tänka på annat, än den gräsliga M-ska händelsen [1]). Hvilken inblick ger icke en sådan tilldragelse i det bottenlösa förfall, den all beskrifning trotsande upplösning, hvilken med moralisk spetälska slagit folk och land. Finns då intet som kan upprycka oss ur vår säkerhetssömn, innan fruktansvärda världshändelser göra det? Då den straffdomen kommer. är det kanske för sent att börja om vår folkuppfostran.

Jag vet ingen, som *kan* uttala ett sådant varningsord, mer än du [2]). Måtte du göra det snart.

Du käre Viktor, jag tycker, att jag själf blir liksom en något bättre människa, när jag läser dig eller hör dig tala. Måtte tidningarne undantagsvis säga sannt, när de nu meddela nyheten, att vi snart, i år redan, hafva att förvänta Dikter II af dig!

Då Snoilsky några månader senare i gåfva emottagit »Vapensmeden» och andra samlingen af Rydbergs dikter, tackade han i följande bref, 6 januari 1892:

Hur skall jag fyllest tacka dig för den glädje, du beredt mig genom gåfvan af dina båda nya böcker — sköna, tankerika, gedigna som allt hvad du skrifver. Smakens och modets växlingar hafva intet att skaffa med den verkan, som dylika skapelser frambringa på läsare, hvilka tro och

[1]) Ett hemskt kriminalmål.

[2]) Nästan samma ord använde Wennerberg i ett samtal med mig: "Det finns bara *en*, som kan tala ett varningens ord, så att alla lyssna. Det är *Rydberg*. För honom ha *alla* respekt, äfven gossarne till vänster."

Digitized by Google

hoppas på ett *Gimle*. Sådana läsare skola alltid finnas, äfven om förvildningen och fördumningen toge än större proportioner än de redan gjort i denna dekadansens tid. Du är vår poetiske princeps, utan medtäflare. Skulle jag bland så mycket utvälja ett eller annat stycke som jag företrädesvis älskar — att jag älskar dem *högst*, beror kanske blott på att jag första gången njöt dem under en stämning, då jag befann mig mottaglig för samma tonart — nämner jag Barndomspoesin och Vårdträdet. Jag läser och omläser dem — aldrig utan varmaste rörelse. Hvilka toner från barnvärldens förlorade paradis i den första, hvilken aningsfull susning innerst från själfva världsträdets krona i den andra dikten! Och i Vapensmeden — hur sammansmälter ej där det arkaistiskt-historiska med det allmänt mänskliga, visionära! Smädevisan mot Herr Thure Jönsson är beundransvärdt lyckligt funnen.

Vid sidan af dina båda böcker har den skandinaviska litteraturen i jul endast frambragt *en* sak af första rang: Jonas Lies *Trold*. Där finns mycket tänkvärdt bakom den vid första blicken godtyckliga fantastiken.

Jag sitter med skopan i hand bredvid sångens brunn, där intet vatten framväller för mig längre [1]).

---

[1]) En liten älskvärd episod från Rydbergs och Snoilskys samlif berättade Snoilsky i ett bref till Palmén efter Rydbergs bortgång. Snoilsky stod i en gammal brefskuld till Palmén och ber i sitt bref på nyåret 1896 om ursäkt härför samt fortsätter:

I sammanhang härmed måste jag förtälja ett drag af vår saknade Viktor Rydberg, som vi alla höllo af och sågo upp till. I våras — han var då fullkomligt frisk, så vidt vi visste — hade han inbjudit några vänner, hvaribland mig, till en liten treflig middag på Djursholm. Under middagen kommo vi, han och jag, att tala om brefskulder och svårigheten att, sedan en längre tid gått, äga mod att afbörda sig en sådan skuld, hvilken icke blott pinade en själf, utan äfven för andra parten måste se ut som köld och otacksamhet. Jag yttrade då, att jag hade en sådan nära tvåårig skuld, nämligen till dig, och att jag formligt led däraf. Rydberg, snillet, tänkaren, som tillika var ett stort barn, blef helt rörd. "Eftersom det faller dig svårt att bryta isen" — sade han — "vill *jag* skrifva till professor Palmén och klarera alltsammans, så att du sedan kan skrifva liksom aldrig något afbrott förekommit i er korrespondens." — "Nej", svarade jag, "det kan jag icke taga emot, ty vet du, huru

Digitized by Google

Allbekant är i hvilka känsliga, ur hjärtat sprungna strofer Snoilsky uttryckte sin sorg öfver Viktor Rydbergs bortgång, strofver öfver hvilka det hvilar den innerliga smärtans tåredagg.

Och då Snoilsky från Rydbergs maka erhållit som gåfva Hasselbergs lilla statyett af den bortgångne, skref han:

Jag skyndar att innerligt tacka för statyetten af vår oförgätlige Viktor! Den skall stå i mitt skrifrum och dagligen påminna mig om honom. Alltid med saknad, men också med ren glädje öfver att en så upphöjd personlighet lefvat i vår närhet och att jag själf njutit den dyrbara lyckan att af honom omfattas med vänskap.[1])

* * *

Snoilskys poetiska alstring efter hemkomsten var icke synnerligen riklig. Bortser man från några enstaka nya Svenska Bilder, som tillkommo 1890, 1891, 1894 och 1897, så var det mest tillfällighetsdikter, i hvilka han tog till orda, då någon allmän eller enskild stämning kräfde ett poetiskt uttryck.

Innan han kom hem, hade han likväl haft rätt omfattande planer, hvilket bl. a. framgår af brefväxlingen med hans förläggare och andra.

det annars skulle gå? Jo, du kommer dig lika litet för att skrifva som jag och skulle sedan i din ordning gå och grufva dig för det ouppfyllda löftet till mig." Och därvid blef det.

[1]) Såsom ett nobelt drag af Snoilsky må anföras, att då Stern i sin samling af "Studien zur Litteratur der Gegenwart" förberedde en uppsats om Rydberg (bredvid en om Snoilsky), denne senare för Stern framhöll Rydbergs mångsidiga betydelse och varnade för paralleller mellan honom och någon annan, i hvilka ej han erhölle företrädet.

Digitized by Google

»Det första året af Stockholmsvistelsen lär jag väl ej få tid eller ro att återupptaga den poetiska verksamheten i något större omfång», skref han till Wikblad i juni 1890. »Jag har dock idéer till icke mindre än tre stora dikter, hvilka tillsammans kunna fylla ett femte band, så framt jag ej föredrager att publicera hvar och en för sig. Alla tre dikterna spela inom svensk historisk forntid, ehuru ingen känd historisk personlighet uppträder däri. Det sista året har jag i allmänhet varit alltför mycket i spänning, förorsakad af ovissheten, om det skulle blifva något af med K. B. eller icke, för att med full sinnesro kunna lefva mig in i en diktvärld igen.»

Med K. A. Melin hade han samtalat om dessa tre ämnen. Det ena skulle behandla ett motiv ur tiden efter slaget vid Pultava — en präst och en officer, som skiljts åt där, träffas sedan som fiender —; det andra skulle, möjligen såsom prosanovell, upptaga ett motiv från Sveaborg, och ett barn skulle vara hufvudperson; det tredje skulle vara förlagdt till en skånsk bondgård. Snoilsky hade tankar på att åt ett af ämnena gifva dramatisk form.

Men dessa större planer skötos åt sidan. När Snoilsky, som han skref, »på glesa fristunder lyssnade efter, om ej diktens andelätta fjät ville närma sig — fruktlös väntan och längtan i de flesta fall», skedde det för uppgifter i smärre mått.

År 1890 tillkom dikten *Svensksund* för Akademiens årshögtid på hundrade året efter denna Gustaf III:s bragd.

»Jag har ej kunnat undgå», skrifver Snoilsky till Stern, »att författa denna festdikt till minne af Gustaf III:s räddningsseger öfver den ryska flottan vid Svensksund — jämte Narva och Austerlitz den eftertryckligaste tuktan mosko-

Digitized by Google

viterna någonsin erhållit. Jag har gjort det con amore, efter det jag bragt den första motsträfvigheten till tystnad[1].»

Jag har redan anmärkt, att Snoilsky i denna dikt behandlar Gustaf III mera sympatiskt, än man skulle trott på grund af hans föregående omilda uttalanden. Det gällde ju ock en hyllning från Gustafs egen taffelrund, en hyllning, ägnad den käcka bragd, vid hvilken den förkättrade »teaterkungen» visade sig ej blott *spela*, utan *vara* hjälte — där »fladderlynnet» blef »beslutsamt lugnt».

Dikten, som har en mera »akademisk» ton än Snoilskys äldre Svenska Bilder, är tydligen buren af det fosterländska patos, som då fyllde honom: harmen öfver vårt försummade försvar.

Rader som dessa:

Ett under, såsom än det tima kan
Till hjälp och räddning åt ett folk, en man,
Som ej i nödens stund har gett sig själf förlorad —

äga nog en mening, som syftar på samtiden.

Utomordentligt målande äro enskildheterna från sjöslaget gifna; de olika officerarne träffande karakteriserade; så blir »den sträfve Törning», hvilken förtjänsten af segern till god del tillkom, af skalden framhållen, utan att likväl skymma konungens bild. Fylligheten i detaljskildringen ger åt dikten en liffull prägel.

Samma år skref Snoilsky för en göteborgsk välgörenhetspublikation, »Elfdrottningen», dikten *Skollofskolonier*, ett nytt uttryck för hans sociala medkänsla och tillika en hyllning åt rikets andra stad.

[1]) Öfvers. ur bref till Stern 15 dec. 1890.

Digitized by Google

Under 1891 tillkommo tillfällighetsdikten *Linnaeus i Chikago* — hans fjärde dikt om Blomsterkonungen —, *September* samt icke färre än tre nya Svenska Bilder: *Djursholm,* i Julrosor 1891, *Regementets kalk*, i kalendern Svea 1891, och *Efter 40 år* i Julkvällen 1891.

Af dessa påkalla de Svenska bilderna särskild uppmärksamhet. Anledningen till att Snoilsky nu åter grep sig an med dessa ämnen var tvifvelsutan den yppade utsikten att få hela denna serie illustrerad. Efter åtskillig vacklan, hade förläggaren — Hugo Geber, som nu öfvertagit hans arbeten — och författaren bestämt sig för Albert Edelfelt och denne åtagit sig uppdraget. Snoilsky var synnerligen belåten med detta val. Till Palmén skref han sålunda i november 1891:

CARL SNOILSKY 1898.

Intet besök gör mig och min hustru så stor glädje som då några bekanta från det älskade Finland uppsöka oss här i vårt hem. Leo Mechelin har varit hos oss, likaså artisterne Berndtson och Edelfelt. Den sistnämnde tidtals dagligen under denna höst. Du har kanske sett, att han åtagit sig att illustrera en praktupplaga af mina svenska

Digitized by Google

historiska bilder, som skall utkomma nästa år[1]). Jag tror, han kommer att lyckas utmärkt. Det är icke blott hans utmärkta talang, som ingifver denna betryggande känsla, utan äfven hans sinne för historisk stil och sanning. Också har han i våra samlingar gjort minutiösa kostymstudier i och för detta arbete — bland annat har han på flottans varf afbildat Gustaf III:s gamla Amphion, som skall förekomma som illustration till dikten Svensksund, hvilken jag skickade dig häromdagen.

Af de tre svenska bilderna från 1891 är *Djursholm* den mest betydande. Den är en hyllning åt skaldens ättemoder, fru Kristina Sture, Gustaf Banérs maka. Då Snoilsky vistades i Djursholmstrakten, rann det honom i hågen, att detta gods en gång varit i hans stamfars ägo, men att änka och barn fått lämna det, sedan herr Gustafs »oskyldiga blod» af »orättfärdiga domare» gjutits ut vid Linköpings blodbad.

Detta minne inspirerade skildringen af den dödes hemfärd till maka och barn. Och i den ädla fru Kristinas mun lägger skalden fosterlandskänslans och försoningens starka maning:

> Bevaren för hämd edert hjärta
> Så rent som för blodskuld er hand,
> Då spirar väl endräkt ur smärta
> En gång i vårt sargade land!

Episoden, då den lille, endast fyraårige Johan lofvar att hämnas på den lede tyrann, som dräpt hans far, torde vara påverkad af en anekdot från något senare tid om Karl IX, som tog den halfvuxne pilten på knä och frågade, om han ville gå

[1]) Den utkom först 1894.

Digitized by Google

i hans tjänst, men af Johan Banér fick till svar: »Hin håle tjäne dig, som slagit ihjäl min far!»

Och fru Kristinas ord till barnen:

> Ej höfves det er för er faders namn
> Att sänka er hjässa —

är ett genljud af Gustaf Banérs egen förklaring före afrättningen.

I Kristina Stures personlighet har Snoilsky förenat dragen af den trofasta makan, som med upprätt panna bär sin olycka, af den kärleksfulla modern, som gjuter balsam i barnens hjärtan, och af den fosterlandsälskande kvinnan, som ställer det helas väl öfver enskild hämnd.

Dikten *Regementets kalk* är en omdiktning af en anekdot från tiden efter Karl XII:s krig, som omtalas i Ennes' berättelser om Karl XII:s krigare. Det heter här om regementspastorn vid Västmanlands regemente Nothman:

»Efter slaget vid Pultava 1709 bärgade han och undangömde regementets kommunionssilfver, hvilket han med största fara medtog i fångenskapen och hemförde 1722 samt sedan återskänkte dessa kärl till regementet. De brukas ännu, 1818 vid regementet och bestå af en flaska om 96 lod samt en stor kalk med patén och oblatask om 80 och 7 åttondedels lod tillsammans, hvardera försedda med denna inskription: 'Conserverad af prosten C. G. Nothman i Ryska fångenskapen och Regementet återskänkt 1 september 1729. Soli Deo Gloria'. Nothman tjänte vid Regementet till sin död, som inträffade 1739».

Snoilsky låter prästen ha nedgräft skatten och efter fångenskapen sedan åter upptaga den å olycksfältet.

Digitized by Google

»Det vemodiga efterspelet till den karolinska hjältesagan drager mig med hemlig makt», skref Snoilsky om denna dikt till Estlander. »Finner jag på ett motiv, vill jag gärna förlägga det dit.»

Det hvilar öfver detta kväde en dyster stämning, då Pultavaminnena frammanas af de enda kvarlefvande ur den gamla stammen.

Samtidigt tillkom den lilla bagatellen *Efter fyrtio år*.

Om denna dikt berättar Snoilsky i ofvan nämnda bref:

En annan bit, af litet ljusare skaplynne, som jag kallat »Efter fyrtio år», skall stå i Julkvällen. Den är hållen i gustaviansk anda, på särskild begäran af Edelfelt, hvilken, sedan han haft den godheten att använda sin utsökta talang på att illustrera mina Svenska bilder, gärna önskade få ett eller annat stycke i rococostil till omväxling med de alltför ofta förekommande karolinska storstöflarne.

I lätta, jambiska verser, med något af danstakt öfver sig, låter Snoilsky en gammal kamrer för sin hustru, en f. d. korist vid tredje Gustafs opera, frammana minnena från deras ungdom, då han skulle göra sina lärospån som kantatförfattare vid en hoffest och drömde om en lysande framtid, men icke lyckades vinna de högas bifall. Han fick säga godnatt till sitt hopp, men fann i stället ersättning i kärlekens ungdomsrus och en trogen äktenskapslycka.

Själf betecknade Snoilsky i bref till Seligmann detta stycke som »extra läckert, gustavianskt», och han tillade, att han, som vanligtvis vore missbelåten med alla stycken af sin »provenance», nu »skam till sägandes tyckte den biten vara särskildt bra».

Digitized by Google

Under de närmaste åren följde:

1892: *Gripsholm*, i Julrosor; grafdikten öfver *Katinka Peyron; Tännforsen i vinterdräkt*, i Sv. Turistföreningens tidskrift; *Röstsedeln*, i Post- och Inrikes-Tidningar 12 november 1892, *Skärvik* i Julkvällen; *Vid aftäckningen af Schéelestoden* den 9 december. — 1893: *I Trolleholms stambok; Majsång på Skansen; Hälsningstalet till Nordenskiöld i Svenska Akademien; Höst*, i Julkvällen. — 1894: *Junker Ulf*, i Vintergatan; *Villan vid hafvet*, i Julrosor; *Slutvignett*, i Vårt folk; *Till Stockholm; 26 September*, otryckt. — 1895: *Viktor Rydberg; Till Harald Wieselgren.* — 1896: *Välkommen vår konung; Sång vid Karl X-stodens aftäckning; Minnesblad till Grieg* i Ord och Bild; *Drömkullen*, i Julkvällen; *Christian Winther*, i Juleroser. — 1897: *Frun på Salshult; Sång vid Utställningens öppnande den 15 maj; Kantat vid minneshögtiden i Riddarholmskyrkan den 17 september; Till Gunnar Wennerberg*, 20 oktober 1897.

Med obestämda årtal: *Stenhammar; Hvad muren sade; Allt på sin rätta plats.*

Ett stort antal af dessa dikter äro framkallade af någon yttre anledning, äro s. k. »tillfällighetsdikter», flere rent af »officiella». Men den yttre anledningen har så godt som alltid motsvarats af en inre stämning, och skalden har visat sig mäktig att tolka en allmängiltig känsla, på samma gång han gifvit luft åt sin egen. Det är ingen ringa uppgift att på detta sätt i ordets *bästa* mening vara sitt folks poeta laureatus. Ofta beundrar man den slagruta, hvarmed Snoilsky mäktat finna det poe-

Digitized by Google

tiska i tillfällighetsmotivet, exempelvis flere punkter i utställningsdikten, i dikten öfver Karl Gustaf och i sången vid minneshögtiden i Riddarholmskyrkan 1897. En varm och innerlig känsla pulserar i flere af hälsnings- och minnesdikterna, så i sången till konungen, i hundraårsdikten till Christian Winthers minne, i den skära grafdikten öfver Katinka Peyron, men framför allt i den mästerliga sången om Viktor Rydberg.

En tillfällighetsdikt är väl i visst afseende äfven den politiska dikten *Röstsedeln*. Otvifvelaktigt sprungen ur en varm fosterländsk stämning, lider den dock — synes det mig — af för stor afsiktlighet, och greppet att anklaga den *ene*, hvars röst afgjorde utslaget, är kanske poetiskt, men icke fullt logiskt. Dessutom verkar den allegoriska apparaten något förbrukad. [1])

Med ojämförligt mera verkan hade Snoilsky behandlat liknande motiv två årtionden tidigare i ett par sonetter. Och skaldens bekymrade fosterlandskänsla tar sig ett vida kraftigare uttryck i den mästerliga *Slutvignett*, som afslöt praktverket »Vårt folk», liksom Snoilsky ock lät den afsluta samlingen af sina originaldikter, såsom en sista hyllning till fosterlandet, sinnebildadt i den tall bland gråa bergen, »en seg och stolt natur», som utgör den sista hälsningen från fosterjorden. Förtjusande har Oscar Levertin yttrat härom:

[1]) Snoilsky skrifver till Stern, att han ej vågade hoppas att hans dikt varit af något inflytande, men han gladde sig åt den harm det väckt hos motståndarne, hvarom bl. a. anonyma bref buro vittne. Konungen hade med tårar i ögonen tackat honom och upplåst dikten i sittande konselj för ministrarne.

Digitized by Google

»Han, som en gång så hänfördt besjungit lager, cypress och oliv, han skulle med sin sista sång hylla den svenska magra tallen. Den skall susa öfver hans graf, men därför skall där icke häller glömmas musiken från hans ungdoms och mandoms år, den sång från söderns klassiska träd, som ingen gifvit vackrare eko på svenskt tungomål.»

Äkta fosterländsk och på samma gång äkta poetisk är dikten om *Gripsholm;* efter att skalden sett minnena från svunna tiders Sverige — hvar tid med sin karaktär — trängtar han att i det nutida Sveriges flockar se det drag, som gör »det lilla jaget till del af en nation». Och liksom minnena, så väcker äfven den svenska naturen i *Tännforsen* en önskan att dvalan må brytas och han må känna sig svensk i ett *vaknadt* land.

En rent lyrisk dikt är *Drömkullen* med dess fina symbolik af det otillfredsställda hoppet; barnen[1]), som fröjda sig åt att nå kullen, när en gång hindret, det böljande kornfältet, är mejadt.

I kära små vänner — så är det beställdt:
Då vägen till drömlandet vinns,
Den bär öfver höstens nakna fält,
Och borta är månsken och prins.

Man kommer att tänka på det Goetheska ordet: »Es ist dafür gesorgt, dass die Bäume nicht in den Himmel wachsen».

Personligt färgade äro *Skärvik*, en af skaldens födelsedagsdikter till sin maka, liksom den från 1891 och en annan dylik hittills otryckt dikt från

[1]) De voro skaldens egen dotter och en hennes jämnåriga lekkamrat Nini B—m.

Digitized by Google

1894[1]), samt de känsliga hyllningarna till ägarne af Stenhammar och Trolleholm.

Till denna tid höra ock Snoilskys två sista »Svenska Bilder» *Junker Ulf* och *Frun på Salshult*. Båda skildra de *hemmavarandes* sorg under krigs-

[1]) Denna senare lyder:

Jag vill ej sjunga våren,
Dess strid på lif och död
Mot frost, som går i spåren
Af en för tidig glöd

Och icke sommarn häller,
Som knappast ger sig ro
Att njuta, när det gäller
Att samla för sitt bo.

September jag besjunger
Med sol i rättan tid
Och inga larvers hunger,
Men hvila efter strid.

Fast hösten purpur stickar,
Är mesta grönskan kvar;
Sitt lif man öfverblickar
I stillhet underbar.

Det flydda tycks sig närma
I denna klara dag,
Som strålar ljuflig värma
Af mildt, förädladt slag.

Hvad det är ljuft att bida
Tillsammans så, vi tu,
Invid hvarandras sida
Här, i september nu!

Hur vackert hemmet strålar,
Ej minsta blad sig rör
Där guldet grönskan målar
På kullen utanför.

Min kärlek och min lycka
I denna stilla stund
Jag till mitt bröst vill trycka
På hemmets säkra grund

Och tacka dig, du kära,
För allt hvad lifvet gett!
Blif än som förr mig nära
I både ljuft och ledt.

Digitized by Google

tider. *Junker Ulf* är af mera mystisk läggning, ett sällsynt lyckligt poetiskt grepp.

CARL SNOILSKY 1901.

Den utgör en hyllning åt en gammal svensk släkt, en af dem, som offrade sig för och skapade Sve-

Digitized by Google

riges storhetstid, adlig utan frälsebref, »den stående Ulfvens» släkt — själf räknade Snoilsky bland sina anor »den tillbakaskådande Ulfvens» ätt — ur hvilken i hvarje släktled alltid någon af de yngste fallit i strider mot landets ovän. Där sitter den gamle Sven Ulfsson ensam i hemmet, under det hans sonson, släktens enda förhoppning, är ute med Gustaf Adolf och honom närmast i faran och segern. Det är den 6 november 1632, och den gamle skådar i en vision sonsonen, som döende vacklar ur sadeln. Så tar han fram familjebibeln och ristar ett kors och sjätte novembris: »Nu fanns där ej plats till mer.»

Uppslaget till *Frun på Salshult* fick Snoilsky i några bref, hvilka en af Karl XII:s tappre bussar, öfverstelöjtnanten vid Smålands ryttare Jon Stålhammar under kriget 1704 – 1708 skrifvit hem till sin hustru fru Sophia Drake, som under makens fäktande i fiendeland satt hemma på Salshult [1]). Utdrag af dessa bref hade förekommit i en uppsats af B. Schöldström, »Ur Stålhammarska krönikan», och Snoilsky skaffade sig tillgång till samtliga brefven, hvilka förvaras i familjearkivet. Ur dessa gamla papper frammanade skalden bilden af fru Sophia, en af den karolinska tidens duktiga officershustrur. Hennes son, kornetten Jon Adolf, stupade verkligen 1708 i Ukraine, samma år för öfrigt som äfven hennes make där afled. Det är en manhaftig, men varmhjärtad kvinna, samsläktad med andra liknande typer så i romandikt som i

[1]) Hennes porträtt i olja, befintligt å Salshult, är reproduceradt i Idun 1903.

Digitized by Google

den lyriskt episka poesin, denna välborna fru, som ensam styr och ställer för gården, tröstar och hjälper ryttarhustrurna, hvilka komma dit att få bref och nyheter från kriget, men som själf har att bekämpa en moders sorg och ängslan. Dock, »hon är hustru åt en karolin», och för sorgen får icke dagens gärning försummas.

I enstaka punkter företer denna dikt beröring med Runebergs »Julkvällen»; - exempelvis stället, där gamle Pistol underrättas om sin sons bortgång.

En alldeles säregen ställning inom Snoilskys poesi intager *Hälsningssången till Nordenskiöld.* Snoilsky har en gång uttalat, att han i sin diktning vore bunden till strofen, men här har han i en rapsodisk dikt visat sig på ett öfverlägset sätt kunna täfla med de vackraste akademiska vältalighetsstycken och med känslighet och fyndighet hälsat den nye octodecemviren.

Ett särskildt lyckligt fynd är det astronomiskt-poetiska slutet, där skalden, med anspelning på att Vega tillhör »Lyrans» stjärnbild, yttrar:

> Välan då, segrare från Nordens pol,
> Tag in din plats, de gångne skalders stol!
> Inunder Lyrans tecken hit du träder,
> Men samma bild är dig af gammalt kär:
> Den norra himlens hvalf i ljus den kläder,
> Och Vegas stjärna strålar skönast där.

Det är en vändning, som skulle gladt en gammal gustavian som Leopold.

Vid den tid, då Snoilsky utgaf sin sista diktsamling — 1897 — hade han en tydlig förnimmelse af att hans skaldeådra i det närmaste sinat ut.

Digitized by Google

»Poesins urna synes vara något tapprunnen» — hade han på nyåret 1896 skrifvit till Palmén — »och af princip gör jag inga ansträngningar att framtvinga bottensatsen, när det ej längre vill strömma af sig själf.»

Och en månad senare heter det i bref till Estlander.

»Kunde jag fått sända dig någon hälsning från den luftiga personlighet, som i gammal styl kallades Musa — men ekot af hennes röst försvinner i fjärran, det hjälper ej att jag sträcker ut armarne.»

För att ej alldeles glömma bort »det rent handtverksmässiga af konsten» sysslade han med öfversättningar.

En sådan var redan fullbordad sommaren 1895; det var *För kronan,* en tolkning af François Coppées drama »Pour la couronne». Äfven några äldre engelska dikter samt enstaka poem af Sully Prudhomme (1901) voro föremål för hans tolkningskonst. Men hälst vände han sig till sin älskade Goethe.

Han tillökade nu samlingen af de Goetheska balladerna med »Råttfångaren» och »Den första Valpurgisnatten» samt utgaf en »öfversedd och tillökad» upplaga af Balladerna 1900. Därtill kom 1901 en samling af Goethes »Visor och dikter», af hvilka flertalet under de närmast föregående åren offentliggjorts i Post- och Inrikes Tidningar.

De äro utförda med all den kärlek, som Snoilsky hyste för sin mästare, om än stundom uttrycksättet i den svenska återgifningen så till sägandes blir mera »litterärt» än det naiva språket i originalet[1]).

[1]) År 1892 hade Snoilsky öfversatt sin frände, Maurice Prozors roman "La Bohème diplomatique", på svenska kallad "Adèle Mitrowitsch".

Digitized by Google

Hans originaldiktning hade under de fyra, fem senaste åren af hans lefnad däremot så godt som afstannat.

Tvänne skaldevänner: Topelius och Ibsen bragte Snoilsky sin hyllning, i en grafsång öfver den förre, i en hälsningsdikt till den senare, då han 1898 gästade Stockholm.

I Norge, där han vistades sommaren 1899, diktade han de tre *sonetterna till Herman Bang,* hvilka offentliggjordes i samma års »Julrosor», men med undantag af dem kom han, »litterärt taget, alldeles tomhändt hem från Norge» och hade till sin ledsnad intet att gifva årets kalendrar. De nämnda sonetterna till den utmärkte danske romanförfattaren skref Snoilsky då han erfor att denne låg farligt sjuk, »arm och ensam», utan att någon »svalkade hans feberheta panna», och han ville då glädja honom med dessa sista skott af sin sonettdikt. Särskildt är den sista sonetten med den eleganta bilden af gästen, som till afsked krossar glaset till värdens ära, af förtjusande verkan.

Andra skaldestycken från dessa sista år äro den fosterländska *Nya kölar* (i Friska Vindar 1898), inskriften på *Hellestadsstapelns klocka,* som å Skansen ringde in det nya seklet, samt de rent lyriska smådikterna *Dold förening* och *Nattviol.*

Den sistnämnda, diktad 1900, antagligen Snoilskys sista originalpoem, ger i sin hyllning åt nattviolens bleka, hvita blomma uttryck för det »svårmodstunga», som nu hvilade öfver Snoilskys sinne. Som en sista skaldebikt klinga slutstroferna:

Digitized by Google

Mänskobarn, som här i natten vankar,
Kanske gäller talet också dig;
Lägg dig ned med dina kvalda tankar
Här vid daggig stig!

Ställd inför din egen lefnads gåta,
Dunkel väf af drömmar och begär,
Göm din kind i detta gräs, det våta –
Ingen ser det här.

Med denna tårfyllda vemodssuck säger den sångare, som en gång sjöng de jublande ungdomsdikterna, sin lyra farväl.

* * *

Hvilka skiftningar i stämningar och i dessa stämningars uttryck har icke Snoilskys rika sångarlif att tälja oss, när vi kasta en återblick däröfver! Man jämföre exempelvis de italienska bilderna från 1860-talet med dem, som diktades femton till tjugu år senare. Snoilsky gjorde själf denna jämförelse, då det år 1888 var fråga om att såsom särskild samling utgifva alla hans italienska dikter, och kände sig egendomligt berörd af »den enorma klyftan i utveckling, känslo- och uttryckssätt», mellan den yra, sensualistiska tonen i 1860-talets dikter och det manliga allvaret i den senare gruppen, hvarför han ock afböjde förslaget att utgifva dem tillsammans annat än i en stor samlad upplaga, där man steg för steg kunde följa hans utveckling. [1])

Och hvilka skilda intryck från skaldekonstens mästare i olika land företer icke denna utveckling! Vi se ynglingen redan på skolbänken svärmande

[1]) Bref till Geber 30 januari 1888.

Digitized by Google

för Byron och Heine; den senare gjorde han sig snart kvitt, den förre spelade en roll för hans politiska lyrik under hans ungdomsår, då eljes Christian Winther, naturens och kärlekens sångare, var hans älskade mästare och därjämte Victor Hugo, den exotiska lyrikens ordkonstnär, Runeberg, de fosterländska minnenas diktare och Béranger den förståndsklara, borgerliga humorns man. Den sistnämnde anslog en sträng, besläktad med det svenska arfvet från tredje Gustafs dagar, från hvilket Snoilsky aldrig frigjorde sig, under det inga rottrådar binda honom vid nyromantiken.

Med den gustavianska tidens bäste är han befryndad ej minst i sin diktnings *åskådlighet.*

»Hur underbart friska och unga», skrifver han 1889 till mig, »förefalla ej Carl Michael och Anna Maria bredvid all denna Lidners känsloförhäfning. Den förre genom den allsvåldiga fantasiens, den senare genom sanningens makt! Toner, plastik, färger! Vårt sätt att *höra* och att *se* förblifver i grunden alltid detsamma, vårt sätt att *känna* är mera konventionellt.»

Med dessa, nu nämnda litterära intryck är det, som Snoilsky drager ut på sin lefnads solljusa vårfärd och diktar de sånger, som först skänka honom mästarnamnet.

Bekantskapen med den franska parnass-skolans konstnärliga lyrik blir därefter afgörande för Snoilskys formkänsla. Den spåras i hans sonettdiktning och öfriga skaldeprof från 1860-talets senare hälft och 1870-talet, men äfven i hans konstnärligt fulländade lyrik efter det nya genombrottet 1879.

Att i enskildheter påvisa de olika inflytandena i Snoilskys skaldskap må varda en specialforskares

Digitized by Google

uppgift, hvarvid naturligtvis det väsentliga är påverkan i anda, i uppfattning, i stil, under det lån af bilder eller uttryck äro af mera sekundär betydelse.

Här må blott till sist betonas Snoilskys lärjungeskap af den skald, som alltifrån ungdomsåren och till hans lefnads höst stod för honom som ett mönster: den gamle patriarken i Weimar.

Tidigt var Goethe hans käre mästare och redan som skolyngling började Snoilsky tolka hans ballader. Hans sista poetiska bragd var försöket att kläda Goethes visor i svensk dräkt.

Som ung student framhöll han såsom det beundransvärda hos Goethe och såsom en egenhet hos denne, att bakom det lugna, sansade, stundom till synes prosaiska språket det låg en förtärande eld, som man hela tiden kände.

I detta afseende är Snoilsky såsom lyriker Goethes lärjunge. De mera subjektiva af hans sonetter bära ofta den prägel af »bunden värme» — om jag må anföra en liknelse ur fysiken —, som han i de nyss anförda orden fann vara ett kännetecknande drag hos Goethe.

Men ännu mera kommer släktskapen med denna Goethelyrikens på en gång reserverade och dock så innerliga karaktär fram i Snoilskys senare lyrik, i de Nya dikternas »Tankar och toner» och i många af de bilder ur lifvet, hvilka han låter tjäna såsom sinnebilder för sitt känslolif.

Detta är dock blott det ena draget af Snoilskys frändskap med den store tyske skalden.

Digitized by Google

råd-
eds-
ska
från

NAD
grafi.)

i ny-
appt
han
is de
rad
30

Digitized by Google

uppgift,
verkan
af bilde
tydelse.

Hä
jungesk.
och till
mönster

Tid
redan s
ballader
att kläc

So
undrans
denne, s
synes p
som ma

I d
thes lär
bära of
jag må
i de ny
nande d

Me
Goethel
innerlig
de Nya
af de bi
sinnebil

Det
skys fr

Digitized by Google

Ett annat likhetsdrag — det plastiskt åskådliga — framträder i dikter som Läkaren, Afskedsdrycken, Fylgjan, liksom äfven vissa hans Svenska Bilder, trots alla olikheter, röja intryck från Goetheballadens stilkonst.

Man har ett tyskt uttryck: »Goethe-reif», och detta kan med fog lämpas på Snoilsky under hans mognare tid. Liksom Rydberg är han Goethean, men om denne företrädesvis är lärjunge af Goethe tankediktaren, så är Snoilsky en lärling af vislyrikern och balladdiktaren.

Snoilsky var en utmärkt formkonstnär och lade, som vi funnit, mycken vikt vid det rent tekniska i skaldskapet, äfven om hans läggning var mera målerisk än musikalisk.

SNOILSKY PÅ PROMENAD
(Efter ögonblicksfotografi.)
1901.

De gamle »mästersångarne» brukade sätta som villkor för mästarnamnets högsta ära, att man själf uppfunnit en ny, självständig »ton». I det afseendet var Snoilsky ingen nydanare. Af nyuppfunna strofer torde man knappt finna annat än en eller par. Och ofta nöjde han sig med rätt enkla metriska former, exempelvis de fyraradiga strofer, i hvilka blott hvarannan rad

Digitized by Google

rimmar. Men inom de gränser han sålunda själf uppmätt åt sig var han en sträng och fulländad konstnär.

»Jag är en sådan pedant» — skref han skämtsamt till mig 1897 — »att tio fel mot logiken icke beröra mig så svårt som ett enda lapsus linguae.»

Särskildt kännetecknas hans poetiska stil af en viss nobel knapphet i uttrycket, äfven när bildvalet är rikt som en renässansskapelse. Och detta sammanhänger med det diskreta, men dock innerliga i hans sätt att tolka känslor.

Redan 1866 anmärker han som ett fel hos en af honom beundrad finsk skaldinna bristen på koncentration och äfven på koncrescion. Häremot syndade han aldrig, lika litet som han tillät sig någon bullersam känsloutgjutelse. »Sann känsla, hvars uttryck ger sig till känna utan larm» — det anger Snoilsky själf i ett ofvan anfördt bref vara kännetecknande för hans lyrik. Han ansåg dikten endast af värde, då formen göts kring ett lefvande känsloinnehåll.

Tom är sången, som ej lefver
Af ens eget lif i dag,
Som ej växt till troget hölje
Kring ens eget hjärtas slag

var en strof, som han själf betecknade såsom sin diktnings innebörd, då han inskref den i en svensk stambok.

* * *

Digitized by Google

Om Snoilsky under det sista skedet af sitt lif jämförelsevis föga ägnade sig åt diktning, började han däremot en ny verksamhet såsom prosaförfattare inom det biografiska och historiska området. Förstlingsverket på detta fält var den skildring af en svensk-engelsk kriminalhistoria från 1600-talet *Königsmark och Thynne,* som han offentliggjorde i en festskrift till Klemmings ära mot slutet af 1890. Det var en tidsbild af ej ringa intresse han här lämnade; skildringen af en illbragd, som en af den karolinska tidens tappre begått i Karl II:s England. Snoilsky utreder den trassliga härfvans trådar med historikerns skarpsinne och kritiska begagnande af källskrifterna; han redogör för händelsernas gång med verklig episk berättarkonst. Då han kort före sin död förberedde utgifvandet af en samling af sina prosauppsatser, underkastade han denna skildring en kärleksfullt ingående omarbetning.

År 1893 ombesörjde Snoilsky en vald upplaga af *Sehlstedts* dikter och fogade därtill en inledning, hvari han sympatiskt skildrade den godlynte Sandhamnsångarens lif och diktning.

Ett stycke »memoar» af intagande art offentliggjorde Snoilsky 1902 i en finsk publikation i samband med sin teckning af Severin Falkman. Det var skada, att han icke åstadkom flere dylika skildringar ur minnet. Han skulle tydligen blifvit en utmärkt memoarförfattare, liksom han ju var en förträfflig brefstilist.

Såsom ledamot af Akademien åtog sig Snoilsky att skrifva trenne minnesteckningar. Det har anmärkts såsom egendomligt att »tala om komparser,

Digitized by Google

när man själf hör till de store». Men valet var här icke alldeles fritt. Den första af de tre minnesteckningarna berör epigonskalden *Choræus* (1894). Snoilsky hade valt denne som den relativt lättaste bland 5 eller 6 namn, men han uttalar i bref till Stern sin missbelåtenhet öfver uppgiftens obetydlighet:

> Emedan han bortrycktes i sin ungdoms blomma, är hans minne omgifvet med ett visst vemodsfullt skimmer, vida mer än fallet är med många ojämförligt större skalder. Ett halft ark vore mer än nog för att skildra honom uttömmande; nu måste jag minst lämna det sexdubbla. Det blir nog ej annat öfrigt än att i en stor digression gifva en bild af den sorgliga litterära vanmaktstiden mellan Gustaf III:s död och hans trångsinte, ljusskygge sons afsättning.
>
> Men nog om mina fattiga bagateller.

Snoilsky kryddade emellertid denna minnesteckning med kulturhistoriska detaljer.

Mera intresse erbjöd honom tvifvelsutan skildringen — vid 1899 års högtidsdag — af »Stockholms räddare undan ryska mordbrandsfacklan», *Rutger Fuchs,* ehuru bristen på källor med hänsyn till Fuchs' personlighet vållade honom svårigheter vid porträttbildens utförande.

Verkligen con amore gick han till teckningen af den store bibliografen *Warmholtz*, hvars verksamhet och personlighet i Snoilskys framställning fått sig ett vackert äreminne, som tillika utgör ett intressant bidrag till vår odlingshistoria.

Ej minst märklig är den underström af rent personlig art, som här stundom kommer till synes. På ett par ställen biktar Snoilsky, om ock på sitt diskreta sätt, subjektiva känslor.

Digitized by Google

Det var vid högtidsdagen 1902 Snoilsky med sin härliga, sonora stämma uppläste detta sitt sista arbete. Då minnesteckningen förelåg tryckt i Akademiens Handlingar, var han icke mera.

* * *

Det första afgörande intryck man fick af Carl Snoilskys personlighet var det af en boren *nobless*.

Hela skepnaden bar prägeln af ädel förnämitet. Det var, kunde man se, århundradens »blåa blod» i denna resliga, sköna gestalt. Detta yttre motsvarades af ett ridderligt och finkänsligt sinnelag.

För dem, som icke trädt Snoilsky nära, kunde hans något afmätta sätt, hans medfödda värdighet förefalla som kyla. Ingen, som verkligen känt honom, vare sig ungdomsvänner eller de, som haft tillfälle att på senare år komma i något närmare beröring med honom, kunde dock vara i tvifvelsmål om, att det bakom hans stolta, stundom reserverade hållning gömdes en rik känsla.

Det kunde hända, att när en person, med hvilken han blott stått i flyktig beröring, drabbats af en tung sorg, Snoilsky, den jämförelsevis obekante, hugnade honom med rader, som andades det innerligaste deltagande. Och ofta kunde han gent emot vänner yppa en värme, som var rent af betagande. I hans tillfällighetslyrik, i dikterna till Klemming, öfver Bäckström och Rydberg märker man till fullo, huru hjärtat klappar. Om en allmän fråga — politisk eller litterär — intresserade honom, kunde den till synes så apatiske mannen uttala sig med

Digitized by Google

glödande häftighet. Vanligen var hans känslolif behärskadt i det yttre, men därför icke mindre rikt pulserande.

För sina gamla vänner bevarade Snoilsky städse ett trofast hjärtelag.

För en af dessa, Oscar Quensel, hade han i ett bref 1897 beklagat, huru föga han sammanträffade — mera intimt — med deras gemensamma gamla Upsalabekanta, från hvilka det ena eller det andra skiljt honom. Och han tillade:

> Ja, härmed är listan slut. Jag glömmer Wikblad, som alltid är min trogne, oföränderlige vän, men konungens rådsbord lägger helt beslag på hans tid. Om jag knotar häröfver, glömmer jag kanske, att felet ligger lika mycket hos mig själf. Jag är blifven stugusittare, uppgår helt i samlifvet med min familj — för resten är jag begrafven i böcker. Bra tråkig är jag nog blifven också, som litet hvar säkert tycker. I ett fall är jag dock icke förändrad: i bevarandet af tacksamt minne för gammal vänskap under den oförgätliga ungdomstiden.

I hans personlighet framträdde för öfrigt allt mera ett drag af ödmjukhet, som präglade hela hans väsende och väl stod i samband med det ifriga, om än skygga religiösa sökande, som tillhörde hans sista år.

En svaghet, som ej kan frånkännas honom, var hans obenägenhet att sätta sin personlighet in i strider om litterära eller andra allmänna ämnen; han underskattade därvid sitt inflytande och kunde svara den, som manade honom att göra sin auktoritet gällande i ena eller andra fallet: »Hvad kan *jag* göra? Hvad fäster man sig vid *mitt* ord?»

Denna tillbakadragenhet torde i någon mån

Digitized by Google

bidragit till att på slutet aflägsna honom från ett yngre författarsläkte, hvilket han eljest omfattade med en hos äldre författare föga vanlig sympati. Han hade ögon för det nya och gladde sig åt dess framträdande — oafsedt om det tillhörde den ena eller andra »skolan».

Vi ha redan sett, med hvilken glädje han hälsat Heidenstams förstlingsdiktsamling. Icke mindre fröjd skänkte honom framträdandet af de begge skalder, hvilka syntes honom båda en förnyelse af vår *folkliga* lyrik och inlösa spådomsorden i slutstrofen af Folkets sångmö: *Gustaf Fröding* och *Axel Karlfeldt*, hvilken sistnämnde han också personligen omfattade med tillgifvenhet, då denne kom att tjänstgöra under honom som amanuens. Likaså intresserade han sig för en novellist och dramatiker som *Per Hallström*. Då han våren 1899 mottagit dennes »Grefven af Antwerpen», tackade han för den oblandade poetiska njutning, som den skänkt honom, och tillade:

Det är en så stor glädje att utan hemligt förbehåll få lyckönska en författare till ett verkligt gediget skaldeverk, en glädje desto större, ju mera sällan en sådan anledning gifves. Jag har dessutom brådt att framföra mitt tack och lyckönskan, innan den offentliga kritiken kommer i förväg, och *den* är oberäknelig. Smaken är så förvillad, så snedvriden, att man aldrig på förhand kan sluta sig till dess dom om en författare, som icke hör till något kotteri och som försmår att segla i kölvattnet af någon härskande genre för dagen. Mitt omdöme är blott dikteradt af ett hjärta, som hungrar och törstar efter skönhet i tidens torka och själfviska kvalm. Fastän romantisk i formen, är eder dikt så ren, så klar, så allmänt mänsklig — mera tjusande gestalter än det unga syskonparet har ingen samtida skald

Digitized by Google

skapat. Jag kan ej uppräkna alla scener, som särskildt intagit mig, men vill blott nämna Drottningens dödsbädd, scenen mellan Yseult och Amyelotte, Walters stämning före striden såsom särskildt förträffliga. Äfven bifiguren, läkaren, är utmärkt tecknad. Alltnog, ett varmt tack!

Högt beundrade han *Selma Lagerlöfs* fantasirika diktning. Visserligen uppskattade han, liksom flere andra af hans smakriktning och utbildning, mindre hennes förstlingsverk, »Gösta Berlings saga», som ju tjusade det stora flertalet. Men han fick snart öga öppet för hennes betydelse. Det var novellen »Dunungen», som vann hans hjärta, liksom den ock gjorde andra klarsyntare, och sedan tillhörde han hennes afgjorda vänner.

Med alla sina sympatier för det yngre släktledets diktning var dock Snoilsky icke alldeles främmande för hvad man skulle kunna kalla Bygmester Solness-känslan.

Trots den ödmjukhet och blygsamhet, som onekligen utmärkte honom, kunde han nog känna en viss smärta öfver att vara bortglömd eller undanskjuten för »nya gudar».

> Så fort blir intet glömskans del
> Som ett förstummadt strängaspel —

hade han sjungit redan i sin ungdom. Och han hade under sina sista år en känsla af att den på 1860- och 1880-talen så omhuldade sångaren på vissa håll ej längre betraktades såsom den mästare han var.

Ett utslag häraf var onekligen det betänkligt lättvindiga sätt, hvarpå man i den år 1900 för utställningen i Frankrike afsedda officiella framställ-

Digitized by Google

ningen af Sverige — La Suède — behandlade en man af Snoilskys eminenta betydelse, något som med allt skäl framkallade en gensaga i riksdagen, då ett nytt anslag skulle beviljas för arbetets utgifvande på engelska.

Det var nog med tanke på sig själf han i sin minnesteckning öfver Warmholtz yttrade:

> Ingenting väcker så liflig föreställning om mänsklig framgång och mänsklig begränsning som det enda ordet *namnkunnighet.* Den som lyckats i att uppdraga denna sällsynta praktblomma väntar väl, att hon skall öfverlefva sin egen såningsman; och dock sammanfaller endast alltför ofta beggederas lifslängd. Mången hinner till och med att själf bevittna den ömtåliga plantans både blomstring och förvissnande — ett ögonblick af sol och sorl, och så blir det åter mörkt och tyst.

Carl Snoilskys grafvård på Solna kyrkogård. Aftäckt 1905.

Ett drag af detta hans missmod må ock anföras. I egenskap af Författareföreningens ord-

Digitized by Google

förande bad jag på nyåret 1902 min företrädare om ett bidrag till den samling af självbiografiska meddelanden om förstlingsverkets tillkomst, hvilken under titeln *När vi började* utkom till julen samma år. Jag erhöll då från honom ett svar, däri han skref:

I anledning af din fråga, måste jag tyvärr svara afböjande. De ljusa och glada föreställningar, som framkallade dessa ungdomsdikter, ligga mig alltför fjärran nu. Det skulle på mig blott verka vemodigt, ja rent af smärtsamt att ur minnet söka framgräfva dem. Bäst att de få hvila i ro!

För öfrigt torde det vara ytterst få, hvilka i likhet med dig ännu skulle vänligt intressera sig för dessa förgätna sångers Genesis.

Dessa missmodets ord erinrade likväl om hvad han själf sjungit i sin minnesdikt öfver Christian Winther:

»Min dikt är glömd, har längesen gått under
Uti den nya tidens strida älf» —
Han kunde säga så i tunga stunder.
Han glömd i Danmark! — Trodde han det själf?
Han glömd i Sverige! Trodde han det själf?

* * *

En pröfvande sorg tyngde Snoilsky under hans senaste år, då molnen skymde hans käraste framtidsförhoppning. Mot slutet inträdde likväl en ljusning, som ingaf honom nytt hopp.

En dikt som »Nattviol» antyder hvad han kände under smärtans stunder:

»Göm din kind i detta gräs, det våta —
Ingen ser det här!»

Digitized by Google

Men eljes kom den nedtryckta stämningen strängarne på hans lyra att alldeles tystna. »Andra diktare kunna i diktandet finna ro undan smärta och bekymmer. Jag kan det icke. Jag blott förstummas» — skref han 1901, då han afböjde att lämna bidrag till en dansk-fransk festskrift. Och året efter — 17 december 1902 — skref han till Otto Borchsenius, som begärt ett bidrag till en enquête om Danmark:

Nu är Ni säkert ond på mig, som icke svarat på så länge, men ända tills nu hade jag hoppats på en lugn stämningsstund, som skulle tillåta mig att skrifva en sång till det Danmark, som jag håller så mycket utaf, där jag lefvat några af mina lyckligaste dagar, och hvars litteratur jag tror mig känna bättre än de flesta i Sverige. Men se, de ord, jag hade hoppats att finna, ville icke komma. Det hjälper ej mera att stryka på ingifvelsens gamla Aladdins-lampa; andarne hafva gått sin väg allesammans och komma aldrig mer tillbaka — aldrig. Jag är för resten alltför nervös och jäktad, upptagen af tjänste-utlåtanden, af Nobel-komité, af ett tal, som jag måste hålla vid Svenska Akademiens offentliga sammankomst, och — hvad som trycker mest — af privata saker. Vore ej de senare, kunde jag väl fått ro att skrifva något till Eder, men nu går det icke.

Såsom en ljuspunkt betecknade han den varma kärlek, hvarmed hans äldsta dotter, hennes make och barn omfattade honom och hans familj. »När en gång jag icke mera är till, skall en trygg tillflyktsort vara beredd för mina kära», skref han 1901 till Adolf Stern.

Dödsaningen i dessa rader skulle inom kort gå i fullbordan. En gallstensåkomma hade under årtionden fortsatt sitt förstörelseverk i hans organism, och mot våren 1903 fick han ett svårare anfall, som

Digitized by Google

nödgade honom intaga sängen. Han sökte dock i det längsta hålla sig uppe, och så snart han blef bättre, skyndade han till sitt arbetsrum å Kungliga biblioteket.

Jag besökte honom i ett tjänsteärende där en dag i början af maj, och han yttrade då, att han var så ovan att vara sjuk, att han icke sedan barnsjukdomarnas dagar intagit sängen så länge som fallet varit under dessa veckor. »I dag», tillade han, »är det för resten första dagen som jag är fullt feberfri.» Omedelbart därefter började han ett längre samtal om utländsk vitterhet.

Ett par dagar senare meddelades det, att sjukdomen förvärrats, så att ett operativt ingripande vore af nöden. Detta kunde dock icke hejda förstörelsen.

Den 19 maj 1903 utandades Snoilsky å Sophiahemmet sin sista suck, omgifven af dem han älskat i lifvet och hvilkas väl in i det sista sysselsatte hans tankar.

I dikten om Kristina hade skalden skildrat hennes dödsstund och begagnat bilden:

> Själen är att släppa stoftet sen
> Och ryggar än för språnget i det vida
> Som droppen skälfver ytterst på en gren.

I hvad mån han själf ryggat veta vi icke. Lifvet hade skänkt honom glans, berömmelse och en rik kärlekslycka, men också låtit honom pröfva skickelsens ve.

Men gärna vilja vi tro, att i hans sista timmar ljufva toner klingat för honom, ekon från den

Digitized by Google

skönhetsvärld, han skapat, och att det gått i uppfyllelse, hvad han i sista strofen af sin »Guldfågel» siat:

Tack Guldfågel, tack Guldfågel!
Blif det sista som jag hör,
Sjung för mig än då jag dör.

✣—

Digitized by Google

Rättelser och tillägg.

Sid. 8 rad 3 nfr. står *tillhöra*, läs *tillhör*.
„ 25 „ 2 uppifr. står *fjortondringens*, läs *sextondringens*.
„ 32 under porträttet står *K. af Schmidt*, läs *C. Jakob Schmidt*.
„ 40. Snoilskys *öfversättning* af andra sången i *Virgilius' Æneid* å ottave rime är antagligen företagen efter Schillers omdiktning på stanser af samma sång; en idé, för hvilken denne redogör i bref till Körner 1791.
Sid. 56. Lektor *G. J. Keyser* har fäst min uppmärksamhet vid, att de uttryck jag begagnat om *Boströms ställning till åstetiken* kunna missuppfattas och icke äro fullt adekvata. Boströms af mig anförda yttrande ur akad. konsistoriets protokoll åsyftar nämligen åstetiken såsom "del af professuren i modern litteratur och åstetik" och Boström anser den *i detta sammanhang* vara lika litet filosofisk disciplin som den moderna litteraturen. Boström yttrar ock till filosofiska fakultetens protokoll i samma befordringsärende om Malmströms afhandling om "det Natursköna" att "den är ett försök i det skönas och den sköna konstens *filosofi* och befattar sig således med ett vetenskapsämne, som rätteligen icke skall föredragas på den sökta lärostolen (i åstetik och modern litteratur) och i hvilket man icke billigtvis kan begära en större skicklighet af en aestheticus än t. ex. i historiens filosofi af en historicus eller i matematikens filosofi af en mathematicus".
Sid. 76 rad 19 uppifr. står *sjufotad*, läs: *åttafotad*.
„ 101 „ 7 uppifr. står *ur hrilket*, läs *hrilket*.
„ 117 „ 1 nfr. „ *bladverk*, läs *bladveck*.
„ 129 „ 2 uppifr. „ *tecknad*, läs *teknadt*.
„ 141 „ 11 nfr. „ *bidrogo*, läs *bidrog*.
„ 157 „ 12 uppifr. „ *strofer*, läs *strof*.
„ 167 „ 8 „ „ *till fylles*, läs *till fyllest*.
„ 183 „ 6 nfr. efter orden "undfalla äfven" ha bortfallit orden *de fleste Engelsmän*.
„ 183 „ 3 nfr. står *vore*, läs *voro*.
„ 208 „ 8 uppifr. står *fraaværelse*, läs *Fraværelse*.
„ 220 „ 4 „ „ *Linnés födelse*, läs *Linnés död*.
„ 254 „ 5 „ *de tjusande* bortfaller.
„ 320 raderna 18—24, som börjar "I det bekanta brödraskapet" och slutar med verscitatet skall stå inom parentes.
„ 384 rad 19 står *mirable*, läs *mirabile*.
„ 428 „ 10 nedifrån står *genomdrifva*, läs *genomdrifvas*.

Digitized by Google

INNEHÅLL.

Sid.

I. Släkt och anor. — Föräldrar. — Barndomshem. — Skola och Lyceum. — Dikter från Lyceitiden. 1

II. Upsalatiden 1860—64. — Senare »Smådikter». — Namnlösa Sällskapet. — »Isblomman». — 1862 års studentmöte. — »Orchidéer». — Besök i Danmark 1863. — Snoilsky och Christian Winthers familj. — Bidrag till »Nio Signaturers» samling och andra dikter. — Utresan 41

III. Vistelsen i Italien 1864—66. — Italienska bilder. 121

IV. I Spanien och Frankrike 1865—66. — Hemkomst. — Diktsamlingen af 1867 166

V. Noli me tangeretiden 1869—79. — Ämbetsverksamhet. — Samlarintresse. — Sonetter och spridda dikter 197

VI. La seconda primavera: 1879—81. — Utresa. — Vistelse i Sydfrankrike, Åka, Florenz. — Nya dikter..... 233

VII. Florenz och Dresden 1881—1883. — Den tredje diktsamlingens tillkomst. — Sociala tendenser i dikten 280

VIII. I Dresden 1883—1885. — Dresdenhemmet och umgängeslifvet. — Diktning 1884—1885. — Yttranden i skilda spörsmål 333

Digitized by Google

Sid.

IX. Åren 1885—1890. — Besök i hemlandet och Finland. — De sista åren i Dresden. — Diktningen under dessa år. — Uttalanden i skilda ämnen. — Hemflyttning 374

X. Snoilskys hemkomst. De sista åren: 1890—1903. — Snoilskys personlighet 432

Digitized by Google

Digitized by Google

CARL SNOILSKY:

SAMLADE DIKTER

BAND I. Innehåll: **Ungdomsdikter. — Italienska Bilder. — Espana. — Intermezzo. — Sonetter.** Pris: häft. 3: 25. inb. 4: 75; inb. i praktband med guldsnitt 5: 75.

BAND II. Innehåll: **Tankar och Toner. — I Afrika. — Firenze och Sorrento. — Fantasier och Verkligheter.** Pris häft. 3: 25, inb. 4: 75; inb. i praktband med guldsnitt 5: 75.

BAND III. Innehåll: **Svenska Bilder.** Pris: häft. 3:—, inb. 4: 50; inb. i praktband med guldsnitt 5: 50.

BAND IV. Innehåll: **Berättelser och Sägner. — Hemlandstoner. — Minnessånger och Tillfällighetsdikter.** Pris: häft. 3: 50, inb. 5: —; inb i praktband med guldsnitt 6: —.

BAND V. ***Poetiska öfversättningar*: Visor och Dikter** af Goethe. — **Ballader** af Goethe. — **Sju engelska dikter. — Tio sånger** af Béranger. — **Fyra dikter** af Sully Prudhomme. — **För kronan,** skådespel på vers i fem akter af François Coppée. Pris: häft. 3: 50, inb. 5:—; inb. i praktband med guldsnitt 6: —.

MINNESTECKNINGAR

OCH ANDRA UPPSATSER

Pris: häft. 5 kr., inb. 6: 50, inb. i praktband med guldsnitt 7: 50.

SVENSKA BILDER

Med illustrationer af ***Albert Edelfelt.***

PRAKTUPPLAGA: Pris häft. 15 kr., inb. 21 kr., inb. i chagrin med guldsnitt 30 kr. *Numrerad amatörsupplaga (50 ex.)* 100 kr.

NATIONALUPPLAGA: Pris: häft. 7: 50, inb. 12 kr.

STOCKHOLM · HUGO GEBERS FÖRLAG

Digitized by Google

Digitized by Google

2/22/23

Digitized by Google